

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

58 tomas

2015 m. sausio 15 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

502-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2014 m. spalio 15–16 d.

2015/C 012/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Vartotojų pažeidžiamumo taikant bendrosios rinkos komercinę praktiką (nuomonė savo iniciatyva)	1
2015/C 012/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Moterų ir mokslo (nuomonė savo iniciatyva)	10
2015/C 012/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Paslaugų šeimai vystymo siekiant didinti užimtumo lygį ir skatinti lyčių lygybę darbe (nuomonė savo iniciatyva)	16
2015/C 012/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Verslo paslaugų poveikio pramonėje (nuomonė savo iniciatyva)	23
2015/C 012/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato dėl Europos piliečių iniciatyvos „Vanduo ir sanitarinės paslaugos yra žmogaus teisė! Vanduo yra visuotinė nuosavybė, o ne prekė!“ (COM(2014) 177 final) (nuomonė savo iniciatyva)	33
2015/C 012/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pilietinės visuomenės vaidmens ES ir Japonijos laisvosios prekybos susitarime (nuomonė savo iniciatyva)	39
2015/C 012/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Ukrainos pilietinės visuomenės padėties Ukrainai įgyvendinant su Europa susijusius siekius (nuomonė savo iniciatyva)	48

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

502-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2014 m. spalio 15–16 d.

2015/C 012/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2013 m. konkurencijos politikos ataskaita“ (COM(2014) 249 <i>final</i>)	54
2015/C 012/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl Žemės stebėjimo palydovų duomenų komercinės sklaidos COM(2014) 344 <i>final</i> – 2014/0176 (COD).	60
2015/C 012/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos ataskaitos Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl makroregioninių strategijų valdymo COM(2014) 284 <i>final</i>	64
2015/C 012/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamento (ES) Nr. 604/2013 nuostatos, pagal kurias nustatoma valstybė narė, atsakinga už tarptautinės apsaugos prašymų, pateiktų nelydimų nepilnamečių, neturinčių teisėtai valstybėje narėje esančių šeimos narių, brolių, seserų ar giminaičių, nagrinėjimą COM (2014) 382 <i>final</i> – 2014/0202 (COD)	69
2015/C 012/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklavimo, kuriuo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. XXX/XXX (Oficialios kontrolės reglamentas) ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 834/2007 COM(2014) 180 <i>final</i> – 2014/0100 (COD)	75
2015/C 012/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos tarnybų darbo dokumento „Veikslių plano dėl ES kelionių daugiarūšiu transportu informacijos, planavimo ir bilietų pardavimo paslaugų įgyvendinimo rengimas“ (SWD(2014) 194 <i>final</i>)	81
2015/C 012/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Nauja aviacijos era. Aviacijos rinkos atvėrimas saugiai ir tvariai civiliniais tikslais naudojamoms nuotolinio valdymo orlaivių sistemoms“ COM(2014) 207 <i>final</i>	87
2015/C 012/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Inovacijos mėlynojoje ekonomikoje. Mūsų jūrų ir vandenynų potencialo panaudojimas darbo vietoms kurti ir ekonomikai kelti“ COM(2014) 254 <i>final</i> /2	93
2015/C 012/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo nustatoma Europos viešojo administravimo institucijų, įmonių ir piliečių sąveikos sprendimų programa (ISA ²). Sąveika kaip viešojo sektoriaus modernizavimo priemonė COM/2014/0367 <i>final</i> – 2014/0185 (COD)	99
2015/C 012/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos „Europa 2020“ rezultatų apžvalga“ (COM(2014) 130 <i>final</i>)	105
2015/C 012/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl palankesnių sąlygų keistis informacija tarpvalstybiniais lygmeniu apie kelių eismo saugumo taisyklių pažeidimus sudarymo (COM(2014) 476 <i>final</i> – 2014/0218 (COD)).	115

2015/C 012/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1343/2011 dėl tam tikrų žvejybos BVJŽK (Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos) susitarimo rajone nuostatų (COM(2014) 457 <i>final</i> – 2014/0213 COD)	116
2015/C 012/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl sieros kiekio sumažinimo tam tikrose skystojo kuro rūšyse (kodifikuota redakcija) COM(2014) 466 <i>final</i> – 2014/0216 COD.	117

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

502-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2014 M. SPALIO 15–16 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Vartotojų pažeidžiamumo taikant bendrosios rinkos komercinę praktiką

(nuomonė savo iniciatyva)

(2015/C 012/01)

Pranešėjas **Bernardo Hernández Bataller**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2014 m. sausio 22 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Vartotojų pažeidžiamumo taikant bendrosios rinkos komercinę praktiką

(nuomonė savo iniciatyva).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. rugsėjo 23 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 92 nariams balsavus už, 37 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Dėl laipsniško vidurinėsios klasės – tikros vartotojiškos visuomenės varomosios jėgos – ir apskritai vartotojų perkamosios galios mažėjimo ir finansinių sunkumų, keliančių grėsmę mažųjų ir vidutinių įmonių išlikimui, atsižvelgiant į nedidelę pelno maržą dabartinėmis verslo sąlygomis, būtina peržiūrėti įprastinę komercinę praktiką rinkoje.

1.2 Dėl neteisėtos praktikos nulemtų rinkos iškraipymų šalutinio poveikio atsirado vartotojų, netikėtai atsidūrusių sudėtingoje finansinėje padėtyje, kuriai būdingas pasirinkimo laisvės praradimas ir sunkumai užsitikrinant savo teises šioje srityje. Šiuos vartotojus reikėtų apsaugoti nuo tokios politikos, kad būtų išvengta jų atskirties.

1.3 Kita vertus, ištikus ekonomikos krizei pastebima bendra ir besitęsianti potencialių vartotojų laipsniško silpnėjimo tendencija, dėl kurios galima spėti, kad šis vartojimo sumažėjimas gali toliau augti. Iki šiol valdžios institucijos nepasiūlė jokių sisteminių priemonių, kurios užkirstų kelią šiam vartotojų nuosmukiui ar juos nuo jo apsaugotų.

1.4 Atkūrus šią pusiausvyrą, be kita ko, pagerėtų gamintojų ir mažųjų bei vidutinių įmonių padėtis, nes skaidrumas ir laisva konkurencija mažina jiems daromą spaudimą (krintanti paklausa, agresyvi kainodara ir kt.), kuris prisideda prie netinkamo vidaus rinkos veikimo.

1.5 Reikia numatyti priemonių ne tik prevencijos ir apsaugos, bet ir poveikio švelninimo ir atsigavimo srityse, įskaitant šias būtiniausias priemones, tačiau nedarant poveikio kitiems šioje nuomonėje pateiktiems pasiūlymams:

A. Europos institucijų priemonės, kurių tikslas:

- 1) užtikrinti veiksmingesnį bendrosios rinkos taisyklių taikymą, visų pirma susijusių su produktų sauga ir rinkos stebėseną, Direktyva dėl neteisėtos komercinės praktikos ir Reglamentu dėl Komisijos ir vartotojų teises ginančių institucijų bendradarbiavimo;
- 2) remti, papildyti ir prižiūrėti valstybių narių vartotojų apsaugos politiką;
- 3) stebėti naujai iškilusias kliūtis, trikdančias vidaus rinkos veikimą, pavyzdžiui, vartotojų tapimą ekonominio smurto aukomis sudarant sutartis ir kt., ir imtis tinkamų priemonių šioms kliūtims pašalinti.

B. Valstybės narės turėtų:

- 1) vartotojų asociacijoms teikti tinkamą finansinę paramą, kad jos galėtų vykdyti savo pareigą ginti visų vartotojų teises. Remiantis valstybių narių patirtimi, kur tokie fondai jau veikia, reikėtų apsvarstyti galimybę sukurti fondą pasinaudojant pajamomis iš vartotojų reikalų sričiai taikomų sankcijų; jis būtų skirtas vartotojų apsaugos politikos formavimui ir įgyvendinimui ir visų pirma visiems vartotojams naudingų visuotinės svarbos priemonių įgyvendinimui siekiant vėliau tokį fondą įsteigti ir administruoti pagal kiekvienos valstybės narės teisės aktus;
- 2) imtis savo socialinės apsaugos sistemos priemonių siekiant išvengti vartotojų ir visų piliečių socialinės atskirties išlaikant juos virš 30 proc. daugiamačio skurdo indekso ribos, visų pirma užtikrinant prieigą prie būtiniausių paslaugų ir jų teikimą. Šiuo tikslu valstybė narė, atsižvelgdama į savo poreikius, galėtų padėti parengti ir įgyvendinti „piliečių gelbėjimo planą“ ir prisidėti prie namų ūkių ekonomikos ir vartotojų perkamosios galios atgaivinimo.

1.6 Vartotojų interesai turėtų būti integruoti į visas ES politikos sritis. Pagal atitinkamas ES programas reikėtų skirti konkretų biudžetą vartotojų organizacijoms remti joms vykdant visuotinės svarbos veiklą, kad būtų skatinama tų vartotojų įtrauktis, kurie netikėtai atsidūrė sudėtingoje finansinėje padėtyje.

2. Įžanga

2.1 Užsitęsusi finansų ir ekonomikos krizė ir jos gilumas bei daugelio Europos Sąjungos valstybių narių vyriausybių priimtos priemonės darė šalutinį poveikį prekių ir paslaugų pasiūlai bei paklausai dėl perkamosios galios praradimo, su kuriuo turėjo susidurti dauguma vartotojų ir kuris skatina visuomenės susiskaidymą.

2.2 Darbo užmokesčio mažinimas privertė žmones keisti savo vartojimo įpročius, kad jų šeimos pajamos atitiktų naujus išlaidų pajėgumus.

2.3 Pajamų šaltinių praradimas, nepaisant kai kuriais atvejais galimybės pasinaudoti giminių ir šeimos narių teikiama priežiūros paslaugomis, ir nuolatinis šių pajamų vertės mažėjimas papildė finansiškai nusilpusių vartotojų, kuriems gresia socialinė atskirtis, gretas, visų pirma tam tikrų būtiniausių produktų, atsargų ir paslaugų srityje, kur tai galima laikyti cikliniu nusilpimu.

2.4 Be to, ištisų vartotojų segmentų perėjimas į mažesnės perkamosios galios sluoksnį kartu su finansine atskirtimi ir nedarbu tapo nauju prieigos prie įprastų prekių ir paslaugų rinkų suvaržymu, o tai paskatino alternatyvių prekybos forumų ir kanalų atsiradimą, kurie kartais gali iškreipti rinką.

2.5 Svarbu statistiniais tikslais naudotis Daugiamachi skurdo indeksu ⁽¹⁾ siekiant įvertinti ir priimti sprendimus, kurie užkirstų kelią socialinei atskirčiai. Pagal šį rodiklį atsižvelgiama į įvairius pagrindinius aspektus, pavyzdžiui, švietimą, sveikatos priežiūrą ir gyvenimo lygį pagal 10 rodiklių (gyvenimo kokybė ir socialinė gerovė), skurde gyvenančiais asmenimis laikant tuos, kurie neturi prieigos prie mažiausiai 30 proc. svertinių rodiklių. Todėl svarbu, kad valstybės narės priimtų priemonių šiai ribai peržengti.

2.6 Be to, prasta dėl krizės ekonomiškai nusilpusių vartotojų ekonominė padėtis neleidžia jiems naudotis kai kuriomis priemonėmis, kurių reikia norint prisijungti prie virtualios prekybos vietų, o tai trukdo jiems palankesnėmis sąlygomis naudotis prekių ir paslaugų rinka. Taigi, skaitmeninis atotrūkis didina „socialinį atotrūkį“, nes iškyla kliūčių vartotojų apsaugai nuo ekonominės krizės padarinių pavojų ir skaitmeninių rinkų sudėtingumo.

2.7 Vartotojams, kurie tapo pažeidžiami dėl netikėtų ekonominių permainų, taip pat trūksta informacijos apie savo finansinių interesų apsaugą sudarant sandorius rinkos srityse, į kurias jie vis labiau įtraukiami.

2.8 Galiausiai, sumažintos vartotojams skirtos viešosios lėšos pagal taupymo politiką, kurių pastaraisiais metais taiko vyriausybės, labai sumažina visų pirma kontrolės ir rinkos priežiūros veiklos veiksmingumą. Kaip nurodė EESRK, Daugiametei vartotojų 2014–2020 m. ⁽²⁾ programai ES taip pat skyrė mažiau lėšų ⁽³⁾.

3. Komeracinė praktika, kuri gali netikėtai sumažinti vartotojų apsaugą dėl ekonomikos krizės

3.1 Įvairi rinkoje pažeidžiamiausiems vartotojams taikoma neteisėta komercinė praktika ir jos poveikis trukdo dėl ekonomikos krizės priežasčių netikėtai pažeidžiamais tapusių vartotojų galimybei tinkamai patenkinti pačius būtinausius savo poreikius.

3.2 Standartų, kurie užtikrina vartotojų ir naudotojų sveikatos apsaugą ir saugą, laikymasis neturėtų būti derybų su tiekėjais klausimas; vartotojus reikia apsaugoti nuo bet kokios rizikos šiuo požiūriu ir taikant atsargumo principą (kaip numatyta 2000 m. vasario 2 d. Komisijos komunikate) užkirsti kelią tokių produktų, prekių ar paslaugų, kurie keltų grėsmę jų fizinei ar psichinei gerovei arba sumažintų jų teisėtus ekonominius interesus, patekimui į rinką, ir nepažeidžiant bendrųjų saugos reikalavimų, keliamų visiems vartotojams skirtiems produktams arba produktams, kurie gali būti jų vartojami, įskaitant teikiant paslaugas vartotojų naudojamus produktus.

3.3 Vartotojams atsidūrus ekonomiškai pažeidžiamoje padėtyje gali būti ne tik tinkamai nepatenkami būtinausi maisto poreikiai, bet jie gali ir iš esmės pasikeisti dėl maisto produktų, kurių maistinė vertė yra mažesnė dėl mažesnės kainos, pasiūlos.

3.4 Tai taip pat pasakytina vertinant produktų, kurie kaip greitai gendančios prekės, turi vartojimo terminą, saugojimo ir pardavimo sąlygas.

3.5 Gali būti net taikoma komercinė praktika, kuri, siekiant drastiškai sumažinti kainas, gali skatinti prekiauti pateikimo į rinką reikalavimų nebeatitinkančiais produktais; tai pasakytina ir apie paslaugas, todėl reikėtų imtis visų reikalingų priemonių siekiant, jei įmanoma, aktyvia ir atidžia valstybių narių intervencija užkirsti kelią tokių produktų pardavimui; kaip nurodė EESRK ⁽⁴⁾, reikėtų sustiprinti kompetentingų nacionalinių organų ir Komisijos bendradarbiavimą patvirtinant peržiūrėtas produktų saugos taisykles, kurios turėtų nedelsiant įsigalioti.

⁽¹⁾ Jungtinių Tautų ir Oksfordo universiteto parengtas statistinis rodiklis, skirtas vertinti skurdo pobūdį ir intensyvumą.

⁽²⁾ OL L 84, 2014 3 20, p. 42.

⁽³⁾ OL C 181, 2012 6 21, p. 89.

⁽⁴⁾ OL C 271, 2013 9 19, p. 86.

3.6 Šiuo požiūriu taip pat reikėtų apsvarstyti tyčinio terminų ir nuorodų, kurios klaidina vartotoją apie produkto savybes vykdant akcijas ir taikant nuolaidas, naudojimo klausimą. Tai pasakytina ir apie klaidinančią reklamą, tiek apie rinkodaros kampanijas, kurių tariamas tikslas yra skatinti žmones pirkti žaidžiant emocijomis ir teigiant, kad taip jie padės kitiems, tiek apie klaidinančius teiginius apie aplinkos apsaugą, kurių teisingumo neįmanoma patikrinti.

3.7 Taip pat reikėtų stebėti prekybą prekės ženklo neturinčiais produktais, kurie neatitinka galiojančių prekybos reikalavimų ir standartų.

3.8 Maisto sektoriuje ypatingą susirūpinimą kelia administracinės kontrolės išvengiančių alternatyvių prekybos kanalų paplitimas, pavyzdžiui, „maisto produktų padirbinėjimas“⁽⁵⁾, kai padirbinėjami pagrindiniai produktai, neteisėtas maisto produktų pardavimas, žmonių maistui nebetinkamų produktų grąžinimas į pardavimą ir kt. Tą patį galima pasakyti apie prekybą nereceptiniais vaistais, kurie nėra nereceptiniai vaistai⁽⁶⁾, kurie pagaminti be garantijų imituojant originalius įregistruotus vaistus ir kelia didelį pavojų sveikatai.

3.9 Kita vertus, kai kurie produktai yra specialiai sukurti taip, kad nusidėvėtų ir trumpiau tarnautų ir reikėtų pirkti naujus produktus jiems pakeisti, o tai prieštarauja tvarumo ir veiksmingų vartotojo išlaidų kriterijams, kaip jau nurodė EESRK⁽⁷⁾.

3.10 Apskritai dėl neįprastų produktų rinkodaros būdų, įskaitant prekybą internetu, ekonomiškai pažeidžiamiausiems vartotojams sunku nustatyti produktų skirtumus ir būtent šiame segmente siekiama sukurti paklausą gundant kaina, lengvu apmokėjimu, apgaulingomis nuolaidomis (kartais taikant dinamišką kainodarą⁽⁸⁾), kuri turėtų būti griežtai draudžiama), kuponais ar čekiais, kurie neretai yra aiškus raginimas pirkti, pasinaudojant nevienoda komerciniame sandoryje dalyvaujančių šalių padėtimi. Dažnai internetinėse kainų lyginimo svetainėse aiškiai nenurodoma svetainę valdančio prekybininko tapatybė ir (arba) tai, ar prekybininkai moka už tai, kad jų produktų ar paslaugų kainos būtų lyginamos šiose svetainėse.

3.11 Tačiau reikia turėti omenyje, kad optimalus naujų technologijų potencialo išnaudojimas ekonomiškai silpniems vartotojams suteikia ir daugiau galimybių, nes išplečiamas siūlomų produktų asortimentas, skatinama įmonių konkurencija ir taip sumažinamos platinimo sąnaudos, nesusijusios su pačiu produktu.

3.12 Apskritai tokia komercinė praktika, kai sumažinus siūlomo produkto ar paslaugos kainą atitinkamai sumažinamos ir garantijos, į kurias turi teisę vartotojas, lemia ir mažesnę vartotojo teisių bei ekonominių interesų apsaugą. Visa tai didina vartotojų pažeidžiamumą ir skatina kitus neigiamus padarinius, dėl kurių ekonomiškai silpnas vartotojas gali patirti naujų sunkumų.

3.13 Be to, reikia pabrėžti vis didesnę energijos nepritekliaus poveikį ekonomiškai pažeidžiamų vartotojų sveikatai tuose Europos regionuose, kur klimato sąlygos turi lemiamos įtakos. Todėl reikėtų numatyti išskeldinimo nevykdymo žiemos mėnesiais ar kitas priemones, į kurias galėtų atsižvelgti atitinkami veiklos vykdytojai iškilus grėsmei, kad bus nutrauktas tiekimas dėl mokėjimo sunkumų, kurie visų pirma iškyla dėl netikėtų ekonominių aplinkybių.

3.14 Apskritai reikėtų pridurti, kad kai kurios įmonės vykdo kenksmingą veiklą dažnai padarydamos nepataisomą žalą menkam namų ūkių biudžetui, visų pirma veiklą, susijusią su indėlių ir taupymo institucijomis ir finansiniais produktais, apie kuriuos nesuteikiama tikslios informacijos ir kuriems netaikomos tinkamos sutartinės apsaugos priemonės, pavyzdžiui, vartojimo kredito atveju taikant labai dideles metines palūkanų normas, kurios įstūmė daugelį vartotojų į „krizę krizėje“ arba, o tai yra tas pats, sužlugdė jų ateities lūkesčius ir tai lėmė pernelyg didelį namų ūkių išsiskolinimą ar netgi visišką nemokumą.

⁽⁵⁾ Tiriamas Interpolo kovos su prekyba neteisėtais produktais skyriaus (operacija „Opson“).

⁽⁶⁾ Laisvai, be recepto parduodami vaistai.

⁽⁷⁾ OL C 67, 2014 3 6, p. 23.

⁽⁸⁾ Rinkodaros priemonė, kai taikoma lanksti kainų nustatymo sistema atsižvelgiant į pasiūlą ir paklausą konkrečiu momentu ir taip suklaidinamas vartotojas verčiant jį manyti, kad taikoma nuolaida.

3.15 Pirmiau išdėstytos aplinkybės gali apimti ir konkretesnius klausimus, pavyzdžiui, hipotekos paskolų krizę, nepakankamą draudimą ir kt., lemiančius susikaupusį ir užsitęsusį nepriteklių, kurių tokioje padėtyje atsidūrusiems vartotojams sunku įveikti. Todėl reikia konkrečiai paminėti piktnaudžiavimą komisiniais, kas dažniausiai susiję su neskaidria bankų veikla; komisiniais ne tik piktnaudžiuojama smulkesnių indėlininkų, bet ir privačių investuotojų atžvilgiu, kai vykdomas vertybinių popierių atsiskaitymas, į kurių juos įtraukia arba pačios finansų įstaigos, arba kiti sektoriui priklausantys, tačiau neturintys teisės jame vykdyti veiklą subjektai.

3.16 Tarpvalstybinės prekybos lygmeniu dėl nevienodo Direktyvos 2005/29/EB dėl nesąžiningos komercinės veiklos⁽⁹⁾ perkėlimo kyla grėsmė, kad nebus visiškai pasiektas jos tikslas užtikrinti didesnę teisinę tikrumą įmonėms. Geresnis perkėlimas prisidėtų prie geresnės vartotojų apsaugos. Taigi dabar Komisija turės užtikrinti tinkamą jos taikymą visose valstybėse narėse; tam labai padėtų skubiai priimtos gairės, palengvinančios direktyvos aiškinimą atsižvelgiant į jos tikrąjį tikslą.

3.17 Nesąžiningos komercinės praktikos srityje labai svarbu, kad Komisija stebėtų aspektą, susijusį su būtinomis priemonėmis, kurias valstybės narės turi nustatyti direktyvos nesilaikymo atveju. Pagal bendrą taisyklę taikytina sankcija neturi būti mažesnė už naudą, kuri gaunama vykdant nesąžiningą ar klaidinančią veiklą. Be to, procedūros, įskaitant teismines, turi būti tinkamos ir veiksmingos, kad būtų užtikrintas derėjimas su direktyvos tikslais.

3.18 Ateityje siekiant užtikrinti didesnę ES teisės nuoseklumą, reikėtų koordinuotai ir tuo pačiu metu persvarstyti Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvą ir Direktyvą dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos, kaip nurodė EESRK⁽¹⁰⁾.

3.19 Galiausiai siekiama užkirsti kelią tam, kad bendroji rinka taptų bipole rinka, kurios mažiau maloni pusė būtų matoma labiausiai skurstantiems ir didžiausių nepriteklių patiriantiems asmenims. Komercinė praktika turi būti vykdoma dar sąžiningiau, kai ji skirta ekonominiu požiūriu silpniausiems vartotojams. Būtina atsižvelgti į vartotojų poreikį nuolat apsirūpinti pakankamu kiekiu būtiniausių produktų, paslaugų ir atsargų, kad jiems būtų užtikrintas deramas gyvenimas; šią teisę turėtų užtikrinti atitinkamos valdžios institucijos.

4. Pasiūlymai dėl institucinių veiksmų siekiant kovoti su vartotojų finansiniu pažeidžiamumu

4.1 EESRK ragina atsakingas valdžios institucijas imtis veiksmingų priemonių, kad būtų užtikrinta patikima galimybė apsirūpinti būtiniausiais produktais ir paslaugomis, taip pat aiški ir veiksminga teisių apsauga tų vartotojų ir naudotojų, kurie dėl netikėtų ekonominių priežasčių patyrė didesnę ekonomikos ir finansų krizės poveikį siekiant užkirsti kelią jų socialinei atskirčiai, kaip EESRK jau yra nurodęs, tokiomis priemonėmis kaip pernelyg didelio namų ūkių išskolinimo reguliavimas⁽¹¹⁾, kuris padėtų sumažinti kai kurių gyventojų grupių patiriamą itin didelį finansinį spaudimą.

4.2 Be to, konkreti netikėtai finansiškai pažeidžiamais tapusių vartotojų teisių, visų pirma jų teisės deramomis sąlygomis patekti į būtiniausių produktų ir paslaugų rinką, apsauga turi būti pagrindinis Europos viešosios vartotojų apsaugos politikos uždavinys užtikrinant atitinkamą teisės aktų taikymą.

4.3 Įvairias priemones galima suskirstyti į keturias kategorijas: prevencijos, apsaugos, poveikio švelninimo ir atsigavimo.

4.4 Rengiant veiksmų planą reikėtų bent jau numatyti veiksmus, susijusius su šiomis skirtingomis intervencijos priemonių kategorijomis.

⁽⁹⁾ OL L 149, 2005 6 11, p. 22.

⁽¹⁰⁾ OL C 271, 2013 9 19, p. 61.

⁽¹¹⁾ OL C 311, 2014 9 12, p. 38.

4.5 Visų pirma reikėtų sukurti fondą pasinaudojant pajamomis iš vartojimo srityje pažeidimus padariusiems asmenims taikomų sankcijų ir šias lėšas skirti vartotojų apsaugos politikai, visų pirma visiems gyventojams naudingoms visuotinės svarbos priemonėms (pvz., kolektyviniai ieškiniai), kurias įgyvendintų vartotojų asociacijos, valdžios institucijos ir kitos įstaigos, galinčios užtikrinti šios politikos įgyvendinimą pagal kiekvienos valstybės narės teisės aktus.

4.6 Rimtų pažeidimų, keliančių pavojų ar darančių realią žalą žmonių sveikatai ar saugumui, atveju būtina sustiprinti kompetentingų institucijų įgaliojimus taikyti sankcijas suteikiant joms teisę nustatyti, areštuoti ir (arba) konfiskuoti naudojamas priemones ar prekes ir nutraukti įmonės veiklą visapusiškai laikantis teisinės valstybės principo.

4.7 Prevencinio pobūdžio priemonės yra priemonės, galinčios turėti įtakos įvairiems išorės veiksniams, kurie didina ekonomikos krizės nulemtu ekonomiškai pažeidžiamų vartotojų skaičių ir sudaro sąlygas atsirasti situacijoms ar praktikai, galinčioms daryti skirtingą poveikį šiems vartotojams.

4.8 Be išorės veiksnių, reikia imtis priemonių siekiant sustiprinti vartotojų atstovus, įskaitant ekonominius ir socialinius partnerius, ir paskatinti juos, be kita ko, dalyvauti bendradarbiavimo projektuose, bendruose pirkimuose ar bendradarbiavimu grindžiamoje ekonomikoje.

4.9 Be to, viena esminė prevencinė priemonė būtų įsteigti observatoriją, kuri užtikrintų strateginės politikos, kuri vykdoma probleminiuose sektoriuose. pavyzdžiui, visuotinės svarbos paslaugų, audiovizualiniame, kuro, bankų, energetikos oligopolijų, būsto ir t. t., stebėseną ir kuri gali tapti pavojumi, dėl kurio labiausiai nukenčia pažeidžiamiausi vartotojai.

4.10 Trumpai tariant, kalbama apie veiksmus, susijusius su ekonominiais, finansiniais ar užimtumo scenarijais, taip pat su scenarijais, kurie gali atsirasti dėl naujų technologijų neigiamo poveikio galimybėms patekti į prekių ir paslaugų rinką užtikrinant vartotojų ir naudotojų teisių apsaugą. Todėl reikėtų įtraukti ir reklamos bei rinkodaros veiklą, kadangi jos tikslais gali būti priimami sprendimai, kuriais neatsižvelgiama į vartotojų padėtį arba kurie paremti vartotojams žalingais kriterijais.

4.11 Apsaugos priemonės sustiprins vartotojų ir naudotojų apsaugos mechanizmus jiems atsidūrus mažiau palankioje ar pavaldžioje padėtyje, visų pirma turint omenyje techninę ir teisinę apsaugą, taip pat kompensaciją už patirtą žalą ir nuostolių atlyginimą atsižvelgiant į ypatingą ekonomiškai silpnų vartotojų padėtį, susidariusią dėl netikėtų aplinkybių.

4.12 Reikia stiprinti nacionalinių valdžios institucijų ir Komisijos bendradarbiavimą ir išsamiai persvarstyti Reglamento Nr. 2006/2004 dėl bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje taikymo sritį nustatant lygiavertčius patikros mechanizmus, suderinant sankcijas ir sustiprinant reglamento veiksmingumą ir jame numatytos veiklos mechanizmus. Be to, vartotojai turi turėti galimybę apsirūpinti saugiais produktais ir paslaugomis, o tam reikalinga veiksminga rinkų priežiūra; todėl EESRK tikisi, kad bus pritarta produktų saugos teisės aktų persvarstymui.

4.13 Poveikio švelninimo priemonės yra skirtos tiems vartotojams, kurių finansinė padėtis dėl ekonomikos krizės tapo pažeidžiama, ir jomis siekiama padėti tokiems vartotojams įveikti iškilusius sunkumus, kad jie galėtų ateityje patenkinti savo pagrindinius poreikius ir užsitikrinti deramą gyvenimo lygį.

4.14 Kalbant tiek apie šias, tiek apie atsigavimo priemones, kurių gali imtis valstybės narės, svarbu, kad jose būtų numatyta šeimos ir socialinės paramos tinklų teikiama pagalba; šie tinklai savo ruožtu turėtų gauti reikiamą institucinę paramą, kad galėtų atlikti savo užduotis. Struktūriniai fondai taip pat galėtų padėti steigti šiuos paramos fondus, kad įgyvendindami savo tikslą užkirstų kelią socialinei atskirčiai.

4.15 Atsigavimo priemonės apima priemones, skatinančias visas įmanomas įgyvendinti alternatyvias priemones ekonominiam silpnumui įveikti. Todėl siūloma parengti ir įgyvendinti „piliečių gelbėjimo planą“, kuris padėtų atgaivinti namų ūkių ekonomiką ir taip atkurti vartotojų perkamąją galią. Šis planas leistų kompensuoti nuostolius ir ribojimus, dėl kurių jie nukentėjo per ekonomikos krizę, ir teisingumo požiūriu tai būtų finansų institucijoms taikytų bankų gelbėjimo priemonių atitikmuo. Tai labiau atitiktų 1999 m. Jungtinių Tautų patvirtintų Vartotojų teisių apsaugos gairių 5 punkte išdėstytas nuostatas, kuriose teigiama, kad tvaraus vartojimo skatinimo politikoje būtina atsižvelgti į skurdo panaikinimo tikslus, visų visuomenės narių būtinausių poreikių patenkinimą ir nelygybės mažinimą tiek pačiose šalyse, tiek tarp jų.

4.16 Be to, Europos pagrindinių teisių chartijos 34 straipsnio 3 dalyje siekiant kovoti su socialine atskirtimi ir skurdu Sąjungai ir valstybėms narėms suteikiama teisė imtis priemonių užtikrinti deramą gyvenimą visiems tiems, kurie neturi pakankamai išteklių.

4.17 Galiausiai manoma, kad vertėtų atlikti studijas ir mokslinius tyrimus, susijusius su veiksniais, kurie lemia ir didina vartotojų ekonominį silpnumą.

4.18 Tarp vidaus rinkos veikimui trukdančių veiksnių paminėtinas ekonominis smurtas prieš vartotoją sudarant sutartį dėl pastarojo nestabilios ir blogesnės padėties. Ši padėtis gali turėti įtakos vartotojo sprendimui ir gali pritrūkti laisvos valios sudarant sutartis su vartotojais. Tokiomis sąlygomis vartotojai yra priversti sudaryti sutartis, kurių jie nebūtų savo noru sudarę ar su kuriomis nebūtų sutikę, arba sutikti su išlygomis, kuriose išdėstyti neproporcingi išpareigojimai, kurių jie nebūtų prisiėmę laisva valia priimdami sprendimus.

4.19 EESRK turėtų apsvarstyti šį trūkumą, kuris turi įtakos vartotojų laisvam sutikimui sudarant sutartis, ir konkurencijos iškreipimą, kuris lemia netinkamą vidaus rinkos veikimą. Kitos Europos Sąjungos institucijos turi tam skirti deramą dėmesį ir imtis reikiamų priemonių, kad užkirstų kelią ekonominiam smurtui sudarant sutartis su vartotojais dėl jų blogesnės padėties.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Už šiuos pakeitimus buvo atiduota daugiau nei ketvirtadalis balsų ir svarstymo metu jie buvo atmesti (Darbo tvarkos taisyklių 54 straipsnio 3 dalis):

a) 1.3 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Kita vertus, ištikus ekonomikos krizei pastebima bendra ir besitęsianti potencialių vartotojų laipsniško ekonominės padėties silpnėjimo tendencija, dėl kurios galima spėti, kad šis vartojimo sumažėjimas gali toliau augti. Iki šiol valdžios institucijos nepasiūlė jokių sisteminių priemonių, kurios užkirstų kelią šiam vartotojų nuosmukiui ar juos nuo jo apsaugotų.“

Paiškinimas

Reikia nurodyti, kas silpnėja.

Balsavimo rezultatai

Už 49

Prieš 86

Susilaikė 3

b) 3.5 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Gali būti net taikoma piktinaudiška komercinė praktika, kuri, siekiant drastiškai sumažinti kainas, gali skatinti prekiauti pateikimo į rinką reikalavimų nebeatitinkančiais produktais; tai pasakytina ir apie paslaugas, todėl reikėtų imtis visų reikalingų priemonių siekiant, jei įmanoma, aktyvia ir atidžia valstybių narių intervencija užkirsti kelią nelegaliam tokių produktų pardavimui; kaip nurodė EESRK ⁽¹⁾, reikėtų sustiprinti kompetentingų nacionalinių organų ir Komisijos bendradarbiavimą patvirtinant peržiūrėtas produktų saugos taisykles, kurios turėtų nedelsiant įsigalioti.“

Paiškinimas

Prekės ir paslaugos, kurios neatitinka pateikimo į rinką reikalavimų, negali būti parduodamos, todėl bet koks tokių prekių ar paslaugų pardavimas yra nelegalus.

Balsavimo rezultatai

Už 42

Prieš 77

Susilaikė 14

Šie skyriaus nuomonės punktai buvo pakeisti atsižvelgiant į asamblėjoje priimtus pakeitimus, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau ketvirtadalis balsų (DTT 54 straipsnio 4 dalis):

⁽¹⁾ Nuomonė dėl rinkos priežiūros, OL C 271, 2013 9 19, p. 86.

c) 4.9 punktas

„Trumpai tariant, kalbama apie veiksmus, susijusius su ekonomiais, finansiniais ar užimtumo scenarijais, taip pat su scenarijais, kurie gali atsirasti dėl naujų technologijų neigiamo poveikio galimybėms patekti į prekių ir paslaugų rinką užtikrinant vartotojų ir naudotojų teisių apsaugą. Todėl reikėtų įtraukti ir reklamos bei rinkodaros veiklą, kadangi jos tikslais gali būti priimami sprendimai, kuriais neatsižvelgiama į vartotojų padėtį arba kurie paremti vartotojams žalingais kriterijais.“

Balsavimo rezultatai

Už	60
Prieš	58
Susilaikė	9

d) 4.14 punktas (naujas 4.15 punktas)

„Atsigavimo priemonės apima priemones, skatinančias visas įmanomas įgyvendinti alternatyvias priemones ekonominiam silpnumui įveikti. Tai labiau atitiktų 1999 m. Jungtinių Tautų patvirtintų Vartotojų teisių apsaugos gairių 5 punkte išdėstytas nuostatas, kuriose teigiama, kad tvaraus vartojimo skatinimo politikoje būtina atsižvelgti į skurdo panaikinimo tikslus, visų visuomenės narių būtiniausių poreikių patenkinimą ir nelygybės mažinimą tiek pačiose šalyse, tiek tarp jų.“

Balsavimo rezultatai

Už	66
Prieš	63
Susilaikė	11

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Moterų ir mokslo**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2015/C 012/02)

Pranešėja **Indrė Vareikytė**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2014 m. sausio 22 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Moterų ir mokslo

Nuomonė savo iniciatyva.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. rugsėjo 30 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 169 nariams balsavus už, 1 prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos Sąjungos ateitis priklauso nuo mokslinių tyrimų ir inovacijų, o kad ji galėtų ir toliau konkuruoti pasaulio mastu, Europai iki 2020 m. reikia dar vieno milijono tyrėjų. Mokslinių tyrimai taip pat galėtų sukurti 3,7 mln. darbo vietų ir iki 2025 m. padidinti metinį ES BVP 795 mlrd. EUR, jeigu iki 2020 m. būtų pasiektas tikslas investuoti 3 proc. ES BVP į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą ⁽¹⁾.

1.2 Europos Sąjunga yra išpareigojusi skatinti lyčių lygybę ir vienodas galimybes vyrams ir moterims visose savo politikos srityse, įskaitant mokslinius tyrimus ir inovacijas. Europos lygmeniu turimi duomenys rodo, kad Europos mokslinių tyrimų sektoriuje ryškus vyrų ir moterų disbalansas ⁽²⁾.

1.3 Lyčių pusiausvyra – lemiamas gerai veikiančios mokslinių tyrimų sistemos veiksnys. Norėdamos pasiekti savo mokslinių tyrimų politikos tikslus, valstybės narės ir visa ES privalo pasinaudoti visu turimu žmogiškuoju kapitalu.

Europos Komisijai

1.4 Komitetas primygtinai ragina Europos Komisiją pasiūlyti valstybėms narėms rekomendaciją kartu su bendrosiomis gairėmis dėl institucinių pokyčių, kad būtų skatinama lyčių lygybė mokslo ir studijų institucijose, kaip skelbiama 2012 m. komunikate dėl Europos mokslinių tyrimų erdvės.

1.5 Rekomendacijoje reikėtų raginti valstybes nares šalinti teises ir kitokias moterų tyrėjų įdarbinimo, darbo vietos išsaugojimo, ir perkėlimo į aukštesnes pareigas kliūtis, spręsti lyčių nelygybės sprendimų priėmimo procesuose klausimą ir stiprinti lyčių aspektą mokslinių tyrimų programose.

1.6 Komitetas taip pat ragina Komisiją toliau rengti ir įgyvendinti sąmoningumo ugdymo programas, kuriomis siekiama pritraukti daugiau merginų studijuoti MTIM (mokslo, technologijos, inžinerijos ir matematikos) disciplinas ir daugiau moterų – dirbti mokslinių tyrimų srityje.

1.7 Reikėtų užtikrinti glaudesnę atitinkamų Komisijos direktoratų (Švietimo ir kultūros GD ir Mokslinių tyrimų ir inovacijų GD) bendradarbiavimą.

⁽¹⁾ P. Zagamé, L. Soete, *The cost of a non-innovative Europe*, 2010 m.

⁽²⁾ Dabartinės padėties apžvalga pateikiama šio dokumento 2 dalyje.

1.8 Komitetas taip pat rekomenduoja rinkti ir platinti pagal lytį suskirstytus duomenis, susijusius su moksliniais tyrimais ir inovacijomis, pagal Eurostato sistemą.

Valstybėms narėms:

1.9 Valstybės narės turėtų siekti pagerinti savo teises ir politikos sistemas, siekiant lyčių lygybės mokslinių tyrimų srityje, remiantis rekomendacijomis, išdėstytomis EMTE komunikate ir programoje „Horizontas 2020“.

1.10 Komitetas primygtinai ragina valstybes nares užtikrinti, kad moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai skiriamos lėšos siektų 3 proc. BVP, t. y. strategijoje „Europa 2020“ nustatytą lygį.

1.11 Remdamosi EMTE komunikatu, valstybės narės taip pat turėtų sudaryti galimybę insitucines reformas finansuoti Europos struktūrinių fondų ir kitų finansavimo programų lėšomis.

1.12 Mokslinių tyrimų institutų ir organizacijų įvertinimas, akreditavimas ir finansavimas turėtų būti susietas su jų lyčių lygybės srityje pasiektais rezultatais.

1.13 Valstybės narės, kartu su viešosiomis/nacionalinėmis mokslinių tyrimų institucijomis bei socialiniais partneriais, turėtų išnagrinėti darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros užtikrinimo būdus ir šiuo tikslu parengti ir įgyvendinti šeimai palankią politiką, skirtą tiek mokslinį darbą dirbančioms moterims, tiek vyrams.

1.14 Valstybės narės turėtų remti ir stiprinti mokslinių tyrimų institucijų, įmonių ir atitinkamų socialinių partnerių dialogą.

Mokslinių tyrimų suinteresuotiesiems subjektams:

1.15 EESRK primygtinai ragina mokslinių tyrimų institucijas ir universitetus garantuoti lyčių pusiausvyrą savo sprendžiamuosiuose, atrankos organuose ir kituose atitinkamuose departamentuose.

1.16 Lyčių lygybės užtikrinimo pastangos privalo būti įtrauktos į mokslinių tyrimų institucijų bei universitetų ir jų padalinių planavimo procesus.

1.17 Komitetas ragina siekti glaudesnio dialogo su mokslinių leidinių leidėjais ir redaktoriais, kad padaugėtų moterų mokslininkų parengtų mokslinių publikacijų, straipsnių, recenzijų bei apžvalgų ir juose būtų pašalintas tendencingas požiūris į lytis.

2. Dabartinės padėties apžvalga ⁽³⁾

2.1 2005 m. Europos Vadovų Taryba nustatė tikslą užtikrinti, kad moterys užimtų 25 proc. viešojo sektoriaus mokslinių tyrimų vadovaujamųjų postų. Tačiau atkurti sutrikusios lyčių pusiausvyros sprendžiamuosiuose organuose nepavyksta: 2010 m. tik 15,5 proc. aukštojo mokslo sektoriaus institucijų vadovavo moterys ir tik 10 proc. universitetų rektorių buvo moterys.

2.2 Skirtinguose ekonomikos sektoriuose ir mokslo sferose išlieka horizontalioji segregacija. Moterų tyrėjų santykinė dalis yra didesnė aukštojo mokslo ir viešuosiuose sektoriuose nei verslo įmonių sektoriuje. Visoje Europos Sąjungoje moterų dėstytojų (A kategorijos) dalis didžiausia humanitarinių ir socialinių mokslų srityse (atitinkamai 28,4 proc. ir 19,4 proc.), o mažiausia – inžinerijos ir technologijų srityse (7,9 proc.).

2.3 Moterų akademinė karjera taip pat tebėra būdinga didelė vertikaloji segregacija. 2010 m. moterų studentų (55 proc.) ir absolventų (59 proc.) dalis buvo didesnė nei vyrų, tačiau daugiau vyrų nei moterų studijavo doktorantūroje ir ją baigė (moterų doktorančių dalis sudarė 49 proc., o daktaro laipsnį įgijusių absolventų moterų buvo 46 proc.). Be to, moterys užima 44 proc. C kategorijos, 37 proc. B kategorijos ir tik 20 proc. A kategorijos akademinio personalo postų. Nepakankamas moterų atstovavimas dar ryškesnis mokslo ir inžinerijos srityse, kur jos užima tik 33 proc. C kategorijos, 23 proc. B kategorijos ir 11 proc. A kategorijos akademinio personalo postų ⁽⁴⁾.

⁽³⁾ 2 dalyje pateikiamų statistinių duomenų šaltinis – *She Figures 2012: Gender in Research and Innovation*, Europos Komisija, 2013 m.

⁽⁴⁾ A, B ir C kategorijos rodo institucijoje užimamo posto lygį – atitinkamai aukštą, vidutinį ir žemą.

2.4 Tinkama darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra tebėra esminis aspektas siekiant lyčių lygybės. Moterų mokslininkų karjerai trukdo ne tik vadinamosios „stiklo lubos“, bet ir „motinystės siena“, nes moterims vis dar tenka pagrindinė priežiūros ir namų ruošos našta.

2.5 Kitos esminės kliūtys ir ribojantys veiksniai, kylantys moterų įdarbinimui, darbo vietos išsaugojimui ir karjerai Europos mokslo sistemoje, yra šie: demokratijos ir skaidrumo trūkumas įdarbinimo ir pareigų aukštinimo procesuose, tendencingas požiūris į lytis vertinant darbo rezultatus, sprendimus priimančių organų neskaidrumas ir nuolatiniai stereotipai, susiję su merginomis/moterimis ir mokslu. Europos mokslinių tyrimų institucijoms vis dar būtina didelio masto modernizacija, kad būtų sudarytos struktūrinės sąlygos lygioms moterų ir vyrų galimybėms.

3. Lyčių lygybės privalumai mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje

3.1 Moksliniai tyrimai ir inovacijos – svarbūs Europos ekonomikos augimo veiksniai ir Europai reikia dar vieno milijono tyrėjų, kad galėtų ir toliau konkuruoti pasaulio mastu. Moksliniai tyrimai ir inovacijos – ne tik būtinoji sąlyga, kad ES taptų žinių visuomene; šiame sektoriuje taip pat būtų galima sukurti 3,7 mln. darbo vietų ir iki 2025 m. padidinti metinį ES BVP 795 mlrd. EUR, jeigu būtų pasiektas tikslas iki 2020 m. investuoti 3 proc. ES BVP į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą⁽⁵⁾.

3.2 Lyčių lygybė – lemiamas gerai veikiančios mokslinių tyrimų sistemos veiksnys. Norėdamos pasiekti savo mokslinių tyrimų politikos tikslus, valstybės narės ir visa ES privalo pasinaudoti visu turimu žmogiškuoju kapitalu talento ir išteklių požiūriu. Viso moterų įgūdžių, žinių ir kvalifikacijų potencialo išnaudojimas paskatins ekonomikos augimą, darbo vietų kūrimą ir Europos konkurencingumą, o visa tai yra pagrindinė klestinčios ekonomikos varomoji jėga.

3.3 Kad itin kokybiški moksliniai tyrimai būtų aktualūs visuomenei, reikia apsvarstyti keletą skirtingų sprendimų. Tai galima geriausiai užtikrinti tada, kai mokslo bendruomenės pasižymi įvairove ir sugeba bendradarbiauti su savo ir kitų disciplinų specialistais. Moksliniai tyrimai ir švietimas yra neatsiejama politikos formavimo ir viešojo administravimo dalis ir skatina kritiškesnes, įvairesnes ir atviresnes viešąsias diskusijas⁽⁶⁾.

3.4 Mokslinių tyrimų sektoriuje įdarbinus daugiau moterų gali padidėti žinių ištekliai, pagerėti žinių kaupimo kokybė ir visas sektorius gali tapti tvirtesnis ir konkurencingesnis. Tyrimai rodo, kad nevienalytės mokslinių tyrimų grupės yra stipresnės ir inovatyvesnės nei vienalytės grupės⁽⁷⁾ ir kad žinių ir socialinio kapitalo įvairovė darbo grupėse yra svarbi naujoms idėjoms gimti⁽⁸⁾. Be to, su lytimis susijusios inovacijos mokslo, medicinos, inžinerijos ir aplinkos srityse naudojami lyties ir lyčių aspekto analizėmis kaip ištekliu, skatinančiu naujas idėjas, naujas paslaugas ir naujas technologijas⁽⁹⁾.

3.5 Valstybių narių lyčių rodiklių palyginimas rodo, kad šalys, kurių įvertinimai pagal Lyčių lygybės indeksą yra aukštesni, paprastai moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai išleidžia didesnę BVP procentinę dalį, taip pat pasiekia geresnių rezultatų inovacijų srityje.

3.6 Lyčių analizės integravimas į mokslinių tyrimų ir inovacijų turinį užtikrina, kad tiek moksliniuose tyrimuose, tiek dabartinėse inovacijose būtų deramai atsižvelgta į moterų ir vyrų poreikius, elgseną ir pažiūras. Tyrimai rodo, kad vyrų ir moterų bei lyčių analizės integravimas didina tyrimų ir inovacijų aktualumą ir kokybę. Tai taip pat sukuria visuomenei ir verslui pridėtinės vertės, kadangi tyrimai apima plačią ir įvairialypę naudotojų bazę ir, kaip rodo įvairialyčiai inovaciniai projektai, sukuriama įtraukesni inovaciniai procesai⁽¹⁰⁾.

4. Europos politikos veiksmai

4.1 Komitetas primygtinai ragina Europos Komisiją pasiūlyti valstybėms narėms rekomendaciją kartu su bendrosiomis gairėmis dėl institucinių pokyčių, kad būtų skatinama lyčių lygybė mokslo ir studijų institucijose, kaip skelbiama 2012 m. komunikate dėl Europos mokslinių tyrimų erdvės. Rekomendacijoje reikėtų raginti valstybes narės šalinti teises ir kitokias moterų tyrėjų įdarbinimo, pareigų išsaugojimo ir perkėlimo į aukštesnes pareigas kliūtis, spręsti lyčių nelygybės sprendimų priėmimo procesuose klausimą ir stiprinti lyčių aspektą mokslinių tyrimų programose. Į rekomendaciją turėtų būti įtrauktas išsamus Europos mokslinių tyrimų erdvės (EMTE) šalių veiksmingiausių pavyzdžių sąrašas.

⁽⁵⁾ P. Zagamé, L. Soete, *The cost of a non-innovative Europe*, 2010 m.

⁽⁶⁾ *Women in Science*, Norvegija, 2010 m.

⁽⁷⁾ Campbell LG, Mehtani S, Dozier ME, Rinehart J, „Gender-Heterogeneous Working Groups Produce Higher Quality Science“, 2013.

⁽⁸⁾ <http://www.genderinscience.org.uk/index.php/consensus-seminars/recommendations-report>

⁽⁹⁾ Ekspertų grupės ataskaita *Innovation through Gender*, Europos Komisija, 2013 m.

⁽¹⁰⁾ Ekspertų grupės ataskaita *Innovation through Gender*, Europos Komisija, 2013 m.

4.2 Komitetas taip pat ragina Komisiją toliau kurti ir įgyvendinti sąmoningumo ugdymo programas, kuriomis siekiama pritraukti daugiau merginų studijuoti MTIM (mokslo, technologijos, inžinerijos ir matematikos) disciplinas, taip pat specialias profesinio orientavimo ir paramos programas. Šiuo požiūriu reikėtų užtikrinti glaudesnę atitinkamų Komisijos direktoratų (Švietimo ir kultūros GD ir Mokslinių tyrimų ir inovacijų GD) bendradarbiavimą. Toks bendradarbiavimas leistų suvienyti pastangas siekiant geresnių rezultatų lyčių lygybės, mokslinių tyrimų ir apskritai švietimo srityse.

4.3 Komisija turėtų užtikrinti lyčių pusiausvyrą ES švietimo ir mokslinių tyrimų judumo programose.

4.4 Komitetas taip pat rekomenduoja rinkti ir platinti pagal Eurostato sistemą pagal lytį pateikiamus duomenis, susijusius su moksliniais tyrimais ir inovacijomis, siekiant užtikrinti patikimesnius ir palyginamus rodiklius, sklandesnį duomenų rinkimą ir stebėsenos procesus, kurie padėtų parengti vyrų ir moterų lygybės strategiją po 2015 m.

5. Nacionaliniai ir instituciniai veiksmai

5.1 EESRK primygtinai ragina valstybes nares suderinti savo nacionalinę politiką, vykdomą lyčių lygybės mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje, su ES lygmeniu priimtais sprendimais dėl Europos mokslinių tyrimų erdvės ir programos „Horizontas 2020“.

5.2 Komitetas primygtinai ragina valstybes nares užtikrinti, kad moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai skiriamos lėšos siektų 3 proc. BVP, t. y. strategijoje „Europa 2020“ nustatytą lygį. Šiuo metu vidutinės ES 28 išlaidos MTTP sudaro 2,07 proc. BVP⁽¹¹⁾, o tai stabdo ekonomikos augimą bei darbo vietų kūrimą ir neleidžia mokslinių tyrimų institucijoms pasinaudoti visu „talentų banku“.

5.3 Valstybės narės turėtų parengti ir įgyvendinti sąmoningumo ugdymo programas, kuriomis konkrečiai siekiama pritraukti merginas studijuoti MTIM (mokslo, technologijos, inžinerijos ir matematikos) disciplinas, o moteris – dirbti mokslinių tyrimų srityje, pradedant šias disciplinas propaguoti jau mokyklose.

5.4 EESRK mano, kad viena veiksmingiausių priemonių lyčių pusiausvyrai švietimo ir mokslinių tyrimų srityje gerinti – finansinių paskatų taikymas švietimo ir mokslinių tyrimų institucijoms, ryžtingai darančioms pažangą lyčių pusiausvyros užtikrinimo srityje. Valstybės narės turėtų susieti mokslinių tyrimų institutų ir organizacijų įvertinimą, akreditavimą ir finansavimą su lyčių lygybės srityje pasiektais rezultatais.

5.5 Kad būtų sukurtas tvirtas pagrindas labai reikalingiems struktūriniais pokyčiams Europos mokslinių tyrimų instituteuose ir organizacijose, valstybės narės ir jų atitinkamos institucijos turėtų parengti metodiką, taikomą veiksnių lyčių lygybės srityje veiksmingumui stebėti ir įvertinti.

5.6 Valstybės narės, kartu su savo atitinkamomis mokslinių tyrimų ir švietimo institucijomis bei socialiniais partneriais, turėtų išnagrinėti darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros užtikrinimo būdus ir šiuo tikslu parengti ir įgyvendinti šeimai palankią politiką, skirtą tiek mokslinį darbą dirbančioms moterims, tiek vyrams, pavyzdžiui, vaikų priežiūros įstaigų, nuotolinio darbo, darbo ne visą darbo dieną ir pan. klausimus.

5.7 EESRK taip pat primygtinai ragina mokslinių tyrimų institucijas garantuoti subalansuotą lyčių atstovavimą savo sprendžiamuosiuose, atrankos ir kituose atitinkamuose organuose.

5.8 Lyčių lygybės užtikrinimo pastangos privalo būti įtrauktos į mokslinių tyrimų institucijų bei universitetų ir jų atitinkamų skyrių planavimo procesus. Veiksnių planus privaloma parengti visais lygmenimis ir juose numatyti kasmet teikti planinių rodiklių ir priemonių įgyvendinimo bei rezultatų ataskaitas. Šių institucijų skyriai privalo aktyviai dalyvauti šiame procese ir priimti sprendimus dėl savo tikslų ir priemonių, už kurias jie turi atsakyti. Moterys taip pat turėtų dalyvauti tokios veiklos planavime, siekiant užtikrinti, kad moterys tyrėjos ir jas dominančios veiklos sritys nebūtų ignoruojamos.

⁽¹¹⁾ EUROSTATAS, 2012 m.

5.9 Mokslas ir inovacijos yra labai naudingos įmonėms. Todėl valstybės narės turėtų remti ir stiprinti mokslinių tyrimų institucijų, įmonių ir atitinkamų socialinių partnerių dialogą. Toks dialogas galėtų užtikrinti labiau į verslą orientuotus mokslinius tyrimus ir padėti mokslinių tyrimų institucijoms diversifikuoti savo biudžetą.

5.10 Komitetas ragina siekti glaudesnio dialogo su mokslinių leidinių leidėjais ir redaktorais, kad būtų pašalintas tendencingas požiūris į lytis ir padaugėtų moterų mokslininkų parengtų mokslinių publikacijų, straipsnių, recenzijų ir apžvalgų.

5.11 Reikėtų užtikrinti, kad dialogą plėtotų ir skirtingų kartų mokslininkai; tokiu būdu mokslinių tyrimų srityje būtų vykdomas glaudesnis bendradarbiavimas, o jauniems tyrėjams būtų sudarytos savišvietos galimybės.

5.12 Vadovybė daro didelę įtaką mokslinių tyrimų veiklai ir atlieka esminį vaidmenį plėtojant kokybę. Ir vyrai, ir moterys privalo dalyvauti mokyme, kad galėtų užimti aukšto rango postus. Vadovams privaloma rengti mokymus lyčių lygybės mokslinių tyrimų srityje klausimais, nes tai atskira žinių sritis.

5.13 Komitetas pritaria tarptautinėms ir nacionalinėms apdovanojimų programoms, kaip antai UNESCO ir L'Oréal programa *For Women in Science* ⁽¹²⁾, *Athena Swan* ⁽¹³⁾ ir daugeliui kitų iniciatyvų, nes jos ne tik skatina moteris dalyvauti mokslinėje veikloje ir ragina institucijas imtis struktūrinių pokyčių lyčių pusiausvyrai pasiekti, bet ir tampa labai veiksmingomis komunikacijos priemonėmis didinant plačiosios visuomenės informuotumą dėl lyčių lygybės švietimo ir mokslo srityse.

6. Personalo politikos ir organizacinių priemonių pavyzdžiai

6.1 Viena iš priemonių, taikomų lyčių lygybei skatinti, – tai nuosaiki pozityvioji diskriminacija, kaip kad numatyta Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje. Tokia diskriminacija leidžia pirmenybę teikti tos lyties kandidatams, kurios darbuotojai užima mažiau nei 40 proc. tos pačios kategorijos postų, kai kelių kandidatų kompetentingumo lygis yra panašus.

6.2 Mokslo ir studijų institucijos įdarbindamos žmones gali neutralizuoti galimą tendencingą požiūrį į lytis dviem skirtingais būdais. Pirmasis – nustatyti gaires, užtikrinančias, kad paskyrimo procedūras kontroliuotų fakulteto valdyba, lyčių lygybės ombudsmenas ar kitas atsakingas organas. Antrasis metodas – reikalauti, kad fakultetai teiktų priėmimo į pareigas ataskaitas, kad būtų galima kaupiti pagal lytį sugrupuotus statistinius duomenis apie kandidatus, pateikusius prašymus priimti į pareigas, į trumpąjį sąrašą įtrauktus žmones ir įdarbintus darbuotojus. Tai svarbu siekiant neutralizuoti skyrimo į pareigas nesilaikant formalumų praktiką, nes ji dažniausiai būna palanki vyrams. Tai apima „neoficialius siūlymus“ kreiptis pagal darbo skelbimą, o tie skelbimai specialiai parengti taip, kad geriau atitiktų vyrų kvalifikacijas ir patirtį.

6.3 Būtų galima parengti tikslines programas ir teikti vaikų priežiūros paslaugas. Tai būtų galima skelbti darbo skelbimuose siekiant pritraukti kandidatų. Galimybės pratęsti rašančiojo mokslinį darbą stipendijos mokėjimo laikotarpį po vaiko priežiūros atostogų suteikimas – taip pat veiksminga priemonė norint pritraukti daugiau abiejų lyčių kandidatų.

6.4 Kai kuriose Europos šalyse buvo sukurtos atskiros moterų mokslininkų ir eksperčių duomenų bazės. Jos itin naudingos, kai ieškoma konkrečios mokslininkės arba specialios kvalifikacijos turinčios mokslininkės mokslinių tyrimų grupei ar įstaigai, kurioje moterys nepakankamai atstovaujamos.

6.5 Turėtų būti skatinama sudaryti biudžetą atsižvelgiant į lyčių aspektą, kad būtų užtikrintas biudžeto vertinimas ir išteklių paskirstymas atsižvelgiant į lyties klausimo opumą. Šiuo tikslu lyčių aspektas turi būti įtrauktas į visus biudžeto sudarymo proceso etapus, kad būtų galima stebėti ir įvertinti, kaip laikomasi lyčių lygybės, o, prireikus, imtis poveikio priemonių.

6.6 Galima būtų įsteigti specialius nacionalinius ir (arba) institucinius fondus, kurie konkrečiai būtų skiriami finansinei paramai teikti mokslinį tiriamąjį darbą dirbančioms moterims tose disciplinose, kuriose santykinai mažas moterų skaičius. Be to, aktyviai lyčių lygybę skatinančioms ir gerų rezultatų pasiekiančioms institucijoms ir (arba) jų padaliniais gali būti atlyginama pagal įvairias paskatų programas.

⁽¹²⁾ http://www.loreal.com/Foundation/Article.aspx?topcode=Foundation_AccessibleScience_WomenExcellence

⁽¹³⁾ <http://www.athenaswan.org.uk>

6.7 Būtų galima pagerinti etatinių darbuotojų ir komisijų narių lyčių pusiausvyrą skatinant mokslo įstaigas kviešti moteris mokslininkes iš trečiųjų šalių dėstyti ar dalyvauti komisijų darbe.

6.8 Darbdaviai turėtų vengti nurodyti aukštą specializacijos lygį darbo skelbimuose, pagal kuriuos norima įdarbinti mokslo darbuotojus ir doktorantūros studijas baigusius mokslo darbuotojus, siekiant pritraukti daugiau kandidatų ir išvengti kandidatūrų atmetimo pernelyg anksti.

6.9 Visose įdarbinimo komisijose turėtų būti moterų ir turėtų būti išlaikyta lyčių pusiausvyra. Tai gali paskatinti moteris teikti paraiškias ir būti priimtoms į pareigas.

6.10 Lyčių aspekto supratimas ir lyčių lygybės žinios turėtų būti įtrauktos ir vadovų rengimo programas. Lyčių lygybės klausimu įgyta kvalifikacija gali būti kriterijus užimant laisvus vadovų postus ir įtraukta į vadovų įvertinimus⁽¹⁴⁾.

6.11 Labai svarbu, kad lyčių lygybė būtų stebima remiantis tinkamais žmogiškųjų išteklių ir finansinių išteklių paskirstymo rodikliais. Todėl atitinkami duomenys turėtų būti renkami abiem lytims atskirai.

6.12 Mokslinių tyrimų grupės stimuliuoja mokslinių tyrimų aplinką. Tyrimai rodo, kad grupės, kurių nariai yra skirtingo išsilavinimo, turi geresnę galimybę įgyti platesnę mokslinių tyrimų perspektyvą. Tyrimai taip pat rodo, kad nevienalyčių mokslinių tyrimų grupių sukūrimas padidina antrosios pakopos studentų srautą ir mokslinių publikacijų dažnumą⁽¹⁵⁾.

6.13 Veiklos pradėjimo paketai (kuriuos sudaro lėšos, skirtos projektui administruoti, įrangai įsigyti ir mokslinių tyrimų asistentų darbo užmokesčiui) gali palengvinti sudaryti naujai paskirtoms moterims įsitvirtinti kaip mokslo darbuotojoms. Patirtis rodo, kad moterys neišsidersa tokių gerų mokslinių tyrimų sąlygų kaip vyrai. Veiklos pradėjimo paketais stengiamasi ištaisyti tokią padėtį, todėl reikėtų apie juos gerai pagalvoti.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

⁽¹⁴⁾ IDAS – nacionalinė vadovų rengimo programa, kurios tikslas – didinti aukštus akademinis postus užimančių moterų skaičių Švedijos universitetuose ir universitetų filialuose.

⁽¹⁵⁾ *The Scientist*, 2005 m. lapkričio 7 d., ir *Science*, 309 tomas, 2005 m.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Paslaugų šeimai vystymo siekiant didinti užimtumo lygį ir skatinti lyčių lygybę darbe

(nuomonė savo iniciatyva)

(2015/C 012/03)

Pranešėja **Béatrice Ouin**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2014 m. vasario 26 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Paslaugų šeimai vystymo siekiant didinti užimtumo lygį ir skatinti lyčių lygybę darbe.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. rugsėjo 30 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 141 nariui balsavus už, 17 – prieš ir 16 susilaikius.

1. Rekomendacijos

1.1 Europos Sąjungai:

- skatinti keitimąsi gerąja patirtimi, gerinti statistinę informaciją,
- parengti bendras rekomendacijas socialiniams partneriams, pagrįstas lyties požiūriu neutraliu darbo vietų palyginimu,
- įsteigti premiją už inovacijas, teikiamą paslaugų šeimai verslo atstovams,
- skatinti socialines inovacijas vystant paslaugas šeimai, nepaisant šių paslaugų teikimo formos.

1.2 Valstybėms narėms:

- ratifikuoti TDO Konvenciją Nr. 189,
- sudaryti sąlygas deklaruoti nedeklaruojamą darbą suteikiant mokesčių lengvatas ir įdiegiant paprastas deklaravimo sistemas, kad darbas šeimoje taptų tokiau pat darbu kaip ir kiti darbai,
- įveikti stereotipus, kad asmenų priežiūra ir namų tvarkymas būtų siejamas su abejomis lytimis,
- nustatyti bendrąją sistemą, kuria būtų skatinamas specializuoto paslaugų šeimai sektoriaus formavimasis ir vystymasis, atsižvelgiant į kiekvienos valstybės narės ypatumus ir kultūrinę praktiką;
- pašalinti teisinės kliūtis, kurios šiuo metu labai riboja šeimų deklaruoto tiesioginio darbuotojų įdarbinimo galimybes.

1.3 Socialiniams partneriams:

- vienodai vertinti diplomus ir kvalifikacijos pažymėjimus numatant patirties, įgytos dirbant privačiuose šeimų namuose, patvirtinimą,

- vesti derybas dėl kolektyvinių sutarčių ir darbo klasifikavimo lentelių, kuriose būtų atsižvelgiama į visus gebėjimus, įskaitant psichologinius, ir gebėjimą bendrauti.

1.3.1 Verslininkams:

- kurti įmones ir kooperatyvus, kurie siūlytų paslaugas šeimoms, ir suteikti darbuotojams samdomojo darbuotojo statusą.

1.3.2 Profesinėms sąjungoms, darbdavių organizacijoms ir įmonių taryboms:

- gerinti paslaugų šeimai įvaizdį ir labiau vertinti darbo vietas šiose srityse,
- skatinti susijusių asmenų mokymą ir įgytų gebėjimų sertifikavimą,
- imtis veiksmų kurti ir steigti struktūras, kurios padėtų apjungti ir organizuoti paslaugas šeimai, ir tai daryti atsižvelgiant į šalių tradicijas ir tarp jų esamus skirtumus,
- organizuoti namų ūkio darbuotojų ir darbdavių atstovavimą,
- taikant lygybę profesinėje srityje skatinančias priemones reikalauti kurti paslaugas, kurios padėtų kurti darbo vietas, ir derėtis dėl finansinio įmonių dalyvavimo, kad būtų skatinama derinti profesinę veiklą ir šeiminių gyvenimą.

2. Aplinkybės

2.1 Šioje nuomonėje aptariamos tik su privačiais šeimų namais susijusios paslaugos ir darbo vietos, o ne visos paslaugos (vaikų darželiai, senelių namai, mokyklų valgyklos, popamokinė vaikų priežiūra ir t. t.). Plėtoti darbą namų ūkiuose ir didinti jo profesionalumą yra strategiškai svarbu siekiant lygybės profesinėje srityje, kadangi dažniausiai šį darbą atlieka moterys ir būtent joms reikia vaikų priežiūros, pagalbos pagyvenusiems žmonėms ir būsto tvarkymo paslaugų, kad jos galėtų turėti tokias pačias kaip vyrai karjeros sąlygas. Tokios paslaugos naudingos asmenims ir visai visuomenei. Jos atveria galimybę kurti naujas darbo vietas, atitinka senėjančios visuomenės poreikius, padeda derinti šeiminių gyvenimą ir profesinę veiklą. Šios paslaugos gerina gyvenimo kokybę ir didina socialinę įtrauktį, pagyvenusiems asmenims sudaro sąlygas toliau gyventi savo namuose.

2.2 Reikėtų paminėti tris su paslaugomis šeimai susijusias plačias sritis, t. y. būsto priežiūros, vaikų priežiūros ir sergančių, sunkią negalią turinčių ir pagyvenusių asmenų priežiūros. Šias tris sritis reikėtų atskirti, kadangi jose reikalingi labai skirtingi gebėjimai ir kvalifikacija, taip pat labai skiriasi įvairiose šalyse esančios už įvairias sritis ir paslaugas atsakingos institucijos ir organizacijos, taigi savo ruožtu nevienoda ir šias paslaugas teikiančių asmenų padėtis, jų statusas ir požiūris į juos.

2.3 Būtina pažymėti, kad didelę dalį pagalbos šeimai šiuo metu teikia nedeklaruojami darbuotojai, o tai yra nenaudinga ne tik jiems patiems, bet ir šeimoms bei valstybėms.

2.4 Siekiant vystyti paslaugas šeimai, reikia suteikti joms didesnę vertę, taip pat pakeisti tradicinį požiūrį, kad šie darbai, kuriuos vis dar dažnai nemokamai atlieka moterys namų šeiminių, ir toliau būtų laikomi mažai kvalifikuotais.

2.5 „Ištraukti“ šį darbą iš šešėlio, jį padaryti profesionalesnį, paversti tikra profesija užtikrinant darbą pagal darbo sutartis, mokymą, socialinę apsaugą, karjerą ir tokias pat kaip ir kitų samdomųjų darbuotojų teises yra tokių darbo vietų vystymo sąlyga.

2.6 EESRK jau yra pateikęs svarbių rekomendacijų dėl asmeninių paslaugų sektoriaus plėtojimo⁽¹⁾, darbo namų ūkyje profesionalizacijos⁽²⁾, kovos su šešėline ekonomika ir nedeklaruojamu darbu⁽³⁾, taip pat dėl socialinių investicijų poveikio⁽⁴⁾, kurios šioje nuomonėje nebus minimos.

⁽¹⁾ OL C 44, 2013 2 15, p. 16–22.

⁽²⁾ OL C 21/39, 2011 1 21.

⁽³⁾ OL C 177, 2014 6 11, p. 9.

⁽⁴⁾ OL C 226, 2014 7 16, p. 21–27.

2.7 Strategijoje „Europa 2020“ numatytas tikslas pasiekti 75 proc. vyrų ir moterų nuo 25 iki 65 metų amžiaus užimtumą. Tačiau padidinti moterų užimtumo lygį, be kita ko, trukdo šeiminiai išsipareigojimai. O menkas vyrų dalyvavimas vykdamas tuos šeiminius išsipareigojimus yra kliūtis pasiekti lygybės profesinėje srityje tikslą. Strategiją įgyvendinti trukdo griežto taupymo priemonės jomis mažinamos viešosios išlaidos su priežiūra susijusioms paslaugoms, kurias teikti daugiausia įdarbinamos moterys, todėl daugiau priežiūros pareigų tenka šeimoms nariams. Daugelyje valstybių narių sumažėjusi priežiūros paslaugų teikimo infrastruktūra ir nevienodas vyrų ir moterų nemokamų namų ruošos ir buitines darbų pasidalijimas yra kliūtis pasiekti lygybės profesinėje srityje tikslą.

2.8 Vyrų ir moterų nelygybė profesinėje srityje pasireiškia darbo užmokesčio skirtumu ir moterų susitelkimu vienoje, o vyrų kitose srityse (užimtumo srityje nėra lyčių pusiausvyros). Paslaugų šeimai plėtojimas leistų padidinti moterų darbo visą darbo dieną lygį, sudarytų sąlygas profesiniam mokymuisi ir atvertų geresnes karjeros galimybes ir šių paslaugų teikėjoms, ir jų gavėjoms.

2.9 Namuose teikiamų paslaugų šeimai srityje sukūrus darbo vietas, kurių kvalifikacija ir gebėjimai būtų pripažinti užtikrinant geresnį darbo užmokestį ir didesnes darbo vietas garantijas, tai taip pat sudarytų galimybę į šias profesijas pritraukti vyrus. Be to, reikia šviesti vaikus, kad jie šių darbų nelaikytų moters prievole.

2.10 Plėtojant šias paslaugas gali būti sukurta milijonai darbo vietų. Jei kiekviena šeima per savaitę pasinaudotų viena valanda darbo namų ūkyje paslaugų, būtų galima sukurti 5,5 mln. darbo vietų⁽⁵⁾. Šioje srityje taip pat yra galimybių diegti socialines ir technologines inovacijas. Juo labiau kad, vykstant gyventojų senėjimui ir mažinant šeimoms teikiamas socialines paslaugas, poreikiai didėja. Todėl itin svarbu sutelkti dėmesį į namų ūkių pasirinkimo laisvę, kad jie galėtų rasti tinkamus būdus kintantiems šeimų poreikiams patenkinti.

3. Plėtoti privačiuose namuose teikiamas paslaugas, kad būtų lengviau derinti profesinę veiklą ir šeiminių gyvenimą

3.1 Kiekviena šeima turi būstą, skalbia, ruošia valgi, privalo rūpintis vaikais, pagyvenusiais tėvais arba slaugyti ligonius. Kad atliktų šias užduotis, moteris dažnai turi dirbti ne visą darbo dieną, ir dėl to nukenčia profesija, kuriai įgyti ji mokėsi, arba ji neberanda laiko mokymuisi.

3.2 Tačiau naudojimasis šiomis paslaugomis nėra spontaniškas veiksmas, kadangi nelengva kažką įsileisti į savo namus ir, svarbiausia, kadangi tokios paslaugos pernelyg brangiai kainuoja.

3.3 Šias paslaugas šeimai šiuo metu dar dažnai teikia moterys, visų pirma imigrantės, kurioms mažai mokama, kurios dažnai yra nedeklaruotos ir kurių užimtumas yra neužtikrintas, o kai kurios iš jų dirba nelegaliai. Moterų koncentracija su valymu, priežiūra ir vaikų auklėjimu susijusiose profesijose dar labiau sustiprina išgalėjusius lyčių stereotipus, kurie kai kuriems vyrams tampa kliūtimis, lemia vyrų ir moterų nelygybę bei dar labiau sumenkina pastangas sumažinti nuolatinį darbo užmokesčio skirtumą. Ši koncentracija skatina požiūrį, kad moterų darbas yra antrarūšis.

3.4 Namų ūkio darbuotojas yra asmuo, vykdamas veiklą privačiuose asmenų namuose. TDO šio sektoriaus darbuotojus vadina namų ūkio darbuotojais, tačiau kai kuriose valstybėse narėse ši sąvoka turi neigiamą konotaciją. Kadangi šis darbas įvardijamas įvairiai⁽⁶⁾: darbas šeimoje, asmeninės paslaugos, pagalba namuose, slaugytojos, vaikų auklės, šeimos darbuotojos, namų tvarkytojos ir pan., statistinius duomenis kaupti nelengva.

3.5 TDO skaičiavimu, Europos Sąjungoje yra 5 mln. namų ūkio darbuotojų, tačiau šis skaičius iš tiesų veikiausiai yra didesnis, kadangi vien Prancūzijoje, kur mokesčių lengvatos sudarė galimybę deklaruoti iki tol nedeklaruotą darbą, taigi kartu ir apskaityti šias darbo vietas, jų yra 2 mln. Dažniausiai dėl šio darbo tiesiogiai susitaria ir moka šeimos ūkiai arba asmuo, samdantys namų ūkio darbuotoją (60–70 proc. šio sektoriaus), nesinaudodami tarpininkais.

⁽⁵⁾ Europos Komisijos darbo dokumentas „Asmeninių ir namų ūkio paslaugų sektoriaus darbo vietų kūrimo potencialo išnaudojimas“, (SWD(2012) 95, 2012 4 18, p. 14).

⁽⁶⁾ Tarnai gyvendavo pas savo darbdavius. Šis reiškinys dar egzistuoja kai kuriose pasiturinčiose šeimose arba ambasadose, tačiau šiandien namų ūkio darbuotojas vienam darbdaviui arba klientui dažniausiai dirba tik keletą valandų per savaitę.

4. Plėtojimo kliūtys

4.1 Darbas menkai vertinamas

4.1.1 Reikia pabrėžti, kad aptariamas darbas, visų pirma susijęs su namų priežiūra, yra vis dar dažnai vertinamas kaip nereikalaujantis specialių žinių ir gebėjimų. Be to, jis vertinamas kaip pereinamojo laikotarpio darbas (pavyzdžiui, „au pair“ samda) ir nelaikomas profesiniu pasirinkimu.

4.1.2 Daugeliu atveju šeimos neprašo jokio diplomo ar pažymėjimo, ir patiki savo vaikus, savo pagyvenusius tėvus, namų raktus žmonėms, kurių patikimumu negali būti tikros. Kad žengtum į svetimus namus, prisitaikytum prie šeimos reikalavimų būtina turėti daug nepakankamai įvertintų, neapibrėžtų psichologinių ir techninių gebėjimų.

4.1.3 Dėl neigiamo visuomenės požiūrio į šiuos darbus dažnai būtent migrantės moterys, palikusios savo šalyje nuosavus vaikus ir pagyvenusius tėvus, atvyksta rūpintis turtingų šalių asmenų vaikais ir tėvais, nors Europos Sąjungoje tyvoro nedarbas. Daugeliu atvejų šie darbuotojai patys save blogai vertina, kadangi jie nepasirinko dirbti šio menkai vertinamo darbo. Šiais laikais imigrantės dažnai yra itin aukštos kvalifikacijos, tačiau yra nukreipiamos į sektorių, kuris suteikia vieną iš nedaugelio galimybių migrantams dirbti ir kuriame jų kaip darbuotojų teisės labai dažnai neuztikrinamos ir negerbiamos. Šis „protų švaistymas“ kelia daug nerimo ne tik pačioms moterims migrantėms, bet ir visuomenei, kurioje jos dirba.

4.2 Mažai apmokamas, neužtikrintas, prastai apsaugotas darbas

4.2.1 Šiame sektoriuje įdarbinami tiek nekvalifikuoti, tiek itin aukštos kvalifikacijos darbuotojai, kuriems atsilygina privatūs asmenys, negalintys daug mokėti, jei nėra nacionalinių mokesčių lengvatų.

4.2.2 Darbu įdarbinančiose šeimose gali būti neužtikrinamas pragyvenimas dėl pasikeitusių šeiminių aplinkybių, ypač kai šeimoms reikia darbuotojo tik kelias valandas per savaitę, namų ūkio darbuotojai, kad galėtų pragyventi, turi dirbti pas keletą darbdavių ir nuolat ieškoti naujų, kad galėtų pakeisti tuos, kuriems jų paslaugų nebereikia.

4.2.3 Iki šiol darbas privačiuose namuose nebuvo numatytas TDO tarptautinėse darbo konvencijose. Padėtis pasikeitė 2012 m. priėmus Konvenciją Nr. 189, tačiau ją ratifikavo tik dvi Europos šalys⁽⁷⁾.

4.2.4 Kadangi namų ūkio darbuotojai yra išsibarstę po privačius namus, sunku juos suburti į profesines sąjungas. Daugeliu atvejų jiems tai net neįdomu. Tačiau jų reikalavimai ir interesai būtų geriau pripažįstami, jeigu juos remtų ir gintų stiprios profesinės sąjungos. Šiems darbuotojams sunku ginti savo teises: jie vieni bendrauja su juos įdarbinusiomis šeimomis. Ši situacija yra dar sudėtingesnė, kai šie darbuotojai tampa prekybos žmonėmis aukomis, prastai moka kalbą ir neturi galimybės priėti prie savo.

4.2.5 Vis dėlto esama vis daugiau pavyzdžių, kad ES valstybėse narėse planuojama struktūrizuoti šį sektorių, ir šie planai įgyvendinami skirtingu tempu ir nevienodu mastu, sudarant sąlygas skatinti ir vystyti atskirą ekonominį sektorių, kuriame būtų derinami dėl kolektyvinių sutarčių, pritaikytų prie paslaugų šeimai. Kai pirmąsyk arba iš naujo deramasi dėl kolektyvinių sutarčių, reikia būti budriems, kad būtų atsižvelgta į kvalifikacijų sudėtingumą ir žmogiškųjų santykių aspektą.

4.2.6 Įgyvendinant priemones, skirtas profesionalizacijai asmeninių paslaugų sektoriuje didinti, svarbu atsižvelgti į šio sektoriaus skirtingus darbdavių tipus (tarpininkus ar individualius asmenis), kad būtų išvengta bet kokios painiavos, susijusios su statusu ar pareigomis.

4.2.7 Teismuose yra iškelta bylų dėl šiuolaikinės vergijos, kadangi namų ūkio sektoriuje pasitaiko prekybos žmonėmis atvejų. Taip moterims migrantėms iškyla seksualinio išnaudojimo ir priverstinio darbo pavojus. Tai kenkia šio sektoriaus įvaizdžiui.

⁽⁷⁾ Italija Konvenciją Nr. 189 ratifikavo 2013 m. sausio mėn., o Vokietija – 2013 m. rugsėjo mėn. Europos Vadovų Taryba įgaliojo valstybes nares ratifikuoti konvenciją 2014 m. sausio mėn.

5. Kurti deramas darbo vietas ir aukštos kokybės paslaugas

5.1 *Imtis veiksmų kainų srityje: atsisakyti nedeklaruojamo darbo, numatyti įvairius finansavimo šaltinius.*

5.1.1 Norint pakeisti esamą padėtį (daug nedeklaruojamo darbo, keletas darbdavių) ir sukurti tikras darbo vietas, kurioms reikalingi gebėjimai būtų vertinami, kaip kad yra kitų profesijų atveju, reikia labiau pripažinti ir vertinti šias paslaugas, be kita ko, užtikrinti tinkamą darbo užmokestį, tačiau kartu užtikrinti, kad jos išliktų visiems prieinamos. Šios dvi sąlygos gali būti įvykdytos tik užtikrinus finansavimą iš kelių šaltinių: mokesčių lengvatas, iš dalies subsidijuojamus čekius (pavyzdžiui, čekius maistui), socialinės apsaugos paslaugas ir vartotojų įnašus. Švedijoje įsitikinta būsto renovacijai privatiems asmenims skirtų mokesčių lengvatų veiksmingumu: statybų sektoriuje sukurta naujų darbo vietų. Prancūzijoje darbas namų ūkiuose pasitraukė iš šešėlinės ekonomikos įvedus mokesčių lengvatas. Be to, įvestas „paslaugos teikimo čekis“, leidžiantis supaprastinti administracines procedūras. Vėliau šią priemonę papildė interneto atsiradimas: nebereikia popierinių formų.

5.1.2 Tik sutelkus viešąjį finansavimą (mokesčių lengvatos), socialines išmokas (šeimoms pašalpos, pagalba įmonėms, savidrauda, sveikatos draudimas, įmonės taryba ir t. t.) ir privačias lėšas (privatų asmenų mokesčius už paslaugą) bus galima šį darbą padaryti profesionalesnį ir teikti aukštos kokybės paslaugas. Įmonės, įgyvendindamos savo lyčių lygybės planus ir profesinės veiklos ir šeiminio gyvenimo derinimo priemones, gali prisidėti prie jų darbuotojų šeimoms skirtų paslaugų finansavimo. Kai kurios tai jau daro. Europos Komisija turėtų rinkti informaciją apie šią gerąją praktiką ir ją skleisti, kad paskatintų visas valstybes nars įvesti iš anksto finansuojamą „paslaugos teikimo čekį“.

5.2 *Imtis veiksmų siekiant užtikrinti užimtumo garantijas, skatinti kurti naujas įmones, plėtoti sektoriuje socialinį dialogą atsižvelgiant į kiekvienos valstybės narės ypatybes ir kultūrą.*

5.2.1 Didėjantys šeimų poreikiai namuose reiškia, kad laisvę pasirinkti skirtingas paslaugas, teikiamas valstybėse, reikia konsoliduoti ir stabilizuoti, kaip ir papildomą šių paslaugų pobūdį, kad būtų sukurtas naujas modelis, galintis skatinti socialines inovacijas Europoje.

Užimtumo garantijų nebuvimo sektoriuje problemą galima išspręsti tik akcentuojant du pagrindinius dalykus: pirmą, darbą reikia daryti profesionalesnį, kad būtų pagerinta teikiamų paslaugų kokybė, ir užtikrinti tikrą namų ūkio darbuotojų profesionalumo tobulinimą (žr. 5.3 punktą); antra, reikia oficialiai pripažinti socialinį dialogą sektoriuje, nes tai labai svarbus būdas užtikrinti gerovę ir deramą darbą namų ūkio darbuotojams ir jų šeimoms nepaisant paslaugų pobūdžio. Šiuo aspektu labai svarbu padėti šeimoms įsilieti į profesionalaus ir deklaruojamo darbo sektorių (žr. 5.1 punktą) suteikiant galimybę pasirinkti jiems tinkamą struktūrą.

Be to, šeimoms teikiamos paslaugos, susijusios su vaikų, pagyvenusių asmenų, sunkią negalią turinčių šeimoms narių priežiūra ar jų darbinio gyvenimo pusiausvyra, yra ypatingos: jos tiesiogiai siejasi su namų ūkių privačia, intymia sfera, todėl negalima jų patikėti nepažįstamiems asmenims. Todėl būtina užtikrinti socialinį dialogą sektoriuje laikantis Europos Sąjungos vertybių ir atsižvelgiant į kiekvienos valstybės narės kultūrinę specifiką.

5.2.2 Be to, kad vystytųsi šis sektorius, turi vystytis įmonės – kooperatyvai, asociacijos ar bendrovės – ir atlikti tarpininko tarp žmogaus, kuriam reikia paslaugos, ir to, kuris yra kvalifikuotas ją teikti, vaidmenį. Įmonė įsipareigoja rasti klientus ir pasiūlyti darbuotojui darbo grafiką. Tai suteiktų darbuotojui galimybę dirbti pagal vieną darbo sutartį, o tai palengvintų socialinę apsaugą ir leistų sumokėti už kelionės į kliento namus laiką, išeiti atostogų arba dalyvauti mokymo kursuose. Toks tarpininkas taip pat įsipareigoja klientui: siūlyti kompetentingus, sąžiningus, diskretiškus ir tinkamai apmokytus darbuotojus, paslaugą suteikti net jei įprastas darbuotojas serga arba atostogauja. Taigi klientas patikės savo namus ar šeimoms narius ne asmeniui, o įmonei.

5.2.3 Įsteigus įmones, šie darbuotojai taps tokiais pat samdomaisiais darbuotojais kaip ir visi kiti. Tokių įmonių jau yra. Europos Komisija turėtų kaupti tokią informaciją ir propaguoti įvairius modelius, juos analizuoti atsižvelgdama į klientui suteiktą paslaugą ir socialines darbuotojų sąlygas.

5.2.4 Beje, kai klientai nori prisiimti atsakomybę patys būdami darbdaviais – o tai leidžia jiems pasirinkti į jų namus ateinantį asmenį – reikia užtikrinti, kad šios šeimos būtų informuojamos, kad atliktų savo kaip darbdavio pareigą ir laikytųsi taisyklių. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad šios taisyklės būtų racionalios ir vidutinei šeimai praktiškai įgyvendinamos.

5.3 *Sektoriaus reformos*

5.3.1 Švedijoje mokesčių atskaitos schema namų ūkiuose teikiamoms paslaugoms pradėta taikyti 2007 m. Dėl šio mokesčių kredito (angl. *tax credit*) gerokai atpigo namų ūkiams teikiamos paslaugos, kadangi jų kaina sumažinta 50 proc. Klientas moka pusę paslaugos kainos, o kitą pusę įmonei sumoka mokesčių administratorius.

5.3.2 Anksčiau buvo sunku gauti teisėtai namų ūkiuose teikiamą paslaugą. Faktai rodo, kad šiandien, praėjus septyneriems metams po mokesčių kredito įvedimo, buvo sukurta ir toliau kuriamos naujos įmonės ir naujos darbo vietos, visų pirma tiems, kurie anksčiau buvo darbo rinkos užribyje.

5.3.3 Mokesčių reforma padarė teigiamą poveikį sektoriui, kuriame dauguma paslaugų buvo teikiamos nedeklaruojamo darbo forma. Mokesčių sumažinimas buvo naudingas ne tik sektoriui ir jo klientams, bet ir visai visuomenei.

5.3.4 2013 m. sektoriaus apyvarta siekė daugiau nei pusę milijardo eurų. Minėtais metais jame dirbo daugiau kaip 16 tūkstančių žmonių. Pastaraisiais metais šis skaičius nuolat didėjo. 2012–2013 m. užimtumo lygis namų ūkio paslaugų sektoriuje išaugo 16 proc.

5.3.5 Daugumą šioje srityje veikiančių įmonių įsteigė moterys ir daugeliu atvejų – migrantės. Daugiau nei trečdalis namų ūkio paslaugų klientų yra vyresni nei 65 metų amžiaus (du trečdaliai yra moterys). Apskritai 62 proc. klientų – moterys, turinčios įvairaus dydžio pajamas, bet dažniausiai iš vidurinėsios klasės. Dažniausiai šiomis paslaugomis naudojasi šeimos. Du iš trijų namų ūkio paslaugų sektoriaus darbuotojų anksčiau buvo bedarbiai arba dirbo nedeklaruojamą darbą. Maždaug 80 proc. jų – moterys ir 40 proc. gimę ne Švedijoje.

5.3.6 Svarbiausia šio paslaugų sektoriaus darbdavių organizacija su šio sektoriaus profesinėmis sąjungomis pasirašė kolektyvines sutartis dėl namų ūkiuose teikiamų paslaugų įmonių. Kolektyvinėse sutartyse numatytos taisyklės, taikomos darbo užmokesčio, darbo laiko, mokamų atostogų, mokymo, socialinės apsaugos ir kitų aspektų srityje.

5.3.7 Įvykdžius reformą, atsirado daugiau darbo vietų, sumažėjo nedarbas, laikinojo nedarbingumo atostogų ir, galiausiai, padidėjo mokestinės pajamos, todėl sistema praktiškai finansuojama jos pačios lėšomis.

5.4 *Imtis veiksmų profesionalumui padidinti*

5.4.1 Be techninių žinių reikalaujančių darbų (higienos taisyklės, įrangos valdymas, produktų naudojimas, vaiko prausimas, pagalba suaugusiajam atsikelti ir t. t.), reikia ir bendravimo gebėjimų, pavyzdžiui, kelti pasitikėjimą, būti diskretiškam, savarankiškam, mokėti prisitaikyti prie kiekvieno kliento poreikių. Klasifikacijos lentelėse turėtų būti nustatyta gebėjimų hierarchija atsižvelgiant į tai, ar reikia tik prižiūrėti būstą ar ir rūpintis vaikais arba pagyvenusiais žmonėmis, ar klientas yra išvykęs ar jis yra namie, ar jis yra fiziškai ir protiškaite savarankiškas ar priklausomas.

5.4.2 Paradoksas yra tai, kad kai kurie asmenys šiuos darbus menkai vertina, nors jie teikia didesnę pasitenkinimą nei daugelis kitų. Išvalyti namus, padėti žmonėms ir užmegzti ryšius su vaikais teikia pasitenkinimą. Viešosios institucijos galėtų, pirma, bendradarbiaudamos su profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijomis skatinti didesnę šių paslaugų profesionalumą, susijusių asmenų mokymą ir jų gebėjimų sertifikavimą, antra, imtis veiksmų kurti struktūras, kurios padėtų apjungti ir organizuoti paslaugas šeimai.

5.4.3 Norint pakeisti šių darbų įvaizdį, reikia sudaryti jų sąrašą ir juos įvertinti techniniu ir santykių požiūriu palyginant su panašiais darbais kitose profesinėse srityse. Būtinai diplomai, sertifikavimas, mokymas, kurie patvirtintų įgytą patirtį. Kai kurios priemonės jau yra.

5.4.4 Taip pat būtų naudinga sudaryti palankias sąlygas pradėti vykdyti kitas užduotis ir netgi įgyti kitas profesijas tame pačiame arba kitame sektoriuje. Tai itin svarbu moterims migrantėms, kurios tendencingai nukreipiamos teikti paslaugas šeimai, kad būtų išvengta „protų švaistymo“ reiškinio.

5.4.5 Reikėtų imtis priemonių užkirsti kelią neteisėtai prekybai paslaugų šeimai srityje, nes ji šturkščiai pažeidžia žmogaus teises.

5.4.6 Profesinių sąjungų organizacijos dažnai neskyrė dėmesio namų ūkio darbuotojų telkimui į profesines sąjungas – tai, žinoma, yra sudėtinga padaryti, kadangi profesinės sąjungos neturi teisės patekti į privačius namus, taip pat dėl to, kad šie darbuotojai yra „nematomi“ ir „išsibarstę“. Namų ūkio darbuotojų subūrimas į profesines sąjungas gali paskatinti paslaugų šeimai sektoriaus profesionalizaciją. Didesnis profesionalumas yra viena iš lyčių lygybės profesinėje srityje sąlygų.

2014 m. spalio 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Henri MALOSSE

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Verslo paslaugų poveikio pramonėje
(nuomonė savo iniciatyva)**

(2015/C 012/04)

Pranešėjas **Joost van Iersel**

Bendrapranešėjis **Hannes Leo**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2014 m. sausio 22 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Verslo paslaugų poveikio pramonėje.

Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI), kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. rugsėjo 16 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 100 narių balsavus už, nė vienam prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Atsižvelgdamas į glaudžią paslaugų ir apdirbamosios pramonės sąveiką bei jos poveikį tvariam augimui ir užimtumui Europoje, EESRK ragina Komisiją kitą kadenciją verslo paslaugas įtraukti į prioritetų sąrašą. Tai svarbu dar ir dėl to, kad naują gamybos modelį kai kas vadina „ketvirtąja pramonės revoliucija“.

1.2 Konkrečios ES iniciatyvos reikalingos visose srityse, kurios susijusios su skaitmenine revoliucija ir nuo jos neatsiejamu ekonomikos bei visuomenės pertvarkymu. Pagrindinė išankstinė sąlyga – valdžios institucijų ir visuomenės informuotumo didinimas.

1.3 Verslo paslaugos turėtų būti aktyvios pramonės politikos dalis ir į jas turėtų būti atsižvelgta 2015 m. atliekant strategijos „Europa 2020“ laikotarpio vidurio peržiūrą. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad iki šiol ir Komisija, ir Taryba nepakankamai vertino šias paslaugas.

1.4 Pusės Komisijos generalinių direktoratų darbas vienaip ar kitaip yra susijęs su paslaugų sritimi, tačiau nėra sistemingo požiūrio, jau nekalbant apie strateginį. Nėra nei aiškios politikos, nei matomo atstovo spaudai šioje srityje. Labai nuvylė trumparegiškas Tarybos sprendimas daugiametės finansinės programos biudžetą, skirtą Europos infrastruktūros tinklų priemonei, sumažinti nuo Komisijos pasiūlytos 9 mlrd. eurų sumos iki 1,2 mlrd. eurų.

1.5 ES dabar turi apsispręsti, ar ji nori imtis vadovaujančio vaidmens ir prisidėti prie naujo tvaraus augimo ir naujų darbo vietų kūrimo, ar užleisti vietą kitiems.

1.6 Todėl EESRK labai palankiai įvertina praėjusių metų Komisijos iniciatyvą pradėti svarbią diskusiją aukšto lygio verslo paslaugų grupėje⁽¹⁾. EESRK primygtinai rekomenduoja, kad netrukus po jos turėtų:

- būti atlikta išsami analizė,
- vykti veiksmingas suinteresuotų Komisijos departamentų darbo koordinavimas ir
- būti parengta Europos darbotvarkė (žr. 1.15 punktą).

⁽¹⁾ Aukšto lygio verslo paslaugų grupė, kurią inicijavo Įmonių ir rinkų GD, pateikė savo išvadas 2014 m. balandžio mėn. Tuo pačiu metu penkios darbo grupės dėmesį sutelkė į konkrečias sritis.

1.7 Sparčiai besiplečiančios verslo paslaugos jau dominuoja apdirbamosios pramonės srityje. Daug ir vis įvairesnių įmonių, veikiančių ir apdirbamosios pramonės, ir paslaugų srityje, šiuo metu kuria ir teikia naujos kartos verslo paslaugas. Naujos technologijos paslaugas paverčia dar svarbesnėmis apdirbamajai pramonei.

1.8 Be to, Daiktų internetas ir Paslaugų internetas – šiuo metu Europoje vadinami ketvirtąja pramonės revoliucija – yra naujos, po automatizacijos, eros pranašai.

1.9 Kokybinis šuolis – nuo vertikalaus ir horizontalaus bendradarbiavimo nuo mašinos prie interneto, nuo mašinos prie žmogaus ir nuo mašinos prie mašinos – įvyko visoje vertės grandinėje realiuoju laiku. Izoliuotos automatizavimo sistemos bus sujungtos su nesuskaičiuojama galimybe tinklų ir kitų sistemų. Programinė įranga ir tinklai sujungs pažangius produktus, skaitmenines paslaugas ir vartotojus su naujais novatoriškais ateities „produktais“.

1.10 Šis procesas yra plačiai aptarinėjamas. Naujoviško ekonominio ir politinio požiūrio pavyzdys – Vokietijos projektas *Pramonė 4.0*, kuriame pakankamas dėmesys skiriamas ir verslo paslaugoms, ir platesniam ekonominiam kontekstui, kuris šiuo metu yra pertvarkomas iš esmės. Kartu su panašiomis iniciatyvomis, jis turėtų būti pagrindiniu pramonei skirtos darbotvarkės ir plataus viešojo ir privataus sektoriaus suinteresuotųjų subjektų rato elementu. Skaitmeninėse rinkose, anksčiau pradininkai naudodavosi dideliu konkurenciniu pranašumu.

1.11 Pasauliniu mastu panašios strateginės iniciatyvos yra numatomos JAV, Kinijoje ir Korėjoje. Pentagonas planuoja investicijų programą. Tokie duomenų gigantai kaip *Google*, *Amazon*, *Apple* ir *Yahoo* turi savų pranašumų rinkoje.

1.12 Žmogiškasis veiksnys yra lemiamas. Naujos vertės grandinės ir verslo modeliai kuria naujus aljansus ir tarpusavio santykius tarp bendrovių, o tai daro didžiulį poveikį darbo organizavimui. Be to, darbo rinkoje laukiama didelių pokyčių. Dėl sparčiai besivystančių skaitmeninių technologijų, pramonėje, o ypač verslo paslaugų sektoriuje, nuolat atsiranda naujų darbo organizavimo, darbo sąlygų ir įgūdžių lavinimo formų. Šiuos pokyčius reikia atidžiai stebėti. Tikslinė politika, kuri turi būti paremta pakankamai finansuojamais moksliniais tyrimais, turi būti orientuota į palankių sąlygų skatinimą ir neigiamo poveikio švelninimą.

1.13 Daugeliui verslo paslaugų sektorių šiuo metu trūksta socialinio dialogo kultūros, dėl to gali sumenkėti užimtumo šiuose sektoriuose kokybė. Atsižvelgiant į novatoriškas švietimo ir mokymo priemones, bendrovių, sektorių, nacionaliniu ir ES lygmenimis reikalinga tvirta socialinio dialogo ir aktyvaus dalyvavimo sistema, nepamirštant, kad sparčiai besivystanti verslo paslaugų pramonė dažnai būna iš esmės restruktūrizuojama.

1.14 Kvalifikacijų ir įgūdžių pripažinimas tarpvalstybiniu ir ES mastu skatins darbuotojų judumą ir žinias. Tai taip pat išplės ir sustiprins šioje srityje dirbančių daugelio mažų ir labai mažų įmonių galimybes Europoje.

1.15 Iš esmės, EESRK pritaria ES aukšto lygio verslo paslaugų grupės ir 2013 m. penkių darbo grupių rekomendacijoms. Atsižvelgiant į visapusišką verslo paslaugų svarbą siekiant tikslo, kad iki 2020 m. apdirbamosios pramonės dalis sudarytų 20 proc. BVP, ir ketvirtosios pramonės revoliucijos perspektyvą, būtina Europos darbotvarkė arba verslo paslaugų veiksmų planas. EESRK nuomone, joje turėtų būti numatyta:

A. Parama žinioms ir politikai:

- didinti informuotumą ir skatinti diskusijas,
- apibrėžti ir suskirstyti į grupes verslo paslaugas,
- pateikti atitinkamus ir patikimus statistinius duomenis apie verslo paslaugas ir jų raidą.

B. Politikos sritys:

- sustiprinti integraciją, panaikinti vidaus rinkos susiskaidymą ir pašalinti kliūtis ES vidaus prekybai,
- remti reguliavimo sistemą ir Europos standartizacijos platformas,
- sustiprinti vidaus rinką telekomunikacijų sektoriuje,
- skatinti investicijas į infrastruktūrą, reikalingą saugiai skaitmeninei rinkai, skirtai komunikacijai, bendradarbiavimui ir keitimuisi skaitmeninėmis prekėmis ir paslaugomis,
- saugoti duomenis ir intelektinės nuosavybės teises,
- sumažinti teisėkūros ir reguliavimo kliūtis, trukdančias tarptautinei prekybai verslo paslaugomis.

C. Konkrečios temos:

- didelių duomenų poveikis – didelis duomenų kiekio, jų įvairovės ir greičio padidėjimas – dėl intensyvesnio tinklų ir duomenų kūrimo,
- labai svarbi mokslinių tyrimų, pramonės, paslaugų ir užimtumo sąsaja,
- viešieji pirkimai,
- aplinkosauginis veiksmingumas ir tvarumas,
- verslo paslaugų socialinis poveikis plačiajai visuomenei ir darbo rinkai,

D. Finansai:

- finansiniai ištekliai.

2. Įžanga

2.1 Brandžioje ekonomikoje daugiau kaip 70 proc. produkcijos ir užimtumo sukuria paslaugos. Paslaugų santykinė dalis ir jų sudėtingumas didėja visose pasaulio šalyse.

2.2 Verslo paslaugos yra svarbus augimą skatinantis veiksnys. EK duomenimis, 1999–2009 m. jos vidutiniškai augo 2,38 proc., o visų ES ekonomikos sektorių vidurkis buvo 1,1 proc. Per tą patį laikotarpį užimtumo augimo tempas šiame sektoriuje buvo 3,54 proc., o visų ES ekonomikos sektorių – vos 0,77 proc.

2.3 Paslaugų ekonomikos (arba „tretinio sektoriaus“) augimas bendroje ES ekonominėje veikloje viršija apdirbamosios pramonės augimą. Po šio etapo prasideda „ketvirtinio sektoriaus“, kuris susijęs su informacijos ir žiniomis pagrįstų paslaugų augimu, etapas.

2.4 Paslaugos yra bendrinis pavadinimas. Jis apima labai platų ekonominės ir socialinės veiklos spektrą – nuo pačios žemiausios kvalifikacijos iki aukščiausios. Užimtumas auga aukštos ir žemos kvalifikacijos reikalaujančiose profesijose, o vidutinės kvalifikacijos aptarnavimo srities darbuotojų dalis mažėja, todėl daromas spaudimas vidurinei klasei.

2.5 Sąveikaujant paslaugų ir pramonės sektoriams galima išskirti šiuos pagrindinius atitinkamų paslaugų tipus:

- išoriškai teikiamos paslaugos, kuriomis naudojasi pramonė, t. y. verslo paslaugų sektoriaus teikiamos paslaugos. Šios paslaugos apima visą praktinių paslaugų (pavyzdžiui, pramoninis valymas), profesinių paslaugų (pavyzdžiui, inžinieriai), ir kitų paslaugų spektrą, įskaitant žinioms inlias paslaugas (pavyzdžiui, kompiuterinės paslaugos),
- viduje teikiamos paslaugos, kuriomis naudojasi pramonė, t. y. paslaugų funkcijos, kurios vykdomos pačiame pramonės sektoriuje,

- pagalbinės paslaugos, kurias teikia pramonė, t. y. pramonės teikiamos paslaugos kartu su produktais (pavyzdžiui, garantinis aptarnavimas),
- įterptosios paslaugos, kurias teikia pramonė, t. y. paslaugų funkcijos, kurios įterptos į pramonės tiekiamus produktus (pavyzdžiui, programinė įranga).

2.6 Verslo paslaugų sektorius nuo 8-ojo dešimtmečio gerokai padidėjo. Šiuo metu jo apyvarta siekia 2 000 mlrd. eurų ir jame dirba 24 milijonai žmonių. Šia veikla užsiima milijonai bendrovių, daugiausia mažų ir labai mažų, jau nekalbant apie didesnėse bendrovėse įsteigtus vidaus paslaugų skyrius. Verslo paslaugos sudaro 11,7 proc. ES ekonomikos.

2.7 Duomenys, nesant bendro vardiklio, itin skiriasi. Didžiulis poveikis daromas visiems lygmenims ir visuomeniniams santykiams. Jos yra pokyčius skatinanti jėga, verčianti keisti verslo modelius. Jos skatina nuolat reorganizuoti viešojo ir privataus sektoriaus bendroves ir valdžios institucijas.

2.8 Pastaraisiais dešimtmečiais automatizavimas ir IRT tapo tvirtomis varomosiomis jėgomis⁽²⁾. Tam tikrų paslaugų sektorių raida dažnai turėdavo visuotinį poveikį kitiems sektoriams.

2.9 Tradicinės ribos tarp apdirbamosios pramonės ir paslaugų jau nebėra tokios ryškios. Apdirbamosios pramonės raidos jau nebegalima atskirti nuo paslaugų, kaip būdavo anksčiau. Todėl ES tikslą padidinti apdirbamosios pramonės dalį iki 20 proc. Europos BVP reikėtų pakoreguoti, atsižvelgiant į verslo paslaugų pridėtinę vertę. Verčiau reikėtų kalbėti apie apdirbamąją pramonę, nukreiptą į vertės grandinę⁽³⁾.

2.10 Žvelgiant iš pasaulinės perspektyvos, apskritai Europos padėtis yra gera, nors ir yra sričių, kur Europos pramonė susiduria su tam tikromis kliūtimis. Našumo padidinimas ir naujų technologijų dinamiškas diegimas gali turėti teigiamo poveikio veiklos perkėlimui. Kita vertus, galima pastebėti nepatiklų žmonių požiūrį į permainas ir paslėptą pasipriešinimą naujovėms. Šiai tendencijai politikai turėtų skirti ypatingą dėmesį.

3. Verslo paslaugų ir pramonės tarpusavio ryšių vystymas

3.1 Verslo paslaugos yra pasiekusios labai dinamišką etapą. Dėl interneto paskatintos revoliucijos, paslaugų poveikis gamybos linijoms ir bendriems įmonių veiklos rezultatams didėja. Gamybos linijas dabar valdo programinė įranga. Sumažėjo darbo jėgos vaidmuo apdirbamojoje pramonėje.

3.2 Tai prieštarauja tradicinei teorijai ir rodo, kad apdirbamoji pramonė ir verslo paslaugos tampa vis labiau susijusios tarpusavyje. Todėl skiriamoji riba tarp jų dažnai būna dirbtinė. Šiandien bendrovės naudoja žaliavas, gamina produktus ir teikia paslaugas, apimančias ir apdirbamosios pramonės, ir paslaugų komponentus. Ši sąveika vyksta dviem kryptimis.

3.3 Tokia išvada peršasi atsižvelgiant ir į verslo aplinkos pokyčius. Nors paslaugos iš esmės yra pagalbinė veikla, jos labiausiai skaido vertės grandines. Be kita ko, tai išprovokuoja didesnių bendrovių suskilimą – iš gana statišku subjektu jos tampa subjektais, kurių pagrindas – dinamiška ir suderinta daugiau ar mažiau nepriklausomų arba bent identifikuojamų pačioje bendrovėje arba jai nepriklausančių (užsakomieji darbai) dalių sąveika. Šiuos procesus remia paslaugų sektorius, kaip lankstus ir gebantis prisitaikyti tarpininkas.

3.4 Vertės grandinės suskaidymas taip pat gerokai sumažina skiriamąją ribą tarp sektorių, nes ribos tarp sektorių jau nebėra tokios griežtos. Ryškėja visiškai naujas vaizdas, pavyzdžiui, *Google* gamina automobilių, žinant, kad 35 proc. investicijos sumos keliauja į automobilio programinę įrangą, dalis netgi didėja, pasiekdama 50 proc. – į inžineriją ir pažangią mašinų gamybą.

⁽²⁾ Žr. pirmiausia EESRK nuomonę TEN/549 „Europos vaidmuo formuojant būsimą interneto valdymą“, 2014 m. liepos mėn. (dar nepaskelbta OL).

⁽³⁾ *Institut der Deutschen Wirtschaft*, Kelnas, 2013 m.

3.5 Nepaisant to, kad paslaugų poveikis visai ekonomikai ir užimtumui yra visuotinai pripažįstamas, labai keista, bet nuodugnios ES masto analizės vis dar trūksta, be kita ko, dėl šių priežasčių:

- nepaisant keleto didelių bendrovių, sektoriuje apskritai dominuoja mažos ir labai mažos įmonės, kurios yra prastai organizuotos, todėl verslo paslaugų sektoriaus balsas ES lygmeniu yra labai menkas,
- be to, dėl dinamiško ir nuolatinio atsinaujinimo ir išradimų proceso, labai sunku pasiūlyti patikimą klasifikaciją,
- nuolatinis išimtinis ES dėmesys apdirbamajai pramonei sutrukdė jai sąžiningai ir nešališkai pažvelgti į visa apimančių pagalbinių paslaugų poveikį.

3.6 Todėl tradiciniai statistiniai rodikliai, griežtai atskiriantys apdirbamąją pramonę nuo paslaugų, negali parodyti sudėtingos vertės grandinių struktūros. Sąnaudų/produkcijos perspektyvos, be kita ko, turėtų parodyti, kurios paslaugų pramonės šakos aptarnauja apdirbamąją pramonę ir koku mastu, ir atvirkščiai. Bet tam pirmiausia reikia parengti naujus statistinius rodiklius.

3.7 Tikslesni ir išsamesni statistiniai duomenys turėtų padėti tvirtesnę pagrindą politinėms diskusijoms dėl dabartinės padėties ir galimų priemonių produkcijai padidinti.

3.8 Statistiniai duomenys taip pat gali padėti nukreipti diskusijas, be kita ko, į temas, kaip pašalinti tarpvalstybinei prekybai ir judumui trukdančias kliūtis, kurias sukuria nacionaliniai teisės aktai, perteklinis reglamentavimas ir specialios nacionalinės teisės, suteiktos tam tikroms paslaugų sektoriaus profesijoms, pavyzdžiui, dėl kvalifikacijų. Profesinių kvalifikacijų suderinimas ir tarpvalstybinis pripažinimas turėtų palengvinti tarpvalstybinį reglamentuojamųjų profesijų atstovų judumą, nes šis klausimas itin aktualus ir mažoms, ir labai mažoms įmonėms.

3.9 Bendri ES duomenys atskleis didelius skirtumus tarp Europos šalių. Tvirtas paslaugų sektorius remia tvirtą ekonomiką. Labai svarbi yra infrastruktūra, ypač plačiajuosčio ryšio. Infrastruktūrą reikėtų tinkamai saugoti ir duomenų apsaugos sumetimais, ir tam, kad būtų užtikrintas paslaugų tęstinumas. Nemažai valstybių narių turi gerokai pasistengti, kad pasivytų kitas šalis šioje srityje.

3.10 Gamybos linijos yra labiau sutelktos į vieną vietą nei bet kada. Europos ir besiformuojančių rinkų tarpusavio sąsajos sukūrė sudėtingus ekonominius ir žinių tinklus, o paslaugos yra jų varomoji jėga. Perkėlimas jau nebebus toks veiksmingas, nes pramonė priklausys nuo labai specializuotų, žinioms imlių ir kokybiškų paslaugų.

3.11 Europa tebeturi konkurencinį pranašumą tokių pažangių paslaugų teikimo srityje, iš esmės dėl labai kvalifikuotos darbo jėgos ir aukšto lygio mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros. Tačiau Europa neturėtų užmigti ant laurų. Konkurencinį pranašumą būtina aktyviai palaikyti. Tam pirmiausia reikalinga politika, kuri nuolat skatintų nemažai investuoti į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą ir toliau kelti darbo jėgos kvalifikaciją.

3.12 Ne mažiau svarbi yra paslaugų teikėjų ir klientų sąveika. Verslo paslaugos skatina gamybą – produktus ir (arba) kliento pagalbines priemones. Sėkmingą pažangą lemia veiksmingas paklausos ir pasiūlos tarpusavio ryšys, numatant naujas „struktūras“. Persipindamos skirtingos vizijos ir „kalbos“ siūlo naujus sprendimus. Šiuose procesuose kūrybiškus ir specialiai pritaikytus sprendimus siūlo įvairiausių sričių specialistai.

Stulbina vienas dalykas – vidutinių įmonių trūkumas. Nepaisant tokios svarbios didelės paslaugų teikėjos kaip SAP, didelių paslaugų teikėjų segmente Europos atstovų yra mažiau nei JAV. Kai kuriuose pažangiųjų technologijų sektoriuose, palyginti su JAV, Europa iš esmės nedalyvauja. *Google*, *Apple*, *Amazon* ir *Microsoft* kaip „žaidimo meistrų“ pavyzdys, kai nugalėtojui atitenka viskas, rodo apgailėtiną Europos padėtį, nes Europa šioje srityje jokių žaidėjų neturi.

3.13 Kalbant apie problemas, kylančias dėl Paslaugų direktyvos, baigus kurti bendrąją verslo paslaugų rinką turi atsirasti ryžtas išnaudoti ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo galimybes, nepamirštant tokių paslaugų liberalizavimo neigiamų padarinių kaip socialinis ir atlyginimų dempingas.

3.14 2011 m. Komisija ypatingą dėmesį atkreipė į būtinybę įvertinti žinioms imlių verslo paslaugų vaidmenį. Viena svarbi išvada yra ta, kad paslaugos ir pirmiausia žinioms imlios paslaugos atlieka svarbų ir vis reikšmingesnę vaidmenį kaip apdirbamosios pramonės procesų dalis. Iš esmės, jos yra neatsiejamos, nes apdirbamosios pramonės produkcija vis dažniau priklauso nuo tokių paslaugų kokybės.

3.15 Mokslas ir universitetai taip pat aktyviai dalyvauja teikiant novatoriškas paslaugas ir sąveikauja su pramone. Nemaža dalis universitetų yra perspektyvių, verslo paslaugas teikiančių įmonių veiklos pradžios vieta. Tai padeda sujungti mokslą, novatoriškus sprendimus ir pramonę. Be to, tokia padėtis lemia didesnę teigiamą poveikį, nes geresnės paslaugos prisideda prie kilimo pramonės vertės grandinėje, kai šalis jau turi technologinių pajėgumų ir lyginamąjį pranašumą⁽⁴⁾. Tai gerokai padidina apdirbamosios pramonės svarbą tarptautinėje prekyboje.

3.16 Dėl paslaugų svarbos galima kalbėti apie paslaugų diegimą apdirbamojoje pramonėje. Apdirbamosios pramonės ir paslaugų simbiozė dažnai perorientuoja bendrovių veiklą arba netgi išstata veiklos sritis. Atsiradus naujoms paslaugoms atsirado ir galimybė keisti rinkodaros koncepcijas, nes jos jau orientuojamos ne į produktų pardavimą, bet į (individualių) vartotojų poreikius. Kitas pavyzdys – apdirbamoji pramonė vis labiau priklauso nuo verslo paslaugų kūrimo ir teikimo kaip pelningiausios jų veiklos dalies.

3.17 Atsižvelgiant į tai, 20 proc. apdirbamosios pramonės Europos BVP iki 2020 m. tikslas yra pernelyg nekonkretus. Tikslas galėtų būti – sukurti palankias sąlygas sustiprinti pramonės procesus taip, kad apdirbamosios pramonės ir paslaugų simbiozė leistų gaminti šiuolaikinius produktus pasinaudojant tiesioginiais gamybos procesais ir našumu.

3.18 Naujoji IRT prietaikų banga yra savaeigis procesas: paslaugos kuria paslaugas ir todėl jų svarba visai ekonomikai neproporcingai didėja. Jos skatina našumą ir daro skersinį poveikį visai ekonomikai, dėl to atsiranda naujų derinių. Be to, jos suteiks dar didesnę stimulų globalizacijai.

3.19 Kitas reiškinys – vis daugiau ir daugiau produktų parduodama kartu su susietomis arba netgi neretai į juos integruotomis paslaugomis, dėl to atsiranda nauji aljansai ir deriniai.

4. Ketvirtoji pramonės revoliucija – didžiulė permaina

4.1 Verslo paslaugų spektras ir jų poveikis tampa vis didesnis, kai jis susiejamas su ketvirtąja pramonės revoliucija, kurios aprėptis yra kur kas didesnė nei vien verslo paslaugos⁽⁵⁾. Ši revoliucija vyksta pasibaigus trimis eromams – mechanizacijos, elektros energijos ir IT. Dabar aktualiausias jos klausimas – paslaugų interneto ir daiktų interneto įdiegimas.

4.2 Šio proceso dalis – įvairiausios verslo ir mokslo iniciatyvos – kai kurias jų paskatino valdžios institucijos, kad būtų pakoreguoti gamybos procesai ir kuriami nauji produktai. Viena iš novatoriškų iniciatyvų yra veiksmų planas dėl ketvirtosios pramonės revoliucijos; ją parengė Vokietijos vyriausybė 2012 m.⁽⁶⁾

4.3 Tuo pačiu metu dabar įgyvendinama daugiau panašaus pobūdžio iniciatyvų, pavyzdžiui:

— 2014 m. balandžio mėn. Nyderlandų iniciatyva „Pažangioji pramonė“;

— Austrijos regionų strategijos „Pramonė 4.0“;

— Valonijos regiono konkurencingi branduoliai;

⁽⁴⁾ EBPO Prekybos politikos dokumentas Nr. 148 „Paslaugų vaidmuo siekiant gamybos pramonės konkurencingumo“ 2013 m.

⁽⁵⁾ 4.0 plataus masto padariniai turi būti aptarti atskirai ir kur kas plačiau kitose nuomonėse.

⁽⁶⁾ „Rekomendacijos dėl strateginės pramonės iniciatyvos 4.0 įgyvendinimo“, 2013 m. balandžio mėn.

- JK vyriausybės remiamas projektas „Apdirbamosios pramonės ateitis“;
- *Fondazione Democenter* – Sipe, Emilija-Romanija;
- Pažangiosios apdirbamosios pramonės vadovavimo koalicija, JAV ir
- Kibernetinių fizinių sistemų inovacijų centras, Indija (platesnis nei 4.0).

4.4 Pažangus ateities fabrikas yra išmaniai sudėtingas, integruotas į puikiai suderintus tinklus, kuriuos lemia toliau išplėtos programinės įrangos prietaikos ir sistemos. Tokia raida lems laipsnišką individualizaciją – ir klientams, ir darbuotojams – tiekiant pažangius, konkrečius poreikius atitinkančius produktus ir komponentus, ir gaunant naudą iš jų.

4.5 Pramonės ir ekonomikos potencialas yra milžiniškas. Turi būti skatinamas nedelsiamas vartotojo norų patenkinimas, lankstumas, optimalių sprendimų priėmimas, tausūs žaliavų panaudojimas ir naujų paslaugų kuriamos pridėtinės vertės potencialas. Vystymasis galėtų derėti ir su demografinėmis tendencijomis Europoje ir naudingai išnaudoti profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, kartu didinant konkurencingumą didelių pajamų sąlygomis.

4.6 Visuose pramonės sektoriuose bus numatyta horizontali ir vertikali integracija ir nenutrūkstama skaitmeninė inžinerijos integracija visoje vertės grandinėje. Atvira prieiga ir inovacijos paskatins aktyvesnę tinklaveiką.

4.7 Kad nebūtų užleista vieta konkurentams iš ES nepriklausančių šalių, turi būti sukurtos bendros ES produktų ir paslaugų, įskaitant visus atitinkamus vertės grandinės komponentus, standartizavimo platformos.

4.8 Dalyvauja ir stambios, ir mažos įmonės. MVĮ perspektyvos yra teigiamos. Jos sugebės pasinaudoti paslaugomis ir programinės įrangos sistemomis kur kas lengviau nei anksčiau. Naujos galimybės atsivers regioninėms MVĮ, kurios taip pat bus lengviau integruotos į internacionalizacijos procesus. MVĮ bet kokiu atveju naudingai pasinaudos tarpdalykinių žinių ir technologijų perdavimu.

4.9 Kaip jau buvo nurodyta pirmiau, visose paslaugų kategorijose klientų ir tiekėjų ryšys bus kur kas glaudesnis.

4.10 Dabartinės IT technologijos turi būti pritaikytos konkrečioms apdirbamosios pramonės reikalavimams ir vystomos toliau. Kad būtų vystoma automatizuotos inžinerijos modeliavimo ir sistemų optimizavimo metodika yra reikalingos mokslinių tyrimų, technologijų ir mokymo iniciatyvos.

4.11 Būtina yra ekonomikos infrastruktūra, kuri apimtų tinkamai įrengtą plačiajuosčio interneto infrastruktūrą ir tinkamas švietimo ir mokymo priemones. Todėl šiuo požiūriu EESRK dar kartą primygtinai teigia, kad be tvirtos fiskalinės politikos reikalinga ir Ekonomikos augimo iniciatyva⁽⁷⁾. ES valstybės narės turėtų pasinaudoti dabar atsigaunančia ekonomika ir proga intensyviau ir kuo skubiau ketvirtosios pramonės revoliucijos laikotarpiu investuoti į būtiną infrastruktūrą.

4.12 Ketvirtoji pramonės revoliucija suteiks Europai nepakartojamą progą siekti įvairių tikslų investuojant tik į bendrą infrastruktūrą. Investicijų atidėjimas sumažintų Europos konkurencingumą. Todėl tokios investicijos turėtų būti palankiai vertinamos ir būti viena iš rekomendacijų, skirtų konkrečioms šalims per kasmetinį Semestrą.

⁽⁷⁾ Žr. EESRK nuomonę „Stipresnė Europos pramonė ekonomikos augimui ir atsigavimui skatinti. Komunikato dėl pramonės politikos atnaujinimas“, 2013 m. liepos mėn., pirmiausia 1.2 punktą, OL C 327, 2013 11 12, p. 82.

4.13 Vokietijos veiksmų plane deramas dėmesys skiriamas šio naujo proceso socialiniams aspektams. Jame dalyvauja ne tik įmonių vadovybė ir darbuotojai, bet ir visa visuomenė. Tai didelis žmogaus-technologijų ir žmogaus-aplinkos sąveikos pokytis. Technologijų inovacijos yra neatsiejamos nuo socialinio ir kultūrinio konteksto, nes pačios kultūrinės ir socialinės permainos yra ir svarbi inovacijų varomoji jėga.

4.14 Decentralizuoto vadovavimo ir valdymo principai bei darbuotojų atsakomybė patiems priimti sprendimus taip pat yra atveria naujų galimybių. Visai tai lemia esminius pokyčius.

4.15 Nacionaliniu ir ES lygmeniu reikėtų organizuoti platformas, seminarus ir darbo grupes, kuriose dalyvautų įmonių atstovai, socialiniai partneriai, mokslininkai ir valdžios institucijų atstovai. Tokios platformos ir darbo grupės yra labai svarbios kuriant vizijas ir strategijas, kaip valdyti pertvarkymo procesą, kad būtų išnaudotos galimybės ir išvengta klaidų. Aukšto lygio ekspertų grupė (žr. toliau) yra sėkmingo suinteresuotųjų subjektų dialogo pavyzdys.

4.16 Naujam skaitmeninių pramonės įmonių ir paslaugų pasauliui prireiks saugios ir patikimos skaitmeninių mainų platformos, turinčios aiškias rinkos teises ir teisių apsaugą⁽⁸⁾. Šiame šiuolaikiniame mišriame pasaulyje komunikacijos ir bendradarbiavimo platforma yra ne mažiau svarbi.

5. Poveikis visuomenei ir darbo rinkoms⁽⁹⁾

5.1 Paslaugomis pagrįsta visuomenė ir skaitmeninimas turi didžiulį poveikį darbo rinkai ir plačiajai visuomenei.

- Ekonomikos poslinkis link paslaugų (angl. *servitisation*) mažina vidutines pajamas gaunančių žmonių grupės užimtumą. Kad ši tendencija būtų sustabdyta ir nukreipta priešinga linkme, vidutines pajamas gaunančių žmonių užimtumo galimybės turėtų tapti aiškiu struktūrinio koregavimo politikos tikslu. Todėl ES pramonės ir paslaugų politikoje reikėtų akcentuoti tokias priemones kaip aktyvi darbo rinkos politika ir investicijos į novatorišką švietimą ir mokymą. Reikėtų imtis priemonių išanalizuoti, kaip šioje srityje būtų galima pasiremti kolektyvinėmis sutartimis.
- Žmonės visais lygmenimis turi būti pasirengę įgyti naujų įgūdžių, kurie, atsižvelgiant į didelius socialinius iššūkius, yra dar svarbesni remiant šiuolaikines mokymo programas ir visą gyvenimą trunkantį mokymąsi. Perėjimas daro poveikį visoms kartoms, todėl ir vyresnio amžiaus žmonėms turi būti suteikta galimybė nuolat lavinti savo įgūdžius. Visi moksliniai tyrimai dėl pertvarkymo proceso ar jo vertinimas turi padėti tinkamai nustatyti profesinių įgūdžių ir kvalifikacijų poreikius.
- Pažangos varomoji jėga iš esmės yra (naujos) mažos ir labai mažos įmonės, o didelio masto veiklą vykdančios įmonės savo darbo jėgą mažina. Šis procesas akivaizdus atsižvelgiant į išaugusį veiklą pradedančių įmonių ir savarankiškai dirbančių asmenų visoje Europoje skaičių. Dabar, bet kuris asmuo programinės įrangos bendrovę gali įsteigti per savaitgalį pasinaudodamas jau turimomis priemonėmis, leidžiančiomis jam greitai kurti ir bandyti produktus, taikyti vadinamąją *Lean start-up* metodiką.

5.2 Neramina tai, kad tokie dideli ekonomikoje vykstantys pokyčiai su visais jų padariniais visuomenei ir darbo rinkai, vis dar nėra pakankamai išanalizuoti ir plačiai aptariamai kitose grupėse, išskyrus verslininkus ir mokslininkus.

5.3 Todėl yra daug priežasčių šį perėjimą prie visiškai naujų ekonomikos perspektyvų plačiau aptarti kartu su politikais ir visuomene, ir nacionaliniu mastu, ir ES lygmeniu. Šis procesas daro poveikį regionų ir miestų gyventojų kasdieniam gyvenimui užimtumo ir nedarbo požiūriu. Jis darys poveikį ir žmonėms priimant sprendimus dėl savo ateities. Susiję socialiniai ir kultūriniai aspektai turėtų būti deramai akcentuojami ir į juos atsižvelgiama.

⁽⁸⁾ Žr. EESRK nuomonę TEN/550 „Kibernetinės atakos ES“, 2014 m. liepos mėn. (dar nepaskelbta OL).

⁽⁹⁾ Žr. EESRK nuomonę TEN/548 „Skaitmeninė visuomenė: prieiga, švietimas, mokymas, užimtumas ir priemonės lygybei užtikrinti“, 2014 m. liepos mėn. (dar nepaskelbta OL).

5.4 „Horizontas 2020“ segmente „Pramonės subjektų lyderystė“ reikėtų teikti pirmenybę moksliniams tyrimams, susijusiems su kuo tiksliau įvertintais sparčiais pokyčiais darbo rinkoje, kaip būsimam švietimo ir mokymo pagrindui.

5.5 Daugeliui pažeidžiamų darbo vietų iškilo pavojus ir jeigu šis procesas nebus tinkamai valdomas, jis turės socialinių ir politinių padarinių. Todėl ES ir valstybės narės turi sukurti tokias politines ir reguliavimo sąlygas, kurios užtikrintų ne tik naujas ir būtinas technologijas, bet ir leistų pasiekti geresnių darbo ir gyvenimo sąlygų tikslus, vengiant labai didelio atotrūkio tarp mažas ir dideles pajamas gaunančių žmonių grupių.

5.6 Ne visų šalių pažanga yra vienoda. Būtina persvarstyti tradicines programas, o mokymo programas – pakoreguoti. Šis procesas vyksta įmonėse. Santykiai tarp švietimo įstaigų ir įmonių keičiasi, kad būtų žengiama koja kojon su pramonės permainomis. Darbuotojai turi būti pasirengę įsivinti įvairius ir dažniausiai labiau specifinius įgūdžius; jiems turi būti suteiktos galimybės prisitaikyti prie sparčiai kintančios įgūdžių paklausos.

5.7 Žinoma, tai nereiškia, kad akcentuojami tik techniniai įgūdžiai. Ne mažiau svarbūs ir intelektualiniai bei socialiniai įgūdžiai. Jie labai reikalingi siekiant neatsilikti nuo visuomenėje vykstančių pokyčių ir socialinių naujovių poreikio, nes visi šie procesai vyksta kartu su labai svarbiais pokyčiais ekonomikoje.

5.8 Iš šios visa apimančios perspektyvos turi būti užtikrintas socialinis dialogas įmonės, sektoriaus, nacionaliniu ir ES lygmeniu, kad būtų aptariami pokyčiai, pagrindinės sąlygos ES ir valstybėse narėse, taip pat ir būdai bei priemonės tinkamai parengti darbo jėgą.

6. Aukšto lygio verslo paslaugų grupė – pirmas žingsnis

6.1 Intensyvesnių verslo paslaugų poveikis buvo pernelyg ilgai ignoruojamas ES lygmeniu ir ES politikos rengimo srityje. Dėl laukiamo kiekybinio šuolio tuo labiau būtina šią padėtį taisyti. Todėl EESRK kaip pirmą žingsnį labai palankiai vertina aukšto lygio grupės 2013 m. ataskaitą dėl verslo paslaugų.

6.2 Nors Komisija ir dalyvauja procesuose, kurie susiję su verslo paslaugų plačiu poveikiu, ypač per Skaitmeninę darbotvarkę ir per mokslinių tyrimų ir inovacijų projektus, sudėtinga įvertinti bendrą padėtį.

6.3 Verslo paslaugos yra vertos svarbios vietos į ateitį orientuotoje pramonės politikoje. Aukšto lygio grupės ataskaita turėtų padėti susidaryti bendrą permainų vaizdą ir nustatyti, kokių veiksmų reikėtų imtis ES.

6.4 Aukšto lygio grupė nurodo labai daug verslo paslaugų – nuo profesionalių paslaugų, techninių paslaugų iki paramos veiklai.

6.5 Pirmiausia grupė aiškiai sako, kad verslo paslaugos iki šiol nebuvo pakankamai išsamiai aptartos nei Komisijai rengiant naują politiką, nei Konkurencingumo tarybos politinėse diskusijose.

6.6 Be aukšto lygio grupės, dar penkios darbo grupės parengė ataskaitas dėl i) bendros rinkos, ii) inovacijų, iii) įgūdžių, iv) standartų ir v) prekybos. Jose pateikta daug analitinių pastabų ir išsamių komentarų apie atitinkamose srityse vykstantį procesą ir apie pageidaujamas ES politikos ir veiksmų strategijas.

6.7 Daugelyje ataskaitose pateiktų pastabų ir pasiūlymų pabrėžiama, kad būtina gilesnė ES masto analizė ir tobulesnės ir tikslingesnės politinės gairės MVĮ, kurias EESRK, kartu su daugeliu kitų ekspertų, remia jau ne vienerius metus. Itin svarbus labai mažų ir mažų įmonių vaidmuo ir sparčiai augantis jų skaičius dabartiniame pramonės cikle dar kartą pabrėžia, kad kuo skubiau reikalingas geresnis reguliavimas, geresnės sąlygos naujoviškoms partnerystėms ir ypatingas dėmesys galimybėms gauti finansavimą.

6.8 Nekalbant apie tradicines kliūtis, kylančias paslaugoms, palyginti su tomis kliūtimis, su kuriomis susiduria apdirbamoji pramonė, analizė netikėtai parodė, kad tebevykstantis prekių bendrosios rinkos susiskaldymas daro papildomą žalą tarpvalstybiniam vystymuisi ir verslo paslaugų skatinimui. Europai vis dar nepavyksta sukurti sklandžiai veikiančios didelės paslaugų vidaus rinkos.

6.9 Daugelyje pasiūlymų, kaip pagerinti sąlygas verslo paslaugoms, pabrėžiama itin didelė verslo paslaugų svarba susiejant apdirbamąją pramonę su paslaugomis, taip pat ir dėl perspektyvos sustiprinti apdirbamąją pramonę Europoje.

6.10 Todėl, EESRK nuomone, aukšto lygio grupės ir darbo grupių veikla yra labai naudinga atspirties taškas Komisijai atlikti išsamesnę analizę ir parengti konkrečius pasiūlymus.

2014 m. spalio 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato dėl Europos piliečių iniciatyvos „Vanduo ir sanitarinės paslaugos yra žmogaus teisė! Vanduo yra visuotinė nuosavybė, o ne prekė!“

(COM(2014) 177 final)

(nuomonė savo iniciatyva)

(2015/C 012/05)

Pranešėja **An Le Nouail-Marlière**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasi Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2014 m. rugsėjo 11 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Europos Komisijos komunikato dėl Europos piliečių iniciatyvos „Vanduo ir sanitarinės paslaugos yra žmogaus teisė! Vanduo yra visuotinė nuosavybė, o ne prekė!“

COM(2014) 177 final.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. liepos 18 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 151 nariui balsavus už, 2 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Atsakydama į pirmąją sėkmingą Europos piliečių iniciatyvą „Vanduo ir sanitarinės paslaugos yra žmogaus teisė! Vanduo yra visuotinė nuosavybė, o ne prekė!“ Europos Komisija pabrėžia žmogaus teisės į vandenį, kuris yra neįkainojamos vertės viešoji gėrybė, ir į sanitarines paslaugas svarbą ir dar kartą pakartoja, kad „vanduo nėra komercijos produktas“.

1.2 Visų pirma reikėtų teigiamai įvertinti tai, kad dėl gyventojų paramos šiai Europos piliečių iniciatyvai, taip pat Komisijos pripažinto vandens ir sanitarinių paslaugų išskirtinumo bei jų svarbos „tenkinant pagrindinius gyventojų poreikius“ pasiūlyta vandens tiekimo paslaugoms netaikyti koncesijų direktyvos nuostatų.

1.3 Apskritai, EESRK palankiai vertina Komisijos įsipareigojimą veikti laikantis Sutarties taisyklių, pagal kurias reikalaujama, kad ES išliktų neutrali nacionalinių sprendimų, reglamentuojančių vandens ūmonių nuosavybės sistemą, atžvilgiu. Šiuo požiūriu EESRK įsitikinęs, kad jokių sprendimų ir jokių įstatymu, susijusiu su ES veikla, neturi būti ribojama valstybių narių laisvė pasirinkti būdą organizuoti vandens tiekimo paslaugas.

1.4 Todėl EESRK ragina Komisiją imtis konkrečių veiksmų užtikrinti, kad šio įsipareigojimo būtų tvirtai laikomasi visose ES kompetencijos srityse tiek valstybių narių, gaunančių Europos stabilumo mechanizmo paramą atžvilgiu, tiek šiuo metu vykstančiose derybose dėl prekybos (pvz., derybose dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės susitarimo ir (arba) dėl paslaugų prekybos susitarimo), visų pirma prekybos derybose (kurios nurodytos pirmiau) nesiderėti dėl vandens paslaugų.

1.5 Komitetas atkreipia dėmesį į kai kuriuos teigiamus Europos Komisijos atsakymo aspektus:

— pripažinimą, kad už vandens paslaugų teikimą paprastai atsakingos vietos valdžios institucijos, esančios arčiausiai piliečių,

- išipareigojimą savo vystymosi politika, visų pirma plėtojant ne pelno partnerystes, siekti, kad vanduo ir tinkamos sanitarinės sąlygos būtų prieinamos visiems,
- paramą viešojo sektoriaus subjektų partnerystėms, kurios turėtų būti pripažintos tinkama priemone stiprinti valdžios institucijas ir vandens tiekimo paslaugas siekiant vystymosi ne tik tarptautiniu mastu, bet ir Europos Sąjungoje.

1.6 Komitetas atkreipia dėmesį, kad neseniai paskelbtoje Europos aplinkos agentūros ataskaitoje (Europos aplinkos agentūra, Sąnaudų susigrąžinimo taikant vandens kainų nustatymo mechanizmus įvertinimas (*Assessment of cost recovery through water pricing*), 2003 m., Liuksemburgas, 28 psl.: „vandens įmonės turi monopolį dėl būtinų milžiniškų kapitalo investicijų ir didelių transporto sąnaudų“) nurodyta, kad dėl būtinų milžiniškų kapitalo investicijų ir didelių transporto sąnaudų vandens įmonės tampa natūraliomis monopolijomis. Todėl viešosios valdžios institucijoms turi būti suteikti įgaliojimai vykdyti bendrą vandens įmonių teikiamų paslaugų kokybės ir veiksmingumo kontrolę. Taigi EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad ypač svarbu užtikrinti skaidrumą.

1.7 Todėl Komitetas ragina Komisiją dėti daugiau pastangų, kad būtų visapusiškai taikomas Vandens pagrindų direktyvos 14 straipsnis (visuomenės informavimas ir konsultavimasis su ja), ir remia Komisijos ketinimą skatinti atlikti vandens paslaugų lyginamąsias analizes (angl. *benchmarking*) siekiant gauti duomenų apie ekonominius, techninius ir kokybinius veiklos rodiklius. Be to bus galima aiškiau nustatyti investicijų lygio, vidutinės vandens kainos ir darbo sąlygų kokybės sąsajas, taigi ir užtikrinti didesnę skaidrumą šiame sektoriuje.

1.8 EESRK mano, kad persvarstant Vandens pagrindų direktyvą ir Geriamojo vandens direktyvą reikėtų į jas įtraukti su visuotinės prieigos principu ir Vandens pagrindų direktyvos principu, kad susigrąžinamos sąnaudos, patirtos teikiant vandens paslaugas, susijusius rodiklius ir nuostatas. EESRK ragina Europos Komisiją parengti teisės aktą, įgyvendinantį Jungtinių Tautų pripažintą žmogaus teisę į vandenį ir sanitarines paslaugas, kurio dėka aprūpinimas vandeniu bei sanitarinių paslaugų tiekimas būtų laikomi būtiniausiomis visuotinėmis viešosiomis paslaugomis.

1.9 EESRK pabrėžia, kad Europos piliečiai savo pritarimu Europos piliečių iniciatyvai išreiškė savo norą dalyvauti Europos politikos formavimo procesuose ir pateikti savo poziciją dėl vandens, kaip viešosios gėrybės ir jo tiekimo, kaip visuotinės svarbos paslaugos (VSP). Todėl labai svarbu, kad visos Europos institucijos suteiktų galimybę ES vandens politikos valdyme dalyvauti visiems suinteresuotiesiems subjektams ir rengtų daugiau viešų diskusijų dėl vandens išteklių ateities.

2. Įžanga

2.1 Naudodamasis Lisabonos sutartimi nustatyta teise įgyvendinti Europos piliečių iniciatyvą, kurios paskirtis – skatinti demokratišką piliečių dalyvavimą Europos reikaluose⁽¹⁾, milijonas Europos Sąjungos (ES) piliečių iš ne mažiau kaip septynių valstybių gali paraginti Europos Komisiją siūlyti teisės aktus ES kompetencijos klausimais. Tai pirmoji ES lygmens dalyvaujamosios demokratijos priemonė.

2.2 Nuo Europos piliečių iniciatyvos įsigaliojimo 2012 m. balandžio mėn. daugiau kaip 5 milijonai piliečių pasirašė daugiau kaip 20 įvairių iniciatyvų. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pakvietė keletą Europos piliečių iniciatyvų organizatorių į savo plenarines sesijas.

2.3 Europos piliečių iniciatyvos „Vanduo ir sanitarinės paslaugos yra žmogaus teisė“ tikslas – paskatinti parengti įstatymą, įgyvendinantį Jungtinių Tautų pripažintą žmogaus teisę į vandenį ir sanitarines paslaugas, kurio dėka aprūpinimas vandeniu bei sanitarinių paslaugų tiekimas būtų laikomi būtiniausiomis visuotinėmis viešosiomis paslaugomis. Iniciatyva buvo pristatyta EESRK 2013 m. rugsėjo mėn. plenarinėje sesijoje.

2.4 Pateikiame pirminį originalų iniciatyvos tekstą:

Vanduo ir sanitarinės paslaugos yra žmogaus teisė

Raginame Europos Komisiją parengti teisės aktą, įgyvendinantį Jungtinių Tautų pripažintą žmogaus teisę į vandenį ir sanitarines paslaugas, kurio dėka aprūpinimas vandeniu bei sanitarinių paslaugų tiekimas būtų laikomi būtiniausiomis visuotinėmis viešosiomis paslaugomis.

⁽¹⁾ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 211/2011 dėl piliečių iniciatyvos. OL L 65, 2011 3 11, p. 1.

Europos teisėje šalių vyriausybių turėtų būti reikalaujama užtikrinti, kad visiems piliečiams bus teikiamos sanitarinės paslaugos ir tiekiamas pakankamas kiekis sveikatai tinkamo ir švaraus vandens. Mes reikalaujame, kad:

1. ES institucijos bei šalys narės būtų įpareigosotos užtikrinti visų gyventojų teisę į vandenį ir sanitarines paslaugas;
2. Vandens tiekimui ir vandens išteklių naudojimui negalėtų vidaus rinkos taisyklės, o vandens tiekimo paslaugos nebūtų liberalizuojamos;
3. Europos Sąjunga rodytų daugiau iniciatyvos siekdama, jog vanduo ir sanitarinės paslaugos būtų prieinamos visiems.»

2.5 2014 m. vasario 17 d. Europos Komisijai patvirtinus 1 659 543 parašų, surinktų trylikoje valstybių narių, Europos Parlamentas surengė plataus masto Europos piliečių iniciatyvos „Right2Water“ komiteto klausymą, į kurį buvo pakviestas dalyvauti EESRK. Tą pačią dieną įvyko Europos Komisijos pirmininko pavaduotojo Maros Sefcovis susitikimas su šios piliečių iniciatyvos komitetu.

2.6 2014 m. kovo 19 d. Europos Komisija paskelbė savo oficialų atsakymą į pirmąją sėkmingą Europos piliečių iniciatyvą, kuriame paragino „įgyvendinti žmogaus teisę į vandenį ir sanitarines paslaugas Europos teisės aktuose.“

2.7 2014 m. balandžio 15 d., minint Europos piliečių iniciatyvos dieną, EESRK surengė konferenciją „Building up success“, į kurią buvo pakviestas ir Europos piliečių iniciatyvos „Right2Water“ komitetas ir kurios metu „įspūdingas skaičius šios Europos piliečių iniciatyvos kampanijų organizatorių ir suinteresuotųjų subjektų susitiko EESRK aptarti jau įgytą patirtį ir parengti rekomendacijas pagerinti šios tiesioginės demokratijos priemonės veiksmingumą ir patrauklumą.“

3. Bendrosios pastabos

3.1 Europos piliečių iniciatyva parodė, kad yra veiksminga sėkmingai įgyvendinama viešųjų diskusijų ir piliečių tinklų kūrimo priemonė.

3.2 Pagrindinis trūkumas, kurį reikia pašalinti – tai persvarstyti Europos piliečių iniciatyvos įgyvendinimo taisykles⁽²⁾, kurios neatitinka tikrojo jos pobūdžio. Taisyklėse nustatyti įpareigojimai gali būti prilyginti įpareigojimams, kuriuos tiktų nustatyti privalomai tiesioginės demokratijos teisėkūros priemonei, kuri turėtų tiesioginį teisinį poveikį panašų į referendumo (asmens duomenys, galimas atgrasomas poveikis, neproporcingos procedūros ir pan.), be to, pagal taisykles iniciatyvos organizatoriai privalo laikytis skirtingai valstybėse narėse taikomų teisinių apribojimų. Taisyklėmis apribojamos temos, dėl kurių galima pateikti prašymą dėl teisinės iniciatyvos registracijos Komisijai, kuri vienintelė sprendžia, ar nurodytos temos atitinka jos kompetencijos sritį.

3.3 Nustatyta, kad registracijai pateiktos iniciatyvos pristatymo tekstas neturi būti ilgesnis nei 800 spaudos ženklų, o šio apribojimo rezultatas – Komisija pasigedo konkrečių pasiūlymų!

3.4 Daug europiečių prarado viltį turėti galimybę išsakyti savo nuomonę Europoje apie Europą. Naujos kadencijos Europos Komisija turėtų į tai atkreipti dėmesį.

3.5 Ši, ES sutartyje (11 straipsnis 4 dalis) nustatyta priemonė yra vienintelis teisėtas paprastiems Europos piliečiams suteiktas būdas daryti įtaką ES politikos darbotarkei. 2015 m. Europos Parlamentas ir Taryba turės persvarstyti Europos piliečių iniciatyvos įgyvendinimo taisykles ir pasimokyti iš pirmųjų kampanijų patirties.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Komitetas džiaugiasi, kad Europos piliečių iniciatyva „Vanduo ir sanitarinės paslaugos yra žmogaus teisė“ paskatino Europos institucijas daugiau dėmesio skirti Europos piliečių problemoms ir pripažinti, kad jie gerokai skiriasi nuo Komisijos reglamentuose svarstomų klausimų, taip pat priimti sprendimą vandens ir sanitarinės paslaugoms netaikyti Koncesijų direktyvos.

⁽²⁾ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 211/2011 dėl piliečių iniciatyvos.

4.2 Komisija pagrįstai primena valstybių narių atsakomybę priimti pagalbos priemonės žmonėms, kuriems ji yra būtina.

4.3 Komisija taip pat pripažįsta, kad jos kompetencijos sričiai priklauso nustatyti pagrindinius valstybių narių vandens kainodaros politikos principus, ir primena Vandens pagrindų direktyvos 9 straipsnio nuostatas dėl visų sąnaudų, patirtų teikiant vandens paslaugas, susigrąžinimo.

4.4 Tačiau Komisijai pritrūko ryžto patenkinti 1,6 mln. piliečių (surinkta 1,9 mln. parašų) išreikštus lūkesčius ir ji nepateikė naujo pasiūlymo sukurti ES priemonę, įtvirtinančią žmogaus teisę į vandenį.

4.5 Remdamasis konkrečia įvairių Europos miestų sukaupta patirtimi Komitetas teigia, kad išipareigojimas nustatyti tinkamą vandens kainodaros politiką siekiant apsaugoti vandens išteklius gali ir turi derėti su būtinybe užtikrinti visiems prieigą prie šio išteklio sukuriant atitinkamus solidarumo mechanizmus.

4.6 EESRK mano, kad persvarstant Vandens pagrindų direktyvą ir Geriamojo vandens direktyvą reikėtų į jas įtraukti su visuotinės prieigos principu ir Vandens pagrindų direktyvos principu, kad susigrąžinamos sąnaudos, patirtos teikiant vandens paslaugas, susijusius rodiklius ir nuostatas.

4.7 Geresnės kokybės ir prieinamesnio vandens užtikrinimas

4.7.1 Komitetas stebisi, kad į tokio plataus masto piliečių iniciatyvą atsakoma pasiūlymu surengti viešą konsultaciją dėl geriamojo vandens kokybės, ir mano, kad tai yra tradicinis konsultavimosi būdas, kuris yra naudingas, tačiau nepakankamas atsakas į Europos piliečių iniciatyvą.

4.8 Neutralumo vandens paslaugų teikimo atžvilgiu užtikrinimas

4.8.1 Teigiamai vertina Komisijos pripažinimą, kad būtina užtikrinti skaidrumą priimant vandentvarkos sprendimus vietos, regionų ir nacionaliniu lygmeniu.

4.8.2 Vanduo yra gyvybiškai svarbus ir pažeidžiamas išteklius, jis yra bendras žmonijos turtas ir turi būti saugomas. Turi būti atsižvelgta į tai, kad vanduo yra prioritetas ir žmogaus gyvybiniam poreikiams būtinas išteklius. Europos Komisija turėtų pritarti, kad būtina prieigą prie pakankamo kiekio vandens ir tinkamas sanitarines sąlygas pripažinti pagrindinėmis žmogaus teisėmis, nes tai būtina žmogaus gyvybei ir orumui, ir netaikyti šiose srityse vidaus rinkoje galiojančių prekybos taisyklių ir priskirti vandens ir sanitarines paslaugas visuotinės neekonominės svarbos paslaugoms⁽³⁾.

4.8.3 Žmogaus gyvybei būtinų produktų atžvilgiu turėtų būti laikomasi specialaus požiūrio ir jiems neturėtų būti taikomi laisvos prekybos principai. Nors yra oficialių dokumentų, kuriuose skelbiama, kad „vanduo nėra komercijos produktas“ ir „visi žmonės turi teisę į maistą“, šiandien vis dar pasitaiko atvejų, kai vandens telkiniai yra privatizuojami, plačiu mastu spekuliuojama būtiniaisiais maisto produktais ir užgrobiami didžiuliai žemės ūkio paskirties žemės plotai. Šie reiškiniai tiesiogiai kelia grėsmę labiausiai skurstančių žmonių išlikimui.

4.8.4 Komitetas prašo Europos Komisijos pasiūlyti konkrečių privalomų priemonių, kuriomis būtų atsakyta į šią piliečių iniciatyvą, t. y. padaryti tai, ko neatliko pateikdama nuomonėje aptariamą komunikatą. Visų pirma, ES teisiškai privalomame tekste turėtų būti nustatyta, kad vandentvarkos ir vandens tiekimo paslaugomis neturėtų būti siekiama pelno. To neužtikrinus, teiginys „vanduo yra visuotinė nuosavybė“ netenka prasmės.

4.9 Vandens tiekimas turi būti užtikrinamas, kaip visuotinė žmogaus interesams svarbi paslauga

4.9.1 Komitetas prašo priimti ES priemonę, kuria būtų pripažinta žmogaus teisė į vandenį ir sanitarines sąlygas, kurią 2010 m. liepos mėn. apibrėžė JT ir kuri kartu su SESV 14 straipsniu dėl VSP ir Protokolu Nr. 26 dėl VSP sudaro Europos piliečių iniciatyvos pagrindą, taip pat suteikti Europos Komisijai įgaliojimą rekomenduoti valstybėms narėms šią teisę įgyvendinti užtikrinant visuotinės neekonominės svarbos paslaugas ir teikiant šias paslaugas laikytis neutralumo principo nesiekiant komercinių tikslų, kas būtų leidžiama pramonės ar žemės ūkio sektoriuose.

⁽³⁾ OL C 177, 2014 06 11, p. 24–31.

4.10 *Labiau integruotas požiūris į paramą vystymuisi*

4.10.1 Siekiant kuo didesnio ES vystymosi politikos ir finansinių išsipareigojimų veiksmingumo, būtų labai naudinga, jei visos ES valstybės narės pripažintų 2010 m. liepos mėn. JT oficialiai pripažintą šią žmogaus teisę, kadangi paskelbus, kad vystymosi ir paramos politika šioje srityje yra grindžiama žmogaus teisėmis, būtų sudarytos galimybės kovoti su korupcija ir paskatinti subteikėjus priimti išsipareigojimus. Komitetas skatina ir remia integruotą požiūrį ir siekį kurti aprūpinimo vandeniu ir maistu sinergiją. Aprūpinimo vandeniu ir energija sinergijos klausimu Komitetas savo nuomone pareiškė, kai bus pateikti pasiūlymai, ir kai jis galės įvertinti, ar jie atitinka Europos piliečių iniciatyvos principą dėl išteklių, kuris yra bendras turtas, apsaugos.

Visuomenės sveikatai taip pat turi būti skiriamas didelis dėmesys, visų pirma reikėtų užtikrinti sanitarines paslaugas ten, kur jų trūksta, nepaisant, kad šis sritis mažiau domina paslaugų sektoriaus subjektus.

4.11 *Viešojo sektoriaus subjektų partnerystės rėmimas*

4.11.1 Komitetas remia Komisijos išsipareigojimą labiau skatinti ne pelno partnerystę vandens sektoriuje ir stiprinti gebėjimus perduodant vandens ir sanitarijos įmonių, vietos valdžios institucijų ir kitų vandens sektoriaus subjektų patirtį ir žinias, taip pat pabrėžia, kaip jau yra pareiškęs anksčiau, kad turėtų būti sudaryta galimybė pagal septintąją bendrąją programą viešosiomis lėšomis finansuojamų inovacijų ir mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros rezultatais naudotis pelno nesiekiantiems sektoriaus subjektams, socialinės ir solidarios ekonomikos įmonėms, savivaldybėms ir kt.⁽⁴⁾

4.12 *Tolesnė veikla, susijusi su „Rio+20“*

4.12.1 Siekdama paremti Tvaraus vystymosi tikslus, kurie pakeis Tūkstantmečio tikslus po 2015 m. ir bus paskelbti visuotiniais, ES turėtų užtikrinti siekti savo veiksmų nuoseklumo su šiais būsimais tikslais ir pripažinti, kad šiuo metu vis dar yra nuo vieno iki dviejų milijonų Europos piliečių, neturinčių prieigos prie vandens. ES turi gerinti savo žinias prašydama valstybių narių pateikti duomenis (apie benamius, romus, nesaugias gyvenimo sąlygas ir pan.), kad galėtų spręsti prieigos prie vandens problemą.

4.13 Komitetas remia Europos Komisijos išsipareigojimą užtikrinti geresnę vandens kokybę, vandentvarkos skaidrumą, plėtoti struktūriškesnį suinteresuotųjų šalių dialogą, tačiau pabrėžia, kad Komisija neatsako į Europos piliečių iniciatyvos iškeltus klausimus dėl žmogaus teisės visuotinumui, t. y. visų piliečių ir gyventojų teisės turėti gyvybiškai būtiną vandens kiekį neatsižvelgiant į jų gyvenimo sąlygas, profesinę ar kitokią padėtį.

4.14 Europos Komisija pabrėžia, kad ES teisės aktuose buvo nuolat pripažįstamas vandens ir sanitarinių paslaugų išskirtinumas bei jų svarba tenkinant pagrindinius gyventojų poreikius.

Komitetas mano, kad vandens paslaugos ne tik svarbios, bet ir gyvybiškai reikalingos, ir, kadangi kalbama apie pagrindinius gyventojų poreikius, mano, kad jie turėtų būti tenkinami užtikrinant visuotinės neekonominės svarbos paslaugas.

4.15 EESRK rekomenduoja valstybėms narėms ir Europos institucijoms stiprinti šią politiką, kadangi vanduo yra piliečiams, pramonei, žemės ūkiui ir vietos valdžios institucijoms gyvybiškai svarbus turtas. Todėl šiam ištekliui turi būti skiriamas pagrindinis dėmesys visų sričių ES politikoje pabrėžiant svarbiausius iššūkius: kovą su skurdu, pagrindines piliečių teisės, visuomenės sveikatą, socialinę integraciją ir sanglaudą.

4.16 EESRK rekomenduoja:

- įvertinti vandens politikos, kuri neapima socialinių, aplinkos ir ekonominių aspektų, poveikį ir sąnaudas,
- suderinti įgyvendinamas strategijas atsižvelgiant į įvairius valstybių narių teritorinius interesus,
- parengti tvarią vandens išteklių valdymo strategiją sukuriant naujas išankstinio įspėjimo priemones, kurios leistų reaguoti ištikus gaivalinėms ar su žmogaus veikla susijusioms nelaimėms, dėl kurių kyla grėsmė ir daroma žala vandens ištekliams trumpuoju laikotarpiu,

⁽⁴⁾ OL C 44, 2013 02 15, p. 147–152.

- paspartinti direktyvos dėl dirvožemio priėmimą,
- sutelkti dėmesį į ekonomišką paklausą, kad būtų galima apsaugoti ir išsaugoti vandens išteklius,
- plėtoti socialinį dialogą ir įtraukti socialinius partnerius, kadangi tai padeda užtikrinti, kad visais lygmenimis bus įvykdyti visi su vandens ir sanitarijos paslaugomis susiję uždaviniai.

4.17 Be to EESRK siūlo:

- kurti vandens ir sanitarijos paslaugų sektoriaus darbuotojų sveikatą ir saugumą gerinančias technologijas,
- pasinaudoti NVO sukauptą didele patirtimi,
- papildyti teršalų, kurių, siekiant apsaugoti piliečių sveikatą, neturėtų būti paviršiniame ar gruntiniame vandenyje, sąrašą (įtraukti nanodaleles, kancerogeninės cheminės, mutageninės, toksiškai veikiančias reprodukciją medžiagas) ir parengti suderintas rekomendacijas dėl pakartotinio vandens iš nuotėkų valymo naudojimo,
- pritarti priemonėms, kuriomis siekiama apsaugoti ekosistemas, ir remti pastangas apsaugoti natūralų gruntinį vandenį.

4.18 Vandens ir sanitarijos politika turi derėti su tvaraus vystymosi strategija ir užtikrinti, kad vandens išteklių pakaks dabartiniams gyventojų poreikiams patenkinti ir kad šie ištekliai bus apsaugoti, kad vandens nepritrūktų būsimoms kartoms.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pilietinės visuomenės vaidmens ES ir Japonijos laisvosios prekybos susitarime

(nuomonė savo iniciatyva)

(2015/C 012/06)

Pranešėja **Laure Batut**

Bendrapranešėję **Eve Päärendson**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2013 m. rugsėjo 19 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Pilietinės visuomenės vaidmens ES ir Japonijos laisvosios prekybos susitarime.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. rugsėjo 18 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (2014 m. spalio 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 133 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Išvados

1.1.1 Europos Sąjungai ir Japonijai kartu tenka trečdalis pasaulio prekybos. Partnerystė, pagrįsta plataus užmojo, išsamiu ir abipusiai naudingu ES ir Japonijos laisvosios prekybos susitarimu (LPS) arba ekonominės partnerystės susitarimu (EPS), paskatintų abipusę prekybą ir investicijas ir pagerintų susitarimo šalių ekonominę padėtį, užimtumo galimybes, padėtų sustiprinti tarptautines taisykles ir standartus. Šių šalių piliečiai pageidautų teisingai pasidalyti laukiamą susitarimo naudą, tačiau atidžiai stebi procesą ir nenori, kad sumažėtų jų standartai.

1.1.2 EESRK teigiamai vertina šias derybas dėl LPS/EPS su Japonija, o ypač sprendimą tęsti jas po pirmųjų metų peržiūros. Tačiau Komitetas apgailestauja dėl informacijos apie šiuo metu vykstančias derybas trūkumo ir nepakankamo skaidrumo. Kadangi vartotojų interesų propagavimas ir apsauga yra labai svarbi priemonė užsitikrinti visuotinę visuomenės paramą susitarimui, reikia sukurti konsultacinius mechanizmus, panašius į tuos, kurie naudojami derybose dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės susitarimo (TPIP), taip užtikrinant geresnę pilietinės visuomenės informavimą apie lyginamuosius pranašumus, kurių suinteresuotieji subjektai galėtų tikėtis atvėrus rinką ES ir Japonijos prekybai. Todėl EESRK ragina abi šalis didinti skaidrumą ir geriau informuoti apie derybas, sukuriant oficialų pilietinės visuomenės informavimo mechanizmą, taip pat susitarime numatyti konsultacijų struktūrą. Be to, Komitetas pažymi, kad abiejų šalių verslas jau turėjo galimybę kaip dalyvavimo ir konsultacijų platforma pasinaudoti ES ir Japonijos verslo apskrituoju stalu.

1.2 Rekomendacijos

1.2.1 EESRK pageidauja būti išsamiai nuolat informuojamas apie 2012 m. poveikio tyrimo persvarstymą. Komitetas prašo, kad jam kiek galima greičiau būtų pranešta apie įgyvendinimo grafiką, ypač kiek jis susijęs su techninių standartų suderinimu, ir mano, kad prieš priimant kokį nors sprendimą, reikėtų visomis ES oficialiomis kalbomis paskelbti už poveikio analizę tikslesnį dokumentą.

1.2.2 EESRK ragina ES imtis visų galimų priemonių siekiant, kad:

- susitarime būtų įtvirtintos jos pasaulio mastu ginamos vertybės, toliau būtų laikomasi aplinkos, socialinės, sveikatos ir kultūros standartų ir kad susitarimas būtų kiek įmanoma vienodai naudingas visiems – piliečiams, vartotojams, darbuotojams ir įmonėms,
- abi šalys nepabijotų ne tik sumažinti tarifų, bet ir šalinti netarifines kliūtis ir kartu išipareigotų siekti reglamentavimo nuoseklumo nemažindamos nei savo standartų ir normų, nei užimtumo lygio; to turi būti siekiama visišku abipusiškumu ir nemažinant ES išipareigojimų Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) daugiašališkumui,
- abi šalys pripažintų, jog nepaprastai svarbu užtikrinti vartotojų interesus ir sveikatą,
- susitarime būtų įtvirtintas atsargumo principas ir kad prekybos žemės ūkio produktais srityje būtų užtikrintas tam tikras su abiejų šalių geografinėmis nuorodomis susijęs teisinis tikrumas,
- vienas skyrius būtų skirtas MVĮ, nes jos sudaro daugiau kaip 99 proc. visų ES ir Japonijos bendrovių ir yra pagrindinės naujų darbo vietų kūrėjos; MVĮ norėtų didesnio konkurencingumo ir mažiau suvaržymų. Reikėtų siekti pagerinti patekimo į vieni kitų rinkas galimybes ir išsamiai informuoti MVĮ apie naujas verslo galimybes, kurias turėtų atverti šis susitarimas,
- įtrauktas stiprus ir teigiamas paslaugų skyrius, numatantis pakankamas garantijas ir pagrįstas esamais ES susitarimais, kadangi jis sudaro puikią galimybę šiose derybose;
- laikantis Sutarties išipareigojimų būtų išsaugotas ES viešųjų paslaugų ypatingas pobūdis,
- abi šalys, pasirūpindamos teisiniu tikrumu, kai tinkama, garantuotų vienodas galimybes patekti į viešųjų pirkimų rinkas,
- būtų dar kartą patvirtinta šalių teisė nustatyti taisykles ir savo prioritetus bei politiką darnaus vystymosi, užimtumo ir aplinkos srityje,
- tuo tikslu į susitarimą būtų įtrauktas darniam vystymuisi skirtas plataus užmojo skyrius, kuriame pilietinei visuomenei tektų svarbus vaidmuo ir kuris bent jau apimtų:
- išipareigojimų, susijusių su abiejų šalių naryste Tarptautinėje darbo organizacijoje (TDO), laikymąsi, numatant, kad būtina laikytis bent jau aštuonių pagrindinių TDO konvencijų,
- išipareigojimą propaguoti aplinkosaugos teisės aktus ir iniciatyvas ir juos įgyvendinti,
- išipareigojimą valdyti ir tausiai naudoti gamtos išteklius laikantis tarptautinių susitarimų.

Kadangi investuotojų ir valstybės ginčų sprendimas yra labai jautri sritis ir atsižvelgiant į skirtingą įvairių suinteresuotųjų subjektų požiūrį, EESRK teigiamai vertina Komisijos pradėtas viešąsias konsultacijas dėl transatlantinių prekybos derybų ir labai susidomėjęs laukia rezultatų⁽¹⁾. Atsižvelgdamas į Japonijos demokratijos tvirtumą, EESRK mano, jog apklausus Japonijos suinteresuotuosius subjektus šiuo klausimu, gauta informacija galėtų būti naudinga deryboms ir jas palengvinti.

1.2.3 Japonijos ir ES pilietinės visuomenės dialogas bus didelis indėlis rengiant LPS/EPS. Komitetas rekomenduoja ES ir Japonijos LPS/EPS susitarimo pagrindu įsteigti jungtinį konsultacinį organą, panašų į tuos, kurie sukurti kitiems neseniai Europos Sąjungos sudarytiems susitarimams; šio organo vaidmenį dviejų atitinkamų pilietinių visuomenių atstovai galėtų aptarti derybose. Šiam organui turi būti suteikta galimybė nagrinėti bet kurią susitarimo sritį ir dėl jos pareikšti savo nuomonę. Komitetas labai rekomenduoja, kad mažiausiai pusę Europai atstovausiančių narių kandidatūrų pasiūlytų EESRK – ES konsultacinis organas, atsakingas už atstovavimą Europos organizuotos pilietinės visuomenės interesams.

1.2.3.1 EESRK užmezgė puikius ryšius su Japonijos darbuotojams, darbdaviams, ūkininkams, kooperatyvams, vartotojams, nevyriausybinėms organizacijoms, nepelno organizacijoms ir universitetams atstovaujančiomis organizacijomis⁽²⁾. Dialogo ir konsultavimosi su abiejų šalių pilietine visuomenę skatinimu pirmiausia rūpinasi EESRK Japonijos reikalų komitetas.

2. Bendra informacija

2.1.1 ES ir Japonija nusprendė sustiprinti savo ryšius, pradėdamos derybas dėl laisvosios prekybos susitarimo (LPS) arba ekonominės partnerystės susitarimo (EPS). Paraleliai vyksta derybos dėl strateginės partnerystės susitarimo (SPS)⁽³⁾. Komitetas palankiai vertina pirmųjų metų peržiūros teigiamus rezultatus ir sprendimą tęsti derybas. Jeigu prielaidos pasitvirtins, ES eksportas į Japoniją turėtų išaugti 30 proc.; dėl to ES BVP padidėtų 0,8 proc., o visoje ES turėtų būti sukurta 400 000 naujų darbo vietų. Japonijos BVP išaugtų 0,7 proc., o jos eksportas į Europą – 24 proc., susitarimas taip pat sustiprintų didelį ES atliekamą vaidmenį prekybos su Rytų Azija ir investicijų šiame regione srityje⁽⁴⁾.

2.1.2 ES ir Japoniją sieja daug bendrų vertybių ir principų, įskaitant demokratiją, teisinę valstybę, žmogaus teises ir rinkos ekonomiką, kuri pasižymi aukšto lygio technine kompetencija. Jos susiduria ir su panašiais sunkumais (pavyzdžiui, gyventojų senėjimas ir mažėjantis gyventojų skaičius), joms reikia ieškoti naujų augimo ir darbo vietų kūrimo šaltinių.

2.1.3 Dviejų regionų pilietinės visuomenės organizacijos ir atitinkami jų konsultacijų mechanizmai nėra pasiruošę sąveikai⁽⁵⁾, todėl labai svarbu, kad bet kokią susitarimą papildytų aktyvesnis tokių organizacijų dialogas. ES suteikdama socialiniam ir pilietiniam dialogui institucinį pagrindą pasirūpino, kad taptų jis taptų jos socialinio modelio kertiniu akmeniu; Japonija taip pat pripažįsta pilietinės visuomenės plačiąją prasmę svarbą (Darbo politikos taryba; suinteresuotųjų šalių forumas).

2.2 **Japonijoje kaip ir ES** imamas priemonių ekonomikai sustiprinti⁽⁶⁾. Šiuo metu Japonijos valstybės skola tebesiekia beveik 230 proc. šalies BVP. Stipri jena stabdo Japonijos importą, o po trigubos Fukušimos katastrofos mažmeninė prekyba per vienerius metus sumažėjo 2,3 proc. (2013 m. vasaris).

⁽¹⁾ 2014 m. birželio 4 d. EESRK nuomonė REX 390-EESC-2013-05469, pranešėjas J. Krawczyk, bendrapranešėjis S. Boyle.

⁽²⁾ Japonijoje, naudojantis Europos Komisijos finansine parama, įsteigti keturi ES institutai (universitetų konsorciumai); Japonijoje universiteto dėstytojais laikomi pilietinės visuomenės suinteresuotaisiais subjektais (http://www.eeas.europa.eu/eu-centres/eu-centres_en.pdf)

⁽³⁾ SPS apima politinį bendradarbiavimą, bendrą ir sektorinį bendradarbiavimą (pavyzdžiui, mokslinių tyrimų, inovacijų, kosmoso, švietimo, kultūros, energetikos, vystomojo bendradarbiavimo, nelaimių valdymo ir kitose srityse).

⁽⁴⁾ Europos Komisija, ES ir Japonijos prekybos santykių poveikio vertinimo ataskaita, 5.1.3 punktą (2013 m. liepos mėn.).

⁽⁵⁾ OL C 97/34, 2007 04 27, p. 34.

⁽⁶⁾ Japonijos ministro pirmininko Shinzō Abe ekonominės politikos (dar vadinamos „abenomika“) pagrindas – „trys strėlės“ – priemonės trijose svarbiose srityse: pinigų politikos, mokesčių paskatų ir struktūrinių reformų, kuriomis siekiama užtikrinti ilgalaikį, darnų Japonijos ekonomikos augimą ir skatinti privataus sektoriaus kapitalo investicijas.

2.2.1 Dvišaliai laisvosios prekybos susitarimai atveria Japonijos rinkas pasaulinei prekybai ir jau paskatino regioninių integracijos zonų atsiradimą. Nuo 2002 m. Japonija sudarė daug dvišalių susitarimų Azijoje ir Lotynų Amerikoje, taip pat su Šveicarija. Šiuo metu Japonija veda derybas dėl trišalio susitarimo su Kinija ir Pietų Korėja. Japonija dalyvauja dar ir derybose dėl partnerystės abipus Ramiojo vandenyno.

2.2.2 Japonija ir ES jau pasirašė keletą svarbių susitarimų, kurie supaprastina prekybos procedūras telekomunikacijų, chemijos ir farmacijos produktų, antikonkurencinės praktikos, mokslo ir technologijų ir administracinio bendradarbiavimo bei pagalbos srityse⁽⁷⁾.

3. Prekyba ir darnus vystymasis

3.1 Yra pavojus, kad bandymas prekybos globalizavimu užtikrinti ekonomikos augimą turės ekologinių pasekmių⁽⁸⁾. Savo nuomonėje dėl derybų dėl naujų prekybos susitarimų⁽⁹⁾ Komitetas pabrėžė, kaip svarbu į ES prekybos derybas įtraukti prekybai ir darniam vystymuisi skirtą skyrių, taip pat apimant ekologines ir socialines nuostatas, o pilietinei visuomenei numatant svarbią stebėsenos funkciją.

3.2 Derybos dėl ES ir Japonijos LPS/EPS suteikia abiem šalims galimybę dar kartą tarptautiniu lygmeniu patvirtinti savo įsipareigojimą dirbti trimis darnaus vystymosi kryptimis: siekiant ekonomikos augimo, socialinio vystymosi ir aplinkos apsaugos. Šiomis kryptimis vyko visos ES prekybos derybos ir jomis rėmėsi visi susitarimai nuo LPS, pasirašyto su Pietų Korėja⁽¹⁰⁾. Biologinė įvairovė, klimato kaita, žuvininkystė, miškininkystė ir laukinė gamta yra ES ir pasauliniai prioritetai. Derybų šalys turėtų patvirtinti savo įsipareigojimą laikytis daugiašalių aplinkosaugos susitarimų.

3.3 Bet kokiame naujame susitarime reikėtų pakartoti, kad ES valstybės narės ir Japonija turi teisę nustatyti taisykles ir darnaus vystymosi prioritetus ir skatinti susitarimo šalis gerbti darbo ir aplinkosaugos standartus, atsižvelgiant į šalių įsipareigojimus laikytis tarptautinių standartų ir susitarimų šiose srityse.

3.4 LPS/EPS⁽¹¹⁾ suteiks progą dar kartą priimti šį įsipareigojimą (jei būtų ratifikuotos ir veiksmingai įgyvendintos TDO konvencijos)⁽¹²⁾ ir stiprinti dvišalį dialogą ir bendradarbiavimą su darbu susijusiais klausimais, įskaitant Deramo darbo darbotvarkės sritis.

3.4.1 Europos pilietinei visuomenei atstovaujantis EESRK pabrėžia, kad gali nutikti taip, kad valstybės narės ir skirtingi sektoriai⁽¹³⁾ nevienodai⁽¹⁴⁾ pajus LPS/EPS teikiamą naudą.

3.4.2 Nors ES elektros mašinų gamybos sektoriuje, žemės ūkyje, miškininkystės, žuvininkystės, maisto perdirbimo, draudimo, statybų sektoriuose numatomas (procentinis) darbo vietų augimas, tikėtina, kad gali sumažėti darbo vietų chemijos, automobilių, metalurgijos ir metalo produktų ir oro transporto pramonėje⁽¹⁵⁾. Šiuos sunkumus būtina nustatyti pačioje pradžioje, kad būtų galima imtis reikiamų paramos ir perkvalifikavimo priemonių. Svarbu, kad nauda būtų tolygiai paskirstyta įmonėms, darbuotojams, vartotojams ir platesnei pilietinei visuomenei, užtikrinant, kad nebus jokių didelių sutrikimų ir pasirūpinant galimybe už tokius sutrikimus kompensuoti⁽¹⁶⁾.

⁽⁷⁾ Tai – ES ir Japonijos savitarpio pripažinimo susitarimas, susitarimas dėl bendradarbiavimo antikonkurencinės praktikos srityje, susitarimas dėl mokslo ir technologijų ir susitarimas dėl bendradarbiavimo ir savitarpio administracinės pagalbos.

⁽⁸⁾ COM 2006-567 final, http://europa.eu/legislation_summaries/external_trade/r11022_fr.htm.

⁽⁹⁾ OL C 211, 2008 08 19, p. 82–89.

⁽¹⁰⁾ ES ir Korėjos LPS (13 skyrius): OL L 127, 2011 5 14, p. 62–65.

⁽¹¹⁾ Žr., pavyzdžiui, ES ir Pietų Korėjos LPS (13.4.3 straipsnį) OL L 127 2011 5 14, p. 62–65.

⁽¹²⁾ Konvencijos Nr. 87 ir Nr. 98 dėl asociacijų laisvės ir teisės vesti kolektyvines derybas, konvencijos Nr. 29 ir Nr. 105 dėl priverstinio darbo ir priverstinio darbo panaikinimo, konvencijos Nr. 138 ir Nr. 182 dėl vaikų darbo uždraudimo, ir konvencijos Nr. 100 ir Nr. 111 dėl diskriminacijos darbo ir profesinės veiklos srityje.

⁽¹³⁾ Europos Komisija, ten pat, 5.2.2, 5.3 ir 5.6.2 punktai.

⁽¹⁴⁾ Komunikatas COM(2010) 343 final.

⁽¹⁵⁾ Europos Komisijos ES ir Japonijos prekybos santykių poveikio įvertinimo ataskaita (2012 m.), p. 49.

⁽¹⁶⁾ Pavyzdžiui, Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondas (EGF).

4. Konsultacijos su pilietine visuomene

4.1 Informavimas ir skaidrumas

4.1.1 EESRK, nors ir džiaugiasi turėdamas įgaliojimus būti svarbiu Komisijos partneriu, tačiau apgailestauja, kad šiuo metu derybos vyksta nepakankamai skaidriai – apie tai kalba abiejų šalių suinteresuotieji subjektai. Nebuvo pavišinta, koks yra Komisijos mandatas, nors derybos turėtų būti kiek galima atviresnės ir skaidresnės. Nemažai Europos ir Japonijos pilietinės visuomenės organizacijų skundėsi apie šias derybas gavusios tik informacijos nuotrupas. Tai daro įtaką derybų turiniui ir pilietinės visuomenės galimybėms tarti žodį derybų klausimais. Žinia, kad pilietinės visuomenės dalyvavimas ne tik padidintų savitarpio supratimą, bet ir pagerintų šiuo metu vykstančių derybų dėl LPS/EPS kokybę, nes derybos būtų praturtintos pilietinės visuomenės kompetencija.

4.1.2 Europos piliečiai ragina taikyti ES dokumentus, kuriuose nustatytas skaidrumo principas. EESRK ragina kiek galima skubiau pateikti šiuos dokumentus atitinkamiems suinteresuotiesiems subjektams.

4.1.3 Kadangi Europos visuomenė teisėtai reikalauja visiško prekybos derybų skaidrumo, EESRK atkreipia Tarybos ir Komisijos dėmesį, į tai, kad būtina griežtai ir nuosekliai taikyti Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 218 straipsnį, visų pirma jo 10 dalį: „Europos Parlamentas nedelsiant ir išsamiai informuojamas visais šios procedūros etapais“.

4.1.4 EESRK rekomenduoja Europos Komisijai ES ir Japonijos deryboms dėl LPS/EPS sukurti konsultacijų su pilietine visuomene modelį, panašų į sukurtą ES deryboms dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės susitarimo (po kiekvieno derybų rato vyksta susitikimas su suinteresuotaisiais subjektais, įsteigiama pilietinės visuomenės atstovų konsultacinė grupė, kurioje turėtų dalyvauti ir EESRK nariai). Komitetui žinoma, kad panašus mechanizmas veikia ir derybose dėl partnerystės abipus Ramiojo vandenyno, kuriose dalyvauja JAV ir Japonija.

4.2 Konsultavimasis

4.2.1 Kaip minėta pirmiau, visuose pastaruosiuose metu ES sudarytuose LPS yra prekybai ir darniam vystymuisi skirtas skyrius⁽¹⁷⁾, kuriame pilietinei visuomenei – nepriklausomoms ir atstovaujamosioms organizacijoms, tolygiai dalyvaujant verslui, darbuotojams ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams – numatytas svarbus stebėsenos vaidmuo. EESRK pritaria Komisijos pastangoms tokį skyrių įtraukti ir į susitarimą su Japonija.

4.2.2 **Japonijos valdžia** nori pastovų augimą pasiekti darnaus vystymosi priemonėmis (žr. apie „abenomiką“⁽¹⁸⁾). Japonijos su partneriais Azijoje sudarytuose LPS yra nuostatų, numatančių įsteigti pakomitetį, kuris stebėtų susitarimo poveikį verslo sąlygoms. Nors šiuo atveju taikymo sritis ir įgyvendinimo metodai skiriasi, Europos Sąjungai ir Japonijai žinomas LPS poveikio stebėsenos principas, todėl EESRK norėtų paraginti į susitarimą įtraukti didelį prekybai ir darniam vystymuisi skirtą skyrių.

4.2.3 Japonijos vyriausybė sukūrė keletą vidaus daugiašalių komitetų, kurie konsultuoja įmones apie LPS poveikį verslo sąlygoms; yra ir konsultacijų struktūrų, kurios padeda bendrauti vyriausybei ir kooperatyvams, vyriausybei ir profesinėms sąjungoms. Taip pat egzistuoja kitos plataus masto konsultacijų struktūros, pavyzdžiui, Suinteresuotųjų subjektų forumas dėl socialinės atsakomybės už darnią ateitį⁽¹⁹⁾ arba Darbo politikos taryba.

4.3 ES ekonomikos ir socialiniame modelyje akcentuojamos, pavyzdžiui, tvirtos institucinės struktūros, sprendžiančios ekonominius, socialinius ir aplinkos klausimus, taip pat veiksmingas socialinis ir pilietinis dialogas ir investicijos į žmogiškąjį kapitalą ir darbo vietų kokybę⁽²⁰⁾. Komitetas pažymi, kad šis modelis atspindi ES vertybes ir vykdydamos savo politiką jas privalo propaguoti visos ES institucijos.

⁽¹⁷⁾ SESV, 11 straipsnis ir 21 straipsnio 2 dalies f punktas.

⁽¹⁸⁾ „Abenomika“ – trys strėlės augimo atnaujinimo tikslams pasiekti, žr. <http://www.eu.emb-japan.go.jp>, <http://en.wikipedia.org/wiki/Abenomics>, ir Guntram B. Wolff ir Mashako Yoshii straipsnį, *Japan and the EU in the global economy*, 2014 m. balandžio mėn., <http://bit.ly/1mLgY2r>

⁽¹⁹⁾ <http://sustainability.go.jp/forum/english/index.html>

⁽²⁰⁾ COM(2004) 383 final, 2004 m. gegužės 18 d., *Socialinis globalizacijos matmuo*.

4.3.1 Komitetas palankiai vertina ES įsipareigojimus tarptautiniu lygmeniu ⁽²¹⁾:

- skatinti veiksmingesnį socialinių partnerių ir kitų pilietinės visuomenės atstovų dalyvavimą pasauliniame valdyme (PPO), formuojant politiką ir užtikrinant prekybos susitarimų įgyvendinimo stebėseną ir
- propaguoti Europos vertybes globalizacijos sąlygomis ⁽²²⁾.

4.3.2 LPS su Japonija klausimu **Europos Parlamentas rekomendavo Komisijai** daug dėmesio skirti pagrindinėms darbo teisės normoms, numatyti plataus užmojo darniam vystymuisi skirtą skyrių ir įsteigti pilietinės visuomenės forumą, kuris vykdytų susitarimo įgyvendinimo stebėseną ir teiktų savo pastabas šiuo klausimu. EESRK nori, kad su juo būtų tariamasi, ir sieks, kad šios rekomendacijos būtų įgyvendintos.

4.4 EESRK primena, kad Komisija pati paskelbė *Skaidrumo ES prekybos derybose vadovą*, kuriame teigiama, kad derybos bus sėkmingos tik tokiu atveju, jeigu jos patenkins europiečių lūkesčius, ir kad parengiamajame derybų proceso etape pilietinės visuomenės nuomonė yra ypač svarbi ⁽²³⁾.

EESRK labai norėtų, kad:

- Komisija galėtų pripažinti EESRK vaidmenį ir informuotų jį apie visus derybų proceso aspektus,
- vykstant derybų procesui Parlamentas, Komisija ir EESRK nuolat palaikytų dialogą,
- per visą derybų procesą būtų užtikrintas įtraukus pilietinės visuomenės vaidmuo,
- Komisija susitarime numatytų:
 - realiai įgyvendinami bendrą įgyvendinimo stebėsenos mechanizmą, kuriame dalyvautų Europos ir Japonijos pilietinė visuomenė,
 - vidaus konsultacinius organus, kurie kiekvienai šaliai ir bendroms politinėms institucijoms bei bendroms su susitarimu susijusioms institucijoms teiktų nuomones ir rekomendacijas ir kuriems būtų pavesta priimti kitų susijusių šalių prašymus (ypač dėl darnaus vystymosi skyriaus) ir juos perduoti kartu su savo nuomonėmis ir rekomendacijomis,
 - galimybę reikalauti surengti konsultacijas arba pradėti ginčų sprendimo procedūrą, kai nesilaikoma darnaus vystymosi skyriaus tikslų,
 - sukurti bendrą Europos Sąjungos ir Japonijos pilietinę visuomenę vienijantį organą, kuris taptų jų reguliaraus ir struktūruoto dialogo ir bendradarbiavimo platforma ir bendravimo su Europos ir Japonijos vyriausybių atstovais pagrindu.

4.5 Beveik visi konsultacijose dalyvavę Europos ir Japonijos pilietinės visuomenės organizacijų atstovai ⁽²⁴⁾ sutiko, kad pagal būsimą laisvosios prekybos susitarimą būtų sukurtas toks bendras stebėsenos organas.

⁽²¹⁾ Komisijos komunikatas dėl padoraus darbo, 2006 m. gegužės mėn., COM(2006) 249 final, 2.3 ir 3.5 punktai.

⁽²²⁾ Europos Vadovų Tarybai pirmininkaujancios valstybės narės išvados, 2004 m. gruodžio 16 ir 17 d. 53 punktas ir 2005 m. birželio 16 ir 17 d., 31 punktas.

⁽²³⁾ Europos Komisija, *Skaidrumas 2012 m. ES prekybos derybose* ir: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/june/tradoc_149616.pdf

⁽²⁴⁾ Per 2014 m. sausio 15 d. EESRK surengtą viešą klausymą ir vėliau per sausio mėn. pabaigoje įvykusį vizitą Japonijoje buvo konsultuotasi iš viso su keturiasdešimt organizacijų, socialinių partnerių ir kitų suinteresuotųjų subjektų, kurie pasidalijo savo nuomonėmis, lūkesčiais ir nuogastavimais dėl ES ir Japonijos laisvosios prekybos susitarimo.

4.5.1 Stebėsenos mechanizmai turėtų būti kuriami atsižvelgiant į esamas struktūras ir iki šiol ES ir Japonijoje sukauptą patirtį. EESRK norėtų dalyvauti apibrėžiant ES konsultacines grupės ir bendro stebėsenos organo vaidmenį, kompetenciją ir sudėtį. Toliau būtina konsultuotis su visais suinteresuotaisiais subjektais, o EESRK turi būti laikomas svarbiu šio proceso dalyviu.

4.5.2 ES ir Japonijos pilietinių visuomenių atstovų struktūruotas dialogas LPS/EPS suteiks svarbų matmenį, taip pat ir kultūros srityje. EESRK mano, kad ne mažiau svarbu palaikyti glaudžius ryšius ir su kolegomis Japonijoje siekiant užtikrinti, kad būsimo bendro stebėsenos mechanizmo forma, kompetencija ir turinys atitiktų abiejų šalių lūkesčius.

5. Svarbiausi punktai

5.1 Derybos

5.1.1 Komitetas džiaugiasi, kad 2014 m. birželio mėn.⁽²⁵⁾ palanki pasiektos pažangos ataskaita sudarė galimybę Europos Sąjungos Tarybai tęsti derybas.

5.1.2 Susitarimo tikslas – gerinti galimybes patekti į rinką, užtikrinti teisės aktų nuoseklumą ir taip skatinti tarpusavio prekybą ir investicijas. Tai turėtų paspartinti tvarų augimą, papildomų darbo vietų kūrimą, didinti pasirinkimo galimybes vartotojams bei abiejų šalių ekonomikos konkurencingumą ir produktyvumą.

5.1.3 Europos Sąjungos prioritetas – panaikinti netarifines kliūtis (netarifinės kliūtys). Savo poveikio vertinime⁽²⁶⁾ Komisija nurodo, kad dažnai šių kliūčių priežastys yra kultūrinės, o pasekmės – protekcionistinio pobūdžio. EESRK pažymi, kad šias kliūtis sunku įvertinti, kai jas lemia besikeičiantys, nors ir aukščiausiu lygmeniu nustatyti, standartai. Kartais jos apsaugo ištisus sektorius, pavyzdžiui, Japonijos geležinkelių sektorių.

5.2 Prekyba prekėmis

5.2.1 Turi būti panaikintos tarifinės kliūtys visiems produktams, įskaitant žemės ūkio ir perdirbtus žemės ūkio produktus, automobilius, kurie laikomi „jautriomis“ prekėmis, ir cheminius produktus bei vaistus, nustatant atitinkamus pereinamuosius laikotarpius.

5.2.2 Abipusis sertifikuotų gaminių pripažinimas remiantis panašių arba analogiškų produktų standartais ir bendradarbiavimas, kai įmanoma, derinant taisykles ir sistemas, paskatintų prekybą. Tačiau bus būtina užtikrinti, kad dėl bendradarbiavimo siekiant nustatyti naujus pasaulinius standartus nenukentės dabartiniai standartai.

5.2.3 Netarifinėmis kliūtimis, kurios stabdo ES eksportą, yra naudojamos kaip paslėptomis protekcionistinėmis priemonėmis. Jos turi būti sumažintos arba panaikintos, ypač nustatytos derybų metu, o standartai turi būti suderinti su tarptautiniais standartais.

5.3 MVĮ

5.3.1 Turint omeny, kad tiek Japonijoje, tiek Europoje MVĮ tenka 99 proc. ūkio ir jos sukuria 70–80 proc. darbo vietų, EESRK ragina Komisiją šioms įmonėms skirti ypatingą dėmesį.

5.3.2 Kadangi dėl MVĮ dydžio jų išteklių yra riboti, ir tuomet, kai tvarkomi reikalai su vyriausybe, ir kai taikomos prekybos taisyklės, galima tikėtis, kad ES ir Japonijos LPS/EPS joms bus naudingas, ypač dėl supaprastintų taisyklių ir sumažėjusių administracinių sąnaudų. Tačiau joms būtina pagalba, kad galėtų įveikti kliūtis, atsiradusias dėl didesnio tarptautinių dalyvių skaičiaus: kalbos barjeras, skirtinga verslo kultūra, didelės transporto sąnaudos, atitinkamos kvalifikacijos darbuotojų trūkumas, informacijos apie užsienio rinkas ir pakankamų finansinių išteklių trūkumas.

⁽²⁵⁾ 2012 m. spalio 18–19 d. Europos Vadovų Taryba, 2k punktas, Užsienio reikalų taryba, ES prekyba, 2012 m. lapkričio 29 d., Komisijai pavesta vesti derybas dėl ES ir Japonijos laisvosios prekybos susitarimo; 2014 m. birželio 29 d. Taryba.

⁽²⁶⁾ Europos Komisija, 2012 m. *Impact Assessment Report on EU-Japan trade relations* (ES ir Japonijos prekybos santykių poveikio vertinimo ataskaita), http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/july/tradoc_149809.pdf

5.3.3 Norint maksimaliai pasinaudoti ES ir Japonijos LPS/EPS teikiama nauda, labai svarbu, kad abi šalys siektų geriau informuoti MVĮ apie esamas paramos paslaugas ir programas⁽²⁷⁾, kurias siūlo ES ir Japonijos pramonės bendradarbiavimo centras⁽²⁸⁾ ir JETRO⁽²⁹⁾, ypač apie naujas verslo galimybes, kurias turėtų atverti šis susitarimas. Pavyzdžiui, Europos MVĮ galėtų domintis Japonijos IRT, sveikatos apsauga⁽³⁰⁾, paslaugų, atsinaujinančiųjų išteklių energijos, ekologiško⁽³¹⁾ ir *gourmet* maisto sektoriai.

5.4 Žemės ūkio maisto produktų pramonė

5.4.1 Rinkos liberalizavimas abiejų partnerių žemės ūkio maisto produktams atvertų naujas galimybes (200 proc. padidėjimas), tačiau žemės ūkis yra viena sudėtingiausių derybų sričių. Japonijos žemės ūkis gali patenkinti tik 40 proc. apsirūpinimo maistu poreikio ir tai ypač neramina. Visose derybose su užsienio šalimis Japonijos ūkininkai prašo tarifų apribojimų netaikyti penkių rūšių produktams: ryžiams, jautienai ir kiaulienai, pienui ir pieno produktams, kviečiams ir miežiams, taip pat cukrui ir saldikliams. ES mano, kad galimybė eksportuoti didesnius kiekius perdirbtų maisto produktų sudarytų puikią galimybę, ypač jei Japonija panaikintų daugumą netarifinių kliūčių.

5.4.2 Apskritai EESRK norėtų, kad būtų deramasi ir dėl intelektinės nuosavybės teisių (INT)⁽³²⁾ siekiant deramai apsaugoti Europos inovacijas. Saugomos geografinės nuorodos (SGN) yra sunkus diskusijų klausimas. Aukštos kokybės žemės ūkio produktų intelektinė apsauga gali tapti paslėpta importo kliūtimi. Pasaulinėje prekybos organizacijoje ES ir Japonija jau laikėsi kitokio požiūrio šiuo klausimu: Europos Sąjunga norėjo SGN taikymo sritį išplėsti, kad būtų užtikrintas aukštesnis privalomas apsaugos lygis (TRIPS sutartys, 1998 m. ES pasiūlymas), o Japonija kartu su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis (1999 m.) siūlė, kad nariai apie savo geografines nuorodas informuotų PPO siekiant sukurti duomenų bazę kaip informacijos šaltinį kitiems nariams, tačiau nenustatant privalomų išipareigojimų. EESRK mano, kad tai svarbus klausimas, dėl kurio būtina atidžiai derėtis.

5.5 Paslaugos

5.5.1 Japonijos ūkininkai ir vartotojai labai aktyviai dalyvauja kooperatyvų judėjime, siūlančiame savidraudą ir banko paslaugas. Paslaugų liberalizavimą jie vertina kaip pavojų, nors daugeliui tai atvertų svarbią galimybę, ypač vadinamajai „senjorų ekonomikai“. Paslaugos suteikia galimybę gerokai išplėsti prekybą.

5.5.2 Remiantis 2012 m. bendraisiais duomenimis ES-27 valstybės narės eksportavo į Japoniją paslaugų už 24,2 mlrd. EUR, o importas iš Japonijos sudarė 15,6 mlrd. EUR, taigi ES-27 perviršis siekia 8,6 mlrd. EUR, žinoma reikia atsižvelgti į tai, kad Japonijoje gyventojų yra keturis kartus mažiau nei ES. Beveik visos paslaugų liberalizavimą minėjusios organizacijos, su kuriomis buvo konsultuotasi, pasisakė prieš „neigiamą sąrašą“, pagal kurį visos paslaugos, kurios nėra konkrečiai nurodytos susitarimo tekste, galės būti atvertos prekybai. Nors ūkininkai ir vartotojai gali būti prieš „neigiamą sąrašą“, tačiau verslininkai jį vertina labai palankiai. Toks neigiamas sąrašas gerokai sumažintų valstybės institucijų kišimosi mastą. Ateities paslaugos savaime atsidurtų tarp liberalizuotų paslaugų. EESRK pritaria šalių nevaržomai teisei priimti teisės aktus siekiant viešojo intereso.

5.6 Viešieji pirkimai

5.6.1 ES įmonėms labai svarbu įgyti galimybę dalyvauti Japonijos viešuosiuose pirkimuose. Šiuo tikslu turi būti panaikintos standartais grindžiamos kliūtys, visiems suinteresuotiesiems subjektams nustatytos vienodos skaidrios procedūros ir teikiama vienoda informacija, panaikinti labai svarbūs apribojimai geležinkelių rinkoje ir sukurta internetinės prieigos prie informacijos sistema. Be deklaruojamo politinio išipareigojimo, faktinėms deryboms būtinas teisinis standartų stabilumas.

5.6.2 Sąžiningai konkurencijai būtinas abipusiškumas. Komitetas mano, kad susitarime turėtų būti išsamiai paaiškintos vienoje ir kitoje šalyje praktikuojamos formos leisti skirti valstybės pagalbą ir subsidijas.

⁽²⁷⁾ <http://www.eu-japan.eu/smes-support>; <http://www.jetro.go.jp/en/database>

⁽²⁸⁾ <http://www.eu-japan.eu/smes-support>

⁽²⁹⁾ <https://www.jetro.go.jp/en/database/>

⁽³⁰⁾ Manoma, kad 2050 m. 38 proc. Japonijos gyventojų bus 65 metų ir vyresni.

⁽³¹⁾ Japonijoje ekologiškas maistas sudaro apie 0,4 proc. viso parduoto maisto (Europos verslo centro Japonijoje duomenimis).

⁽³²⁾ OL C 68, 2012 03 06, p. 28.

5.6.3 Europos Sąjunga, valstybės narės ir Japonija turi sugebėti išsaugoti galimybę toliau finansuoti visuotinės svarbos tikslus, nustatytus pagal savo demokratines procedūras, tarp kurių, be kita ko, yra socialinis, aplinkos ir visuomenės sveikatos sektoriai. ES yra prisiėmusi Sutartyje numatytus su viešosiomis paslaugomis susijusius įsipareigojimus.

5.7 Investicijos ⁽³³⁾

5.7.1 2012 m. ES-27 tiesioginės užsienio investicijos (TUI) Japonijoje siekė 434 mln. EUR, o Japonijos tiesioginės užsienio investicijos ES-27 – 3 374 mln. EUR ⁽³⁴⁾. Atsižvelgiant į tai, kad abipusiškumas yra pagrindinis LPS/EPS principas ir jeigu dėl susitarimo būtų prarastos darbo vietos, EESRK ragina Komisiją būti budriai šiuo klausimu ir apsvarstyti galimybę panaudoti Europos globalizacijos fondą joms kompensuoti. Be to, EESRK mano, kad gali tekti deramai kompensuoti įmonių patirtus nuostolius, prarastus žmogiškuosius išteklius ir technologijas, kurie anksčiau buvo finansuojami viešosiomis lėšomis.

5.7.2 ES ir Japonija turėtų peržiūrėti savo taisykles dėl nuosavybės apribojimų, leidimų ir kontrolės priemonių bei sudaryti palankias sąlygas investicijoms.

5.7.3 EESRK pažymi, kad tiek Japonijoje, tiek ES įstatymai ir teismai leidžia nešališkai spręsti ginčus taikant įprastas procedūras; ES valstybės narės ir Japonija suteikia investuotojams daug įvairių institucinių ir teisinių garantijų. Kadangi investuotojų ir valstybės ginčų sprendimas yra labai jautri sritis ir atsižvelgiant į skirtingą įvairių suinteresuotųjų subjektų požiūrį, EESRK teigiamai vertina Komisijos pradėtas viešąsias konsultacijas dėl transatlantinių prekybos derybų ir labai džiaugtųsi, jei jos būtų išplėstos ir apimtų Japoniją ir Japonijos suinteresuotuosius subjektus, kad būtų atsižvelgta į pastarųjų nuomonę.

5.7.4 EESRK ragina pradėti plataus masto diskusiją dėl ginčų sprendimo po to, kai Komisija nustatys sąlygas ir įvertins rezultatus. Komitetas jau rengia savo nuomonę šiuo klausimu.

5.7.4.1 Bet kuriuo atveju nė viena nuostata dėl su investicijomis susijusių ginčų sprendimo neturėtų riboti ES valstybių narių galimybės priimti teisės aktus siekiant viešojo intereso ir įgyvendinti viešosios politikos tikslus. „Investicijos“ ir „teisingos ir nešališkos tvarkos“ apibrėžtys turi būti aiškios. Tai turėtų būti vienas iš derybų klausimų.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

⁽³³⁾ Išgaliojus Lisabonos sutarčiai investicijos priklauso Europos Komisijos kompetencijai. Ji paskelbė komunikatą „Visapusiškos Europos tarptautinės investicijų politikos kūrimas“, dėl kurio Komitetas parengė savo nuomonę (OL C 318, 2011 10 29, p. 150–154).

⁽³⁴⁾ Šaltinis: Eurostatas 170/2013, 2013 m. lapkričio 18 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Ukrainos pilietinės visuomenės padėties Ukrainai įgyvendinant su Europa susijusius siekius

(nuomonė savo iniciatyva)

(2015/C 012/07)

Pranešėjas **Andrzej Adamczyk**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2014 m. vasario 27 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Ukrainos pilietinės visuomenės padėties Ukrainai įgyvendinant su Europa susijusius siekius.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2014 m. rugsėjo 18 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (2014 m. spalio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 173 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 15 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK turėtų aktyviai skatinti politinę, socialinę ir ekonominę Ukrainos konsolidaciją, įskaitant taikų dabartinio konflikto Donecko ir Luhansko regionuose sprendimą. EESRK veikla Ukrainoje remia demokratizacijos procesą, teritorijos vientisumą, socialinį ir pilietinį visų suinteresuotųjų subjektų, kuriuos pripažįsta visuomenė ir yra reprezentatyvūs, dialogą.

1.2 EESRK norėtų pakviesti bendradarbiauti plačius Ukrainos pilietinės visuomenės sluoksnius ir įtraukti tuos, kurie vis dar skeptiški ar priešiški naujausioms politinėms permainoms ir suartėjimui su ES.

1.3 Taip pat rekomenduotina dvišaliu pagrindu toliau plėtoti ES ir Ukrainos organizacijų partnerių bendradarbiavimą ypatingą dėmesį skiriant gebėjimų stiprinimui, geriausiai praktikai ir socialinio bei pilietinio dialogo stiprinimui.

1.4 Remiantis asociacijos sutarties nuostatomis EESRK turėtų prisidėti kuriant bendrą pilietinės visuomenės platformą, kurią sudarytų EESRK nariai ir Ukrainos pilietinės visuomenės atstovai. Panašus organas bus sukurtas remiantis išsamaus ir visapusiško laisvosios prekybos erdvės susitarimo (DCFTA) nuostatomis siekiant sukurti pilietinei visuomenei stebėsenos mechanizmą. Abu organai turėtų kuo glaudžiau bendradarbiauti.

1.5 EESRK imsis priemonių informuoti apie Ukrainos įgyvendinamos asociacijos sutarties poveikį ir Europos integraciją, institucijas bei *acquis communautaire*.

1.6 Vizų reikalavimai Ukrainos piliečiams turėtų būti panaikinti, kai tai bus galima padaryti išsprendus techninius klausimus, siekiant skatinti žmonių tarpusavio ryšius ir stiprinti pasitikėjimą.

1.7 Ukrainos europinė perspektyva turėtų būti oficialiai įtraukta į ES darbotvarkę.

2. Rytų partnerystė: Europos kaimynystės politikos rytinis matmuo – institucinė sąranga Ukrainai įgyvendinant su Europa susijusius siekius

2.1 Dramatiški įvykiai, pastaraisiais mėnesiais krėtę Ukrainą, prasidėjo nuo visuomenės reakcijos į vyriausybės sprendimą sustabdyti ketinimus pasirašyti asociacijos sutartį pagal Rytų partnerystę.

2.2 Greta sudaromų dvišalių asociacijos sutarčių, kurios pakeis partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimus, dvišale Rytų partnerystės strategija taip pat siekiama panaikinti vizų režimą ir išplėtoti sektorių bendradarbiavimą, įskaitant galimybę šalims partnerėms prisijungti prie ES programų ir agentūrų. Tai pasakytina ir apie Išsamią institucijų stiprinimo programą, kurios tikslas – stiprinti šalių partnerių administracinius gebėjimus siekiant įgyvendinti reformas ir asociacijos sutarčių nuostatas. Rytų partnerystės daugiašalis matmuo grindžiamas keturiomis daugiašalėmis platformomis (demokratija, geras valdymas ir stabilumas; ekonominė integracija ir konvergencija su ES politika; energetinis saugumas; žmonių tarpusavio ryšiai), kurių tikslas – skatinti ES ir šalių partnerių, taip pat šalių partnerių tarpusavio bendradarbiavimą.

2.3 Vienas Rytų partnerystės prioritetų – į jos įgyvendinimą įtraukti organizuotą pilietinę visuomenę tiek šalyse partnerėse, tiek ir ES. Dalyvaujant EESRK šiuo tikslu 2009 m. lapkričio mėn. buvo įsteigtas Rytų partnerystės pilietinės visuomenės forumas.

2.4 Tačiau dėl netikėtai pakitusio kai kurių šalių dalyvavimo politikos kurso ir dėl dramatiškų įvykių Ukrainoje šiuo metu Rytų partnerystės politika atsidūrė kryžkelėje. Sunkumus, kurie praėjusiais metais Rytų partnerystei iškilo šalyse, iki šiol dariusiose didžiausią pažangą siekiant pasirašyti asociacijos sutartis, didžia dalimi nulėmė Rusijos, kuri bandė užkirsti kelią glaudesniai šalių partnerių bendradarbiavimui su ES, manevrai.

2.4.1 Nors ir baigtos derybos su Armėnija dėl asociacijos sutarties, įskaitant DCFTA, šių dokumentų nebuvo galima parafuoti, nes 2013 m. rugsėjo mėn. Armėnija paskelbė ketinanti prisijungti prie Rusijos inicijuotos Eurazijos muitų sąjungos.

2.4.2 Gruzija, nepaisydama Rusijos spaudimo ir praradusi dvi sritis (Abchaziją ir Pietų Osetiją), kurias šiuo metu kontroliuoja Rusija, neatsisako savo europinių siekių ir tai įrodė per 2013 m. lapkričio mėn. Rytų partnerystės aukščiausiojo lygio susitikimą Vilniuje parafavusi ir 2014 m. birželio mėn. pasirašiusi asociacijos sutartį, įskaitant DCFTA.

2.4.3 Asociacijos sutartį Vilniuje parafavusi Moldova taip pat jaučia Rusijos spaudimą: Rusija Padniestrėje sutelkė savo karines pajėgas ir kontroliuoja šį regioną. Taip pat Rusijai padedant Moldovos autonominėje srityje Gagaūzijoje buvo surengtas neteisėtas referendumas, kurio metu gyventojai pasisakė už prisijungimą prie Eurazijos muitų sąjungos.

2.4.4 Narystė PPO yra išankstinė sąlyga pradėti derybas dėl DCFTA, todėl Azerbaidžanas ir Baltarusija, kurios nėra PPO narės, derybų pradėti negali. Be to, dėl didelio demokratijos stygiaus Baltarusijoje, dvišalė ES politika šios šalies atžvilgiu ir toliau apsiriboja kritiniu dialogu.

2.4.5 Ukraina yra didžiausia ir svarbiausia buvusios Sovietų Sąjungos valstybė po Rusijos, ir, pasirinkusi proeuropinį kursą, ji jau nebe kontroliuoja Krymo ir Sevastopolio, kuriuos aneksavo Rusija, bei yra toliau jos sabotuojama ir griauinama. Rusijos veiksmai yra ypač dramatiškas išorės jėgų kišimosi pavyzdys, keliantis grėsmę ne tik Ukrainos teritoriniam vientisumui ir suverenitetui, bet ir darantis nepaprastai žalingą poveikį pilietinei visuomenei ir jos organizacijoms. Šie veiksmai ne tik akivaizdžiai pažeidžia tarptautinę teisę, bet ir prieštarauja dviem principams, kurie yra taikių santykių tarp nepriklausomų valstybių kertinis akmuo: pirma, sienos negali būti keičiamos naudojant jėgą ir, antra, valstybės gali nepriklausomai, be išorės jėgų kišimosi priimti sprendimus dėl savo ateities.

3. Su Europa susiję Ukrainos pilietinės visuomenės siekiai

3.1 2004 m. Oranžinė revoliucija prisidėjo prie plataus masto demokratizacijos proceso, prie teisinės valstybės įvedimo Ukrainoje – nors tik tam tikrą laiką – ir prie žiniasklaidos laisvės, kuri išliko iki šių dienų. Tai padėjo sustiprinti ryšius su ES.

3.1.1 2005 m. buvo priimtas 1998 m. ES ir Ukrainos partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimu pagrįstas ES ir Ukrainos veiksmų planas. 2007 m. prasidėjo derybos dėl asociacijos sutarties. 2009 m. gegužės mėn. patvirtinus Rytų partnerystės politiką šiam bendradarbiavimui buvo suteiktas naujas impulsas.

3.1.2 Glaudesni ryšiai ir užmegztas tikras bendradarbiavimas daugelyje sričių bei visuotinis entuziazmas po Oranžinės revoliucijos rodė, kad didelės dalies gyventojų ir daugumos pilietinės visuomenės organizacijų nuomone, narystės ES perspektyva Ukrainai buvo savaime suprantamas ir užtikrintas dalykas, kad narystė buvo tik laiko klausimas ir priklausė nuo reformų bei prisitaikymo prie Europos standartų tempo.

3.1.3 Rytų partnerystė Ukrainai nesuteikė ilgalaikės perspektyvos tapti ES nare, o tai sukėlė eurointegracijos šalininkų nusivylimą, kurį dar labiau sustiprino laipsniškas Oranžinės revoliucijos demokratinių laimėjimų atsisakymas, blogėjanti ekonominė padėtis ir augančios socialinės problemos.

3.1.4 Visuotinis nusivylimas, peraugęs į pilietinės visuomenės organizacijų apatiją, didėjo stiprėjant konfliktui tarp dviejų Oranžinės revoliucijos lyderių – Prezidento Viktoro Juščenkos ir Ministrės Pirmininkės Julijos Tymošenkos. Dėl netinkamų Ukrainos konstitucijos nuostatų kartais šis konfliktas paralyžiuodavo sprendimų priėmimų procesą. Pasaulinė ekonomikos krizė ir neveiksminga Prezidento Viktoro Janukovičiaus (išrinkto 2010 m.) politika padėtį dar labiau pablogino.

3.2 EESRK daug metų aktyviai vykdė bendradarbiavimo su Ukraina politiką. Vis dėlto, blogėjantis politinis ir socialinis klimatas bei organizacijų partnerių nusivylimas nebelikus įstojimo į ES perspektyvos rodė, kad 2011–2012 m. santykiai stagnavo sumažėjus Ukrainos partnerių aktyvumui ir jiems praradus suinteresuotumą palaikyti santykius.

3.3 Kai 2012 m. gruodžio mėn. buvo parafuota asociacijos sutartis, buvo dedama daug pastangų ir rengiamos derybos siekiant per aukščiausio lygio susitikimą Vilniuje 2013 m. lapkričio mėn. pasirašyti Rytų partnerystės susitarimą, atsinaujino mūsų partnerių Ukrainoje domėjimasis bendradarbiavimu ir suaktyvėjo ryšiai su EESRK.

3.4 Tačiau šie atsinaujinę ryšiai parodė, kad socialinių partnerių, neatsižvelgiant į tai, ar jie atstovavo darbdaviams, ar profesinėms sąjungoms, nuomonė dėl asociacijos sutarties pasirašymo skyrėsi. Vis dėlto daugelis nevyriausybinė organizacijų ir kitų interesų atstovų susibūrė į gana vieningą proeuropinį judėjimą.

3.5 Nepaisant priimtos pozicijos ir pranašauto derybų siekiant pasirašyti asociacijos sutartį rezultato, pilietinės visuomenės organizacijos ir vyriausybės atstovus nustebino, kad Ukrainos vyriausybė ir Prezidento administracija nutraukė derybas ir sustabdė sutarties pasirašymo procesą.

3.6 Toks staigus ir be aiškios priežasties derybų nutraukimas likus keletui dienų iki aukščiausio lygio susitikimo Vilniuje ir keistas Ukrainos vyriausybės pasiūlymas tęsti derybas su ES dalyvaujant Rusijai greitai sutelkė Ukrainos pilietinę visuomenę, išreiškusių nedviprasmišką norą Ukrainos ateitį sieti su Europa.

3.7 „Euomaidanas“, ko gero, buvo didžiausia istorijoje demonstracija Europos integracijai paremti ir pati ilgiausia demonstracija, vedina tokio gilaus įsitikinimo. Vėliau prie demonstrantų prisijungė ir politinius reikalavimus iškelusios jėgos, siekiančios pakeisti režimą, kuris į tai atsakė smurtine, žmonių aukų pareikalavusia priespauda. Demonstracijos paskatino politinius pokyčius, kurie buvo pretekstas išprovokuoti kitus dramatiškus ir tragiškus įvykius.

3.8 Dabar, po sėkmingų prezidento rinkimų tapo aišku, kad glaudesnių santykių su ES užmezgimas tampa vienu iš naujosios administracijos prioritetų. Šį kurso pasikeitimą reikia vertinti kaip didžiulę „Euromaidano“ ir Ukrainos pilietinės visuomenės sėkmę. Kol kas neaišku, ar bendra padėtis stabilizuosis visoje Ukrainos teritorijoje ir ar pilietinės visuomenės organizacijoms bus naudingas šis politinis virsmas.

3.9 Rytų Ukrainos pilietinės visuomenės požiūris į politinius pokyčius ir nuomonė liks neaiški, kol regione kovos ginkluoti samdyti kareiviai ir partizanai ir kol saviraiškos laisvei grės pavojus. Tačiau reikia pažymėti, kad „Euromaidane“ buvo daug kovotojų iš rytinės dalies.

4. Asociacijos sutarties ir DCFTAC pasirašymo padariniai

4.1 ES ir Ukrainos asociacijos sutartis yra naujos kartos susitarimas, skirtas šalims bendradarbiauti pagal Rytų partnerystę ir užtikrinti šio bendradarbiavimo vystymą laikantis beveik visose srityse privalomų nuostatų. Asociacijos sutartyje išdėstytas Ukrainos reformų planas, pagal kurį Ukrainos teisės aktai turėtų būti išsamiai suderinti su ES standartais.

4.2 Be DCFTA, kuris yra prekybos susitarimas, darantis didelį poveikį standartams ir taisyklėms, pagrindinės bendradarbiavimo sritys apima teisingumą, teisinę valstybę, kovą su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu, išorės politiką ir saugumą, viešojo administravimo reformą, užimtumą, socialinę politiką, lygias teises ir galimybes, vartotojų apsaugą, pramonės politiką ir įmones, energetiką, transportą ir aplinką. Asociacijos sutarties ir DCFTA įgyvendinimas reiškia, kad Ukrainai reikės suderinti savo nacionalinius teisės aktus su maždaug 85 proc. ES prekybos ir ekonomikos *acquis communautaire*.

4.3 Asociacijos sutartis buvo pasirašyta 2014 m. birželio 27 d., ir vėliau, rugsėjo 16 d., ją ratifikavo Europos Parlamentas ir Ukrainos Aukščiausioji Rada. Sutartį galima pradėti laikinai taikyti dar prieš visoms 28 ES valstybėms narėms ratifikuojant ją. Nors sutarties DCFTA dalies įgyvendinimas bus atidėtas iki kitų metų pradžios, tačiau Europos Sąjunga Ukrainos prekėms ir toliau taikys prekybos lengvatas.

4.3.1 Įgyvendinant sutartį numatyta sukurti Pilietinės visuomenės platformą, kuri veiktų kaip bendras forumas keistis nuomonėmis ir kurią sudarytų EESRK nariai bei Ukrainos organizuotos pilietinės visuomenės atstovai. Kadangi asociacijos sutartyje numatytas platus klausimų spektras, platforma turėtų atstovauti kiek įmanoma platesnei pilietinei visuomenei, todėl joje turėtų dalyvauti ir socialiniai partneriai, ir įvairių kitų interesų atstovai.

4.3.2 Platforma bus ne tik keitimosi informacija ir debatų forumas; pagrindinis jos tikslas bus stebėti, kaip įgyvendinama asociacijos sutartis, ir perduoti organizuotos pilietinės visuomenės nuomonę bei pasiūlymus.

4.3.3 Pilietinės visuomenės platforma pati nusistatys savo darbo tvarkos taisykles. Šiuo metu vyksta derybos tarp EESRK atstovų ir Ukrainos partnerių dėl šio organo įsteigimo procedūros ir jo sudėties. Numatoma patvirtinti šiuos pagrindinius principus:

— Europos ir Ukrainos atstovų skaičius bus vienodas.

— Narių kadencija truks dvejus su puse metų. Per šį laikotarpį turėtų būti surengti penki posėdžiai.

— Platformai dvejus su puse metų vadovaus du bendrapirmininkiai, po vieną iš Europos ir Ukrainos.

— Platformos narių atrankos procedūra turi būti visiškai skaidri.

— Platformos posėdžiai tai pat turi būti atviri pilietinės visuomenės organizacijoms, kurioms joje neatstovaujama.

4.3.4 DCFTA susitarime taip pat numatyta, kad per metus nuo jo įsigaliojimo bus sukurtas stebėsenos mechanizmas pilietinei visuomenei. Šiam tikslui sukurtas organas turėtų kiek galima glaudžiau bendradarbiauti su Pilietinės visuomenės platforma.

5. Ukrainos pilietinės visuomenės ateities perspektyvos ir EESRK vaidmuo

5.1 EESRK turėtų aktyviai skatinti politinę, socialinę ir ekonominę Ukrainos konsolidaciją, įskaitant taikų dabartinio konflikto Donecko ir Luhansko regionuose sprendimą. Kai padėtis Ukrainoje stabilizuosis ir išnyks intervencijos iš išorės bei ginkluotų milicininkų keliamų konfliktų grėsmė, organizuotos pilietinės visuomenės padėtis atskirose organizacijose ir dėl su Europa susijusių Ukrainos lūkesčių bus aiškesnė.

5.1.1 Ukrainoje šiuo metu vyksta gilūs politiniai pokyčiai, įskaitant konstitucijos reformą, ir jie gali būti rimtesni, negu po Oranžinės revoliucijos įvykusios permainos. Tai gali lemti Ukrainos institucijų restruktūrizavimą ir jų statuso pasikeitimą bei pakeisti socialinio dialogo ir valdžios institucijų bei pilietinės visuomenės dialogo praktiką. Šį procesą reikėtų palengvinti keičiant Ukrainos teisės aktus, kad būtų sukurtos tikrų ir nepriklausomų organizacijų socialiniam ir pilietiniam dialogui skirtos institucijos. EESRK stebės permainas ir kokios pozicijos dėl šių pokyčių laikysis mūsų organizacijos partnerės.

5.1.2 Prieš prasidedant „Euromaidanui“ ir per pačias demonstracijas kai kurioms organizacijoms partnerėms buvo iškilęs autentiškumo ir nepriklausomybės klausimas. Tai paskatino kai kurių organizacijų veiklos pokyčius, kurie, jeigu nebus paviršutiniai, gali padėti sugrąžinti visuomenės pasitikėjimą šiomis organizacijomis. Visų pirma, kai kurios profesinės sąjungos ir darbdavių organizacijos, visuomenės ir nevyriausybių organizacijų nuomone, buvo laikomos valstybės aparatu ir joms nebuvo leidžiama prisijungti prie pilietinės visuomenės.

5.1.3 EESRK pasirengęs aktyviau plėtoti dvišalius santykius su organizacijomis partnerėmis tiek Ukrainoje, tiek ir Rusijoje, siekdamas prisidėti prie abiejų šalių pilietinių visuomenių sąsajų stiprinimo, kaip būdo normalizuoti abiejų šalių santykius.

5.2 EESRK veikla Ukrainoje bus grindžiama parama šalies demokratizacijos procesui, teritorijos vientisumui, pilietiniam ir socialiniam visų suinteresuotųjų subjektų, kuriuos pripažįsta visuomenė ir yra reprezentatyvūs, dialogui. EESRK prioritetą teiks santykiams su savo įprastais partneriais, t. y. Ukrainos pilietinės visuomenės organizacijomis.

5.3 EESRK ketina pakviesti bendradarbiauti kiek galima platesnį Ukrainos pilietinės visuomenės atstovų ratą, kartu įtraukti tuos, kurie vis dar skeptiški ar priešiški naujausioms politinėms permainoms ir suartėjimui su ES, užtikrinant, kad nebus pamiršta nė viena svarbi ir reprezentatyvi organizacija. Rytų partnerystės pilietinės visuomenės forumo nacionalinė platforma ir Nacionalinė trišalė ekonomikos ir socialinių reikalų taryba padės atrinkti organizacijas partneres.

5.4 Taip pat rekomenduojama toliau plėtoti dvišalį ES ir Ukrainos organizacijų partnerių bendradarbiavimą ypatingą dėmesį skiriant gebėjimų stiprinimui, keitimuisi geriausia praktika ir socialinio bei pilietinio dialogo stiprinimui. Siekiant šio tikslo viena iš priemonių gali būti tarpvalstybinis bendradarbiavimas.

5.5 EESRK išpareigoja greta institucinės veiklos pagal asociacijos susitarimą, o vėliau ir pagal DCFTA, dalyvauti platesnio masto informavimo apie sutarčių įgyvendinimo poveikį Ukrainai, apie Europos integraciją, Europos institucijų veikimą ir *acquis communautaire*.

5.6 Neturint patikimos informacijos ir dėl žiniasklaidoje kartais pasirodančios dezinformacijos (kadangi trūksta žinių apie ES ir Rusija vykdo aktyvią propagandą) būtina numatyti reguliary bendradarbiavimą su žurnalistais ir žiniasklaidos asociacijomis.

5.7 Bendradarbiavimas su organizacijomis partnerėmis Ukrainoje siekiant sudaryti palankesnes sąlygas gauti patikimą informaciją ir teikti šią informaciją visai pilietinei visuomenei gali turėti lemiamos reikšmės su Europa susijusiems Ukrainos siekiams. Iš tiesų, patirtis rodo, kad gali kilti problemų dėl asociacijos sutarties pasirašymo, ratifikavimo ir įgyvendinimo ir kad yra daugybė vidaus ir išorės veiksnių, galinčių sugriauti proeuropinį pilietinės visuomenės organizacijų nusiteikimą, jei nebus pasiektas visų visuomenės grupių bendras sutarimas.

5.8 Didelė Ukrainos gyventojų dalis niekada nebuvo išvykusi už savo šalies ribų, o vykstantys į užsienį dažniausiai važiuoja į Rusiją. Viena šio reiškimo priežasčių, kelianti didelių nepatogumų Ukrainos gyventojams, yra vizų reikalavimas vykstant į ES šalis. Įvestos vizų supaprastinimo procedūros, žinoma, yra svarbios, bet reikalavimas gauti vizą prieš išvykstant į ES nepadedą didinti pasitikėjimo ir labai apsunkina žmonių bendravimo galimybes.

5.9 Kai kurių Ukrainos visuomenės grupių euroskepticizmą ir entuziazmo priartėti prie ES stoką lemia stojimo perspektyvos nebuvimas. Šiuo metu kalbama ne apie derybų dėl stojimo pradžią, o apie tai, kad nuolat besikartojantis klausimo neįtraukimas į ES darbotvarkę reiškia, kad asociacijos sutartyje numatytos reformos daliai visuomenės atrodo kaip brangi užgaida, vedanti Ukrainą į aklavietę. Tai ypač pasakytina apie Rytų Ukrainą, kurioje ES laikoma grėsme socialiniams ir ekonominiams interesams.

2014 m. spalio 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Henri MALOSSE

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

502-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2014 M. SPALIO 15–16 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2013 m. konkurencijos politikos ataskaita“

(COM(2014) 249 final)

(2015/C 012/08)

Pranešėjas **Paulo Barros Vale**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. spalio 1 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos ataskaitos Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2013 m. konkurencijos politikos ataskaita“

COM(2014) 249 final.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. rugsėjo 23 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 127 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Kaip ir kasmet, EESRK vertina Komisijos konkurencijos politikos, kuri yra viena svarbiausių Europos Sąjungos politikos sričių, ataskaitą. Ataskaitos turinį Komitetas vertina teigiamai, iš esmės ataskaitai pritaria, tačiau išreiškia keletą nuogastavimų dėl dabartinės padėties.

1.2 Laisvai ir sąžiningai konkurencijai, garantuojančiai ekonominės veiklos vykdytojų, vartotojų ir plačiosios visuomenės interesus, reikėtų skirti visas įmanomas pastangas. Komisijos indėlis yra esminės svarbos, ir EESRK labai teigiamai vertina įdėtas pastangas tarptautinio bendradarbiavimo srityje ir siekiant užtikrinti vidaus taisyklių laikymąsi.

1.3 Šiame nuolatiname darbe nacionalinių konkurencijos institucijų veikla yra labai svarbi, todėl joms būtini žmogiškieji ir materialiniai ištekliai, kad jų darbas būtų veiksmingas ir proaktyvus, o ne reaktyvus, kaip kad tampa įprasta. Didesnis dėmesys prevenciniam darbui gali padėti išvengti įvairių neteisėtų ir rinkai kenkiančių situacijų, nuo kurių ypač kenčia mažosios ir vidutinės įmonės (MVĮ) ir vartotojai.

1.4 EESRK mano, kad labai svarbu priimti pasiūlymą dėl direktyvos dėl tam tikrų ieškinių dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo aspektų. Direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę ir įgyvendinimą valstybėse narėse reikės atidžiai stebėti. Tačiau Komitetas kartu apgailestauja, kad ši direktyva nėra papildyta tokia pačia privaloma teisine priemone, kuria būtų nustatyta kolektyvinio teisių gynimo, kai pažeidžiamos kolektyvinės teisės ir interesai, horizontalioji teisinė sistema.

1.5 Be reglamentavimo, reikės pagalvoti ir apie savireguliaciją ir ją skatinti, visų pirma sudarant sutartis tarp gamintojų organizacijų, prekybininkų ir vartotojų. Tokio bendradarbiavimo gerų pavyzdžių jau yra Europoje ir būtų galima ir net reikėtų jais sekti.

1.6 Kadangi Sutartis neleidžia suvienodinti mokesčių politikos, konkurencijos politika turės padėti kiek galima labiau sumažinti galimų mokesčių iškraipymo atvejų Europoje.

1.7 Energijos rinkai turėtų toliau būti skiriamas ypatingas dėmesys, kadangi bendroji rinka šioje srityje dar nebaigta kurti. Europos tinklo, sudarančio sąlygas vykti tarpvalstybinei prekybai, stiprinimas ir investicijos į atsinaujinančiųjų išteklių energiją, kuri, be akivaizdžios naudos aplinkai, suteikia galimybę rinką patekti kitiems gamintojams, turi būti pagrindiniai tikslai siekiant tikros konkurencijos sektoriuje ir mažesnių mokesčių įmonėms ir gyventojams.

1.8 Svarbiausia – vartotojų galimybė laisvai patekti į visas rinkas. Siekiant šio tikslo pagrindinis vaidmuo tenka Skaitmeninės darbotvarkės tikslui užtikrinti visuotinį plačiajuosčio ryšio prieinamumą. Prieiga prie skaitmeninės rinkos, kurioje dažnai taikomos mažesnės nei įprastos rinkos kainos, vartotojams suteiktą galimybę įsigyti tam tikrų prekių, kurių jie negalėtų įsigyti neturėdami šios prieigos.

1.9 Tarptautiniam bendradarbiavimui buvo skirta daug pastangų, davusių puikių rezultatų. Tačiau reikėtų nepamiršti dar laukiančio darbo. Be dvišalės veiklos, reikėtų tęsti darbą PPO ir TDO. Europa toliau kenčia dėl nesąžiningos konkurencijos tiek ES viduje, tiek už jos ribų dėl valstybinių ir privačių įmonių, įsisteigusių šalyse, kuriose neteisėta valstybės pagalba yra įprasta praktika (ypač energetikos srityje), kuriose aplinkos politiką reguliuojantys teisės aktai yra ne tokie griežti ir kuriose taikomos kitokios darbo teisės nuostatos (labai dažnai nepaisoma taisyklių, reglamentuojančių pačias elementariausias žmogaus teises).

2. 2013 m. ataskaitos turinys

2.1 2013 m. Europoje pastebėta ekonomikos atsigavimo ženklų. Atgauti pasitikėjimą ir didinti konkurencingumą yra pagrindiniai Europos politikos, kuria siekiama pagrindinio strategijos „Europa 2020“ tikslo – skatinti pažangų, tvarų ir integracinį augimą, prioritetai.

2.2 Ataskaitoje minima Europos Parlamento 2013 m. atlikto tyrimo išvada dėl konkurencijos politikos, kuri puikiai atskleidžia jos svarbą siekiant šio tikslo: „(...) konkurencijos politika, kuria stiprinama konkurencija, bus skatinamas ekonomikos augimas“.

2.3 Ataskaitą sudaro 8 dalys: Konkurencingumo skatinimas kovojant su karteliniais susitarimais; Veiksmingo antimonopolinių teisės aktų taikymo ir bendrovių susijungimo kontrolės užtikrinimas siekiant apsaugoti įmonių ir vartotojų interesus; Valstybės pagalbos modernizavimu prisidedama prie viešųjų išteklių panaudojimo siekiant konkurencingumo skatinimo tikslų; Finansų sektoriaus skaidrumo ir stabilumo skatinimas siekiant remti realiąją ekonomiką; Energetika – sektorius, kuriame labiausiai reikia „daugiau Europos“; Konkurencijos teisės aktų vykdymo užtikrinimas skaitmeninėje ekonomikoje siekiant įgyvendinti Europos skaitmeninės darbotvarkės tikslus; Tarptautinis bendradarbiavimas konkurencijos politikos srityje sprendžiant globalizacijos uždavinius; Dialogas konkurencijos klausimais su kitomis institucijomis.

3. Bendrosios pastabos

3.1 MVĮ, be jokių abejonių, yra ekonomikos atsigavimo Europoje ramstis. Tačiau būtent MVĮ dėl savo dydžio yra labiausiai pažeidžiamos, kai susiduriama su piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi atvejais, dažnai pasmerkiančiais šias įmones žlugti. Piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi klausimui konkurencijos politikoje reikia skirti ypatingą dėmesį, ypač tais atvejais, kai kaltininkai yra stambūs mažmeninės prekybos tinklai, pamažu sužlugdę smulkius tiekėjus ir smulkiają prekybą, o tai galiausiai daro neigiamą poveikį vartotojų interesams. Direktyva dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl SESV 101 ir 102 straipsnių pažeidimo, vertinama teigiamai ir laikoma nepaprastai svarbia, bet šių pažeidimų prevencijai reikėtų skirti dar daugiau dėmesio, išsamiai apsvarstant, kokie prevenciniai veiksmai būtų efektyviausi.

3.2 EESRK laikosi nuomonės, kad nacionalinės konkurencijos institucijos turėtų būti labiau proaktyvios, o ne reaktyvios, kaip kad dažniausiai yra, kai jos imasi veiksmų tik gavusios veiklos vykdytojų ar vartotojų skundų. Tam tikrų derybų, kurias veikiau reikėtų laikyti diktatu, kontrolė galėtų padėti užkirsti kelią kai kuriems piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi atvejams. Siekiant pažangos būtina iš esmės pagerinti keitimosi informacija tvarką gamybos grandinėje.

3.3 Be to, nacionalinės konkurencijos institucijos turėtų ypatingą dėmesį skirti tiems sektoriams, kurių veiklą lemia žaliavų kainos, kadangi dažnai žaliavų kainų didėjimas (ar tiesiog grėsmė, kad jos padidės) iš karto atsispindi galutinėje kainoje, tačiau kainų sumažėjimas galutinėje kainoje neatsispindi.

3.4 EESRK pabrėžia, kad konkurencijos politika turi spręsti viešųjų pirkimų sektoriaus, kuris vis dar yra dažnai gana uždaras, problemas. Tai susiskaidžiusi rinka, į kurią gali patekti tik nedidelis skaičius dalyvių, nors šiuo metu daroma daug, kad būtų visiškai pereinama prie elektroninių viešųjų pirkimų. Nedidelė konkurencija kenkia viešiesiems interesams, kadangi alternatyvų stoka nepalieka pasirinkimo laisvės valstybės ūkio subjektams. Todėl dažniausiai pasirenkamas tas pats veiklos vykdytojas ir dėl šios priežasties kartais susiformuoja pernelyg artimi įmonių ir valdžios institucijų santykiai.

3.5 Taip pat nereikėtų pamiršti, kad įmonės, plečiančios veiklą salų ar atokiuose regionuose, yra pažeidžiamesnės konkurencijos požiūriu, kadangi transporto išlaidos, kurias jos patiria norėdamos patekti į kitas rinkas, trukdo konkuruoti su kitais veiklos vykdytojais. Šiuo atveju būtų galima pabandyti rasti mechanizmą, kaip sudaryti palankesnes sąlygas įmonėms patekti į centrinę rinką skatinant sveiką visų dalyvių konkurenciją Europos Sąjungoje.

3.6 Taip pat reikia pabrėžti, kad Europos įmonės tiek pačioje ES, tiek kitose rinkose patiria didžiulę trečiųjų šalių viešųjų ir privačių įmonių konkurenciją, kadangi jos gauna neteisėtą valstybės pagalbą, suteikiančią konkurencinių pranašumų, be to, jos naudojami palankesniais aplinkos politiką reguliuojančiais teisės aktais ir ne tokiomis griežtomis darbo teisės nuostatomis, dažnai prieštaraujančiomis pagrindinėms žmogaus teisėms ir piliečių bei vartotojų teisėms. Kovojant su šia nelygia padėtimi ir toliau diplomatijos prioritetu turi būti tarptautinio bendradarbiavimo stiprinimas tiek PPO ir TDO, tiek ir už jų ribų ir ne tik sprendžiant konkurencijos problemą, bet ir žengiant dar toliau žmogaus teisių gynimo srityje.

4. Konkurencingumo skatinimas kovojant su kartelinais susitarimais ir antimonopoliniai teisės aktai

4.1 Kova su kartelinais susitarimais užima ypač svarbią vietą konkurencijos politikoje. Todėl palankiai vertinamos pastaruoju metu dėtos Europos Komisijos pastangos kovojant su šia visai ekonomikai kenkiančia praktika. Veiksmai finansų rinkose, ypač žaliavų ir tarpinių produktų rinkose, kur kainų pokyčiai daro poveikį ne tik vidaus rinkai, bet ir Europos konkurencingumui pasaulio mastu, turi lemiamos reikšmės augimui tuo metu, kai tampa būtina patekti į naujas rinkas. Taip pat reikia pabrėžti tris atvejus, kai įmonėms buvo taikomos baudos už dalyvavimą karteliniuose susitarimuose: laidų kompleksų tiekimo sektoriuje, išvestinių finansinių priemonių sektoriuje ir krevetėlių rinkoje. Įvairiems lustinių kortelių lustų tiekėjams buvo išsiųsti prieštaravimo pareiškimai.

4.2 EESRK pritarė darbui antimonopolinių teisės aktų srityje, kadangi, Komiteto nuomone, tai turi lemiamos reikšmės konkurencijos politikai. Komitetas norėtų dar kartą išreikšti savo paramą Komisijai, padėjusiai sutrukdyti dirbtiniam vidaus rinkos skaidymui, ir džiaugiasi, kad baigtas antimonopolinis tyrimas dėl mokėjimo internetu standartizavimo proceso. Komitetas taip pat džiaugiasi dėl bankams pateiktų prieštaravimo pareiškimų dėl jų suderinto elgesio siekiant trukdyti biržoms patekti į kredito išpareigojimų neįvykdymo apsikeitimo sandorių rinkas, ir ypač tuo, kad baigtas su LIBOR, EURIBOR ir TIBOR lyginamosiomis palūkanų normomis susijusių antimonopolinių bylų tyrimas, suteikiantis rinkai daugiau saugumo.

4.3 2013 m. buvo priimtas pasiūlymas dėl direktyvos dėl ieškinių dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo. EESRK pritarė šiam dokumentui, kuriame bandoma spręsti nacionalinių teisės aktų skirtumų ir nevienodo požiūrio į nukentėjusiuosius ir pažeidėjus problemą, stengiantis užtikrinti teisinę vartotojų apsaugą (šis Komitetui rūpimas klausimas dažnai keliamas nuomonėse).

4.4 Nors EESRK pritaria suvienodinimui, vis dėlto baiminasi, kad dokumentas gali pasirodyti pernelyg švelnus pažeidimą padariusioms įmonėms, besinaudojančioms atleidimo nuo baudų programomis, nors ir pripažįsta, kad ši priemonė gali padėti nustatyti slaptus kartelius. Komitetas taip pat rekomendavo siūlomą direktyvą susieti su rekomendacija dėl kolektyvinių ieškinių, apgailestaudamas, kad „kolektyvinių ieškinių taikymas konkurencijos srityje – kas turėtų būti veiksminga priemonė vartotojams – atskirtas ir nurodytas neprivalomojo pobūdžio rekomendacijoje, kurioje valstybės narės raginamos parengti kolektyvinio teisių gynimo mechanizmus“⁽¹⁾.

4.5 EESRK pritaria, kad reikia toliau koordinuoti Komisijos, nacionalinių konkurencijos institucijų ir Europos konkurencijos tinklo veiksmus. Jis taip pat norėtų, kad daugiau dėmesio būtų skiriama įvairių susijusių institucijų keitimuisi svarbia informacija. Vis dėlto Komitetas norėtų išreikšti susirūpinimą dėl to, kad kai kurioms šioms valdžios institucijoms sunku veiksmingai vykdyti reguliavimo įgaliojimus tam tikruose sektoriuose, kuriuose slapti veiksmai ir (arba) piktnaudžiavimas tęsiasi visiškai nebaudžiamai.

4.6 Konkurencijos politika turėtų būti įtraukta į kitų generalinių direktoratų veiklą, kad būtų galima veiksmingai kovoti su suderintais veiksmais ir piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi, kadangi dėl jų nesilaikoma socialinių, aplinkosaugos ir produktų saugos standartų ir trukdoma patekti į rinką naujiems veiklos vykdytojams, kurie akivaizdžiai patenka į nepalankią padėtį.

5. Valstybės pagalbos modernizavimas

5.1 EESRK pritaria valstybės pagalbos modernizavimo procesui, kuris yra viena strategijos „Europa 2020“ pavyzdinių iniciatyvų. Valstybės pagalba būtina naudotis tinkamai, kad būtų remiama sanglaudos politika ir pagalba skiriama tiems sektoriams, kurie prisideda prie Europos vystymo. Taip pat būtina naudotis, nors ir negausiais, viešaisiais ištekliais siekiant strategijoje „Europa 2020“ užsibrėžtų tikslų, kad mažiau išsivystę regionai galėtų pasivyti labiau pažengusius regionus, kad būtų galima investuoti į prioritetinius sektorius, skatinti ekonomiką ir užimtumą bei sudaryti palankesnes sąlygas MVĮ finansavimui.

5.2 Vis dėlto modernizuojant valstybės pagalbą nereikėtų pamiršti pagalbos viešosioms paslaugoms, tenkinančioms visuomenės poreikius (pavyzdžiui, sveikatos, švietimo ir mokymo, patekimo į darbo rinką, grįžimo į darbo rinką, vaikų ir pagyvenusių žmonių priežiūros bei paramos pažeidžiamoms gyventojų grupėms siekiant jų socialinės reintegracijos srityse). To negalima ignoruoti. Reikėtų labiau atsižvelgti į gyventojams paslaugas teikiančių sektorių specifiką, kadangi šiuose sektoriuose, nors ir svarbu veiksmingai panaudoti skiriamus vis mažesnius išteklius, pirmenybė turi būti teikiama paslaugų kokybei.

5.3 Esant dideliame gyventojų judumui reikia svarstyti galimybę leisti laisvai rinktis sveikatos paslaugų teikėjus, visų pirma numatant formules, kurios, nepakenkiant paslaugos kokybei ir ginant labiausiai skurstančius asmenis, galėtų padėti išvengti situacijų, kai su paslaugų naudotojais valstybė ar draudimo bendrovės gali elgtis savo nuožiūra. Šis klausimas yra toks svarbus, kad norint jį svarstyti išsamiau, vertėtų šia tema parengti nuomonę savo iniciatyva.

5.4 EESRK jau išreiškė pritarimą ES valstybės pagalbos politikos modernizavimui. Komitetas visų pirma pritarė naujoms pagalbos gairėms dėl apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemų. Šios gairės gali užkirsti kelią įmonių perkėlimui į šalis, kuriose teisės aktai nėra tokie griežti. Vis dėlto EESRK apgailestauja, kad nebuvo atsižvelgta į rekomendaciją *de minimis* viršutinę pagalbos ribą padidinti nuo dabartinių 200 000 EUR iki 500 000 EUR, kaip tai buvo padaryta visuotinės ekonominės svarbos paslaugų atveju⁽²⁾.

⁽¹⁾ OL C 67, 2014 3 6, p. 83.

⁽²⁾ OL C 67, 2014 3 6, p. 74.

6. Konkurencija sektorių lygmeniu

6.1 Teisingumas ir stabilumas finansų sektoriuje

6.1.1 Sunkumai, su kuriais teko susidurti finansų sektoriui, ir padariniai realiosios ekonomikos finansavimui bei pasitikėjimui finansų rinkomis yra žinomi. Buvo dedamos pastangos pasitikėjimui atgauti ir skaidrumui padidinti mažinant sisteminę riziką. Laikina valstybės pagalba finansų sektoriui padėjo išvengti žlugimo, bet panašu, kad skelbiami nauji skandalai gali sudrumsti trapią pusiausvyrą kaskart, kai atsiranda atsigavimo ženklų. Todėl turime būti suinteresuoti, kad sektorius toliau būtų griežtai kontroliuojamas, kad būtų išvengta neatsakingo finansinių institucijų elgesio, neatsižvelgiant į tai, ar jiems buvo suteikta finansinė parama.

6.1.2 Nepaisant sektoriaus silpnumo, reikia tęsti vykdomas neteisėtą veiklos tyrimo procedūras, nors ir atrodo, kad jų poveikis nedidelis finansų milžinėms, kurių elgesys toliau daro neigiamą poveikį rinkai.

6.1.3 Reikia pabrėžti, kad jau seniai prašoma parengti pasiūlymą dėl reglamento dėl tarpbankinių mokesčių už mokėjimo kortele operacijas, kuris grąžintų teisingumą Europoje suvienodinus dėl šių kortelių naudojimo susidarancias išlaidas.

6.2 Energetikos sektorius

6.2.1 Energijos vidaus rinka dar nesukurta. Energijos kaina toliau išlieka didelė ir kelia daug sunkumų įmonių ir namų ūkių biudžetams. Rinkos liberalizavimu nepavyko padidinti konkurencingumo ir skaidrumo, tad Europą ir toliau slepia didelė energijos kaina, palyginti su konkurentais pasaulyje. Norint užtikrinti laisvą vidaus rinką, ypatingą dėmesį taip pat reikėtų skirti energijos tiekimui iš kitų valstybių.

6.2.2 Reikėtų pasinaudoti dabartiniu konsensusu dėl būtinybės turėti bendrą energetikos politiką, investuoti į infrastruktūrą, padidinti energijos vartojimo efektyvumą ir naudotis atsinaujinančiąja energija siekiant sudaryti palankesnes sąlygas energetikos sektoriaus plėtojimui. Iš tiesų, atsinaujinančioji energija dar negali lygiaverčiai konkuruoti su iškastine ir branduoline energija, kurios ir toliau yra subsidijuojamos iš valstybės biudžetų tiesiogiai ir netiesiogiai dėl to, kad išlaidos aplinkos apsaugai ir jų naudojimo poveikio išlaidos sveikatai nėra internalizuotos. Atsinaujinančioji energija santykinai tebėra embrioninėje vystymosi stadijoje, todėl ją reikia labiau remti, kad ji galėtų konkuruoti sąžiningoje rinkoje.

6.2.3 Be to, jos nereikėtų laikyti tik nauju energijos šaltiniu. Atsinaujinančiosios energijos plėtojimas iš tiesų atveria naujų galimybių decentralizuotam energijos gamybos modeliui sukurti, pagal kurį gyventojai ir vietos bendruomenės galėtų būti ir gamintojai, ir vartotojai. Reikėtų paremti šį naują modelį nustatant atitinkamą reguliavimo sistemą, kuri užtikrintų smulkiems elektros energijos gamintojams nesudėtingą prieigą prie tinklo⁽³⁾.

6.2.4 Europos energetikos jungtys turi lemiamos reikšmės konkurencijos politikos požiūriu. Silpnos Europos pozicijos energetikos srityje išryškėjo neseniai kilus konfliktui Ukrainoje, dėl kurio gali sumažėti dujų tiekimas į Vidurio Europą. Turimas energijos sistemas iš Iberijos pusiasalio susiejus su Vidurio Europa, Iberijos pusiasalio rinka ne tik nebūtų atskirta nuo likusios Europos, bet ir padėtų išspręsti tiekimo iš Rusijos problemas.

6.2.5 Europos energetikos politikos reforma reikalinga dar ir dėl to, kad vyksta pasirengimas prekybos susitarimams su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis. JAV energijos kainos yra daug žemesnės, todėl Europos įmonės iš pat pradžių atsiduria nepalankesnėje padėtyje.

6.3 Skaitmeninė ekonomika

6.3.1 Tai neteisėtą veiklos konkurencijos srityje nepaprastai pažeidžiamas sektorius, kadangi aukštųjų technologijų įmonės, dalyvaujančios nuolatiniame ir greitame inovacijų procese, negali laukti, kol bus priimtas sprendimas pagal įprastos procedūros terminus, ir gali išnykti.

⁽³⁾ OL C 226, 2014 7 16, p. 1.

6.3.2 EESRK dar kartą išreiškia pritarimą valstybės pagalbos plačiajuosčiam ryšiui gairėms, nes jos padeda siekti Skaitmeninės darbotvarkės tikslų.

6.3.3 Bendroji telekomunikacijų rinka vis dar nebaigta kurti. Nors ir pastebimas kainų mažėjimas, jos vis dar išlieka aukštos, o tai kenkia įmonėms ir namų ūkiams. Laipsniškas tarptinklinio ryšio kainų mažinimas ir numatomas visiškas jų panaikinimas 2015 m. pabaigoje yra pagirtinas žingsnis į priekį, bet dabar reikia daugiau dėmesio skirti faktiniam kitų tarifų mažinimui ir sukurti visuotinę prieigą prie kokybiško plačiajuosčio ryšio. EESRK dar kartą pabrėžia, kad yra įsitikinęs, jog Europoje nustatčius vienintelį reguliuotoją būtų galima greičiau pasiekti šiuos tikslus.

6.3.4 Reikėtų atidžiai stebėti, kaip suteikiama prieiga prie plačiajuosčio ryšio, kadangi nedideles pajamas gaunantys namų ūkiai šios prieigos dar neturi. Ši spraga nuo skaitmeninės rinkos atitolina daugelį gyventojų, kurie negali patekti į rinkas, kuriose galima įsigyti prekių dažnai už labai palankias kainas.

6.3.5 EESRK pritaria darbui, atliktam esminių patentų, užtikrinančių standartų laikymąsi, srityje, kadangi tai labai padeda kovoti su piktnaudžiaivimu dominuojančia padėtimi.

7. Tarptautinis bendradarbiavimas

7.1 EESRK džiaugiasi, kad prasidėjo derybos su JAV dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės susitarimo ir su Japonija dėl laisvosios prekybos susitarimo, taip pat džiaugiasi, kad užmegztas aukšto lygio dialogas su tam tikrų trečiųjų šalių konkurencijos institucijų atstovais. Pasirašius bendradarbiavimo susitarimą su Šveicarija, konkurencijos institucijos dabar gali keistis informacija, o tai padės lengviau vykdyti tam tikras vykstančias ir būsimas tyrimo procedūras.

7.2 Nesąžininga trečiųjų šalių, kuriose nesilaikoma pagrindinių socialinių ir aplinkos politiką reguliuojančių taisyklių, principų ir teisių, konkurencija verčia abejoti išorės prekybos sąžiningumu. Tarptautinį bendradarbiavimą reikia plėtoti aukščiausiu lygmeniu PPO ir TDO, kad būtų užtikrinamos ne tik žmogaus teisės, bet ir sąžininga konkurencija.

7.3 Globalizacija yra realybė, o eksportas turi lemiamos reikšmės ekonomikos augimui Europoje. Svarbu suderinti veiksmus, kad Europa galėtų lygiaverčiai konkuruoti rinkose, kuriose toliau teikiama neteisėta valstybės pagalba arba darbo teisės aktai yra neveiksmingi.

8. Tarpinstitucinis dialogas

8.1 Nors Komisija visapusiškai kompetentinga konkurencijos politikos srityje, konkurencijos GD ir jam vadovaujantis Komisijos narys glaudžiai bendradarbiauja su Europos Parlamentu. EESRK ir RK taip pat buvo informuoti apie šio generalinio direktorato darbą, nes kai kurie jo pareigūnai dalyvavo tyrimo grupių ar skyrių posėdžiuose.

8.2 EESRK tikisi tolesnio bendradarbiavimo su Komisija, bet mano, kad jį būtų galima pagerinti sustiprinus institucijų ryšius, reguliariau dirbant ir rengiant galutinę ataskaitą įtraukiant EESRK įsteigtą grupę, kadangi tai padėtų Komitetui į Komisijos darbą reaguoti greičiau.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl Žemės stebėjimo palydovų duomenų komercinės sklaidos

COM(2014) 344 final – 2014/0176 (COD)

(2015/C 012/09)

Pranešėjas **Thomas McDonogh**

Europos Parlamentas, 2014 m. liepos 17 d., ir Taryba, 2014 m. liepos 18 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnio 1 dalimi, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl Žemės stebėjimo palydovų duomenų komercinės sklaidos

COM(2014) 344 – 2014/0176 (COD).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. rugsėjo 23 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 151 nariui balsavus už, 1 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Pasiūlymo dėl direktyvos tema Europos Sąjungai yra itin svarbi. Pasaulio reikalų ateičiai ir Europos piliečių gerovei daug įtakos turės tai, kaip bus kontroliuojami ir naudojami duomenys apie pasaulį, kuriame gyvename. Šiandien iš esmės šiuos duomenis kuria ir kontroliuoja Jungtinės Amerikos Valstijos ir kitos ES nepriklausančios šalys. Labai svarbu, jog Europa savo kosmoso programą ir Žemės stebėjimo duomenų rengimą bei sklaidą skatintų taip, kad ES ne atsiliktų, o pirmautų šioje milžiniškos svarbos pramonės šakoje.

1.2 Komitetas tvirtai pritaria aiškios reglamentavimo sistemos įgyvendinimui siekiant Europoje sudaryti palankias sąlygas kosmoso pramonės plėtrai ir Žemės stebėjimo duomenų naudojimui tvaraus augimo skatinimo ir Europos piliečių gerovės tikslais. Todėl palankiai vertiname Komisijos komunikatą dėl pasiūlytos direktyvos dėl Žemės stebėjimo palydovų duomenų komercinės sklaidos.

1.3 Komitetas taip pat palankiai vertina šį pasiūlymą atsižvelgdamas į platesnį Europos kosmoso politikos kontekstą, nes ši politika gyvybiškai svarbi Europos Sąjungos klestėjimui ir saugumui ateityje ir galimybei įgyvendinti pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo viziją, numatytą strategijoje „Europa 2020“⁽¹⁾.

1.4 Be to, Komitetas pritaria Komisijai, kad direktyva yra reikalinga siekiant sukurti skaidrią, sąžiningą ir darnią teisinę sistemą, skirtą užtikrinti tinkamą kosmoso produktų ir paslaugų vidaus rinkos veikimą, pirmiausia sukurti bendrą sistemą didelės skiriamosios gebos palydovų duomenų (angl. – *high resolution satellite data*, toliau – HRSD) sklaidai.

⁽¹⁾ „2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“, COM(2010) 2020.

1.5 Komitetą tenkina direktyvos nuostatos, kuriomis siekiama nustatyti Europos Sąjungos standartą komerciniam HRSD platinimui.

1.6 Vis dėlto EESRK mano, kad komercinės kosmoso pramonės plėtra Europoje vyksta pernelyg lėtai ir remiantis kosmoso technologijomis bei duomenis daugiau darbo vietų ir gerovės galėjo būti sukurta daug anksčiau. Komitetas ragina Komisiją sparčiau kurti politikos priemones ir kosmoso srities teisės aktų sistemą, kad būtų skatinamas kosmoso sektoriaus saugumas, sauga, tvarumas bei ekonominis vystymas ir užtikrinamas tinkamas kosmoso produktų ir paslaugų vidaus rinkos veikimas.

1.7 Komitetas yra įsitikinęs, kad politika turi tvirčiau remti 28 ES valstybių narių MVĮ, kurios stengiasi konkuruoti ir augti Žemės stebėjimo duomenų rinkoje. Visų pirma Komitetas norėtų, kad būtų įgyvendinama politika, kurios tikslas – pašalinti nereikalingas vidaus rinkos kliūtis, susijusias su būtinu finansiniu pajėgumu ir darančias itin neigiamą poveikį MVĮ.

1.8 EESRK norėtų, kad būtų pateikta pasiūlymų dėl Europos kosmoso viešųjų pirkimų politikos, remiančios komercinį kosmoso sektoriaus vystymąsi, kuris labai priklauso nuo institucinių viešųjų pirkimų.

1.9 Komitetas taip pat norėtų, kad būtų įgyvendinama politika, skatinanti kosmoso pramonei parengti daugiau inžinierių, IRT specialistų ir verslo studijų absolventų, visų pirma sparčiai augančiose duomenų teikėjų, duomenų perpardavėjų, pridėtinės vertės paslaugų teikėjų ir geologinės informacijos paslaugų teikėjų rinkose.

1.10 Komitetas pripažįsta, kad saugumas yra itin svarbus Sąjungos piliečiams. Tačiau EESRK mano, kad nepaisant pasiūlymo dėl direktyvos nuostatų, visapusiškesnė Europos bendra saugumo politika padėtų spręsti, be kita ko, pernelyg griežtos keleto valstybių narių vykdomos didelės skiriamosios gebos palydovų (HRSD) duomenų kontrolės problemą.

1.11 EESRK taip pat ragina Tarybą bendradarbiauti vystant ir propaguojant Europos kosmoso politiką, kuri skatintų taiką, saugumą ir ekonomikos augimą ir būtų pagrįsta atviru ir bendradarbiavimo požiūriu į kosmoso technologijų ir jų sukurtų duomenų plėtrą ir naudojimą.

1.12 Komitetas atkreipia Komisijos dėmesį į ankstesnes EESRK nuomones dėl kosmoso politikos ⁽²⁾.

2. Pasiūlymas dėl direktyvos

2.1 Šiame direktyvos pasiūlyme nagrinėjamas Žemės stebėjimo palydovų duomenų komercinės sklaidos Sąjungoje klausimas, o ypač didelės skiriamosios gebos palydovų duomenų (HRSD), kaip atskiros kategorijos duomenų, kurių komercinę sklaidą reikia reglamentuoti atskira tvarka, apibrėžties ir kontrolės klausimas.

2.2 HRSD naudojami tiekiant ir teikiant geoerdvinius produktus ir paslaugas, kurių rinka auga. HRSD tapo nepakeičiama aplinkos stebėsenos, miestų planavimo, gamtos išteklių valdymo, nelaimių bei ekstremaliųjų situacijų valdymo priemone.

2.3 Be to, HRSD yra svarbūs ir valstybių narių saugumui bei gynybai, todėl komercinės veiklos vykdytojų atliekamas HRSD rengimas ir skleidimas reglamentuojamas valstybėse, kuriose tokie veiklos vykdytojai yra įsisteigę. Dėl šios priežasties šiandien nacionaliniuose teisės aktuose nėra nustatytos bendros strategijos dėl HRSD tvarkymo ir šiais duomenimis pagrįstų paslaugų ir produktų. Todėl Europoje reglamentavimo sistema yra susiskaidžiusi, jai trūksta nuoseklumo, skaidrumo ir ji yra nepakankamai nuspėjama, o tai trukdo rinkai plėtoti visą savo potencialą.

⁽²⁾ OL C 67, 2014 3 6, p. 88; OL C 327, 2013 11 12, p. 38; OL C 341, 2013 11 21, p. 29; OL C 299, 2012 10 4, p. 72; OL C 43, 2012 2 15, p. 20; OL C 44, 2011 2 11, p. 44; OL C 339, 2010 12 14, p. 14; OL C 162, 2008 6 25, p. 24–30.

2.4 Pasiūlymu dėl direktyvos siekiama užtikrinti tinkamą komercinių palydovų duomenų produktų ir paslaugų vidaus rinkos veikimą, šiuo tikslu sukurti darnią HRSD sklaidos teisinę sistemą, užtikrinti gerą ir pakankamą informacijos kiekį apie HRSD prieinamumą komerciniais tikslais ir sudaryti palankias sąlygas konkurencijai duomenų teikėjų lygiu sukuriant skaidrią, nuspėjamą bei sąžiningą teisinę sistemą valstybėse narėse ir užtikrinant laisvą duomenų judėjimą visoje Europos Sąjungoje.

2.5 Siekiama, kad pasiūlymo dėl direktyvos įgyvendinimas turėtų teigiamo ekonominio poveikio, nes kosmoso duomenų sklaidos srityje padidės skaidrumas, teisinis tikrumas ir verslo nuspėjamumas. Numatoma, kad direktyva bus naudinga įmonių steigimui ir augimui, Žemės stebėjimo duomenų pardavimui ir tarptautiniam konkurencingumui. Kadangi pagerės paslaugų kokybė ir kainos taps konkurencingesnės, bus ne tik tiesiogiai sukurta daugiau darbo vietų duomenų perpardavėjų bei pridėtinę vertę sukuriančių paslaugų teikėjų įmonėse ir duomenų teikimo įmonėse, bet ir galimas papildomas užimtumo augimas kituose vertės grandinės lygmenyse (pavyzdžiui, HRSD naudotojų įmonių, palydovų gamintojų ir operatorių). Numatomas ir netiesioginis papildomų darbo vietų kūrimas, nes kiekvienai naujai kosmoso pramonės darbo vietai sukuriama penkios naujos darbo vietos kituose sektoriuose.

2.6 Pagrindinės pasiūlymo dėl direktyvos nuostatos:

- a) pateikta aiški HRSD apibrėžtis, pagrįsta tokių duomenų rengimui labai svarbiais techniniais parametrais,
- b) nustatytos patikros ir leidimų išdavimo taisyklės, kurių valstybės narės turi laikytis dėl HRSD komercinės sklaidos,
- c) išdėstyta valstybių narių ataskaitų teikimo tvarka, kad Komisija galėtų vykdyti pakankamą priežiūrą, kaip įgyvendinama ši direktyva.

2.7 Valstybės narės šią direktyvą į nacionalinę teisę turės perkelti iki 2017 m. gruodžio 31 d.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Kosmoso technologijų, produktų ir paslaugų plėtra yra nepaprastai svarbi Europos ateičiai. Komitetas jau anksčiau yra nurodęs, kad „kosmoso svarba žinių plėtrai, gerovės, ekonominės galios didinimui ir inovacinių gebėjimų ugdymui negali būti pervertinta“⁽³⁾. Klestinčios Europos kosmoso taikmenų rinkos ekonominė, socialinė ir ekologinė nauda būtų labai didelė.

3.2 Europa turi unikalią galimybę sukurti ir propaguoti kosmoso politiką, kuri skatintų taiką, saugumą ir ekonomikos augimą ir kuri būtų pagrįsta atviru ir bendradarbiavimo požiūriu į kosmoso technologijų ir jų sukurtų duomenų plėtrą ir naudojimą.

3.3 Pripažindamas, kad saugumas Europos Sąjungai yra itin svarbus, EESRK mano, kad, nepaisant pasiūlymo dėl direktyvos nuostatų, išsamesnė Europos bendra saugumo politika padėtų spręsti, be kita ko, pernelyg griežtos keleto valstybių narių vykdomos didelės skiriamosios gebos palydovų (HRSD) duomenų kontrolės problemą.

3.4 Europai reikia dinamiškos komercinės kosmoso pramonės visose vertės grandinės sektoriuose⁽⁴⁾, kad būtų išsaugota nepriklausoma prieiga prie kosmoso technologijų bei Žemės stebėjimo palydovų duomenų ir būtų galima toliau kurti stiprią nepriklausomą kosmoso pramonę.

3.5 ES pernelyg lėtai rengia politikos priemones ir teisinę sistemą, skirtas užtikrinti tinkamą kosmoso produktų ir paslaugų vidaus rinkos veikimą ir puoselėti dinamišką pramonę, kuriančią ir naudojančią kosmoso duomenis. Kadangi su vartotojams skirtomis taikmenomis susijęs verslas Europoje plėtojamas vangiai, ji atsilieka inovacijų diegimo, gerovės kūrimo srityse ir praranda pasaulines rinkos pozicijas įvairiuose kosmoso sektoriuose JAV, Rusijos, Kinijos ir kitų šalių naudai.

⁽³⁾ CCMI/115 – CES2861-2013, 3.1 punktas.

⁽⁴⁾ Vertės grandinė apima palydovų operatorius, duomenų teikėjus, duomenų perpardavėjus (parduodančius HRSD, gautus iš ES ir ne ES palydovų operatorių ir duomenų teikėjų), pridėtinę vertę sukuriančius paslaugų teikėjus, geoerdvinės informacijos paslaugų teikėjus, mokslinių tyrimų institutus, vyriausybes ir klientus.

3.6 Europai reikia iniciatyvios komercinės strategijos vystyti kosmoso technologijas, produktus ir paslaugas sparčiai augančioje pasaulio rinkoje. Ši strategija turi būti suderinta ir koordinuojama Europos lygmeniu siekiant užtikrinti, kad būtų pašalintos kūrėjams kylančios vidinės kliūtys.

3.7 Tokioje komercinėje strategijoje privaloma numatyti darnią ir tvirtą reglamentavimo sistemą, stiprią pramoninę bazę, kuri remiasi MVĮ, konkurencingumą ir ekonominį efektyvumą, taikmenų bei paslaugų rinkas ir technologinę nepriklausomą prieigą prie kosmoso ir kosmoso technologijų, produktų ir paslaugų. Šie reikalavimai yra aiškiai patvirtinti ES kosmoso pramonės politikoje ⁽⁵⁾.

3.8 Siekdama užtikrinti, kad Europoje veiktų stipri komercinė kosmoso pramonė, ES turi puoselėti palydovų duomenimis pagrįstus produktus ir paslaugas kuriančių bei naudojančių Europos įmonių – nuo MVĮ iki stambių pasaulinių organizacijų – kritinę masę.

3.9 Taip pat reikalinga politika, skatinanti kosmoso pramonei parengti daugiau inžinierių, IRT specialistų ir verslo studijų absolventų, visų pirma sparčiai augančiose duomenų teikėjų, duomenų perpardavėjų, pridėtinės vertės paslaugų teikėjų ir geologinės informacijos paslaugų teikėjų rinkose.

3.10 Komercinio kosmoso sektoriaus plėtra labai priklauso nuo institucinių viešųjų pirkimų. Pramonei būtų naudingi teisės aktai, kuriais būtų įgyvendinama kosmoso srities viešųjų pirkimų politika, prižiūrima ES lygmeniu.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Komitetas pripažįsta, kad saugumo politika yra itin svarbi Sąjungos piliečiams. Tačiau pernelyg griežta keleto valstybių narių vykdoma didelės skiriamosios gebos palydovų (HRSD) duomenų kontrolė labai trukdo Europos prekybos Žemės stebėjimo duomenimis rinkos vystymuisi ir leidžia šia padėtimi pasinaudoti ES valstybėms narėms nepriklausantiems konkurentams.

4.2 Trūksta patikimos informacijos apie palydovų duomenų taikmenas ir paslaugas kuriančios pramonės dydį ir veiklą Europoje. Reikia atlikti tyrimą, kuriame būtų išnagrinėtos įvairios vartotojams skirtų kosmoso taikmenų kūrimo procese dalyvaujančios vertės grandinės dalys. Patikimi duomenis apie darbo vietų kūrimo potencialą ir gerovės kūrimą įvairiuose sektoriuose paskatintų rinką ir suteiktų daugiau paramos politikos priemonėmis.

4.3 ES didelės skiriamosios gebos palydovų duomenų (HRSD) rinka, palyginti su JAV, kur veikia bendroji rinka, yra nepakankamai išvystyta. Tvirta JAV Žemės stebėjimo pramonės pozicija yra pagrįsta pažangių technologijų palydovų sistemomis, aiškia reguliavimo sistema ir didele komercinių didelės skiriamosios gebos palydovų duomenų ir paslaugų paklausa. Be to, konkurentai iš JAV gauna MTTP naudos iš labai veiksmingos sinergijos tarp civilinės ir karinės gynybos sektoriaus. Be stiprios JAV konkurencijos, taip pat yra rimtų konkurentų Indijoje, Kinijoje, Kanadoje, Korėjoje ir Taivane, kurie į Europos rinką per duomenų pardavėjus teikia didelės skiriamosios gebos palydovų duomenis.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

⁽⁵⁾ COM(2013) 108 final.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos ataskaitos Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl makroregioninių strategijų valdymo

COM(2014) 284 final

(2015/C 012/10)

Pranešėjas **Etele Baráth**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. gegužės 20 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos ataskaitos Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl makroregioninių strategijų valdymo

COM(2014) 284 final.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2014 m. rugsėjo 25 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 148 nariams balsavus už ir 4 susilaikius.

1. Nuomonė ir rekomendacijos

1.1 Ataskaita, pagrįsta Bendrųjų reikalų tarybos pozicija dėl makroregioninių strategijų valdymo stiprinimo, parengta pačiu laiku; joje pateikiama keletas svarbių gairių, kaip gerinti tokių strategijų rengimą ir jų įgyvendinimo valdymą.

1.2 EESRK mano, kad makroregioninė politika turėtų tapti visateise ES politikos sritimi.

1.3 Atsižvelgiant į tikslų pobūdį, nusivylimą kelia tai, kad ataskaitoje su makroregioninėmis strategijomis susijusio „valdymo“ sąvoka apima tik politinį, institucinį ir administracinį (organizacinį) bendradarbiavimą.

1.4 Komisijos ataskaitoje „partneriams“ tenka tik antraeilis vaidmuo. Ekonominiai ir socialiniai suinteresuotieji subjektai neminimi, o pilietinės visuomenės veikėjai nurodyti tik kaip informacijos gavėjai.

1.5 EESRK mano, kad reikia sukurti naują valdymo modelį, kuriame būtų numatytas ekonominių ir socialinių partnerių dalyvavimas.

1.6 Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad nepaisant europinio lygmens bendradarbiavimo su EESRK, kurio buvo paprašyta parengti nuomonę, apie partnerystę su tarpiniais makroregionų ar regionų lygmenimis nei rengiant strategijas, nei priimant sprendimus neužsimenama.

1.7 Tai itin rimta problema įgyvendinimo srityje, nes jis didžiausios naudos turėtų duoti ekonominiams ir pilietinės visuomenės suinteresuotiesiems subjektams. Veiksmingas ir rezultatyvus įgyvendinimas labai priklauso nuo ankstesnio partnerių dalyvavimo, jie turi būti gerai informuoti ir pareikšti savo sutikimą, o strategijos rengimo procese reikėtų pasinaudoti jų patirtimi. „Europos pridėtinės vertės“ lūkesčiai yra pagrįsti ir vertinant iš šios perspektyvos siūlomas naujas modelis teikia vilčių.

1.8 EESRK nurodo, kad makroregioniniai eksperimentai pagal Atlanto ir Viduržemio jūros regiono strategijas aiškiai rodo bendradarbiavimo su partneriais potencialą.

1.9 EESRK mano, kad iš 28 ES valstybių narių atstovų sudaryta „aukšto lygio grupė“ yra puiki galimybė suteikti atsvarą pernelyg koncentruotam ir administraciniam ES valdymui, jį papildant politiką formuojančiu organu, laikantis neretai pamirštos subsidiarumo idėjos ir nuosekliai taikant partnerystės principą.

1.10 Jei makroregionų lygmens vystymosi politika taptų neatsiejama Europos politikos dalimi, tai būtų didelis laimėjimas. Kad taip įvyktų, reikia Europos lygiu įvertinti „esamas“ makroregionines jungtis, kurios puikiai veikia teritoriniu ir sektorių požiūriu.

1.11 EESRK rekomenduoja įvertinti makroregionų iššūkius ir galimybes, nes jų propagavimas ir panaudojimas galėtų padėti skatinti vystymosi iniciatyvas pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonę, taip stiprinant Europos integraciją.

1.12 EESRK pritaria, kad svarbu sutelkti išteklius ir užtikrinti veiksmingumą ir rezultatyvumą. Vis dėlto jis nurodo, kad analizėje nenagrinėjami klausimai, susiję su galimu strategijų ir veiksmų planų įgyvendinimo vertinimu, ir neaptariami kiekybiniai ir kokybiniai rodikliai, būtini investicijų grąžai apskaičiuoti ir tokiu būdu pridėtinei vertei parodyti. Viena iš užduočių, susijusių su „techniniais klausimais“ galėtų būti sukurti bendrą stebėsenos sistemą ir parengti *ex-ante* ir *ex-post* vertinimus.

1.13 EESRK mano, kad mišrios sudėties įvairių lygmenų organai, kartu su konkrečiais forumais galėtų labai padėti sustiprinti pilietinės visuomenės ir ekonominių, socialinių ir politinių subjektų europinę tapatybę. Tai galėtų labai padėti toliau vystyti Europos modelį, tikslingai iš dalies pagrįstą principu „iš apačios į viršų“.

1.14 Teisiniu ir instituciniu požiūriu reikia tiksliau apibrėžti „valdymą“, susijusį su makroregioninių strategijų rengimu ir įgyvendinimu.

1.15 EESRK nuomone, „trijų ne“ etapas jau baigėsi: finansavimas numatytas 2014–2020 m. vidutinės trukmės laikotarpio finansinėje programoje, tobulinama įgyvendinimą palengvinanti administracinė ir institucinė sistema, o būtinos taisyklės yra išdėstytos bendroje strateginėje programoje.

1.16 Svarbu sudaryti sąlygas įvairioms organizacinėms galimybėms. Be to, siekiant geresnio koordinavimo ir norint konkrečioms iniciatyvoms užtikrinti kritinę masę, reikalingi papildomi ištekliai, kurie atliktų katalizatoriaus vaidmenį derinant nacionalinių, regionų ir vietos subjektų ketinimus ir išteklius.

2. Išanga

2.1 Savo analizėje Komisija teigia, kad iki šiol priimtose dvi makroregioninės strategijos, t. y. Baltijos jūros ir Dunojaus, jau duoda rezultatų ir pateisina su pridėtine verte susijusius lūkesčius „vietos lygiu“. Priimta svarbių bendrų sprendimų ir imta naudoti anksčiau nenaudotus išteklius, pavyzdžiui, aplinkos apsaugos, laivybos, apsaugos nuo potvynių ir vandens kokybės išsaugojimo srityse.

2.2 Dvi neseniai pradėtos įgyvendinti makroregioninės bendradarbiavimo iniciatyvos gali būti grindžiamos ankstesne patirtimi. Nustatyta didelių Adrijos ir Jonijos jūrų ir Alpių regionų skirtumų miestų struktūros bei ekonomikos ir socialinio vystymosi požiūriu. Analizėje taip pat aptariama, kaip galima pasinaudoti Atlanto pakrančių regionų patirtimi.

2.3 EESRK mano, kad rengiant ir įgyvendinant makroregionines strategijas itin svarbus geras, prie konkrečių uždavinių pritaikytas valdymas.

2.4 Komisijos analizėje pabrėžiamos trys su valdymu susijusios sritys, kurios yra būtinos norint susilaukti sėkmės:

- politinis vadovavimas (strateginė kryptis ir valdymo struktūra), atsakomybė, pritarimo strategijoms svarba, komunikacija ir atskaitomybė,
- koordinavimas, kaip būdas įgyvendinti strategijas,
- įgyvendinimo proceso valdymas, veiksmų planai, nustatantys, kokios kasdienės užduotys, bendradarbiavimas, parama bendradarbiavimui.

2.5 Kaip teigiama Komisijos analizėje, „valdymas“ yra veikla, nulemianti, kaip pasiekiami rezultatai. Tačiau politinis vadovavimas ir strategiją įgyvendinantys organai šioje srityje iš esmės skiriasi, vadinasi sąvoka „atsakomybė“ yra susijusi su skirtingais subjektais.

2.6 EESRK mano, kad makroregioninių strategijų rengimui ir įgyvendinimui reikalinga speciali bendradarbiavimu ir koordinavimu pagrįsta valdymo sistema. Šioje sistemoje atsakomybė už atskiras programas, projektus ir priemones gali ir turėtų būti susieta su atskira konkrečia veikla ir su ją vykdančiais subjektais. Tokia sistema yra būtina atskirų veiklos rūšių veiksmingumo ir rezultatyvumo sąlyga ir jų išmatuojamumo pagrindas.

2.6.1 Analizėje patvirtinama, kad makroregioninės strategijos yra konkretus Europos Sąjungos, valstybių narių, jų regionų ir tam tikrų trečiųjų šalių bendradarbiavimo pagrindas tam tikroje geografinėje teritorijoje. Veiksmų planai yra strategijų įgyvendinimo priemonės, suteikiančios dalyvavimo galimybių ekonominiu ir socialiniu lygiu.

2.7 Aukščiausias valdymo lygmuo yra aukšto lygio grupė, sutelkianti prioritetinių sričių koordinatorių, horizontaliųjų veiksmų vadovų, atsakingųjų koordinatorių ir iniciatyvinių grupių pastangas. Šią institucinę struktūrą (tinklą) papildo nacionaliniai kontaktiniai centrai, stiprinantys koordinavimą nacionaliniu lygiu.

3. Ko dar reikia, kad makroregioninės strategijos būtų įgyvendinamos veiksmingiau?

3.1 EESRK mano, kad Komisijos analizėje nuosekliai apžvelgiamos pagrindinės sritys, kuriose reikalingas stipresnis valdymas. Norint veiksmingai įgyvendinti makroregionines strategijas, reikia:

- tvirtesnio politinio vadovavimo,
- ir apibrėžti bei pritaikyti kompleksinius tikslus; nacionaliniu lygiu vyriausybės turėtų geriau į juos atsižvelgti ir imtis atitinkamos vidaus veiklos.

3.1.1 EESRK mano, jog reikia dėti pastangas, kad būtų aktyviau įgyvendinama partnerystė Europos lygiu ir tarp Europos institucijų.

3.1.2 Tam tikrame regione tarptautiniu lygiu veikiančias organizacijas reikėtų įtraukti į valdymo formavimą ir šiame procese joms suteikti atitinkamą vaidmenį.

3.2 Būtų naudinga suteikti įvairių, lengviau prieinamų išteklių ir kartu rengti konkrečioms sektoriams skirtas priemones, įskaitant privačiam sektoriui skirtas priemones.

3.3 Būtinos sąlygos makroregioninės strategijoms įgyvendinti yra nuspėjamumas, saugi aplinka pagrindiniams suinteresuotiesiems subjektams, nuolatinis gebėjimų ugdymas, veiksmingesnis informacijos teikimas pilietinei visuomenei ir jos įtraukimas į veiksmų planų įgyvendinimą, aktyvesnis naudojimas e. valdymu ir IRT priemonėmis ir apskritai stipresnis subnacionalinis ir regioninis identitetas bei geresnis prisitaikymas prie strategijų.

4. Rekomendacijos dėl tolesnio pagrindinių valdymo aspektų vystymo

4.1 *Politinių ir strateginių lyderių ir atsakomybę prisiimančių partnerių bendradarbiavimas*

4.1.1 Komisijos analizėje remiama esama valdymo struktūra ir pateikiama pasiūlymų dėl jos tobulinimo. Joje teigiama, kad dažnesni nuolatiniai posėdžiai, rengiami skirtingais lygmenimis nuo strategijos formavimo etapo, veiksmų planų rengimo iki įgyvendinimo stadijos, pagrindiniams suinteresuotiesiems subjektams suteiks galimybę geriau susidaryti bendrą vaizdą ir paskatins politinį lygmenį neapsiriboti deklaracijomis, geriau suprasti procesus ir tiksliau įvertinti atliktą darbą.

4.1.2 Viena iš pagrindinių praktinių rekomendacijų yra ši: neperžengdama savo paramos ir gairių teikimo kompetencijos ribų, Europos Komisija turėtų sustiprinti makroregioninių strategijų vaidmenį ES politikos srityse.

4.1.3 Būtų naudinga organizuoti teminius posėdžius, kuriuose būtų aptariamose problemos, išylančios rengiant ir įgyvendinant strategiją. Tokios problemos daro poveikį Europos lygmeniui, sąveikauja su Europos politika, o joms spręsti reikia aukšto lygmens koordinavimo.

4.1.4 EESRK taip pat mano, kad reikėtų stiprinti nacionalinių kontaktinių centrų vaidmenį, nes jie yra sąsaja tarp politikos lygmens ir įgyvendinimo proceso. Visų pirma Komitetas norėtų, kad būtų paskirtas specialusis įgaliotinis, kuris stebėtų atskirų strategijų įgyvendinimą, jas vertintų ir teiktų atskaitas vykdomųjų organų arba ministrų konsultaciniams posėdžiams.

4.1.5 Komisijos ataskaitoje pabrėžiama, jog svarbu užtikrinti, kad pagrindiniai veikėjai, partneriai ir atitinkamų šalių bei regionų suinteresuotieji subjektai šiame procese prisiimtų išsipareigojimus, kartu formuotų veiklos metodus, nustatytų ekonominius tikslus ir sudarytų įgyvendinimo tvarkaraštį, rengtų nuolatinės diskusijas, didintų informuotumą ir apskritai užtikrintų veiksmingą dalyvavimą.

4.1.6 EESRK mano, kad pagrindiniai suinteresuotieji subjektai yra nacionalinio, regionų ir vietos lygmens sprendimus priimančios asmenys ir pilietinė visuomenė, įskaitant darbdavių ir darbuotojų organizacijas, mokslo ir mokslinių tyrimų bendruomenės atstovus ir apskritai nevyriausybinės organizacijas.

4.1.6.1 Parama šių suinteresuotųjų subjektų dalyvavimui yra prioritetas, nors jau yra geriausios praktikos pavyzdžių, kaip paskatinti dalyvauti ir politinius veikėjus, ir pilietinę visuomenę.

4.1.7 Kalbant apie ateitį, Komisijos analizėje ⁽¹⁾ didelė reikšmė teikiama sėkmingai veikiančių forumų veiklos stiprinimui aktyviau dalyvaujant parlamentams ir parlamentų komitetams. Joje taip pat pabrėžiama, kad pilietinės visuomenės atstovai savo makroregione turi veikti aktyviau: indėlis jie turi garsiau reikšti savo nuomonę ir dalyvauti siekiant veiksmingiau apibrėžti teminius tikslus bei uždavinius.

4.1.8 Rengiant ir įgyvendinant šias strategijas galėtų labai pasitarnauti glaudesnis teoretikų (akademinė bendruomenė) ir praktikų (verslas, MVI) bendradarbiavimas ir tvirtesni skirtingų universitetų studentų ryšiai.

4.1.9 Galiausiai labai svarbu, kad šiuose procesuose, visų pirma susijusiuose su naudojimu IT sistemomis, dalyvautų Komisijos delegacijos ir atstovybės.

4.2 Koordinavimas

4.2.1 Šiuo metu vyksta aukšto lygio grupės, kurią sudarys 28 ES valstybių narių atstovai, steigimo procesas ir planuojamas jos pirmasis kasmetinis susitikimas. To reikia norint sustiprinti Europos lygmens koordinavimą, kad būtų geriau suderinti kasdieniai procesai ir politiniai lygmenys. Vienas iš šios grupės uždavinių yra palaikyti ryšius su kitais pagrindiniais suinteresuotaisiais subjektais. EESRK nuomone, šios grupės darbas rodo būtinybę parengti visos Europos makroregioninę strategiją.

⁽¹⁾ COM(2014) 284 final.

4.2.2 Panašiai kaip ir nacionaliniai kontaktiniai centrai, aukšto lygio grupė yra atsakinga už tai, kad užtikrintų, jog paramai Europos strategijų įgyvendinimui skirtos lėšos atitiktų makroregioninių strategijų nuostatas. Institucinės struktūros papildomos „nacionalinėmis koordinavimo platformomis“, suteikiančiomis galimybę vykdyti konsultaciniam įvairių ministrų, regionų, vietos, pilietinės visuomenės, mokslinių organizacijų atstovų ir suinteresuotųjų subjektų dialogui.

4.2.3 Komisijos analizėje pabrėžiamas svarbus nacionalinių kontaktinių centrų vaidmuo koordinavimo požiūriu. Be pagrindinių uždavinių, pavyzdžiui, procesų pritaikymo ir koordinavimo, stebėsenos vykdymo, informacijos srautų tarp skirtingų sprendimus priimančių organų užtikrinimo ir stebėjimo, politinių suinteresuotųjų subjektų informavimo, nacionaliniai kontaktiniai centrai taip pat yra atsakingi už kasmetinių ataskaitų teikimą institucijoms, pavyzdžiui, parlamentui, susijusioms su makroregioninėmis strategijomis, ir už dalyvavimą nustatant bei, jei įmanoma, koordinuojant nacionalinius ir regionų išteklius.

4.3 Įgyvendinimas

4.3.1 EESRK pritaria rekomendacijai, kad įgyvendinime dalyvaujantiems suinteresuotiesiems subjektams reikalinga didelė politinė ir administracinė parama ir didesni finansiniai bei žmogiškieji ištekliai.

4.3.2 Kalbant apie makroregioninių strategijų įgyvendinimą, reikalingi nepriklausomi, nacionaliniu lygiu pripažinti asmenys, puikiai išmanantys vietos ypatumus ir turintys reikiamos patirties, kurie užtikrintų koordinavimą, jei reikia, padedant atitinkamo lygmens iniciatyvinėms grupėms.

4.3.3 EESRK pritaria, kad naujų Europos finansavimo taisyklių teikiama galimybė tiesiogiai remti makroregionines strategijas yra didelė permaina.

4.3.4 Savo analizėje Komisija nurodo, kad pagrindinė atsakomybė už aiškumo užtikrinimą įgyvendinime dalyvaujantiems subjektams, jiems teikiant reikiamų išteklių, tenka atskiriems ministrams. Jei nebus laikomasi atitinkamų sąlygų, kad tai būtų įgyvendinta, neįmanoma tikėtis, kad bus sukurta pridėtinė vertė.

4.3.5 Koordinatoriai yra sąsaja tarp politinio lygmens ir konkrečių projektų bei jų įgyvendinimo. Kartu su iniciatyvinėmis grupėmis jie yra tikras vykdomasis organas.

4.3.6 Komisijos analizėje nurodoma, kad Europos lygiu jau galima naudotis dideliais organizaciniais ir finansiniais ištekliais. Jų dėka strategijų valdymo, koordinavimo ir įgyvendinimo srityse galima ir iš tikrųjų reikia išvengti veiklos dubliavimosi ir nereikalingų veiksmų ir taip sutaupyti nemažai lėšų. Reikėtų toliau gilinti turimas žinias ir tobulinti taikomą praktiką.

4.3.7 Įgyvendinimo etape bendradarbiavimas turėtų tapti apčiuopiamesnis, posėdžiai turėtų būti rengiami dažniau ir reikėtų sustiprinti koordinavimą teminėse srityse, įskaitant glaudesnius ryšius su pačia Komisija.

4.3.8 Atskirų šalių ir regionų bendradarbiavimas skirtinguose makroregionuose skiriasi. Reikėtų stengtis, kad kuriama institucinė struktūra nebūtų pernelyg tradicinė. Keletas gerų pavyzdžių, kuriais reikėtų sekti, yra Atlanto forumas, įsteigtas Atlanto pakrančių regionams vystyti, ir kitos novatoriškos iniciatyvos.

4.3.9 Komisijos analizėje atkreipiamas dėmesys į galimybę, kurią būtų galima įgyvendinti bendradarbiaujant įvairioms šalims; tai galėtų būti labai naudinga. EESRK pritaria, kad „techniniuose punktuose“ galėtų būti numatyta parama informacijos srautui, organizacinei veiklai, ataskaitų teikimui, geriausios praktikos sklaidai, atskirų komitetų ir darbo grupių steigimui ir posėdžių organizavimui bei dokumentų rengimui.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamento (ES) Nr. 604/2013 nuostatos, pagal kurias nustatoma valstybė narė, atsakinga už tarptautinės apsaugos prašymų, pateiktų nelydimų nepilnamečių, neturinčių teisėtai valstybėje esančių šeimos narių, brolių, seserų ar giminaičių, nagrinėjimą

COM(2014) 382 final – 2014/0202 (COD)

(2015/C 012/11)

Pranešėja **Grace Attard**

Europos Parlamentas, vadovaudamasis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. liepos 3 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamento (ES) Nr. 604/2013 nuostatos, pagal kurias nustatoma valstybė narė, atsakinga už tarptautinės apsaugos prašymų, pateiktų nelydimų nepilnamečių, neturinčių teisėtai valstybėje esančių šeimos narių, brolių, seserų ar giminaičių, nagrinėjimą

COM(COM(2014) 382 final – 2014/0202 (COD).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. rugsėjo 30 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 143 nariams balsavus už ir 1 – prieš.

1. Rekomendacijos ir įžvalgos

1.1 EESRK pritaria pasiūlymui, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 604/2013. Tačiau siekiant užtikrinti, kad nei vienas vaikas nesusidurtų su teisiniu netikrumu ar neliktų be pilietybės, reikia pašalinti kliūtis, pavyzdžiui, valstybių narių administracinių, teisminių ar kitų sistemų sudėtingumą, informacijos trūkumą ir, be kitų dalykų, baimę būti paskūstam.

1.2 EESRK primygtinai rekomenduoja, kad „**vaiko interesų principas**“ būtų viršesnis už bet kokius nacionalinius ar tarptautinius teisės aktus.

1.3 EESRK nurodo, kad šiame pasiūlyme nenumatyti kriterijai, „kaip“ ir „kas“ nustato vaiko interesus. Ši apibrėžtis turėtų būti pagrįsta tarptautinių žmogaus teisių konvencijų taisyklėmis ir standartais.

1.4 Komitetas rekomenduoja, kad darbuotojai, dirbantys su nelydimais nepilnamečiais, turėtų būti tinkamai apmokyti gerbti vaiko teises.

1.5 Siekiant išvengti interesų konfliktų ir užtikrinti, kad darbuotojai būtų kvalifikuoti, vaiko interesus nustatantis organas turėtų būti nepriklausomas ir nesusijęs su migracijos tarnybomis. Pageidautina, kad tai būtų nacionalinis organas, atsakingas už vaikų apsaugos reikalus⁽¹⁾.

1.6 EESRK pabrėžia, kad būtina teikti pirmenybę draudimo **sulaikyti vaikus** klausimui, neatsižvelgiant į tai, ar jie lydimi, ar ne, ir nepaisant to, kokia procedūra jiems taikoma.

⁽¹⁾ Pavyzdžiui, Ispanijos nepilnamečių apsaugos biuras (isp.*Oficina de Protección de Menores*) arba Vokietijos jaunimo gerovės biuras.

1.7 Nelydimiems ir atskirtiems vaikams niekada negali būti draudžiama patekti į šalį laikantis **negrąžinimo principo** išipareigojimų pagal tarptautinius žmogaus teisių, humanitarinius ir pabėgėlių teisės aktus.

1.8 EESRK rekomenduoja Komisijai 4b, 4c ir 4d dalyse nustatytais atvejais sudarant valstybių narių sutartis, pagrįstas vaiko interesais, nustatyti vienodą tvarką ir tinkamus bei lanksčius terminus.

1.9 Reikia aiškiai apibrėžti sąvokas „informuoti“ ir „veiksminga galimybė“ siekiant užtikrinti, kad tinkamai apmokyti socialiniai darbuotojai, nepriklausomi vertėjai žodžiu ir kvalifikuotas atstovas, atliekantis teisėto globėjo funkciją, nepilnamečiams padėtų suprasti viso prašymo dėl tarptautinės apsaugos pateikimo bet kurioje ES valstybėje narėje proceso padarinius.

1.10 EESRK mano, kad **teisėtas globėjas** turėtų būti „kvalifikuotas atstovas“, kuris privalo turėti darbo su mažamečiais patirties ir išmanyti nacionalinius užsieniečių teisinę padėtį ir vaikų apsaugą reglamentuojančius teisės aktus.

1.11 EESRK primygtinai ragina valstybes nares užtikrinti, kad visos amžiaus nustatyto procedūros būtų pagrįstos nepilnamečio interesais ir pirminis jų tikslas būtų užtikrinti nepilnamečio teises ir apsaugą. Nustatant amžių turėtų dalyvauti teisėtas globėjas.

1.12 EESRK primygtinai rekomenduoja, kad tais atvejais, kai nepilnametis sulaukia pilnametystės valstybės narės, atsakingos už prašymo dėl tarptautinės apsaugos nagrinėjimą, nustatymo proceso metu, jis turi būti laikomas tokio amžiaus, kokio buvo pradinio prašymo pateikimo dieną.

1.13 Reikia peržiūrėti keletą **ES politikos darbotvarkių** dėl dokumentų neturinčių nepilnamečių imigrantų apsaugos⁽²⁾. Tai pasakytina apie padėties įteisinimą, kaip migracijos politikos priemonę, dokumentų neturinčių šeimų informavimą ir rėmimą, įrodymų duomenų bazės kūrimą, gimimo registravimą, duomenų apsaugą, teisę į švietimą ir profesinį mokymą, sveikatos priežiūros paslaugas ir apgyvendinimą.

1.14 EESRK mano, kad reikalinga „nelydymų ir neteisėtai imigruojančių vaikų“ **apibrėžtis** siekiant įtraukti įvairias praktiškai susidariusias situacijas, kurių šis pasiūlymas dėl reglamento neapima.

1.15 EESRK pabrėžia, kad svarbu konsultuotis su pilietinės visuomenės ekspertais, teisės specialistais ir praktikais, turinčiais patirties vaikų imigrantų srityje, ir nori šiame procese bendradarbiauti su Komisija.

2. Svarbiausios Komisijos pasiūlymo nuostatos

2.1 Savo pasiūlymu Komisija siekia iš dalies pakeisti Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 604/2013, kuriuo išdėstomi valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai (Reglamentas „Dublinas III“), 8 straipsnio 4 dalį.

2.2 Pasiūlymas pateiktas atsižvelgiant į neseniai priimtą Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimą⁽³⁾, kuriame paaiškinama, kuri valstybė narė atsako už nelydymų nepilnamečių pateiktų prašymų nagrinėjimą. Jis pagerins tų nepilnamečių, pateikusių prašymą dėl tarptautinės apsaugos, padėtį, kurie ES teritorijoje neturi šeimos narių, brolių, seserų ar giminaičių.

2.2.1 4a punktą yra Teismo sprendimo byloje C-648/11 kodifikavimas ir jame teigiama, kad „jeigu nelydimas nepilnametis neturi teisėtai valstybėje narėje esančių šeimos narių, brolių, seserų ar giminaičių, kaip nurodyta 1 ir 2 dalyse, atsakinga yra ta valstybė narė, kurioje nelydimas nepilnametis pateikė tarptautinės apsaugos prašymą ir kurioje jis yra, jei tai atitinka nepilnamečio interesus“.

⁽²⁾ Dr. Sarah Spencer, COMPAS, Oksfordo universitetas.

⁽³⁾ Byla C-648/11 MA ir kiti prieš Vidaus reikalų departamento valstybės sekretorių, JK.

2.2.2 4b dalis taikytina tais atvejais, kai nepilnametis apsaugos prašytojas, kaip nurodyta 4a dalyje, yra valstybės narės teritorijoje, kurioje jis nėra pateikęs prašymo. Ši valstybė narė nelydymą nepilnametį informuoja apie teisę pateikti prašymą ir suteikia jam veiksmingą galimybę pateikti prašymą toje valstybėje narėje, išskyrus atvejus, kai tai neatitinka nepilnamečio interesų.

2.2.3 Todėl nepilnametis turi dvi galimybes: jis gali prašyti tarptautinės apsaugos arba ne.

2.2.4 Pagal 4c dalį, pastaruoju atveju, t. y. jei nepilnametis nusprendžia nepateikti naujo prašymo valstybėje narėje, kur jis yra, kas nenumatyta byloje C-648/11, tas nepilnametis turi būti pervežtas į valstybę narę, kuri, atsižvelgiant į nepilnamečio interesus, yra jam pati tinkamiausia. Šia nuostata siekiama užtikrinti teisinį tikrumą nustatant atsakingą valstybę narę – taisyklė yra aiški ir nuspėjama ir procedūra nėra be reikalo vilkinama. Reglamento 604/2013 6 straipsnyje nepilnamečiams numatytos garantijos taikomos visiems nepilnamečiams, kuriems taikomas šis reglamentas, tačiau pasiūlymo 4c dalyje taip pat numatomas įpareigojimas prašomoms valstybėms narėms ir prašančioms valstybėms narėms bendradarbiauti nustatant nepilnamečio interesus.

3. Bendra informacija

3.1 Problemos, su kuriomis susiduria nelydimi nepilnamečiai, yra įvairios ir sudėtingos; joms spręsti reikalingas daugiapakopis, visapusiškas ir holistinis požiūris.

3.2 EESRK rekomenduoja, kad visi vaikai, atsižvelgiant į jų amžių, būtų informuojami apie savo teises, nustatytas atitinkamoje JT konvencijoje, tokiu būdu užtikrinant, kad nepilnamečiai, visų pirma „nematomi“ nepilnamečiai, kurių niekas tinkamai nengloboja, galėtų ieškoti apsaugos.

3.3 2013 m. apie 120 000 prieglobsčio prašytojų ES buvo nepilnamečiai; jie sudarė daugiau nei ketvirtadalį visų prieglobsčio prašytojų. 12 685 prieglobsčio prašytojai buvo nelydimi nepilnamečiai⁽⁴⁾. Pastaruosius 10 metų prieglobsčio Europoje prašančių nelydimų nepilnamečių dalis išliko nepakitusi ir sudaro apie 5 proc. visų prieglobsčio Europoje prašytojų.

3.4 „Migruojančių vaikų“ statusas gali skirtis skirtingais jų kelionės etapais ir dėl daugelio įvairių priežasčių jie gali tapti pažeidžiami⁽⁵⁾; visas šias problemas būtina spręsti.

3.5 Jie gali keliauti su šeimos nariais, arba vieni, arba su šeimai nepriklausančiais asmenimis, arba jie gali būti palikti vieni atvykę į valstybės narės teritoriją. Šių vaikų tėvai arba globėjai taip pat gali neturėti dokumentų, pavyzdžiui, jei jie atvyko neteisėtai arba šalyje pasiliko gyventi pasibaigus leidimo gyventi arba šeimos nario vizos galiojimui. Tėvai arba globėjai taip pat gali turėti teisėtą imigrantų statusą, pavyzdžiui, jei vaikai atvyksta į Europą, kad prisijungtų prie šeimos, tačiau jiems netaikomos šeimos susijungimo programos. Europoje gimę vaikai taip pat gali neturėti dokumentų, nes jų neturi jų tėvai. Be to, vaikai gali būti palikti deportavimo atveju.

3.6 Valstybės narės teisiškai privalo užtikrinti, kad Europos Teisingumo Teismo sprendimai, visų pirma byloje C-648/11, susijusioje su Reglamentu Nr. 604/2013, ir JT konvencijų apsauga ir standartai būtų įtraukti į nacionalinius teisės aktus, kurie turi būti pagrįsti dviem bendrais Vaiko teisių konvencijos principais: i) nediskriminavimo principu (2 straipsnis) ir ii) vaiko interesų principu (3 straipsnis). Bet kokia politika ar praktika, kuri prieštarauja tarptautinei ir (arba) Europos teisei, turėtų būti laikoma neteisėta ir, jei pažeidžiamos vaiko teisės, reikėtų pradėti pažeidimo nagrinėjimo procedūras.

⁽⁴⁾ Eurostatas (2014 m.), Prieglobsčio statistika, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Asylum_statistics

⁽⁵⁾ Europos vaiko teisių forumo informacinis dokumentas (2012 m.) – http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/background_cps_children_on_the_move_en.pdf

4. Bendrosios pastabos

4.1 Pasiūlymas dėl reglamento užtikrins, kad valstybės narės laikytųsi Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos bendrosios pastabos Nr. 6, kurioje numatoma, kaip elgtis su nelydimais ir atskirtais vaikais už jų kilmės šalies ribų.

4.2 1996 m. Hagos konvencijoje⁽⁶⁾ teigiama, kad, nepaisant nacionalinių teisės aktų, „vaikai“ arba „nepilnamečiai“ suaugusiais VISADA tampa sulaukę 18 metų.

4.3 Pagrindiniai vaiko teisių principai turi būti **įtraukti** į teisės aktų, politikos, procedūrų ir praktikos, susijusių su nelydimais vaikais imigrantais, parengimą, įgyvendinimą ir stebėseną.

4.4 Nepilnamečiams, kurių prašymus anksčiau atmetė kuri nors valstybė narė, turėtų būti taikomas šis pasiūlymas dėl teisėkūros procedūra priimamo akto.

4.5 Darbuotojai, dirbantys su nelydimais nepilnamečiais (teisėtvarkos pareigūnai, teisminės institucijos, apklausos atlikėjai, vertėjai žodžiu, socialiniai ir jaunimo darbuotojai, sveikatos priežiūros specialistai, globėjai, teisiniai atstovai, policijos pareigūnai ir sienos apsaugos tarnybos pareigūnai ir kt.) turi būti **tinkamai apmokyti** gerbti vaiko teises.

4.6 JT konvencija įpareigoja su vaikais, kurie neturi dokumentų, elgtis taip pat, kaip ir su „visais“ kitais vaikais. Tačiau praktikoje sudėtinga derinti imigracijos kontrolės ir vaikų apsaugos nacionalinių teisės aktų taikymą. EESRK ragina valstybes nares užtikrinti, kad neteisėtai atvykę vaikai visų pirma būtų laikomi vaikais ir būtų saugomi pagal nacionalines vaikų apsaugos sistemas.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Daugelyje savo nuomonių⁽⁷⁾ ir dalyvaudamas Europos integracijos forume EESRK tvirtai pareiškė savo nuomonę dėl politikos ir praktikos teisėtų ir neteisėtų migrantų pagrindinių teisių srityje.

5.2 Pagal JT Vaiko teisių konvenciją ir kitas tarptautines konvencijas, pavyzdžiui, Neįgaliųjų teisių konvenciją, **vaikams palankios priėmimo sąlygos** turėtų būti užtikrintos visiems vaikams imigrantams, nesvarbu, ar jie turi dokumentus, ar ne, net ir migracijos Europos viduje atveju.

5.3 Atvykus nelydimam ir (arba) atskirtam vaikui, iš karto turėtų būti suteikta nemokama **teisinė pagalba** ir paskirtas kvalifikuotas, nepriklausomas teisėtas globėjas, kuris padėtų, patartų ir saugotų vaiką iki susijungimo su jo šeima arba tinkamo vaiko apgyvendinimo globos institucijoje.

5.4 Nors ES teisė pripažįsta teisėtos globos svarbą, ji neapibrėžia teisėto globėjo pareigų. Teisėtas globėjas turėtų būti „kvalifikuotas atstovas“, turintis darbo su nepilnamečiais patirties ir išmanantis nacionalinius užsieniečių teisinę padėtį ir vaikų apsaugą reglamentuojančius teisės aktus, kuriam vaikas duoda savo sutikimą⁽⁸⁾. Globėjas turi turėti finansinių išteklių, kad prireikrus vaiko interesų labai galėtų pasinaudoti kitų specialistų pagalba.

5.5 Atsakingos valstybės narės nustatymo procese, nelydimi nepilnamečiai turėtų turėti apgyvendinimo, švietimo ir profesinio mokymo, sveikatos apsaugos paslaugų galimybes **tuo pačiu pagrindu, kaip ir kiti vaikai** priimančiosios valstybės narės jurisdikcijoje, ypatingą svarbą teikiant vaiko psichologinei būklei.

⁽⁶⁾ 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencija dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje (1996 m. Hagos konvencija), http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=70

⁽⁷⁾ OL C 128/29, 2010 5 18, OL C 48/6, 2011 2 15, OL C 67, 2014 3 6, OL C 317/110, 2009 12 23.

⁽⁸⁾ 1996 m. Hagos konvencija.

5.6 Formuojant politikos priemones ir rengiant vaikams skirtus veiksmų planus reikia atsižvelgti į **vaikų nuomonę** ir į tai, ką jiems teko patirti. Moksliniai tyrimai dėl į vaiką orientuotų įrodymų būtinybės, įskaitant vaiko teisę laisvai reikšti nuomonę visais su juo susijusiais klausimais, Europos veiksmų planui dėl nelydimų nepilnamečių (2010–2014 m.)⁽⁹⁾ suteikė vertingų įrodymų iš pirmų lūpų.

5.7 Reikia aiškiai apibrėžti sąvokas „informuoti“ ir „veiksminga galimybė“ siekiant užtikrinti, kad i) tinkamai apmokyti socialiniai darbuotojai, nepriklausomi vertėjai žodžiu ir teisėtas globėjas nepilnamečiams padėtų suprasti viso prašymo dėl tarptautinės apsaugos pateikimo bet kurioje ES valstybėje narėje proceso padarinius ta kalba, kurią vaikas supranta, ir kad ii) nepilnametis turėtų duoti savo sutikimą arba jo neduoti, jei reikia, raštu.

5.8 Jokiam tarptautinės apsaugos prašymo pateikimo proceso etape nepilnamečiai negali būti **sulaikomi**. Be to, sulaikymas neleidžia jiems pasinaudoti savo teise vyksti iš vienos valstybės narės į kitą siekiant ten pateikti prašymą⁽¹⁰⁾.

5.9 Visi sprendimai, priimti pagal Reglamentus „Dublinas II“ ir „Dublinas III“ ir dėl nelydimų prieglobsčio ieškančių nepilnamečių, turėtų atitikti naujausią Europos Teisingumo Teismo praktiką⁽¹¹⁾.

5.10 Pasiūlyme dėl reglamento rekomenduojami sudaryti susitarimai ir protokolai su skirtingomis valstybėmis narėmis turėtų atitikti Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo nuostatas.

5.11 EESRK visiškai pritaria tam, kad priėmus šį iš dalies pakeistą reglamentą, Komisija turėtų atlikti deleguotųjų aktų peržiūrą, kaip nurodyta Reglamente „Dublinas III“ ir pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 290 straipsnį.

5.12 Reikia patikslinti „**suaugusio brolio, sesers**“ sąvoką, kai kalbama apie nepilnamečio teisę į šeimos susijungimą, kad suaugusysis galėtų atsakingai ir laikydamasis įstatymų vykdyti savo pareigas nepilnamečio atžvilgiu.

5.13 EESRK rekomenduoja valstybėms narėms teikti būtiną pagalbą ir specialią priežiūrą **pažeidžiamiems vaikams**, įskaitant psichologinių problemų, protinę ar fizinę negalią ir (arba) sveikatos problemų turinčius vaikus, taip pat vaikams, patekusiems į ekstremalias situacijas, įskaitant vaikus iš konfliktų regionų, kur jie arba jų šeimos patyrė traumų, ir neščioms paauglėms ar 18 metų dar nesulaukusiems tėvams.

5.14 EESRK primygtinai ragina valstybes nares užtikrinti, kad visos **amžiaus nustatymo** procedūros i) būtų pagrįstos nepilnamečio interesais⁽¹²⁾, ii) jose dalyvautų teisėtas globėjas ir iii) jas vykdytų įvairūs nepriklausomi specialistai iš moterų ir vyrų specialistų sudarytos komandos, įskaitant vaikų psichologus, socialinius darbuotojus ir teisės ekspertus. Amžiaus nustatymo ir sprendimo priėmimo procesas turėtų būti kruopščiai dokumentuojamas.

5.15 Kol nesibaigia amžiaus nustatymo procesas, visi asmenys, teigiantys, jog yra nepilnamečiai, turi būti laikomi nepilnamečiais ir su jais turi būti elgiama kaip su nepilnamečiais.

5.16 Amžiaus nustatymas turėtų būti vykdomas visų pirma remiantis turimais dokumentais. Neseniai priimtu Ispanijos Teismo sprendimu nustatyta, kad dokumentai yra neginčijami.

5.17 Nepilnametis turi būti gerai informuotas apie amžiaus nustatymo procesą ir jo pasekmes ir jo nuomonei, atsižvelgiant į jo amžių, turi būti teikiama atitinkama reikšmė.

⁽⁹⁾ ES pagrindinių teisių agentūra (2009 m.) „Vaiko teisių apsaugos, pagarbos ir rėmimo Europos Sąjungoje vertinimo rodiklių kūrimas“.

⁽¹⁰⁾ JT Vaiko teisių komitetas, Bendroji pastaba Nr. 6, Elgesys su nelydimais nepilnamečiais ir atskirtais vaikais už jų kilmės šalies ribų CRC/GC/2005/6.

⁽¹¹⁾ Europos Teisingumo Teismas, 2013 m. birželio 6 d., byla C-648/11.

⁽¹²⁾ Europos vaikų teisių ombudsmenų tinklas (ENOC) – www.ombudsmen.org

5.18 Jei dokumentų nėra arba jei kyla rimtų abejonių dėl nepilnamečio amžiaus, kaip paskutinė priemonė gali būti atlikti medicininiai ir (arba) fiziniai tyrimai gerbiant vaiko kultūrą, orumą, fizinį ir moralinį neliečiamumą, nes kai kurie fiziniai tyrimai gali būti itin nemalonūs, pažeidžiantys privatumą ir traumuojantys. Kai medicininiai ir (arba) fiziniai tyrimai yra būtini, turėtų būti prašoma vaiko sutikimo, pagrįsto jam suteikta informacija, ir jis turėtų būti gautas. Be medicininių ir (arba) fizinių tyrimų, specialistai taip pat atlieka socialinį ir pedagoginį vertinimą. Abi procedūros turėtų būti vertinamos bendrai.

5.19 Visos procedūrų išvados **gali būti skundžiamos**.

5.20 Nelydimų **nepilnamečių, kurie tampa suaugusiais**, teisinė padėtis yra sudėtinga ir labai skiriasi įvairiose valstybėse narėse. Nors procedūrinės taisyklės yra nustatytos Prieglobsčio direktyvoje dėl šio klausimo, reikia nustatyti taisyklės dėl asmenų, kurie 18 metų sulaukia procedūros metu, teisių.

5.21 EESRK primygtinai rekomenduoja, kad tokiose situacijose amžius būtų nustatomas pradiniam prašymo teikimo etape, siekiant sumažinti riziką, kad nepilnametis įgautų neteisėto imigranto statusą ir jo buvimo vieta taptų nežinoma.

5.22 Valstybių atsaką į **prekybos vaikais** problemą turėtų lemti ne vaiko imigracijos statusas ir jų prašymas suteikti prieglobstį, o vaiko interesai.

5.23 Neteisėto imigranto statusą turintiems vaikams dėl priežasčių, susijusių su jų imigranto statusu, arba jei jie dalyvauja nusikalstamoje veikloje, nes yra išnaudojami, niekada negali būti taikomas **baudžiamasis persekiojimas**.

5.24 Iki 2015 m. liepos pabaigos valstybės narės turi įgyvendinti Prieglobsčio apsaugos direktyvą, kurioje be kitų dalykų nustatomas įpareigojimas valstybėms narėms kuo anksčiau nustatyti pažeidžiamų, nelydimų vaikų atvejus.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklavimo, kuriuo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. XXX/XXX (Oficialios kontrolės reglamentas) ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 834/2007

COM(2014) 180 final – 2014/0100 (COD)

(2015/C 012/12)

Pranešėjas: **Armands Krauze**

Europos Parlamentas, 2014 m. balandžio 2 d., ir Taryba, 2014 m. balandžio 28 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalimi ir 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklavimo, iš dalies keičiančio Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. XXX/XXX [Oficialios kontrolės reglamentą] ir panaikinančio Tarybos reglamentą (EB) Nr. 834/2007

COM(2014) 180 final – 2014/0100 (COD).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. spalio 2 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 61 nariui balsavus už, 1 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK teigiamai vertina Komisijos pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto ir jos siekį skatinti ekologinio ūkininkavimo plėtrą Europoje lygiagrečiai su paklausos raida ir pritaria, kad būtina užpildyti dabartinės sistemos spragas. Komisija turėtų skatinti ir ekologinio ūkininkavimo vystymą, ir vartotojų pasitikėjimą ekologiškais produktais.

1.2. Tačiau EESRK reiškia susirūpinimą, kad Komisijos poveikio vertinime nepakankamai įvertintas naujojo reglamento poveikis tolesniam ekologinio ūkininkavimo vystymui Europoje. Taip pat jame neįvertinamas šio reglamento poveikis ekologiškai ūkininkaujantiems ūkininkams ir gamybos tęstinumui.

1.3. EESRK remia Komisijos siekį skatinti smulkiuosius ūkius pereiti prie ekologinio ūkininkavimo, taip pat sumažinti administracinę naštą ekologiškų produktų sektoriuje.

1.4. ES yra ekologiškų produktų grynoji importuotoja, tačiau vis didėjančios ir vis labiau Europos ūkininkus slegiančios gamybos sąnaudos ir administracinė našta trukdo tinkamai plėtoti ekologinės gamybos sektorių ES valstybėse narėse ir patenkinti augančią vartotojų paklausą.

1.5. Apskritai EESRK remia Komisijos tikslą visiškai pereiti prie ekologinio ūkininkavimo, tačiau mano, kad tam tikrais konkrečiais atvejais būtina numatyti išimtis. Būtina taikyti papildomas paramos priemones siekiant padėti ūkininkams visiškai pereiti prie ekologinio ūkininkavimo.

1.6 EESRK ragina Komisiją pasiūlyme dėl reglamento patikslinti nuostatas dėl augalų dauginamosios medžiagos ir sėklų, kadangi ekologiškų žemės ūkio produktų gamintojams bus sunku iki 2021 m. pereiti tik prie ekologiškų sėklų naudojimo.

1.7 EESRK tikisi, kad dėl transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės derybų ir kitų būsimų susitarimų nenukentės ES ekologiniai standartai ir neprireiks iš naujo svarstyti ar keisti ekologiškų produktų gamybos, pardavimo ir sertifikavimo sąlygų.

1.8 Ekologiniuose ūkiuose daugeliu požiūrių reikėtų taikyti aukštesnius gyvūnų gerovės standartus nei tradiciniuose ūkiuose. Vis dėlto, kai kuriais atvejais ekologiškų produktų gamintojams gali būti sunku tenkinti aukštus reikalavimus. EESRK rekomenduoja Komisijai nuodugniai išnagrinėti ir nustatyti galimybes taikyti išimtis dėl konkrečių su gyvūnų gerove susijusių reikalavimų ekologiniuose ūkiuose siekiant išsaugoti seniai vietos veislių gyvūnų auginimui taikomas priemones ir metodus.

1.9 EESRK prašo Komisijos išnagrinėti ES valstybių narių ir regionų tradicijų, istorinius ir klimato skirtumus, taip pat nacionalinius gamybos ypatumus ir į tai atsižvelgti ir išlaikyti tam tikrą lankstumą taikant išimtis, kartu reikėtų užtikrinti tam tikrą suderinimo lygį.

1.10 Ekologiškų žemės ūkio produktų gamintojams turi būti suteikta galimybė laikytis prisiimtų įsipareigojimų, todėl po naujojo reglamento įsigaliojimo, įpusėjus 2014–2020 m. kaimo plėtros programų finansavimo laikotarpiui, reikėtų užtikrinti gamintojams galimybę arba toliau laikytis iki naujojo reglamento įsigaliojimo prisiimtų įsipareigojimų, arba laikytis naujojo reglamento nuostatų. Būtina užtikrinti, kad dėl dabartinio teisinio pagrindo pakeitimo šiuo sutarčių laikotarpiu atgaline data nebūtų baudžiami tie ūkininkai, kurie negalės prisitaikyti prie pakeitimais įvestų reikalavimų.

1.11 EESRK prašo Europos Komisijos atsižvelgti į Europos atokiausių regionų ypatumus, kad jie galėtų plėtoti vietos ekologinį ūkininkavimą (galimybės įsigyti sėklų, tiekimo įvairovės stoka, sveikatos problemos).

1.12 EESRK ragina Europos Komisiją aiškiau apibrėžti bičių pienelio, žiedadulkių ir bičių vaško statusą įtraukiant juos į kitų reglamento dėl ekologinės gamybos projekto I priede išvardytų produktų sąrašą.

1.13 EESRK ragina Komisiją skirti reikiamą paramą inovacijoms ir mokymui ekologinio ūkininkavimo srityje pagrindinį dėmesį skiriant jaunimo profesiniam mokymui ir aktyvių ūkininkų mokymuisi visą gyvenimą.

1.14 EESRK prašo Komisijos parengti pasiūlymą dėl reglamento, kuris paskatintų tiesioginį ekologiškų produktų pardavimą ir trumpų tiekimo grandinių kūrimą.

1.15 EESRK ragina Komisiją reglamente nustatyti būtinas priemones, skirtas skatinti viešąjį ir kolektyvinį ekologiškų maisto produktų pirkimą mokykloms, ligoninėms ir kitoms viešosioms įstaigoms.

2. Bendrosios pastabos

Bendra informacija apie suinteresuotųjų šalių poziciją

2.1 Ekologinis ūkininkavimas yra bendra gamybos sistema, kuria visų pirma siekiama išsaugoti gamtos išteklius, nustatomi griežti cheminių ir sintetinių trąšų naudojimo apribojimai, numatoma naudoti daugiau mineralinių trąšų ir draudžiama naudoti genetiškai modifikuotus organizmus.

2.2 Ekologinis ūkininkavimas neapsiriboja tik tam tikra gamybos rūšimi ar tam tikrų produktų gamyba, bet apima platesnio masto sąvoką. Ekologiškai ūkininkaujant atsižvelgiama tiek į fizinę vykdomos veiklos aplinką, tiek ir į jos socialines sąlygas. Tai gamybos forma, apimanti daug platesnę viziją ir taip pat turinti socialinį ir ekonominį, politinį ir socialinį bei kultūrinį matmenis.

2.3 Ekologiniams ūkiams paprastai būdinga didesnė biologinė įvairovė, juose yra daugiau augalų ir vabzdžių rūšių, palyginti su neekologiniais ūkiais. Ekologinių ūkių dirvožemyje yra daugiau gyvų organizmų, kurie padeda išsaugoti jo struktūrą ir aukštą organinių medžiagų lygį ir kurie gerina oro apykaitą dirvožemyje ir jo drenavimą.

2.4 Šių ūkių apylinkėse vandens kokybė yra geresnė, nes ekologiškai ūkininkaujantys ūkininkai nenaudoja kenksmingų pesticidų ir sintetinių mineralinių trąšų. Tinkama sėjomaina padeda pagerinti dirvožemio derlingumą ir maistingųjų medžiagų veiksmingumą. Ūkių veiklos palyginimai rodo, kad ekologiniuose ūkiuose viename hektare nitratų išplaunama 57 proc. mažiau.

2.5 Ekologinis ūkininkavimas prisideda prie ekologiškų darbo vietų kūrimo. 2011 m. Jungtinėje Karalystėje ir Airijoje atliktas tyrimas dėl užimtumo lygio ekologiniuose ūkiuose parodė, kad juose sukuriama darbo visą darbo dieną vietų 135 proc. daugiau nei tradiciniuose ūkiuose ⁽¹⁾.

2.6 2013 m. Komisija pradėjo konsultacijas internetu ir jose dalyvavusios suinteresuotosioms šalims atstovaujanti organizacijos pabrėžė, kad atliekant ekologinio ūkininkavimo srities teisės aktų persvarstymą turėtų būti atsižvelgta į sėkmingai įgyvendinamus šiuo metu galiojančius teisės aktus ir sudaromos sąlygos ES plėtoti ekologinę gamybą. Komisija pasiūlė keletą scenarijų, tačiau suinteresuotosios šalys išreiškė pritarimą politiniam patobulinto *status quo* scenarijui, kuris grindžiamas dabartinių teisės aktų patobuliniu ir geresniu vykdymo užtikrinimu.

2.7 Nepaisant suinteresuotųjų šalių organizacijų ir pilietinės visuomenės išreikštos nuomonės dėl naujojo teisės akto pasiūlymo, Europos Komisija parengė ir pristatė teisėkūros iniciatyvą, kurioje numatyti esminiai pakeitimai.

Bendra informacija apie teisėkūros iniciatyvas

2.8 Komisijos pasiūlyme dėmesys sutelkiamas į tris pagrindinius tikslus: išsaugoti vartotojų pasitikėjimą, neprarasti gamintojų pasitikėjimo ir sudaryti galimybes ūkininkams lengviau pereiti prie ekologinio ūkininkavimo.

2.9 Komisija siūlo griežtinti ir suderinti tiek Europos Sąjungoje, tiek importuojamiems produktams taikomas gamybos taisykles, panaikinant daugumą šiuo metu galiojančių gamybos ir kontrolės taisyklių išimčių; skirti daugiau dėmesio tarptautinei prekybai ekologiškais produktais, nustatant naujų eksporto nuostatų; ir griežtinti kontrolę, grindžiant ją rizikos lygiu;

2.10 Vienas svarbiausių Komisijos tikslų – sudaryti sąlygas smulkiesiems ūkininkams lengviau įsilieti į ekologinio ūkininkavimo sistemą, suteikiant jiems galimybę prisijungti prie grupinio sertifikavimo sistemos ir supaprastinti teisės aktus, kad būtų mažinamos administracinės ūkininkų išlaidos ir didinamas skaidrumas.

3. Bendros ir konkrečios pastabos

3.1 EESRK pritaria, kad būtina užpildyti dabartinės sistemos spragas. Pavyzdžiui, reikėtų skatinti smulkiuosius ūkius pereiti prie ekologinio ūkininkavimo ir sumažinti administracinę naštą, kad būtų sudarytos vienodos konkurencijos sąlygos ir sustiprintas vartotojų pasitikėjimas ekologiniu ūkininkavimu.

3.2 Nustačius aukštesnius ekologiškų produktų kokybės standartus ir ekologiškos gamybos taisykles galima padidinti vartotojų pasitikėjimą ir pagrįsti ekologiškų ir tradicinių produktų kainų skirtumus. Vis dėlto nereikėtų užmiršti, kad smulkieji ūkiai, kurie norės laikytis minėtų standartų, gali patirti finansinių sunkumų.

3.3 EESRK ragina Komisiją aiškiai nurodyti, kad dabartinio reglamento pagrindiniai principai bus perkelti ne į deleguotuosius aktus, o į naująjį reglamentą ir bus toliau taikomi. Reikėtų skirti laiko konsultacijoms su suinteresuotosiomis šalimis siekiant nustatyti, kada būtina taikyti įgyvendinimo aktus, o kada – deleguotuosius aktus.

⁽¹⁾ Morison, J., Hine, R. and Pretty, J., 2005 m. *Survey and Analysis of Labour on Organic Farms in the UK and Republic of Ireland*. *International Journal of Agricultural Sustainability* Volume 3 (1).

3.4 EESRK atkreipia dėmesį, kad ekologinis ūkininkavimas nesuderinamas su genetiškai modifikuotų organizmų naudojimu gamybos procesuose ir su genetiškai modifikuotų kultūrų auginimu ekologiniuose ūkiuose ir jų apylinkėse.

3.5 EESRK ragina Europos Komisiją atsižvelgti į apdulkinimo mokslinius tyrimus. Apdulkiniojai (visų pirma bitės – *Apis Mellifera*), kurie milijonus metų skraidydami jiems įprastu atstumu apdulkindavo žydinčius augalus, šiuo metu gali taip pat pernešti ir modifikuotais genais užterštas žiedadulkes. Pavyzdžiui, moksliniai tyrimai ⁽²⁾ rodo, kad bitės, vienos svarbiausių apdulkiniojų, gali nuskristi iki 14 km.

3.6 EESRK nuogąstauja, kad ekologiškuose ūkiuose pagamintiems produktams pradėjus taikyti Direktyvoje 2006/125/EB numatytas atskiras ribines vertes ūkininkai gali patirti didelių papildomų išlaidų. Tai trukdytų arba užkirstų kelią sėkmingam sektoriaus vystymuisi, o labiausiai nukentėtų smulkesni ekologiškų produktų gamintojai. EESRK mano, kad ekologiškai ūkininkaujantys ūkininkai savo veiklą vykdo tokiomis pačiomis aplinkos sąlygomis, kaip ir kiti ūkininkai. Todėl atskirų ribinių verčių nustatyti nereikėtų. Vartotojų apsauga neturėtų būti išskaidoma.

3.7 EESRK pabrėžia, kad leidžiamas likučių kiekis ekologiškuose žemės ūkio produktuose yra iš esmės mažesnis, nei tradiciniuose ūkiuose gaminamuose produktuose, tuo tarpu šiuo metu nėra nustatytų atitinkamų ribų. Todėl EESRK rekomenduoja, kaip atskaitos tašką, atlikti išsamų tyrimą, įskaitant poveikio vertinimą. Be to, EESRK pabrėžia, kad Europos Sąjungos lygmeniu nėra vienodų taisyklių dėl laboratorijų įrangos, institucijose taikomų sertifikavimo metodų ir eksploatacijos nutraukimo ribų. Toks suderinimas turėtų būti išankstinė sąlyga nustatant Europoje bet kokias eksploatacijos nutraukimo ribas. Šią iniciatyvą būtina turi papildyti ES mechanizmas, kuriuo remiantis būtų atlyginta žala ir (arba) kompensuojama žemės ūkio subjektams, nukentėjusiems nuo atsitiktinės arba antrinės taršos.

3.8 Apskritai EESRK gali suprasti Komisijos tikslą visiškai pereiti prie ekologinio ūkininkavimo. Vis dėlto šiuo metu yra daug mišrių ūkių, kurių vienoje dalyje ūkininkaujama laikantis ekologinės gamybos reikalavimų, kitoje – pagal įprastus ūkininkavimo principus. Pasiūlyme dėl reglamento numatoma iki 2017 m. laipsniškai panaikinti mišrius ūkius. EESRK pabrėžia, kad iki 2017 m. daugeliui ūkių bus sudėtinga visiškai persitvarkyti. Be to, labai neaišku, kokie gali būti griežto šio principo įgyvendinimo padariniai. Strateginis ūkių atskyrimas arba dažnesnis ekologinės gamybos atsisakymas greičiau duotų priešingų rezultatų. Todėl EESRK rekomenduoja kai kuriose srityse išsaugoti lankstumą.

3.9 EESRK siūlo toliau taikyti išimtis konkrečiais paralelinės gamybos atvejais (ūkiai gaminantys ekologiškus ir tradicinius produktus). Panaikinus išimtis gali sulėtėti ekologinio ūkininkavimo plėtra. Išimtis reikėtų taikyti: 1) mokslinių tyrimų institutams, atliekantiems tyrimus ir ekologinio, ir tradicinio ūkininkavimo srityse; 2) ne maisto produktams, pavyzdžiui, kaimo turizmo veiklą vykdančioms ekologiniams ūkiams turėtų būti leidžiama laikyti tradiciniais metodais auginamus žirgus; 3) asmeniniam vartojimui, pavyzdžiui, kai augalus auginantys ūkininkas laiko keletą karvių ar vištų asmeniniams poreikiams; 4) ūkiams, įsikūrusiems geografiškai skirtingose zonose, pavyzdžiui, kai dalis žemės ir pastatų yra kalnuose, o kita dalis – slėnyje arba jei du ūkininkai sujungė savo valdas, nors jas skiria kelios dešimtys kilometrų, tačiau kartu būtina užtikrinti, kad ekologiniai produktai nesusimaišys su tradiciniais produktais, 5) daugiametėms kultūroms, visų pirma susijusioms su medžių veisimu, vynuogininkyste arba kvepalų gamybai naudojamomis augalų rūšimis ir t. t. 6) kultūroms, kurioms nėra ekologiškų produktų pardavimo vietų.

⁽²⁾ *Displaced honey bees perform optimal scale-free search flights* Andrew M. Reynolds, Alan d. Smith, Randolph Menzel, Uwe Greggers, Donald R. Reynolds, and Joseph R. Riley, Rothamsted Research, Harpenden, Hertfordshire AL5 2JQ United Kingdom, Freie Universität Berlin, FB Biologie/Chemie/Pharmazie, Institut für Biologie – Neurobiologie, Königin-Luise-Str. 28/30, 14195 Berlin, Germany, Natural Resources Institute, University of Greenwich, Chatham, Kent ME4 4TB United Kingdom Ecology, 88(8), 2007 m., p. 1955–1961.

3.10 Ekologiniuose ūkiuose daugeliu požiūrių reikėtų taikyti aukštesnius gyvūnų gerovės standartus nei tradiciniuose ūkiuose. EESRK rekomenduoja Komisijai atidžiai išnagrinėti ekologiškų produktų gamintojams taikomus konkrečius reikalavimus ir numatyti galimybes taikyti išimtis dėl specialių draudimų (pvz., draudimas trumpinti gyvūnų uodegas, laikyti pririštus gyvūnus ir pan.), taikomų pagal gyvūnų gerovės reikalavimus ekologiniam ūkininkavimui. Pavyzdžiui, kai kuriose ES valstybėse narėse per daugelį gyvūnų veisimo patirties metų išvestos tradicinės avių veislės, kurioms uodegų trumpinimas yra privalomas, nes ilgos uodegos sukelia gyvūnams kančias. EESRK pabrėžia, kad kai kurie draudimai ir išimčių netaikymas gali pakenkti gyvūnų gerovei, kadangi tai neleidžia taikyti ilgalaikių tradicinių vietos veislių gyvūnų auginimo priemonių ir metodų. Dėl draudimų gali netgi išnykti kai kurios veislės ir taip būtų prarasta daug genetinių išteklių.

3.11 Išimtis dėl neekologiškų sėklų naudojimo bus palaipsniui panaikinta iki 2021 m. Ekologinio ūkininkavimo organizacijos atkreipia dėmesį, kad daugelio šalių ypatingas veisles auginantiems ūkininkams bus nelengva pereiti tik prie ekologiškų sėklų iki 2021 m. Siekiant įveikti sunkumus, su kuriais šioje srityje susidurs ekologiškai ūkininkaujantys ūkininkai, EESRK ragina Komisiją patikslinti atitinkamas nuostatas. Tačiau išimtyms turėtų būti taikomos tik toms kultūroms, kurių sėklų, tinkančių vietos klimatui ir sąlygoms, nėra rinkoje.

3.12 Komisija turi numatyti pagalbos sėklų auginimui mechanizmus ir pasiūlymą papildyti atitinkamomis nuostatomis, kad būtų galima pasiekti šį tikslą, t. y. pereiti tik prie ekologiškų sėklų ir augalų dauginamosios medžiagos.

3.13 Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas ir kitiems ekologiškų sėklų rinkos aspektams. Pavyzdžiui, negalima apriboti ūkininkų teisės tarpusavyje prekiauti savo išaugintomis sėklomis. Tai yra viena iš svarbiausių sąlygų išgauti visiškai ekologiškas sėklas. Ši prekyba yra būtina ūkininkų vykdomai veislių išvedimo veiklai vietos lygmeniu. Prekyba sėklomis leidžia ūkininkams išvesti specifinėms regiono klimato sąlygoms tinkančias veisles ir jas auginti nenaudojant mineralinių trąšų ar pesticidų ir atsižvelgiant į tradicijų, klimato skirtumus ir nacionalinės gamybos ypatumus.

3.14 EESRK atkreipia dėmesį į vietos rūšių ir kultūrų, kurios neįtrauktos į veislių registrą, ekotipų ekologinio auginimo svarbą. Būtų naudinga padėti stiprinti ūkininkų vaidmenį sėklų auginimo ir naujų veislių išvedimo srityje. Vienas iš svarbiausių nurodytų aspektų – tai ekologiškų, visų pirma daržovių, sėklų trūkumas. Tradiciniame žemės ūkyje pagrindinis dėmesys skiriamas pasaulinei rinkai tinkantiems produktams, t. y. pasaulio mastu naudojamos hibridinės veislės, kurios yra tarptautinių bendrovių nuosavybė ir yra auginamos ūkininkų nuožiūra taikant tradicinius ir ekologiškai gamybai netinkamus metodus.

3.15 ES ekologinės gamybos logotipas yra naujas ir dar nelabai žinomas. Nacionaliniai ekologiniai logotipai yra svarbūs vartotojams, todėl juos reikėtų ir toliau naudoti. Šiuo požiūriu EESRK rekomenduoja suteikti valstybėms narėms galimybę nustatyti griežtesnius reikalavimus ir nacionalinius ar privačius standartus gyvūnų rūšims, kurios neįtrauktos į reglamentą (pvz., elniai, putpelės, šernai), ir viešojo maitinimo veiklai.

3.16 EESRK pritaria būtinybei griežčiau tikrinti trečiųjų šalių produktus, siekiant užtikrinti jų atitiktį ES reikalavimams. Importuojamų produktų kontrolę galima sustiprinti trečiųjų šalių kontrolės įstaigų pripažinimo kriterijumi pasirinkus atitiktį reikalavimams, o ne lygiavertiškumą. Vis dėlto įvertinti ne visi neigiami padariniai ekologinių produktų nacionalinėms rinkoms ES, kurie galimi pripažinimo kriterijumi pasirinkus atitiktį reikalavimams, o ne lygiavertiškumą. Pavyzdžiui, dėl 2001 m. įvestų naujos importavimo taisyklių Japonijoje nacionalinėje rinkoje sumažėjo ekologiškiems produktams tenkanti dalis. Todėl būtina atlikti išsamesnį poveikio vertinimą.

3.17 EESRK mano, kad plėtojant prekybą ir prekybos susitarimus su trečiosiomis šalimis būtina užtikrinti, kad eksportui į ES skirti produktai būtų pagaminti laikantis tokių pačių aukštų standartų, kokie nustatyti Europoje gaminamiems ekologiškiems produktams. EESRK pritaria, kad būtų pradėta naudoti elektroninė sertifikavimo forma produktų grupėms, kurią papildytų patikimos duomenų bazės, kad būtų galima greitai reaguoti pažeidimo atveju ir sustabdyti reikalavimų neatitinkančių produktų judėjimą.

3.18 EESRK laikosi principo, kad ES ekologiškumo standartai neturi būti mažinami, o ekologiškų produktų gamybos, pardavimo ir sertifikavimo sąlygos neturi būti persvarstomos ir keičiamos transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės derybose.

3.19 Ekologinio ūkininkavimo metodas priklauso nuo šio ūkininkavimo proceso, taigi, jo negalima vertinti pagal galutinius produktus, atitinkančius vieną ar keletą standartų. Todėl labai svarbu kontroliuoti procesus.

3.20 EESRK pritaria, kad ir toliau būtų vykdomi metiniai patikrinimai ūkiuose ir mano, kad kontrolės sistema turi būti grindžiama rizikos vertinimu ir kad ši kontrolės metodą reikėtų suvienodinti ES lygmeniu. Patikrinimų sąnaudos turi būti proporcingos, kad neišaugtų ekologiškų žemės ūkio produktų gamintojų išlaidos ir vartotojams būtų užtikrinta galimybė įsigyti ekologiškų produktų už pagrįstą kainą. Tačiau jei pasitvirtintų rizika pagrįstos kontrolės požiūriu saugumas ir patikimumas kontrolės sistemai, būtų galima pakoreguoti patikrinimų ūkiuose dažnį.

3.21 EESRK pritaria Komisijos pasiūlyme numatytam smulkiųjų ūkininkų grupių sertifikavimui siekiant sumažinti tikrinimų ir sertifikavimo išlaidas ir susijusio administravimo naštą, taip pat užtikrinti ES ūkininkams tokias pačias konkurencijos sąlygas, kaip ir trečiųjų šalių ūkio subjektams. Tačiau EESRK kartu pabrėžia, kad tai yra sudėtingas uždavinys, kurį reikia atlikti.

3.22 EESRK mano, kad reikėtų panaikinti į pasiūlymą dėl teisės akto įtrauktą nuostatą dėl išimčių taikymo mažmenininkams, kadangi tokiu atveju verslo įmonėms parduodančioms fasuotus ekologiškus produktus reikės gauti sertifikatus. Dėl šio reikalavimo kils kliūčių prekybai ekologiškais produktais ir sumažės šių produktų prekybos vietų, taigi ir galimybių vartotojams jas įsigyti. Smulkios prekybos įmonės gali nenorėti patirti išlaidų norėdamos gauti sertifikatus, joms suteikiančius teisę prekiauti ekologiškais produktais, jei šios įmonės ketina prekiauti tik tam tikrais sezoniniais produktais. Tokiu atveju ekologiškų produktų gamintojams gali kilti didelių sunkumų parduoti savo produkciją.

3.23 EESRK pabrėžia, kad būtina imtis rinkos priežiūros priemonių ES lygmeniu siekiant surinkti informaciją apie įvairius Europos rinkoje esančius produktus ir rinkos tendencijas, visų pirma susijusias su galimybe gauti ekologiškų sėklų įvairiose valstybėse narėse.

3.24 EESRK teigiamai vertina Komisijos ketinimą pateikti ekologinės gamybos plėtojimo Europos Sąjungoje veiksmų planą ir tikslus, tačiau mano, kad šis planas labai bendro pobūdžio ir neišsamus. Būtina aiškiai ir tiksliai apibrėžti Komisijos veiksmų plane siūlomas priemones. Kadangi kai kuriose srityse Komisija numato tik pasiūlyti, patarti, padėti, apsvarstyti ar paraginti, tuo tarpu ūkininkai ir visuomenė laukia konkrečių veiksmų.

3.25 EESRK mano, kad vienas iš veiksmų plano prioritetų turėtų būti ekologiškų produktų gamintojų, tradicinių gamintojų ir genetiškai modifikuotų augalų augintojų sambūvio siekiant bendro tikslo – sumažinti taršos GMO riziką. Tik savalaikis bendravimas su žmonėmis, diskusijos dėl iššylančių problemų ir sprendimų paieška padės pasiekti rezultatų ir užtikrinti įvairių sričių sambūvį. EESRK prašo Komisijos numatyti suinteresuotųjų šalių informavimui ir jų įtraukimui į sprendimų priėmimo procesą būtinas priemones.

3.26 Supažindinimo su Europos ekologinio ūkininkavimo paramos priemonėmis, numatytomis veiksmų plane, nepakaks ES ekologiškų produktų konkurencingumui sustiprinti ir jų gamybos apimtims padidinti. EESRK rekomenduoja surengti ES finansuojamą informavimo kampaniją, kuri leistų suteikti dar daugiau informacijos apie Europos ekologinės gamybos sistemą, taip pat apie naują ES ekologinės gamybos logotipą.

3.27 EESRK mano, kad Komisija turėtų labiau remti jaunimo profesinį mokymą, mokymąsi visą gyvenimą ir inovacijas ekologinio ūkininkavimo srityje ir tam numatyti lėšų kaimo plėtros ir kitose Europos programose. EESRK siūlo Komisijai atitinkamai papildyti pasiūlymą dėl teisės akto ir atitinkamas programas numatant galimybę profesinėms mokykloms, kolegijoms ir kitoms mokymo įstaigoms gauti paramą, kuri leistų užtikrinti mokymą ir inovacijas ekologinio ūkininkavimo srityje.

3.28 Be to, ekologinė gamyba tapo viena pagrindinių jaunimo pritraukimo į žemės ūkį priemonių. Naujų informacinių ir ryšių technologijų plėtra ir iš miestų kilusio jaunimo dalyvavimas vykdant ekologinę gamybą šiam sektoriui atveria puikių galimybių tapti inovacijų diegimo varomąja jėga mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse.

2014 m. spalio 16 d., Briuselis.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos tarnybų darbo dokumento „Veiksmų plano dėl ES kelionių daugiarūšių transportu informacijos, planavimo ir bilietų pardavimo paslaugų įgyvendinimo rengimas“

(SWD(2014) 194 final)

(2015/C 012/13)

Pranešėjas **Jan Simons**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. birželio 13 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos tarnybų darbo dokumento „Veiksmų plano dėl ES kelionių daugiarūšių transportu informacijos, planavimo ir bilietų pardavimo paslaugų įgyvendinimo rengimas“

SWD (2014) 194 final.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. spalio 1 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 147 nariams balsavus už ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas palankiai vertina Komisijos tarnybų darbo dokumentą, kadangi tai yra pirmas žingsnis ES mastu kuriant kelionių daugiarūšių transportu informacijos, planavimo ir bilietų pardavimo sistemų rinką, tačiau mano, kad siekiant aiškumo pavadinime turėtų būti nurodyta, kad pasiūlymas susijęs su keleivių vežimu.

1.2 Jis pritaria Komisijos požiūriui, kad reikia ne priimti teisės aktus, o siekti nustatyti sistemą, kuri padėtų kurti šią plataus masto rinką.

1.3 Todėl Komitetas siūlo sukurti diskusijų platformą ir atsižvelgti į jau sukauptą esamų diskusijų forumų, kuriuose atstovaujama visoms šalims, patirtį ir ja pasinaudoti. Šios platformos tikslas – atlikti skatintojo vaidmenį, kad būtų galima kuo skubiau tikruoju laiku perduoti informaciją apie keliones, jų planavimą ir bilietų kainas. Komitetas pasirengęs atlikti tam tikrą vaidmenį šios platformos veikloje, visų pirma ginti pilietinės visuomenės interesus.

1.4 EESRK mano, kad jeigu kelionių paslaugų naudotojų atstovų, transporto paslaugų teikėjų, nacionalinių ir ES valdžios institucijų bendradarbiavimas neduos teigiamų rezultatų, Komisija turėtų apsvarstyti, ar tikslinga priimti teisėkūros priemonės ir, prireikus, kokiose srityse.

1.5 Komitetas su nerimu pažymi, kad vis didėja atotrūkis tarp naudotojui teikiamų galimybių gauti informaciją tikruoju laiku (pavyzdžiui, per mobiliųjų telefonų taikomas programas) ir vis dar atsiliekančių paslaugų teikėjų pasiūlos. Komitetas mano, kad daugiau dėmesio turi būti skiriama pažeidžiamų keleivių grupių, pavyzdžiui, specifinių poreikių turinčių žmonių, padėčiai gerinti, taip pat keleivių teisėms, kurios, beje, skiriasi priklausomai nuo transporto rūšies. Šis klausimas susijęs ne tik su keleivių teisėmis paslaugų teikėjų atžvilgiu ir atvirkščiai, bet ir su teisiniais paslaugų teikėjų tarpusavio santykiais, taip pat ir dėl keleivių teisių.

1.6 Duomenų rinkimas ir ypač transporto paslaugų teikėjų pajamų paskirstymas yra labai opi problema. Šiuo klausimu Komitetas rekomenduoja išsamiai išnagrinėti galimybę įsteigti tarpuskaitos namus, kokie egzistuoja Japonijoje, kad ateityje naudotojui pakaktų įsigyti vieną bilietą.

2. Įžanga

2.1 2014 m. birželio 13 d. Komisija pateikė Komitetui oficialų prašymą parengti nuomonę dėl Komisijos tarnybų darbo dokumento (toliau – darbo dokumentas) dėl **Veiksmų plano dėl ES kelionių daugiarūšių transportu informacijos, planavimo ir bilietų pardavimo paslaugų įgyvendinimo rengimo.**

2.2 Komitetas palankiai vertina Komisijos darbo dokumentą, kadangi mano, kad geresnė prieiga ES piliečiams prie informacijos apie keliones daugiarūšių transportu, jų planavimo ir bilietų pardavimo sistemų yra ypač svarbus klausimas Europos gyventojams.

2.3 Prieš paskelbiant darbo dokumentą surengtos viešos konsultacijos parodė, kad siekiant skaidrios informacijos keleiviams apie keliones daugiarūšių transportu rinkos ES visų pirma būtina išspręsti tam tikras dideles problemas, susijusias su:

- nepakankama prieiga prie duomenų,
- didelėmis problemomis sąveikumo srityje,
- nesuderintais duomenimis ir informacijos srautais,
- didelę įtaką rinkoje turinčių įmonių tendencija kurti nuosavas sistemas.

2.4 Komisija norėtų, kad Komitetas jai pasiūlytų, kaip atsižvelgiant į 2.3 punkte nurodytas problemas sukurti skaidrią daugiarūšio keleivių vežimo paslaugų rinką, kurioje keliautojai galėtų tikruoju laiku gauti informaciją apie keliones ir jų planavimą, taip pat internetu įsigyti vieną bilietą visoms kelionėms po ES.

2.5 Komitetas jau yra pabrėžęs šio klausimo svarbą dar prieš 2011 m. kovo 28 d. paskelbiant baltąją knygą „Bendros Europos transporto erdvės kūrimo planas. Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos transporto sistemos kūrimas“ (COM(2011) 144 final).

2.5.1 2009 m. gegužės 13 d. Komitetas priėmė nuomonę⁽¹⁾ dėl Komisijos pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, kuria nustatomi kelių transportui ir jo sąsajoms su kitų rūšių transportu skirtų pažangiųjų transporto sistemų diegimo pagrindai.

2.5.2 Šioje nuomonėje Komitetas rekomenduoja skubiai plėtoti pažangiąsias transporto sistemas, kurios apdoros dideles ir nuolat augančias duomenų apimtis. Todėl reikės laikytis ilgalaikio požiūrio ir atsižvelgti ne tik į galimą sistemų raidą ateityje, bet ir į asmens duomenų apsaugą.

2.6 Tačiau praėjus penkeriems metams Komitetas turi pripažinti, kad padėtis, deja, iš esmės nepasikeitė. Ir toliau nėra arba nepakanka galimybių gauti informaciją internetu; netgi patys duomenys yra neišsamūs ir nesuderinami. Todėl ne tik judumo platformų atsakingiems darbuotojams, bet galiausiai ir pačiam keleiviui, norinčiam keliauti Europos Sąjungoje ir kuo geriau pasinaudoti įvairiomis transporto rūšimis, neįmanoma greitai ir tinkamai sužinoti, kaip planuoti kelionę, kokia galėtų būti jos forma bei įvertinti jos trukmę ir kainą.

3. Darbo dokumento nuostatos

3.1 Komisijos pasiūlymai, išdėstyti darbo dokumente, atitinka viziją, pateiktą 2011 m. baltojoje knygoje dėl transporto, kurioje pabrėžiama, kad būtina geriau integruoti įvairias transporto rūšis siekiant, kad judumas būtų efektyvesnis ir patogesnis vartotojui.

⁽¹⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 85.

3.2 Komisijos baltosios knygos dėl transporto politinis tikslas – sukurti daugiarūšio transporto informacijos ir mokėjimo paslaugų sistemą, kuri pradėtų veikti 2020 m. Šioje knygoje Komisija taip pat pabrėžia, kad informacijos prieinamumas yra ypač svarbus užtikrinant sklandų judumą „nuo durų iki durų“.

3.3 Be to, reikėtų sudaryti sąlygas plėtoti ir naudoti pažangias ir sąveikas sistemas, skirtas planuoti keliones daugiarūšiu transportu, gauti apie jas informaciją, rezervuoti bilietus ir sužinoti kainas.

3.4 Darbo dokumente Komisijos tarnybos nurodo, kad šiuo metu yra daugiau nei šimtas kelionių ES įvairių rūšių transportu planavimo sistemų. Tačiau keliaujantiems pateikiama informacija yra neišsami, todėl jų pasirinkimas negali būti pagrįstas išsamia informacija. Tai pasakytina ir apie transporto bilietus. Nėra galimybės nusipirkti vieną bilietą tarpvalstybinei kelionei ES pasinaudojant daugiarūšiu transportu.

3.5 2012 m. liepos 17 d. Nikosijoje vykusiame neoficialiame ministrų susitikime pabrėžta, kad būtina visoje ES užtikrinti informaciją apie daugiarūšio transporto eismą tikruoju laiku ir keliones ir tokios informacijos prieinamumą, taip pat nustatyti standartus siekiant užtikrinti sąveiką. Komisija taip pat paraginta apsvarstyti galimybes, kaip pagerinti transporto duomenų prieinamumą.

3.6 Šioje srityje vykdoma nemažai iniciatyvų, pavyzdžiui, pirmoji iniciatyva, skirta pažangiajam judumui (angl. *Smart Mobility Challenge*), kuria pramonė ir kiti suinteresuotieji subjektai raginami pateikti pasiūlymų, kaip sukurti bendrą kelionių daugiarūšiu transportu planavimo sistemą Europoje; pažangiųjų bilietų aljanso (angl. *Smart Ticket Alliance*) sukūrimas siekiant pagerinti sąveiką tarp nacionalinių ir regioninių elektroninių bilietų sistemų viešojo transporto srityje; parengtas „visapusiškos paslaugos“ (angl. *Full Service*) modelis: tai geležinkelių transporto sektoriaus iniciatyva, kuria siekiama parengti keitimosi geležinkelių transporto duomenimis standartus, įskaitant judumą „nuo durų iki durų“.

3.7 Komisija teigiamai vertina šias iniciatyvas, tačiau jos ir toliau yra susijusios tik su tam tikrais klausimo aspektais. Jos nevykdomos visoje ES, neapima visų keleivinio transporto rūšių ir nėra visiškai panaudojamos tikruoju laiku.

3.8 Darbo dokumente Komisija nurodo, kad norint užtikrinti sklandų judumą „nuo durų iki durų“, reikia išspręsti šias problemas:

- nepakankamos prieigos prie informacijos apie keliones daugiarūšiu transportu ir eismą,
- kokybiškų duomenų apie keliones daugiarūšiu transportu ir eismą stokos,
- duomenų formato sąveikos trūkumo ir keitimosi duomenimis protokolų nebuvimo,
- bendradarbiavimo tarp suinteresuotųjų subjektų trūkumo.

3.9 Komisijos manymu, šias problemas galima išspręsti laikantis integruoto požiūrio įgyvendinant šešis veiksmus:

- a) užtikrinti laisvą ir vienodą prieigą prie informacijos apie daugiarūšio transporto eismą ir keliones daugiarūšiu transportu,
- b) pateikti kuo daugiau duomenų apie daugiarūšio transporto eismą ir keliones daugiarūšiu transportu,
- c) taikyti suderintus ir sąveikius duomenų formatus ir sudaryti keitimosi duomenimis protokolus,
- d) skatinti sujungti esamas paslaugas,
- e) sudaryti sąlygas veiksmingai bendradarbiauti suinteresuotiesiems subjektams,
- f) geriau informuoti apie kelionių daugiarūšiu transportu informacijos, planavimo ir bilietų pardavimo paslaugų naudą.

3.10 Komisija parengė preliminarų šių veiksmų grafiką ir nurodo, kad šiuo metu atlieka poveikio vertinimą.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Komitetas ryžtingai pritaria, kad reikia šalinti sklandžiam vidaus rinkos veikimui – ir, žinoma, didžiulei keleivių vežimo rinkai – trukdančias kliūtis. Siekiant aiškumo pavadinime reikėtų paminėti sąvoką „keleivių vežimas“.

4.2 Reikia pabrėžti, kad nagrinėjamas klausimas susijęs su paradoksalia situacija: viena vertus, sparčiai gerėja naudotojų galimybės gauti informaciją, kita vertus, ir būtent dėl šios priežasties, tokia priemonė, kaip teisės aktas, kuris turi būti naudingas vartotojui, nuolat labai vėluojama parengti net neišsiaiškinus, ar šiam teisės aktui pritaras duomenų teikėjai.

4.3 Komitetas mano, kad tokią paradoksalią padėtį galima išspręsti užmezgant glaudų keleivių ir jų atstovų, įvairių transporto paslaugų teikėjų ir nacionalinių ir ES valdžios institucijų bendradarbiavimą. Jis galėtų vykti nuolatinėje diskusijų platformoje, kurioje būtų bendrai svarstomos problemos. Žinoma, reikėtų atsižvelgti į įvairių šioje srityje egzistuojančių su Europos Komisija bendradarbiaujančių forumų sukauptą patirtį. Komitetas pasirengęs šioje platformoje atlikti, pavyzdžiui, tarpininko vaidmenį.

4.4 Vis dėlto, tam, kad tokia platforma sklandžiai veiktų, visų pirma reikia, kad transporto paslaugų teikėjai sutiktų diskusijose atvirai ir sąžiningai pateikti savo turimus duomenis ir informaciją, ypač apie kainas. Šioje srityje negalima taikstyti su atsainiu požiūriu ir protekcionistinio pobūdžio elgesiu.

4.5 Tokio paslaugų teikėjų požiūrio priežastys – visų pirma skirtingos įvairių transporto rūšių keleivių teisės, su duomenų rinkimu susijusios problemos ir ypač pajamų paskirstymas. Galbūt šią problemą būtų galima spręsti užtikrinant būtiną kiekvienos transporto rūšies konkurenciją ir įvairių transporto rūšių tarpusavio konkurenciją, dar vienas sprendimas gali būti transporto paslaugų teikėjų tarpuskaitos namų įsteigimas mokėjimams tarp transporto paslaugų teikėjų vykdyti. Tokia sistema veikia Japonijoje ir yra pasiteisinusi.

4.6 Komitetas mano, kad NFC (angl. *Near Field Communication*)⁽²⁾ technologijos ir kitų esamų ar būsimų technologijų standartizavimas turėtų sudaryti galimybę laisvai keliauti įvairiomis transporto priemonėmis iš vienos šalies į kitą naudojantis mobiliuoju telefonu, kuriame būtų viena iš šių technologijų.

4.7 Šiuo metu yra plėtojamos praktiškai visą Europos apimančios kelionių daugiarūšiu transportu informacijos, planavimo ir bilietų pardavimo kombinuotos sistemos, pavyzdžiui, jau veikianči Vokietijos geležinkelių transporto sistema Qixxit (DB Bahn) (www.Qixxit.de), arba pasaulinio mokslinio konsorciumo bandomasis projektas *Enhanced Wisetrip*, kurį finansuoja ES. Tai daug žadantys projektai, tačiau šiuo metu jie suteikia informacijos tik apie kelionių planavimą. Šių paslaugų teikėjai turi atkreipti visuomenės dėmesį į šias galimybes.

4.8 Komitetas taip pat pabrėžia, kad pritaria Komisijos tarnybų požiūriui, jog Komisijos vaidmuo veikia turi būti skatinti, sudaryti sąlygas ir ieškoti novatoriškų sprendimų, o ne rengti naujus teisės aktus.

4.9 Vis dėlto Komitetas nori pažymėti, kad jei platformos dalyviams nepavyks rasti veiksmingų sprendimų, Komisija turėtų numatyti papildomas priemones ir, prireikus, parengti pagrindų teisės aktą.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Komitetas atkreipia dėmesį į sparčiai didėjantį neatitikimą tarp augančio keleivių poreikio tikruoju laiku gauti informaciją apie keliones, jų planavimą ir kainas ir nepakankamos pasiūlos tenkinant šiuos poreikius.

5.2 Technologinių inovacijų srityje reikėtų įdiegti standartizuotas sąsajas, kad būtų galima susieti įvairias informacijos ir bilietų rezervavimo sistemas laikantis verslo modelių ir pateikimo rinkai metodų. Šioje srityje dirba operatoriai ir trečiosios šalys.

⁽²⁾ OL C 24, 2012 01 28, p.146.

5.3 Komitetas pažymi, kad yra kokybiškų duomenų apie daugelio geležinkelių transporto tvarkaraščius. Gali būti išimčių, tačiau Komisijos reglamento (ES) Nr. 454/2011 dėl telematikos priemonių keleivių vežimo paslaugoms įgyvendinimas turėtų padėti užtikrinti, kad visos licencijas turinčios geležinkelių transporto bendrovės per keletą metų įvykdytų savo įsipareigojimus. Uždavinys – sugebėti dalytis šiais duomenimis su kitomis transporto rūšimis laikantis rinkos taisyklių.

5.4 Pavyzdžiui, požiūris, besąlygiškai grindžiamas visiems prieinamais duomenimis, susijęs su rizika, kad įvairiuose informacijos šaltiniuose klientui bus pateikti nevienodi rezultatai. Klientui reikia ne duomenų, o patikimos informacijos. Svarbiausia, kad duomenų teikėjai, t. y. operatoriai, užtikrintų prieigą prie tvarkaraščių duomenų. Jie taip pat turi užtikrinti kuo geresnę informacijos apie jų paslaugas kokybę ir tinkamai apibrėžti atsakomybę esant klaidai.

5.5 Diegiant kelionių daugiarūšių transportu planavimo sistemą įvairių formatų duomenų, susijusių su įvairiomis transporto rūšimis, integravimas į operatorių ir kitų informacijos teikėjų sistemas yra sudėtingas ir daug kainuojantis. Tai pasakytina ir apie šių nuosavų sistemų sujungimą.

5.6 Be to, šie naudojami duomenų formatai yra gerosios praktikos specifinėje jų taikymo srityje atspindys. Jie didžiąja dalimi atliepia dabartinius poreikius ir yra nuolat tobulinami atsižvelgiant į besikeičiančius klientų ir įmonių poreikius ir technologinę pažangą. Todėl reikalavimas visoms transporto rūšims taikyti konkrečius duomenų formatus nebūtinai padės išspręsti junglumo problemą.

5.7 Priešingai – toks reikalavimas gali sumažinti klientams teikiamų duomenų ir informacijos kokybę, kadangi reikės rasti mažesnę bendrą vardiklį. Be to, dėl šio privalomo ir bendro duomenų formato taikymo šie duomenys gali tapti neveiksmingi ir sumažėti operatorių noras pasinaudoti technologinės pažangos naujovėmis.

5.8 Geležinkelių sektoriaus „visapusiškos paslaugos“ modelio iniciatyva (angl. *Full Service Model* – FSM), įgyvendinama bendradarbiaujant su kitais suinteresuotaisiais subjektais, šiuo metu siekiama nustatyti tokias sąsajas geležinkelių rinkoje atsižvelgiant į daugiarūšį vežimą. Svarbu ir toliau laikytis nediskriminavimo principo ir užtikrinti, kad visiems dalyviams būtų sudarytos vienodos sąlygos teikti savo idėjas. FSM iniciatyva įgyvendinamas šis principas pasinaudojant internetine IT struktūra, leidžiančia technologijų tiekėjams pasinaudoti jos specifikacijomis ir sukurti nuosavas platformas, naujo tipo prietaikas arba bet kokią kitą būsimą technologinę naujovę.

5.9 Analogiškai Tarptautinė oro transporto asociacija (IATA) pradėjo įgyvendinti savo iniciatyvą *New Distribution Capability* (NDC), kuria siekiama tokio paties tikslo. Viešojo transporto sektoriuje Tarptautinė viešojo transporto sąjunga (UITP) kartu su pažangių bilietų pardavimo sistemų aljansu (*Smart Ticketing Alliance*, STA) siekia sudaryti galimybę keistis duomenimis remiantis sąveiką lustine kortele. Šios iniciatyvos rodo šio sektoriaus siekį pateikti rinkai sprendimus, kurie padėtų įveikti duomenų formato integravimo sunkumus.

5.10 Norint užtikrinti tiek duomenų, kad jų pakaktų kelionių planavimo sistemai sukurti, būtinas veiksmingas įvairių transporto rūšių, savivaldybių ir kitų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimas siekiant sudaryti sąlygas sklandžiam judumui. Kelionių daugiarūšių transportu planavimo sistemų rinka yra gana nauja ir sparčiai vystosi: tokias priemones plėtoja daugelis srities naujokų (pvz., AtoB, GoEuro, Waymate), taip pat jau seniai judumo sektoriuje veikiančių įmonių (pvz., Daimler, įdiegęs Moovel platformą, DB – Qixxit).

5.11 Komitetas mano, kad įvairių transporto rūšių paslaugų teikėjai turi ne apsiriboti vien komerciniu požiūriu į rinką, o suvienyti pastangas, kad užtikrintų diferencijuotą informacijos apie keliones ir jų kainas pasiūlą, kuri nuolat atitiktų iš esmės skirtingus naudotojų lūkesčius.

5.12 Komisijos tikslas – užtikrinti integruotą bilietų pardavimą, t. y. pasiekti, kad visoms transporto rūšims būtų parduodamas vienas bilietas. Komitetas ryžtingai pritaria šiam tikslui. Tačiau atsižvelgiant į šios rinkos sąlygas būtent tai bus didžiausia ir veikiausiai paskutinė sprendina problema.

5.13 Šioje srityje galima pastebėti viltį teikiančių pokyčių. Pavyzdžiui, 2014 m. birželio mėn. geležinkelių sektorius sukūrė daugiarūšio vežimo platformą, kurioje pateikiama informacija apie oro transportą ir kitas transporto rūšis, pavyzdžiui, keleivių vežimą autobusu ir dviračių nuomą; vis dėlto joje, deja, kol kas nėra informacijos apie bilietus.

5.14 Remiantis Komiteto turima informacija susidaro įspūdis, kad šiuo metu visos sąsajos įmanomos, tačiau dar ne internete. Ir būtent šioje srityje kyla sunkumų. Transporto naudotojas nori turi turėti galimybę gauti informaciją internetu ir įsigyti vieną bilietą, su kuriuo jis galėtų įvairiomis transporto rūšimis keliauti po ES tarptautiniais maršrutais.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Nauja aviacijos era. Aviacijos rinkos atvėrimas saugiai ir tvariai civiliniais tikslais naudojamoms nuotolinio valdymo orlaivių sistemoms“

COM(2014) 207 final

(2015/C 012/14)

Pranešėjas **Jan Simons**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. gegužės 15 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Nauja aviacijos era. Aviacijos rinkos atvėrimas saugiai ir tvariai civiliniais tikslais naudojamoms nuotolinio valdymo orlaivių sistemoms“

COM(2014) 207 final.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. spalio 1 d. priėmė savo nuomonę.

Pramonės permainų konsultacinė komisija prisidėjo prie šio darbo ir parengė papildomąją nuomonę (pranešėjas Jan Simons, bendrapranešėjis Marcel Philippe), kurią priėmė 2014 m. rugsėjo 16 d.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 168 nariams balsavus už ir 8 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europa turi puikias galimybes pasinaudoti besikuriančios nuotoliniu būdu pilotuojamų orlaivių sistemų (toliau RPAS) (angl. *Remotely Piloted Aerial Systems*) pramonės nauda, kuri skatina užimtumą ir tvirtina Europos, kaip technologijų ir plėtros žinių centro, vaidmenį. Šiuo metu skiriamas Europos MVĮ finansavimas galėtų dar labiau skatinti RPAS pramonės plėtrą.

1.2 Sąvokos „RPAS“ ir „UAV“ (angl. *Unmanned aerial vehicle*) vartojamos pagal Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos (ICAO) nustatytas tarptautines taisykles. ICAO nevirtoja sąvokos anglų kalba „drone“, tačiau bendrinėje kalboje šis terminas jau plačiai vartojamas. (*Vertėjos pastaba*: dokumente lietuvių kalba vartojamas terminas „orlaivis“). Siekiant išvengti teisinės painiavos, taip pat ir painiavos dėl civilinės atsakomybės ir draudimo, Europos lygmeniu reikėtų vartoti ICAO terminologiją.

1.3 Visuotinai pripažįstama, kad RPAS reikia visapusiškai integruoti į esamas aviacijos formas, įskaitant kiekvieno orlaivio pripažinimą ir identifikavimą. Didelį poveikį šioje srityje, ypač Europoje, turės augantis susidomėjimas komerciniu mažesnių (lengvesnių nei 150 kg) RPAS naudojimu.

1.4 Norint sudaryti sąlygas komerciniam RPAS, visų pirma mažesnių, naudojimui prireiks tolesnio koregavimo (pavyzdžiui, nustatyti daugiau civilinės atsakomybės apribojimų, ištraukti mažesnio svorio RPAS (mažiau nei 500 kg) kategorijas, koreguoti rizikos lygius, susijusius su labai mažų RPAS aerodinaminėmis savybėmis ir kt.).

1.5 Viena pagrindinių išankstinių sąlygų mažų RPAS naudojimui yra suderintos taisyklės, visų pirma RPAS naudotojams, susijusios su sauga ir mokymu, taip pat ir taisyklės bei atitinkamos nuostatos dėl privatumo, duomenų apsaugos, civilinės atsakomybės ir draudimo. Tam prireiks naujų arba griežtesnių standartų, taikomų tiek privačiam, tiek komerciniam naudojimui, pavyzdžiui, susijusių su mažesnių RPAS identifikavimu ir su apsauga nuo kompiuterinių įsilaužimų ir nuo to, kad trečia šalis neperimtų jų kontrolės. Komitetas rekomenduoja Komisijai imtis aktyvių veiksmų šioje srityje.

1.6 Komitetas visiškai pritaria nurodytam komunikato ⁽¹⁾ tikslui – įvertinti, kaip sukurti puikią investicinę aplinką RPAS veiklai Europos Sąjungoje, tiek gamybai, tiek ir naudojimui. Jis taip pat pabrėžia teigiamą poveikį tiesioginiam ir netiesioginiam užimtumui ir su tuo susijusiam našumo padidėjimui apskritai.

1.7 Ateityje Europa turės koordinuoti su šia sritimi susijusių civilinių ir karinių technologijų plėtrą ES, kai įmanoma, pasinaudodama sinergija.

1.8 Reikalingi kuo tikslesni duomenys apie RPAS oro eismą, atsižvelgiant į visus eksploatuojamus orlaivius. Šiuo tikslu reikia parengti tinkamas priemones.

2. Ižanga

2.1 Jau seniai RPAS plačiai naudojamos tiek kariniais, tiek civiliniais tikslais. Tačiau plataus masto diskusija dėl komercinio jų panaudojimo ir integravimo į civilinę aviaciją bei dėl susijusių saugos klausimų, pavyzdžiui, teisės aktų, sertifikavimo ir mokymo, kartu su privatumo, duomenų apsaugos, civilinės atsakomybės ir draudimo aspektais, išsibėgėjo visai neseniai. Jų panaudojimas galėtų lemti tokį socialinį perversmą, kurį tam tikrais aspektais būtų galima palyginti su internetu, kuris pirmiausia įsitvirtino karinėje srityje, o vėliau – pritaikytas ir demokratizuotas – iš esmės pakeitė daug profesijų ir sukūrė naujų.

2.2 RPAS naudojimas, ypač civiliniais tikslais, labai padidėjo – tai pasakytina tiek apie skaičių, dydį ir svorį, tiek ir apie nuolat augantį naudojimo paskirčių skaičių. Šiuo metu jau nustatytos penkios didelės rinkos: laisvalaikio, informacijos ir žiniasklaidos, stebėjimo ir patikros (elektros, vamzdynų, pramoninių įrengimų), Žemės mokslų (žemės ūkio, aplinkos) ir visuomenės saugos (paieškos ir gelbėjimo tarnybos, tarša, viešosios tvarkos palaikymas, minios kontroliavimas ir kt.).

2.3 Pigesni, ypatingai lankstūs ir mažiau invaziniai RPAS gali perimti tik dalį pilotuojamų orlaivių ir ypač sraigasparnių atliekamų funkcijų. RPAS naudojimas labai išaugs dėl didelio skaičiaus mažų, labai universalių ir ekonomiškų skraidančių aparatų naujų taikymo būdų. Tokiu būdu atsiras nauji taikymo būdai, kurie turės tiesioginį ir netiesioginį poveikį užimtumui ir apskritai ekonomikai, pavyzdžiui, padidins našumą.

2.4 Todėl klausimas, ar reikia RPAS integruoti į esamas aviacijos formas jau nebekyla, o įdomu sužinoti – kaip ir kada tai įvyks. Didelį poveikį šioje srityje, ypač Europoje, turės augantis susidomėjimas komerciniu mažesnių (lengvesnių nei 150 kg) RPAS naudojimu.

2.5 Todėl, rengiantis RPAS integravimui, šiuos aspektus reikės laiku apsvarstyti tiek Europos, tiek ir ICAO lygmeniu. Siekiant, kad, RPAS naudojimą pripažintų visuomenė Europoje ir už jos ribų, pagrindinis vaidmuo teks saugos ir privatumo klausimams bei suderintiems atitinkamiems teisės aktams.

2.6 Komisijos komunikate ⁽²⁾ pateikiama tinkama ir pakankamai išsami esamų spręstinių klausimų apžvalga ir esama padėtis, susijusi su mažesnių RPAS naudojimu Europoje ir su reguliavimo iniciatyvomis, kurių ėmėsi Komisija.

⁽¹⁾ „Nauja aviacijos era. Aviacijos rinkos atvėrimas saugiai ir tvariai civiliniais tikslais naudojamoms nuotolinio valdymo orlaivių sistemoms“, COM(2014) 207 final, 2014 m. balandžio 8 d.

⁽²⁾ Ten pat.

3. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

3.1 Prognozuojama, kad iki 2050 m. civilinėje aviacijoje bus naudojama nemažai įvairių tipų ir charakteristikų orlaivių. Kai kuriuos jų valdys pilotai, kai kurie – bus valdomi nuotoliniu būdu. Todėl svarbu sukurti Europos rinką RPAS, taip pat žinomų kaip nepilotuojami orlaiviai (angl. „drones“). RPAS – tai dalis platesnės nepilotuojamų orlaivių sistemų (angl. UAS) kategorijos, apimančios ir orlaivius, kuriuos galima programuoti skraidyti savarankiškai. RPAS pilotas valdo nuotoliniu būdu.

3.2 Ši technologija sparčiai brendo ir dabar gali būti naudojama ne tik karinei paskirčiai. Todėl RPAS turi būti pajėgūs skraidyti nesuskirstytoje orlaivių oro erdvėje, t. y. skraidyti kaip „įprasto“ oro eismo dalyviai. Iki šiol technologija buvo naudojama, pavyzdžiui, fotografavimui arba infrastruktūrai stebėti, tačiau ateityje ji turėtų būti naudojama prekių arba žmonių vežimui.

3.3 Komunikate išdėstytas Komisijos požiūris, kaip spręsti RPAS klausimą europinėje politikos sistemoje ir kaip plėtoti viešąjį interesą atitinkančią rinką. Imantis reguliavimo veiksmų ir susijusių tyrimo ir plėtros pastangų bus remiamasi iniciatyvomis, kurių ėmėsi įvairūs dalyviai, įskaitant:

- Europos aviacijos saugos agentūrą (EASA),
- nacionalinės civilinės aviacijos valdžios institucijas,
- Europos civilinės aviacijos įrangos organizaciją (EUROCAE),
- Eurokontrolę,
- Jungtinę nepilotuojamų sistemų taisyklių nustatymo instituciją (JARUS).

3.4 Europos aviacijos politikos prioritetą yra sauga. Esami teisės aktai trukdo plėtoti Europos rinką, nes nacionaliniams leidimams netaikomas valstybių narių abipusio pripažinimo principas, todėl jais naudojantis negalima vystyti veiklos visos Europos mastu. Reguliavimo sistemoje turi būti atsižvelgiama į plačią orlaivių įvairovę, pirmiausia pagrindinį dėmesį skiriant jau brandžioms technologijoms. Išsamesnės taisyklės gali būti diegiamos laipsniškai, kad vėliau būtų galima leisti sudėtingesnius RPAS skrydžius.

3.5 Kai kurių pagrindinių technologijų, reikalingų saugiai integruoti RPAS, dar nėra. Todėl mokslinių tyrimų ir plėtros pastangas prireiks orientuoti į tolesnį šių technologijų vystymą. Tai visų pirma pasakytina apie vadovavimo ir valdymo, aptikimo ir išvengimo technologijas, apsaugos nuo įvairių išpuolių technologijas, skaidrių ir suderintų ypatingųjų atvejų procedūras, gebėjimą priimti sprendimus siekiant užtikrinti standartinį ir nuspėjamą elgesį visais skrydžio etapais ir žmogiškojo veiksnio klausimus.

3.6 Kartu svarbu užtikrinti RPAS perduotų ir gautų duomenų saugumą. Be to, turi būti sudaryta galimybė saugiai perduoti duomenis, kuriais keičiasi įvairūs naudotojai, kad būtų užtikrintas tinkamas sistemos veikimas.

3.7 Vykdam RPAS skrydžius neturi būti pažeidžiamos pagrindinės teisės, įskaitant teisę į privatų gyvenimą. Prireikus rinkti duomenis, būtina laikytis duomenų apsaugos nuostatų, nustatytų Duomenų apsaugos direktyvoje 95/46/EB ir Pamatiniame sprendime 2008/977. Todėl atveriant aviacijos rinką RPAS reikėtų įvertinti priemones, kurių imtis būtina siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi pagrindinių teisių.

3.8 Atsižvelgiant į tai, kad bet kada gali įvykti avarija, būtina apsvaistyti ir draudimo bei kompensavimo taisykles. Komisija įvertins būtinybę iš dalies pakeisti esamas taisykles. Ji remis RPAS rinkos formavimąsi ir skatins šioje srityje veikiančių įmonių, įskaitant didelį skaičių MVĮ ir naujai įsteigtų įmonių, konkurencingumą.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Nors RPAS jau kurį laiką naudojami kariniais ir civiliniais tikslais, o ypač per pastaruosius keletą metų jų naudojimas labai išaugo, tačiau diskusija apie tarptautinius ir nacionalinius teisės aktus ir kontrolę pradėta visiškai neseniai.

4.2 Esama nepilotuojamų orlaivių nomenklatūra yra labai įvairi: bepilotis orlaivis (angl. „drone“), nepilotuojamas skraidomasis aparatas (UAV), nepilotuojamų orlaivių sistema (UAS), nuotoliniu būdu pilotuojamų orlaivių sistema (RPAS) arba nuotoliniu būdu pilotuojamas orlaivis (RPA). Šie apibrėžimai ne visada suteikia daug informacijos apie konkrečias įvairių orlaivių ir sistemų ypatybes. Žodis „bepilotis orlaivis“ („drone“) yra kilęs iš karinės srities, tačiau kartais vartojamas ir civilinės paskirties kontekste.

4.3 Sąvokos RPAS ir RPA yra susijusios su ICAO (Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos) nustatytais taisyklėmis – taip ieškant būdų susieti su pilotuojamiems orlaiviams taikomais teisės aktais. RPAS skirtame ICAO vadove RPA apibūdinamas kaip konkreti nepilotuojamo orlaivio rūšis. Visiems nepilotuojamiems civiliniams orlaiviams taikomos Čikagos konvencijos 8 straipsnio nuostatos⁽³⁾. ICAO neverta apibrėžties anglų kalba „drone“. Siekiant išvengti painiavos, taip pat ir painiavos dėl civilinės atsakomybės ir draudimo, vertėtų stengtis Europos kontekste vartoti ICAO terminologiją.

4.4 Vadovaujantis Komisijos komunikatu, šioje nuomonėje sąvoka UAV yra vartojama nepilotuojamam, savarankiškai skraidančiam orlaiviui apibūdinti. RPAS yra orlaivis, kurį nuotoliniu būdu valdo trečioji šalis. Bendrinėje kalboje terminas anglų k. „drone“ jau yra plačiai vartojamas. Tačiau, siekiant išvengti teisinės painiavos, teisės aktuose būtų prasmingiau vartoti oficialiąją terminologiją.

4.5 Europos RPAS veiksmų plane⁽⁴⁾ pateikiama 15 metų laikotarpiui skirta civilinių RPAS vystymo ir integravimo į bendrą oro erdvę programa. Veiksmų plane nagrinėjamos trys konkrečios sritys: 1) moksliniai tyrimai ir plėtra, 2) saugos taisyklės ir techninis standartizavimas, ir papildomos priemonės, pavyzdžiui, privatumo ir duomenų apsauga, ir 3) draudimas ir civilinė atsakomybė. Pasiūlymai dėl bendros oro erdvės su civiliniais RPAS sukūrimo yra skirti 2016 m. metams ir vėlesniam laikotarpiui.

4.6 Tuo pačiu metu ICAO pradėjo rengti ilgai lauktas nepilotuojamų skraidomųjų aparatų (UAV) integravimo nuostatas. 2011 m. ICAO nepilotuojamų orlaivių sistemų (angl. UAS) tyrimo grupė parengė UAS skirtą aplinkrašį (328) ir pasiūlė iš dalies pakeisti Čikagos konvencijos 2, 7 ir 13 priedus dėl RPAS naudojimo tarptautinėje civilinėje aviacijoje. 2014 m. ketinama parengti naują RPAS vadovą, skirtą tokiems klausimams kaip tinkamumo skraidyti pažymėjimų išdavimų sąlygos, leidimai vykdyti RPAS skrydžius, naudotojų sertifikavimas ir naujos sąlygoms dėl tinkamumo skraidyti nustatymo, priežiūros ir naudojimo.

4.7 Be to, ICAO 2016–2018 m. ketina RPAS pradėti taikyti standartus ir rekomenduojamą praktiką (SARP – *standards and recommended practices*) ir oro navigacijos procedūras (PAN – *procedures for air navigation*), skirtas orlaiviams, naudotojams, patentavimui, nustatymo ir išvengimo sistemoms, komunikacijai ir oro eismo kontrolės reguliavimui. UAS darbo grupės teigimu, visos RPAS skirtos nuostatos turės būti paskelbtos iki 2018 m.

4.8 Diskusijos dėl taisyklių vyksta tiek ICAO, tiek ir Europos lygmeniu – ypatingai svarbios yra tos diskusijos, kurios rengiamos Jungtinėje nepilotuojamų sistemų taisyklių nustatymo institucijoje (JARUS). JARUS – tai tarptautinė nacionalinių civilinės aviacijos institucijų ir regioninių aviacijos saugos organizacijų ekspertų grupė. Ypatingą dėmesį šioje srityje reikia skirti saugai ir priemonėms kovoti su didelių ir mažesnių sistemų naudojimu nusikalstamais tikslais.

4.9 Nagrinėjant RPAS temą, dėmesį pageidautina skirti tiek bendriems nuotoliniu būdu valdomų didesnių orlaivių naudojimo aspektams, tiek ir Europoje vis plačiau naudojamoms mažesnėms RPAS. Kartu su tokiu „viešesniu“ naudojimu kaip viešosios tvarkos palaikymas, ekstremaliųjų situacijų valdymas ir tyrimas, labai išaugo komercinis (labai) mažų sistemų naudojimas nacionaliniu lygmeniu – stebėjimui, fotografijoms, stebėsenai ir patikrai. Todėl svarbu sukurti Europos rinką RPAS naudojimui šiais tikslais.

⁽³⁾ 8 straipsnis Nepilotuojami skraidomieji aparatai
Orlaivio, galinčio skristi be piloto, skrydžiai virš Susitariančiosios Valstybės teritorijos gali būti vykdomi tik turint specialų tos valstybės leidimą ir laikantis jame nustatytų sąlygų. Kiekviena Susitariančioji Valstybė išipareigoja šio nepilotuojamojo orlaivio skrydį civilinei aviacijai atvirose regionuose kontroliuoti taip, kad būtų išvengta pavojaus civiliniams orlaiviams.

⁽⁴⁾ „Roadmap for the integration of civil Remotely-Piloted Aircraft Systems into the European Aviation System“; Europos RPAS iniciatyvinės grupės baigiamoji ataskaita – 2013 m. birželio mėn.

4.10 Tokių pagrindinių teisių kaip asmens teisės į atvaizdą ir duomenis apsaugos klausimas jau buvo nagrinėjamas diskusijose dėl pilotuojamų orlaivių ir sraigtasparnių naudojimo; šiuo atveju, padidėjus mažesnių RPAS naudojimui, ypač svarbu sustiprinti ir užtikrinti asmens duomenų ir verslo informacijos apsaugą bei teisę į privatumą ir pagrindines teises. Ir toliau išlieka būtinybė taikyti atitinkamas taisykles. Kalbant apie laipsnišką tokių taisyklių įdiegimą ir su tuo susijusį mokymosi procesą, svarbus vaidmuo gali tekti įmonėms skirtoms pereinamojo laikotarpio taisyklėms ir „elgesio kodeksui“ arba „privatumo chartijai“.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Europos rinkos skatinimas

5.1.1 Komitetas palankiai vertina tai, kad Komisija atsižvelgia ir į mažų RPAS naudotojų komercinius interesus. Europa turi puikias galimybes pasinaudoti besikuriančios nuotoliniu būdu pilotuojamų orlaivių sistemų (RPAS) pramonės nauda. Stiprus RPAS sektorius skatina užimtumą ir tvirtina Europos, kaip technologijų ir plėtros žinių centro, vaidmenį.

5.1.2 Susiskaidžiusiame, tačiau geras perspektyvas konsolidavimui turinčiame sektoriuje, laimėtojomis taps tik novatoriškiausios įmonės ir įmonės, kurios yra finansiškai stipriausios ir (arba) remiamos didelių korporacijų. Todėl svarbu šias įmones aprūpinti ištekliais, užtikrinti matomumą ir stabilų reguliavimą, kad jos galėtų įveikti sunkumus ir pasinaudoti šio sektoriaus plėtros teikiama galimybėmis. Pirmiausiai reikalingi inovacijų ir mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros pajėgumams būtini ištekliai, kartu sudarius galimybę gauti finansinių lėšų. Be to, svarbu, kad šioms įmonėms būtų supaprastinta galimybė pasinaudoti teisinėmis ir reguliavimo priemonėmis. Vertėtų paskatinti ir abipusį paslaugų teikimą tarp keleto naudotojų.

5.1.3 Siekiant pasinaudoti bendros rinkos teikiama galimybėmis, reguliavimo institucijoms teks užduotis sukurti aiškia, tačiau kartu ir lanksčią teisinę sistemą, kuri atvertų kelią investicijoms į tokias naujas RPAS technologijas ir prietaikus kaip 3D spausdintuvai ir pramoninis internetas. Atsižvelgiant į tai, pasinaudojus esamu MVĮ finansavimu galima toliau skatinti RPAS pramonės plėtrą. Be to, dabartinė SESAR (BIS) programa atveria puikią galimybę skirti didesnę finansavimą moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai siekiant platesnio RPAS integravimo. „SESAR 2020“ ir „Horizontas 2020“ programose šiam klausimui turi būti skirta pakankamai daug dėmesio.

5.1.4 Gamintojams teks pereiti nuo esamos mažų partijų gamybos prie didelių, o tai reiškia, kad jiems teks pritaikyti savo gamybos priemones. Toks pritaikymas neturi sumažinti jų gaminių aukštos kokybės ir turi būti neatsiejamas nuo tolesnio jų komercinės strategijos vystymo. Tačiau, kitų RPAS kategorijų atveju, inovacijos ir konkretūs sprendimai skatina kurti ir plėsti įmones, visų pirma, MVĮ.

5.1.5 Numatomi pokyčiai nepilotuojamų orlaivių civilinėms reikmėms srityje lems dideles permainas. Siekiant išvengti darbo vietų praradimo ir skatinti naujų profesijų atsiradimą reikia numatyti, ką šie pokyčiai reiškia užimtumo sektoriui. Socialiniai partneriai turės dalyvauti nuo pat pradžių. Atsižvelgiant į tai, prireiks mokslinių tyrimų ir tiriamųjų studijų, susijusių su tvariais ir aplinkai palankiais sprendimais ir veiksmais kovai su elektronine tarša. Švietimo ir mokymo srityse reikia numatyti veiksmingas priemones šiems pokyčiams įgyvendinti.

5.1.6 Komerciniai RPAS pramonės interesai būtų dar labiau užtikrinti Europos Sąjungai ėmusiis aktyvaus vaidmens Tarptautinės telekomunikacijų sąjungos (ITU) derybose dėl dažnių skyrimo ir nesąžiningos trečiųjų šalių konkurencijos panaikinimo. Šiomis aplinkybėmis tai ypač svarbu dabar, kai vyksta derybos su JAV dėl laisvosios prekybos.

5.2 Civilinė atsakomybė ir draudimas

5.2.1 Viena pagrindinių išankstinių sąlygų RPAS naudojimui yra atitinkamos jau galiojančios arba naujos taisyklės, nustatančios RPAS operatorių ir naudotojų prievoles ir civilinę atsakomybę. Iš esmės pritariama, kad civilinė atsakomybė dėl RPAS naudojimo turi būti grindžiama pilotuojamiems orlaiviams taikomomis nuostatomis.

5.2.2 Pilotų mokymas: priklausomai nuo RPAS naudojimo civilinėms reikmėms sąlygų, gali kilti pavojus – kartais ir rimtas – tiek naudotojams, tiek galimoms aukoms, gali būti patiriama ir materialinių nuostolių. Siekiant užtikrinti optimalias naudojimo sąlygas, būtina, kartu su reguliavimo institucijomis ir profesinėmis civilinių RPAS organizacijomis arba panašiomis organizacijomis, sukurti reguliavimo sistemą, skirtą orlaivius nuotoliniu būdu orlaivius pilotuojančių pilotų ir naudotojų mokymui ir licencijavimui. Tai sumažins su draudimo ir teisinės atsakomybės aspektais susijusį netikrumą.

5.2.3 Logiška, kad dėl didelio automatizavimo laipsnio, RPAS naudotojams teks tiesioginė atsakomybė. Šiuo metu galiojantys draudimo reikalavimai oro vežėjams ir orlaivių naudotojams nustatyti Reglamente (EB) Nr. 785/2004 ir kituose teisės aktuose. Šiame reglamente kol kas nėra atsižvelgta į konkrečius RPAS taikomus draudimo ir civilinės atsakomybės aspektus.

5.2.4 Norint sudaryti sąlygas komerciniam RPAS, visų pirma mažesnių, naudojimui prireiks tolesnio koregavimo (pavyzdžiui, nustatyti daugiau civilinės atsakomybės apribojimų, įtraukti mažesnio svorio RPAS (mažiau nei 500 kg) kategorijas, koreguoti rizikos lygius, susijusius su labai mažų RPAS aerodinaminėmis savybėmis ir kt.).

5.2.5 RPAS draudimas yra įmanomas, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu daugumą RPAS skrydžių vykdo valstybei priklausantys orlaiviai, draudimo paklausa yra nedidelė. Įmokų apskaičiavimas dažnai grindžiamas pilotuojamais skrydžiais (kilimo mase). Šią sistemą taip pat reikia pritaikyti mažiems RPAS.

5.3 Privatumas

5.3.1 Komercinis mažesnių (lengvesnių nei 150 kg) RPAS, galinčių sukaupti didelį duomenų ir fotografijų kiekį, naudojimas turi būti nuo pat pradžių susietas su aiškiais privatumo apsaugos garantijomis. Reikėtų apsvarstyti galimybę, pavyzdžiui, uždengti atvaizdus arba įjungti ir išjungti fotografavimo funkciją ir apsaugoti atvaizdus ir kitą informaciją. Akivaizdu, kad reikia naujų arba griežtesnių privatumo ir komercinio naudojimo standartų, leidžiančių, pavyzdžiui, identifikuoti mažesnius RPAS ir apsaugoti juos nuo kompiuterinio įsilaužimo ir nuo to, kad jų kontrolės neperimtų trečia šalis .

5.3.2 Derybose dėl pasiūlymų iš dalies pakeisti galiojančius Bendrijos teisės aktus dėl asmens duomenų apsaugos jau pasiekta nemažai pažangos. Be kita ko, šiuose pakeitimuose patikslinama RPAS gamintojų ir naudotojų atsakomybė ir išipareigojimai. Pagrindo tikėtis, kad Komisija ims aktyvaus vaidmens, suteikia tai, kad reikia nuspręsti, ar tokie standartai turi būti diegiami ir įgyvendinami Europos ar nacionaliniu lygmeniu.

5.4 Civilinis ir karinis bendradarbiavimas

5.4.1 Dėl civilinio ir karinio oro erdvės naudojimo pilotuojamiems ir nepilotuojamiems orlaiviams ir su tuo susijusių saugos standartų padidės skrydžių valdymo sistemoms tenkantis darbo krūvis. Todėl pritariame Komisijos ketinimui imtis iniciatyvų šioje srityje ir palankiai vertiname civilinį ir karinį bendradarbiavimą, kurio metu galima išbandyti komercines priemones ir inovacijas o, esant galimybei, pasinaudoti sinergija. Gali būti, kad šioje srityje teks atsižvelgti ir į reglamentavimo prioritetus ir Europos ir tarptautinės teisės santykį.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Inovacijos mėlynojoje ekonomikoje. Mūsų jūrų ir vandenynų potencialo panaudojimas darbo vietoms kurti ir ekonomikai kelti“

COM(2014) 254 final/2

(2015/C 012/15)

Pranešėjas **Seamus Boland**

Bendrapranešėjis **Lobo Xavier**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. gegužės 13 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Inovacijos mėlynojoje ekonomikoje. Mūsų jūrų ir vandenynų potencialo panaudojimas darbo vietoms kurti ir ekonomikai kelti“

COM(2014) 254 final/2.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2014 m. spalio 1 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 143 nariams balsavus už, 1 prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvadų ir rekomendacijų santrauka

1.1 EESRK palankiai vertina Komisijos dokumentą, kuriame parodyta, kaip kuo geriau išnaudoti mūsų jūrų ir vandenynų potencialą darbo vietoms kurti pasinaudojant inovacijomis, ypatingą dėmesį skiriant jūrų biotechnologijoms, vandenynų energijai ir jūros dugne vykdomai gavybai.

1.2 Komitetas sunerimęs, kad privataus ir viešojo sektorių priemonės nėra tinkamai koordinuojamos, ir atkreipia dėmesį į panašią tarp valstybių narių tvyrančią įtampą. Be to, trūksta tinkamų duomenų ir duomenų sistemų, reikalingų tikslesnei informacijai apie mūsų jūras ir jų potencialą gauti ir tai trukdo vystyti inovacijas nepaisant keleto universitetų ir valstybių narių kompetentingų institutų dedamų pastangų. EESRK mano, kad nesugebėjimas spręsti šių problemų atima iš Europos piliečių galimybę pasinaudoti naujomis užimtumo galimybėmis.

1.3 Komitetas mano, jog ES pavyzdinė iniciatyva „Inovacijų sąjunga“ yra labai svarbi mėlynosios ekonomikos vystymui, tačiau tam būtina didesnė Komisijos parama. Tokia parama – būtini teisėkūros aktai, ilgalaikė finansinė pagalba – būtų skiriama atsižvelgiant į išsamesnę informaciją apie esamas inovacijų programas.

1.4 EESRK rekomenduoja Komisijai ir pavienėms valstybėms narėms nedelsiant pašalinti pavyzdinėje iniciatyvoje „Inovacijų sąjunga“ nustatytas spragas.

1.5 Komitetas rekomenduoja, kad laikantis dokumento mokslinio požiūrio į procesą būtų įtrauktos pakrantės turizmo strategijos, kad ne tik padidėtų pilietinės visuomenės susidomėjimas šia sritimi, bet ir būtų pasinaudota integruotų dviejų procesų sąsajų teikiama nauda.

1.6 EESRK rekomenduoja pakrančių ir salų bendruomenėms, patiriančioms rimtą tradicinių pramonės šakų, įskaitant žvejybą, nuosmukį visapusiškai dalyvauti visuose mėlynosios ekonomikos plėtros etapuose, kad būtų užtikrinta tinkama mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bei turizmo veiklos, galinčios kurti darbo vietas ir gerovę, pusiausvyra. Tai rekomenduodamas EESRK aiškiai parodo, kad visos bendruomenės, patyrusios mėlynosios ekonomikos nuosmukio padarinius, turėtų būti atstovaujamos prasmingame visų suinteresuotųjų subjektų dialoge. Be to, šios bendruomenės, konkrečiau salos, turi aiškų potencialą ir gali prisidėti prie inovacijų mėlynojoje ekonomikoje.

1.7 Plėtojant strategiją, skirtą užimtumui mėlynojoje ekonomikoje didinti, labai svarbu, kad inovacijos būtų įtrauktos į tokias sritis kaip laivų statyba, akvakultūra, uostų infrastruktūra ir žvejyba. Kadangi tampa vis aktualiau laikytis įvairiausių aplinkos reikalavimų, EESRK rekomenduoja, kad Komisijos parengtos visos jūrų politikos priemonės būtų nukreiptos į užimtumo potencialą, susijusį su prisitaikymu prie naujų aplinkosaugos reikalavimų.

1.8 Akivaizdu, kad, vykdant dabartinę politiką, užimtumo lygis pasinaudojus mėlynosios ekonomikos inovacijomis kils labai lėtai. Todėl EESRK primygtinai rekomenduoja Europos Komisijai siekti visų šalių sutarimo dėl gerai apgalvoto priemonių įgyvendinimo tvarkaraščio, kad būtų kuo sparčiau įgyvendintos visos strategijos.

1.9 Nors Komitetas ir palankiai vertina Komisijos pasiūlytas priemones, jis įsitikinęs, kad jų nepakanka, o valstybės narės – nėra pakankamai įsipareigojusios jų atžvilgiu. Todėl būtina iki 2016 m. surengti specialų ES aukščiausio lygio susitikimą mėlynosios ekonomikos inovacijų klausimu. Jame dalyvautų už jūrų reikalus ir su jais susiję atsakingi ministrai. Būtų siekiama nustatyti pagrindinių strategijų prioritetus ir suderinti įgyvendinimo tvarkaraščius, atsižvelgiant į valstybių narių ypatumus. Be to, 2015 m. pasiūlytame mėlynosios ekonomikos ir mokslo forume, Komitetas rekomenduoja, kad būtų tinkamai atstovaujama pilietinei visuomenei, įskaitant darbuotojus ir marginalizuotas grupes.

2. Paaiškinimas ir bendros aplinkybės

2.1 2011 m. Europos Komisija priėmė komunikatą dėl mėlynojo augimo ⁽¹⁾, kuriame parodyta, kaip parėmus Europą supančius vandenynus, jūras ir pakrantes padidėtų užimtumo potencialas. Taip pat pabrėžiama, kad vandenynų energija galėtų svariai padidinti užimtumo galimybes.

2.2 Apskaičiuota, kad dabartiniu metu 3–5 proc. ES BVP sukuria visas jūrų sektorius, kuriame dirba apie 5,6 mln. žmonių, o Europos ekonomikai sukuria 495 mlrd. eurų pajamų. Apie 90 proc. užsienio prekybos ir 43 proc. ES vidaus prekybos vykdoma jūrų maršrutais. Europos laivų statyba, įskaitant visas susijusias pramonės šakas, sudaro 10 proc. pasaulinės gamybos. Aplink Europą šiuo metu plaukioja apie 100 000 laivų, užsiimančių žvejyba arba akvakultūra. Vystosi ir neseniai pradėtos veiklos rūšys – naudingųjų iškasenų gavyba ir vėjo elektrinių parkai (*The European Union explained – Maritime affairs and fisheries*, 2014 m. (Jūrų reikalai ir žvejyba), http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/en/fisheries_en.pdf).

2.3 Be to, suprantama, kad visos valstybės narės ir ES kompetentingos institucijos yra sunerimusios, kad netausaus mūsų jūrų naudojimas gali sutrikdyti trapią jūrų ekosistemų pusiausvyrą. Tai, savo ruožtu, kelia problemų jūrinėms iniciatyvoms, kuriomis siekiama kurti daugiau darbo vietų ir kurios prisideda prie strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimo.

2.4 Komisija žino ir apie tuos trūkumus, kuriuos išryškino pavyzdinė iniciatyva „Inovacijų sąjunga“ – pernelyg mažos investicijos į žinias, finansavimo sunkumai, didelės intelektinės nuosavybės teisių išlaidos, lėta sąveikųjų standartų rengimo pažanga, neefektyvus viešųjų pirkimų naudojimas ir mokslinių tyrimų dubliavimas. Komisijos 2014 m. metinėje augimo apžvalgoje nurodyti šie trūkumai: nepakankamas viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimas inovacijų srityje, prastas mokslinių tyrimų rezultatų perkėlimas į prekes ir paslaugas bei didėjantis kvalifikuotų darbuotojų trūkumas.

⁽¹⁾ Mėlynasis augimas. Tvaraus jūrų ir jūrininkystės sektoriaus augimo galimybes. COM(2012) 494 final.

2.5 Trūksta tokių duomenų apie jūros dugno charakteristikas kaip jūros dugno buveinių kartografavimas, jūros dugno geologija ir kiti nežinomi, su jūra susiję duomenys, todėl tokia padėtis trukdo sparčiau vystyti inovacijas.

2.6 Atkreipiamas dėmesys į nemažai iniciatyvų, kurias administruoja Europos Komisija įgyvendinamos politikos kontekste. Tai apima:

- duomenis, kurie naudojami be apribojimų,
- duomenų sistemų integravimą,
- Europos jūrų mokslinių tyrimų strategijos priėmimą.

2.7 Nepaisant Bendros žuvininkystės politikos reformos, nuosmukį patiria tūkstančiai pakrančių bendruomenių. Dauguma jų pradeda suprasti, kad nebegali konkuruoti jūroje ir jiems prireiks didelės paramos savo žvejybos laivynams atnaujinti. Be to, nuosmukį patiria ir tokios papildomos paslaugos kaip laivų statyba, priežiūra ir kitos susijusios paslaugos.

2.8 Europą supa Adrijos ir Jonijos jūros, Arkties vandenynas, Atlanto vandenynas ir Airijos jūra, Baltijos jūra, Juodoji jūra, Viduržemio jūra ir Šiaurės jūra.

3. Komisijos komunikato kontekstas

3.1 Gegužės 8 d., ketvirtadienį, Europos Komisija pateikė veiksmų planą dėl „inovacijų mėlynojoje ekonomikoje“. Pagrindinis šio komunikato tikslas – išnaudoti mūsų vandenynų ir jūrų ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo galimybes. Komunikate siūloma nemažai iniciatyvų, kad daugiau sužinotume apie vandenynus, pagerintume įgūdžius, reikalingus naujoms technologijoms diegti jūrų aplinkoje, ir sustiprintume jūrinių mokslinių tyrimų koordinavimą. Siūloma imtis šių veiksmų:

- iki 2020 m. sukurti skaitmeninį visų Europos vandenų dugno žemėlapi,
- sukurti iki 2015 m. pabaigos pradėsiančią veikti internetinę informacinę platformą, apimsiančią programos „Horizontas 2020“ jūrų mokslinių tyrimų projektus ir nacionaliniu lygmeniu finansuojamus jūrų mokslinius tyrimus, kurioje bus dalijamasi užbaigtų projektų rezultatais,
- sukurti mėlynosios ekonomikos verslo ir mokslo forumą, kuriame dalyvautų privatus sektorius, mokslininkai ir NVO, kad padėtų suformuoti ateities mėlynąją ekonomiką ir pasidalytų idėjomis ir rezultatais. Jis pirmą kartą susirinks 2015 m. Europos jūrų dieną Pirėjuje (Graikija),
- raginti mokslo, verslo ir švietimo atstovus iki 2016 m. nustatyti jūrų sektoriaus rytdienos darbo jėgos poreikius ir įgūdžius,
- apsvarstyti galimybę, kad po 2020 m. svarbiausi mokslinių tyrimų, verslo ir švietimo bendruomenių subjektai sukurtų mėlynajai ekonomikai skirtą žinių ir inovacijų bendriją (ŽIB). Europos inovacijos ir technologijos institutui (EITI) pavaldžios ŽIB inovacijas gali skatinti įvairiais būdais, pavyzdžiui, įgyvendindamos profesinio mokymo ir švietimo programas, stiprindamos mokslinių tyrimų sąsają su rinka, kurdamos inovacijų projektus ir verslo inkubatorius.

3.2 Atskiros pramonės šakos, kurias apima mėlynoji ekonomika, yra: akvakultūra, pakrančių turizmas, jūrų biotechnologijos, vandenynų energija ir jūros dugne vykdoma gavyba.

3.3 Nors ekonomine išraiška mėlynojoje ekonomikoje yra sukurta 5,4 mln. darbo vietų, o bendros pridėtinės vertės per metus sukuriama beveik už 500 mlrd. eurų, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad jūrų biotechnologijos, vandenynų energija ir jūros dugne vykdoma gavyba dar netapo grynaisiais ekonominės naudos davėjais.

3.4 Komisija mano, kad kiekvienas šių sektorių gali svariškai prisidėti prie mėlynosios ekonomikos šiais būdais:

- jūrų biotechnologijos atveria galimybes tirti jūrą, kad būtų galima imtis DNR sekos nustatymo taikant naujas povandenines technologijas. Visų ES šalių kritinė masė paskatins naujas pelningas rinkos nišas,
- vandenynų energija išlieka besiformuojančia rinka. Jeigu ji bus tinkamai valdoma, ji turi galimybių pasiekti atsinaujinančiosios energijos išteklių ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų sumažinimo tikslinius rodiklius. Atsižvelgiant į jau padarytą pažangą, ekonominio augimo potencialas dėl naujų inovacinių technologijų yra realus,
- jūros dugne vykdoma gavyba gali padėti sukurti darbo vietų, žinant, kad naudingųjų iškasenų kiekis vandenyno dugne yra potencialiai didelis. Tinkamai atsižvelgus į aplinkosaugos problemas, šių naudingųjų iškasenų gavyba gali sumažinti spragas rinkoje tais atvejais, kai antrinis perdirbimas yra neįmanomas arba nėra tinkamas arba antžeminėms kasykloms tenka pernelyg didelė našta. Nors šis sektorius ir mažas, bet jis turi potencialo kurti tvarų ekonomikos augimą ir darbo vietas būsimoms kartoms.

3.5 Mėlynajai ekonomikai naudinga pavyzdinė iniciatyva „Inovacijų sąjunga“, kuria siekiama kurti inovacijoms palankią aplinką. Naujoji 79 mlrd. eurų vertės programa „Horizontas 2020“ yra didžiausia ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programa.

3.6 Dokumente nurodytos ir iniciatyvos spragos – pernelyg mažos investicijos į žinias, prieigos prie finansų sunkumai, didelės intelektinės nuosavybės teisių išlaidos, lėta sąveikiųjų standartų rengimo pažanga, neefektyvus viešųjų pirkimų naudojimas ir mokslinių tyrimų dubliavimas.

3.7 Komisija siūlo šias priemones:

- nuo 2014 m. naudotis darniu procesu, kuriuo siekiama užtikrinti, kad jūrų duomenys būtų lengvai prieinami, sąveikūs ir naudojami be apribojimų,
- iki 2020 m. sausio mėn. parengti visų Europos vandenų dugno didelės skiriamosios gebos žemėlapi,
- iki 2015 m. pabaigos sukurti visos programos „Horizontas 2020“ jūrinių mokslinių tyrimų informacijos platformą ir teikti informaciją apie nacionaliniu lygmeniu finansuojamus jūrų mokslinių tyrimų projektus,
- 2015 m. surengti pirmąjį mėlynosios ekonomikos verslo ir mokslo forumo susitikimą,
- 2014–2016 m. įsteigti jūrų sektoriaus igūdžių aljansą.

3.8 Atkreipiamas dėmesys į tai, kad Komisijos dokumente nėra „mėlynosios ekonomikos“ apibrėžties. Tačiau EESRK pažymi, kad mėlynojo augimo apibrėžtis pateikiama 2012 m. kovo mėn. ES trečiojoje tarpinėje ataskaitoje „Tvaraus ekonomikos augimo, susijusio su vandenynais, jūromis ir pakrantėmis, scenarijai ir skatinamieji veiksniai“, kurioje „mėlynasis augimas“ apibrėžiamas kaip „pažangus, tvarus ir įtraukus ekonomikos ir užimtumo augimas susijęs su vandenynais, jūromis ir pakrantėmis“. Jūrų ekonomiką sudaro visa sektorių ir tarpsektorinė ekonominė veikla, susijusi su vandenynais, jūromis ir pakrantėmis. Nors šios veiklos pobūdį dažnai lemia geografinė padėtis, ši apibrėžtis apima ir artimiausią tiesioginę ir netiesioginę pagalbinių veiklų, būtiną jūrų ekonomikos sektoriams veikti. Ši veikla gali būti vykdoma bet kur, net ir žemyninėse šalyse. Užimtumas jūrų sektoriuje yra bendras užimtumas (nustatomas darbo visą darbo dieną išraiška) vykdant pirmiau nurodytą veiklą, susijusią su vandenynais, jūromis ir pakrantėmis.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Mėlynosios ekonomikos potencialas Europoje bus realizuotas, jeigu valstybės narės ir visi suinteresuotieji subjektai, įskaitant pilietinę visuomenę, aktyviai dalyvaus rengiant politiką ir ieškant vietos sprendimų, kurie padėtų pašalinti pavyzdinės iniciatyvos „Inovacijų sąjunga“ atskleistus trūkumus, išsamiai nurodytus 2014 m. metinėje augimo apžvalgoje.

4.2 ES pavyzdinė iniciatyva „Inovacijų sąjunga“ yra labai svarbi mėlynosios ekonomikos vystymui. Tačiau jai reikėtų skirti kur kas didesnę paramą ir ji turėtų būti toliau vystoma, jeigu norima realizuoti jūrų ekonominį potencialą.

4.3 Europos semestro procese Komisija turi užtikrinti, kad mėlynojo augimo prioritetai būtų integruoti į valstybių narių nacionalinių reformų planų pagrindines politikos kryptis.

4.4 Dabartinė jūrų tarša, kurios didelė dalis susidaro ant žemės, kelia realų pavojų būsimai tvariai mėlynajai ekonomikai. Nemažai aplinkosaugos problemų kyla ir dėl jūros dugne vykdomos gavybos, poreikio turėti geresnę uosto infrastruktūrą ir patobulintas struktūras, kurios didintų laivybos pramonės aplinkos kokybę; jeigu šios problemos nebus sprendžiamos nedelsiant, jos sumažins mėlynosios ekonomikos teikiamas užimtumo galimybes.

4.5 Teks skirti ypatingą dėmesį pakrančių bendruomenių, nukentėjusių nuo didesnio masto Europos ekonomikos krizės ir priklausančių nuo mėlynosios ekonomikos, sunkiai padėčiai, labiau jas susiejant su tokiais ES programomis kaip Bendra žuvininkystės politika.

4.6 Toks politikos ir priemonių, skirtų padidinti mūsų vandenynų ir jūrų ekonominę vertę, fragmentiškumas Europoje trukdė sukurti tvarią ekonomiką pagal skirtingas ekonomines kategorijas. Europos ir JAV mėlynosios ekonomikos susitarimai ir kiti pasauliniai interesai taip pat gali didinti užimtumo lygį.

4.7 Mėlynoji ekonomika priklauso nuo laivų statybos pramonės vystymosi – šiuo metu Europoje yra apie 150 stambių laivų statyklų, iš kurių apie 40 yra aktyvios pasaulinės didelių jūrinių prekybinių laivų rinkos dalyvės. ES laivų statyklos (statančios naujus ar remontuojančios tiek civilinės, tiek ir karinės paskirties laivus) yra tiesiogiai įdarbinusios apie 120 000 žmonių. Komisijos dokumentas turėtų geriau atspindėti laivybos indėlį į bendrą mėlynąją ekonomiką.

4.8 Laikantis dokumento mokslinio požiūrio, būtina į procesą įtraukti pakrantės turizmo strategijas, kad ne tik padidėtų pilietinės visuomenės susidomėjimas šia sritimi, bet ir būtų pasinaudota integruotų dviejų procesų sąsajų teikiama nauda. Kompleksinis vystymas yra reikalingas tam, kad būtų galima prisitaikyti prie aplinkos reikalavimų ir nustatyti galimybes.

4.9 Komisijos dokumente labai daug dėmesio skiriama moksliniams tyrimams, kurie akivaizdžiai reikalingi tam, kad būtų išsaugota saugi ekosistema, tačiau formuojant politiką turėtų būti laikomasi ir integruoto požiūrio. Todėl jūros dugne vykdomos gavybos poveikį reikia įvertinti mokslinškai ir įtraukti į visas politikos sritis. Tam, kad mokslininkai, ekonominės veiklos vykdytojai ir plačioji visuomenė gautų naudos, būtina gera pusiausvyra tarp būtinybės išsaugoti jūras ir jų ekonominio tvarumo.

4.10 Bet kuri mėlynosios ekonomikos analizė nebus išsami, jeigu nebus skiriama pakankamai dėmesio nuosmukiui tradicinės mėlynosios ekonomikos sektoriuose, pavyzdžiui, mažoms žvejų bendruomenėms, laivybai ir turizmui. Be to, reikėtų pabrėžti mažėjančio ES biudžeto šiam sektoriui padarinius.

4.11 Nereikia sumenkinti tradicinių sektorių galybės prisidėti prie užimtumo lygio didinimo. Akvakultūros srityje ES vis dar nepatenkina savo žuivies paklausos. Laivų statybos pramonėje užimtumo didinimo potencialas taip pat yra milžiniškas. Jeigu būtų patenkintas uostų infrastruktūros modernizavimo poreikis, užimtumo galybės vėl gi gerokai padidėtų.

4.12 Kai kurių valstybių narių inovacijų strategijose jau remiama tvarumo idėja ir „vandenynams teikiama nacionalinė pirmenybė“. Pavyzdžiui, Portugalijos „Nacionalinė mokslinių tyrimų ir inovacijų pažangiajai specializacijai 2014–2020 m. nacionalinė strategija“ rodo teisingo ekologiško jūrų transporto naudojimo jūrų erdvėje be sienų pavyzdį, kad būtų galima geriau iširti jūrų pramonę ir jos integraciją į uostų logistiką, suderintą su pasauline logistika. Tai parodo atsakingą valstybių narių požiūrį ir „mėlynosios ekonomikos“ bei Europos pirmavimo šioje srityje svarbą.

4.13 EESRK mano, kad Europos saloms tenka ypatingas vaidmuo mėlynojoje ekonomikoje visose trijose srityse, kurios buvo nurodytos kaip sektoriaus inovacijų sritys, o ypač – vandenynų energijos srityje. Todėl EESRK ragina Komisiją šiame komunikate didelį dėmesį skirti Europos saloms ne tik dėl mėlynosios ekonomikos ypatingo poveikio šioms sritims, bet ir dėl jų galimo indėlio į inovacijas.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo nustatoma Europos viešojo administravimo institucijų, įmonių ir piliečių sąveikos sprendimų programa (ISA²). Sąveika kaip viešojo sektoriaus modernizavimo priemonė

COM/2014/0367 final – 2014/0185 (COD)

(2015/C 012/16)

Vienintelis pranešėjas **Stuart Etherington**

Europos Parlamentas, 2014 m. liepos 3 d., ir Europos Taryba, 2014 m. liepos 17 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 172 ir 304 straipsniais, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo nustatoma Europos viešojo administravimo institucijų, įmonių ir piliečių sąveikos sprendimų programa (ISA²). Sąveika kaip viešojo sektoriaus modernizavimo priemonė

COM(2014) 367 final – 2014/0185 (COD).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. spalio 1 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 151 nariui balsavus už ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Išvados

1.1.1 Komitetas palankiai vertina pasiūlymą dėl naujos Europos viešojo administravimo institucijų, įmonių ir piliečių sąveikos sprendimų programos (ISA²). Pasiūlymas yra gerai argumentuotas ir gali prisidėti prie Europos skaitmeninės darbotvarkės užtikrinant, kad viešojo administravimo institucijos galėtų veiksmingai ir efektyviai dalytis duomenimis, pagrįstais bendrais standartais ir priemonėmis.

1.1.2 Nors ISA² daugiausiai dėmesio skiriama viešojo administravimo institucijoms, EESRK mano ir tikisi, kad ji galėtų būti naudinga ir pilietinei visuomenei, ir kad šis privalumas bus visiškai išnaudotas.

1.1.3 Tačiau yra dvi pagrindinės problemos, kurias išsprendus būtų galima sustiprinti ISA².

1.1.4 Pirma, piliečiai vis geriau suvokia ir vis labiau nerimauja dėl to, kad viešojo administravimo institucijos renka ir naudoja asmens duomenis arba kad duomenys renkami platesniu mastu. Jie taip pat supranta, kad didesnė sąveika daro poveikį tam, kaip gali būti dalijamasi ir naudojamasi duomenimis. Pasiūlyme neminima nei tokia rizika, nei susirūpinimas piliečių arba sėkmingo ISA² įgyvendinimo atžvilgiu. EESRK taip pat norėtų atkreipti dėmesį į vieną iš ankstesnių savo nuomonių dėl duomenų apsaugos ir Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno nuomonę bei pabrėžti būtinybę sustiprinti piliečių apsaugos priemones⁽¹⁾ (Žr. Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno raštą dėl pasiūlymo dėl Bendrojo duomenų apsaugos reglamento: https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Consultation/Comments/2014/14-02-14_letter_Council_reform_package_EN.pdf).

1.1.5 Antra, ISA² gali iškraipyti dabartinę sąveikos sprendimų rinką, visų pirma „sprendimų bandymo terpės“ veiklos srityje.

1.2 Rekomendacijos

1.2.1 EESRK palankiai vertina sąveikai skirtą ISA² programą ir pritaria šiam pasiūlymui.

⁽¹⁾ OL C 229, 2012 7 31, p. 90–97.

1.2.2 Komitetas rekomenduoja, kad siekiant padėti įgyvendinti Europos skaitmeninę darbotvarkę, ši programa būtų grindžiama esama ISA programa ir kitomis programomis.

1.2.3 EESRK norėtų būti nuolat informuojamas apie ISA² pažangą.

1.2.4 Susirūpinimą kelia visuomenės tikėjimas ir pasitikėjimas viešojo administravimo institucijomis ir jų gebėjimu tvarkyti asmens duomenis bei gerbti privatumą. Pasiūlyme visuomenės tikėjimas ir pasitikėjimas nelaikomas rizika; jame neminimi ir jokie kiti sąveikos pavojai ar trūkumai. Jame taip pat reikėtų atsižvelgti į nerimą keliančius klausimus, kurių gali iškilti Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnui dėl asmens duomenų apdorojimo daugiau nei vienoje valstybėje narėje. Šiuos klausimus reikėtų aiškiau nurodyti programos veiklos srityje.

1.2.5 Siekiant atsakyti į klausimus apie ekonominę naudą ir pateisinti programoje deklaruojamą naudą visuomenei, reikėtų parengti Santrauką piliečiams.

1.2.6 Reikėtų pateikti daugiau praktinių pavyzdžių, rodančių praktinį nacionalinių viešojo administravimo institucijų sąveikos būtinumą iš piliečių perspektyvos.

1.2.7 Komitetas rekomenduoja dėti ypatingas pastangas pilietinę visuomenę informuojant apie darbą ISA² srityje, nes organizacijoms gali būti naudingas su sąveika susijęs darbas arba jos gali padėti įgyvendinti šią programą.

1.2.8 „Sprendimų bandymo terpės“ arba „sprendimų tvarumo laido“ veikla gali iškraipyti rinką. Todėl:

- Komisijai gali tekti pasitenkinti tuo, kad ši veikla neiškraipys rinkos ir darys sąveikos IRT sprendimų komercinės pasiūlos mažinimo poveikį.
- Naujų sprendimų pasirinkimas ir ilgalaikės priežiūros sprendimų pasirinkimas iki tvarumo turėtų būti griežtai tikrinamas ir vertinamas suinteresuotiesiems subjektams pasitikėjimą keliančio proceso metu.
- Jei nerimas dėl rinkos iškraipymo yra pagrįstas, sprendimų bandymo terpėje daugiausiai dėmesio reikėtų skirti standartų rengimui ir naudmenų bibliotekų kūrimui, o ne gataviems sprendimams.

1.2.9 Nekomercinių tikslų apribojimas gali sumažinti ISA² poveikį; jei pilietinė visuomenė negalės naudotis ISA² darbu komerciniais tikslais, ji ne taip noriai dalyvaus šioje programoje.

1.2.10 Dėl daugiakalbystės, kaip prašoma aukšto lygio grupės dėl daugiakalbystės galutinėje ataskaitoje (2007 m.), visi IT sprendimai turi būti suderinami su unikodo ženklų rinkiniu (Unikodas, ISO/IEC 10646) (UCS). Jei šiuo metu yra arba galbūt ateityje bus nustatytas Europos lygmens sąveikos teisinis reikalavimas, naudojimo tikslais reikėtų sudaryti ir UCS papildymą.

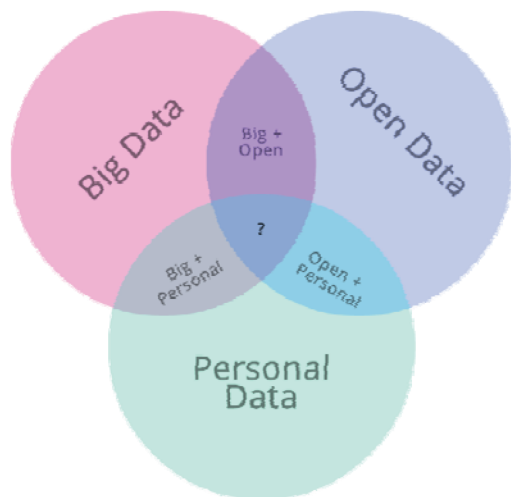
2. Įžanga

2.1 Plačiai diskutuojama, kad duomenys gali pakeisti paslaugas piliečiams ir organizacijas, kurios jas teikia viešajame ir privačiame sektoriuose bei pilietinėje visuomenėje. Duomenys gali skatinti mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros pažangą bei didinti našumą ir inovacijas. Teiginys „duomenys yra naujos kartos gamtiniai ištekliai“ ne veltui užsitarnavo didelį pripažinimą. Pavyzdžiui, žr. straipsnį <http://www.forbes.com/sites/ibm/2014/06/30/why-big-data-is-the-new-natural-resource>

2.2 Visais gyvenimo aspektais sukuriama ir surenkama vis daugiau duomenų, pradedant administraciniais procesais, pavyzdžiui, elektroninių mokesčių formomis, ir baigiant pasyviu sveikatos duomenų rinkimu išmaniuoju laikrodžiu. Vadinamieji „dideli duomenų kiekiai“, pavyzdžiui, viešojo transporto naudotojų duomenys, gali padėti iš esmės pertvarkyti tai, kaip kuriamos ir planuojamos viešosios paslaugos. Iš tiesų politikos iniciatyvos arba viešosios paslaugos yra vis labiau priklausomos nuo skaitmeninių gebėjimų. Naujausias pavyzdys Jungtinėje Karalystėje yra transporto priemonių apmokestinimas; tai, ar bus pakeista popierinė automobilio mokesčio vinjetė, priklauso nuo draudimo, nuosavybės ir techninės priežiūros duomenų bazių sąveikos (žr. sąveikos apibrėžtį <http://www.ariadne.ac.uk/issue24/interoperability>). Tai palengvino piliečiams pateikti paraiškas dėl transporto priemonės apmokestinimo, be to padidino sąveiką su sistema. Trumpai tariant, gyvename skaitmeninėje visuomenėje, kur galima iš esmės pagerinti savo galimybes teikti skaitmeninėmis technologijomis pagrįstas tarpusavyje susijusias paslaugas. ES turi nemažai programų ir platesnę Europos skaitmeninę darbotvarkę, remiančią skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės kūrimą (žr. <http://ec.europa.eu/digital-agenda>)

2.3 Skaitmeninės visuomenės, ypač skaitmeninio valdymo privalumais, galima pasinaudoti supaprastinant prieigą prie duomenų arba, kai kuriais atvejais, palengvinant pakartotinį jų naudojimą, nes autorių teisių turėtojai leido jais naudotis be jokių apribojimų (atvirieji duomenys; žr. apibrėžtį <http://theodi.org/guides/what-open-data>). Jei yra duomenų, galima nustatyti sąveikos standartus, t. y. sudaryti palankesnes sąlygas keistis duomenimis ir jais pakartotinai naudotis. Tam tereikia, kad duomenys būtų „automatizuotai nuskaitymi“ (o ne užrakinti privačiu formatu, pavyzdžiui, PDF) arba tereikia nustatyti bendrą duomenų pateikimo ir rinkimo formatą (pavyzdžiui, bendrovių sąskaitoms naudojamas formatas iXBRL; žr. <http://en.wikipedia.org/wiki/ XBRL>). Šiame dokumente taip pat vertėtų paminėti, kad didelė viešojo administravimo institucijų renkamų duomenų dalis yra asmeninio ir privataus pobūdžio duomenys (žr. schemą). Tai svarbu, nes asmens duomenų klausimas daro įtaką tam, kaip visuomenė suvokia sąveiką ir jos taikymą.

1 pav. didelės apimties duomenys, atvirieji duomenys ir asmens duomenys

2.4 Komisija teigia, kad nacionalinių valstybių sąveika yra ypatinga „e. kliūtis“ veiksmingesniam piliečių naudojimuisi viešosiomis paslaugomis, pavyzdžiui, sveikatos priežiūra, kuri dabar labai priklauso nuo duomenų ir IRT pajėgumo. Taip pat teigiama, kad sąveikos trūkumas trukdo įgyvendinti ES masto politiką. Priešingai, politikos iniciatyvos, pavyzdžiui, bendroji rinka, remiasi nacionalinių verslo duomenų registrų sąveika. Trumpai tariant, sąveika yra itin svarbi šiuolaikiškai ir integruotai Europai.

3. Siūloma ISA² programa dėl Europos viešojo administravimo institucijų, įmonių ir piliečių sąveikos sprendimų

3.1 Komisija sąveikos vystymo programą įgyvendina nuo 1995 m. Šiame procese taip pat buvo parengta sąveikos strategija ir sistema (žr. http://ec.europa.eu/isa/documents/isa_iop_communication_lt.pdf, kuriame pateikiama puiki apžvalga.). Komisija tvirtino, kad sąveikos rėmimas buvo sėkmingas, tai buvo būdas pasiekti „administravimo institucijų veiksmingą tarpvalstybinį ir tarpsektorinį [...] bendravimą teikiant elektronines viešąsias paslaugas ir padedant įgyvendinti ES politiką ir veiklą“ (Cituojuama Europos Parlamento ir Tarybos sprendime, kuriuo nustatoma Europos viešojo administravimo institucijų, įmonių ir piliečių sąveikos sprendimų programa (ISA²) (p. 3).

3.2 Dabartinė Europos viešojo administravimo institucijų sąveikos sprendimų programa (ISA) nustos galioti 2015 m. gruodžio 31 d. Tačiau dar reikia daug nuveikti – kai kuriose srityse taikant principą „automatiškai skaitmeninis“ žengiami dar tik pirmieji žingsniai. Jei sąveikos būtinybė nenumatoma ir neremiama naujų teisės aktų siūlymo pateikimo etapu, tikėtina, kad viešojo administravimo institucijos negalės pasinaudoti sąveikos privalumais.

3.3 Siūloma, kad naująja ISA² programa (http://ec.europa.eu/isa/isa2/index_en.htm) būtų:

— sudarytas sąveikos žemėlapis;

— remiami ir palaikomi sąveikos sprendimai;

- palaikomas ir remiamas naujų teisės aktų dėl sąveikos skatinimo poveikis IRT;
- skatinama keistis duomenimis ir pakartotinai juos naudoti įvairiuose sektoriuose ir už valstybės sienų, ypač jei taip remiama sąveika tarp Europos viešojo administravimo institucijų ir tarp šių organų bei piliečių ir pilietinės visuomenės.

3.4 Dėl naujosios ISA² programos vyko plačios konsultacijos. Konsultacijų dalyviai teigė, kad daugiausiai dėmesio ISA programoje ir toliau reikėtų skirti viešojo administravimo institucijoms. Labiausiai paplitusi nuomonė buvo ta, kad ISA turėtų padėti sumažinti pastangų dubliavimą ir kad ISA daugiausiai dėmesio reikėtų skirti veiklos koordinavimui su kitomis ES programomis.

3.5 Siūloma programa buvo parengta atsižvelgiant į ankstesnių programų vertinimus. Siūloma ISA programa visų pirma daugiausiai dėmesio bus skiriama sąveikos sprendimams ir jų pateikimui viešojo administravimo institucijoms.

3.6 2014–2020 m. laikotarpiu ISA² programai siūloma skirti 131 mln. eurų.

3.7 Buvo teigiama, kad jei ISA² nebus įgyvendinama, paramos sąveikai sumažinimas lems standartų ir sistemų susiskaidymą ir nereikalingą pastangų ieškoti naujų sprendimų ar kurti naujas sistemas dubliavimą. Todėl mažes veiksmingumas, nes viešojo administravimo institucijoms bus sudėtingiau bendradarbiauti vienai su kita.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Nuolatinis sąveikos skatinimas ir investicijos į ją yra būtini ir laukiami. ISA² bus reikalingas, kad ES galėtų įgyvendinti Europos skaitmeninę darbotvarkę. Siekiant išvengti painiavos, reikės užtikrinti, kad suinteresuotieji subjektai suprastų skirtingų programų sąsajas (Pavyzdžiui, žr. http://ec.europa.eu/isa/documents/isa_the_difference_between_the_digital_agenda_isa_egov_action_plan_eis_eif_en.pdf, kur paaiškinama, kaip ISA yra susijusi su Europos skaitmenine darbotvarkė).

4.2 Jei galima remtis JK patirtimi, yra įrodymų, kad viešojo administravimo institucijoms vis dar reikalinga parama ir pagalba, kad jos galėtų naudoti ir pakartotinai naudoti duomenis (žr. <http://theodi.org/blog/guest-blog-how-make-open-data-more-open-close-gaps>). Tam reikia ir techninių įgūdžių. ISA² gali padėti juos ugdyti.

4.3 Kadangi vis daugiau viešųjų paslaugų automatiškai tampa skaitmeninėmis, svarbu kiek įmanoma padidinti viešųjų išlaidų IRT sprendimams veiksmingumą. Tam reikėtų sudaryti palankias sąlygas užtikrinant, kad jų teikimas būtų suplanuotas pakankamai anksti ir, jei įmanoma, dalijantis ir pakartotinai naudojantis sprendimais, kad viešųjų išlaidų vertė būtų maksimali. ISA² svariai prisideda siekiant šio tikslo.

4.4 Nors siūloma programa iš esmės yra skirta viešojo administravimo institucijoms, vertėtų nurodyti, kad pilietinės visuomenės organizacijos taip pat gali gauti naudos iš sąveikos plėtojimo. Kalbant apie pilietinę visuomenę, vis daugiau dėmesio skiriama bendrai gamybai ir keletas pačių novatoriškiausių pilietinės visuomenės pokyčių yra susiję su bendros gamybos ir technologinių sprendimų taikymu viešųjų paslaugų srityse, pavyzdžiui, sveikatos apsaugos arba socialinės rūpybos. Šiai besiformuojančiai aplinkai gali būti naudinga Europos bazinė sąveikos architektūra.

4.5 Susirūpinimą kelia visuomenės pasitikėjimas viešojo administravimo institucijomis ir jų gebėjimu tvarkyti asmens duomenis bei gerbti privatumą. Pasiūlyme visuomenės pasitikėjimas nelaikomas rizika, jame neminimi ir jokie kiti pavojai ar nepalankūs sąveikai veiksniai.

5. Konkrečios pastabos dėl siūlomos programos

5.1 Komitetas palankiai vertina tai, kad kuriant ISA², buvo atsižvelgta į suinteresuotųjų subjektų nuomonę ir mokomasi iš ankstesnių programų patirties. Taip pat palankiai vertintina tai, kad ši programa yra pagrįsta esamu darbu ir nesistengiama laikytis visiškai naujos krypties.

5.2 Gerai yra tai, kad pabrėžiamas sąveikos rėmimas ir pateikiama daugiau praktinių patarimų ir pagalbos. Atsižvelgiant į tai, kad JK viešojo administravimo institucijos ilgai kovojo su didelio masto IRT problemomis, itin palankiai vertintinas dėmesys teisės aktų pakeitimų poveikiui IRT planavimui ankstyvuoju etapu.

5.3 Pasiūlymas taptų svaresnis, jei būtų pateikta daugiau praktinių pavyzdžių, rodančių praktinį valstybių sąveikos būtinumą iš piliečių perspektyvos. Šiuo metu suinteresuotieji subjektai gali manyti, kad naudos gauna tik viešojo administravimo institucijos, kurioms rūpi tarpvalstybinis suderinimas, o ne tipinėmis viešosiomis paslaugomis besinaudojantys piliečiai. Reikėtų parengti Santrauką piliečiams (2010 m. Santrauką piliečiams galima rasti http://ec.europa.eu/isa/documents/isa_20101216_citizens_summary_en.pdf). siekiant atsakyti į klausimus apie ekonominę naudą ir pateisinti programoje deklaruojamą naudą visuomenei.

5.4 Jau nurodyta, kad tie, su kuriais buvo konsultuojamasi ISA² rengimo laikotarpiu, teigė jog ISA daugiausiai dėmesio ir toliau turėtų skirti viešojo administravimo institucijoms. EESRK taip pat nurodė, kad sąveika bus naudinga pilietinei visuomenei. Gali būti, kad pilietinės visuomenės suinteresuotieji subjektai nebuvo pakankamai gerai informuoti apie konsultacijas, todėl ISA² daugiausia dėmesio skiriama viešojo administravimo institucijoms. Gali būti, kad didesnis dėmesys komunikacijai su pilietine visuomene yra reikalingas tam, kad ISA² realizuotų programos išlaidų poveikį.

5.5 Pasiūlyme siūloma, kad ISA² turėtų kurti ir vystyti („sprendimų bandymo terpės“) sąveikos sprendimus. Be to, jame nurodoma, jog ISA² turėtų būti „sprendimų tvarumo laidas“, kad užtikrintų IRT sprendimų tvarumą. Naujų sprendimų ir ilgesnės trukmės priežiūros sprendimų pasirinkimas iki tvarumo turėtų būti griežtai bandomi ir vertinami suinteresuotiesiems subjektams pasitikėjimą keliančio proceso metu.

5.6 „Sprendimų bandymo terpės“ arba „sprendimų tvarumo laido“ veikla gali iškraipyti rinką. Komisijai gali tekti pasitenkinti tuo, kad ši veikla neiškraipys rinkos ir darys sąveikos IRT sprendimų komercinės pasiūlos mažinimo poveikį.

5.7 Jei rinkos iškraipymas kelia pagrįstą susirūpinimą, sprendimų bandymo terpėje daugiausiai dėmesio reikėtų skirti standartų rengimui ir naudmenų bibliotekų kūrimui, o ne gataviems sprendimams. Tai sumažins rinkos iškraipymą ir supaprastins standartų sklaidą.

5.8 13 straipsnyje teigiama, kad pagal ISA² programą sukurti ar taikomi sprendimai gali būti naudojami ne Sąjungos iniciatyvoms nekomerciniais tikslais. Nekomercinių tikslų apribojimas gali sumažinti ISA² poveikį; jei pilietinės visuomenės organizacijos negalės remtis ISA² darbu komerciniais tikslais, jos ne taip noriai dalyvaus šioje programoje.

5.9 Visuomenės nuomonę apie valstybės skaitmeninį pajėgumą gali kelti pavojų sąveikos pasiūlymų sėkmingumui. Piliečiams daugiau sužinojus apie „stebėjimo valstybės“ mastą, pobūdį ir galią, jie vis labiau nerimauja dėl būtinų apsaugos priemonių (žr. <https://www.privacyinternational.org/blog/defining-the-surveillance-state>). Piliečiai vis labiau nerimauja dėl savo teisės į privatumą ir dėl etinio sujungtų duomenų, kuriais dalijamasi, poveikio, tačiau šiame pasiūlyme beveik nenurodoma, kaip visuomenė supranta sujungtus duomenis ar sąveiką. Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnui taip pat nerimą kelia duomenų apdorojimas daugiau nei vienoje valstybėje narėje; tai veikla, kurią sąveika gali palengvinti. EESRK taip pat norėtų atkreipti dėmesį į vieną iš ankstesnių savo nuomonių dėl duomenų apsaugos ir pabrėžti būtinybę sustiprinti su asmens duomenimis susijusias piliečių apsaugos priemones⁽²⁾ (žr. Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno raštą dėl pasiūlymo dėl Bendrojo duomenų apsaugos reglamento:

https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Consultation/Comments/2014/14-02-14_letter_Council_reform_package_EN.pdf

(²) OL C 229, 2012 7 31, p. 90–97.

5.10 Pasiūlymas taptų svaresnis, jei jame būtų paminėti ir sprendžiami šie susirūpinimą keliantys klausimai. Be to, programa įgytų didesnį svarumą, jei būtų aiškiai paminėtas bendradarbiavimas su pilietinės visuomenės organizacijomis ir akademinė bendruomenė siekiant suprasti visuomenę ir pagerinti jos supratimą bei sustiprinti etines apsaugos priemones, kurios tampa vis svarbesnės viešojo administravimo institucijų reputacijai ir visuomenės pasitikėjimui jomis.

5.11 Galutinė išsami pastaba yra techninio pobūdžio. Unikodo ženklų rinkinys yra itin svarbus daugiakalbystei, nes jis taikomas rašytinėms kalboms. 2006 m. rudenį ES už švietimą atsakingo Komisijos nario Ján Figel' įsteigta aukšto lygio grupė dėl daugiakalbystės 2007 m. Europos kalbų dieną paskelbė galutinę savo ataskaitą (Žr. <http://www.lt-innovate.eu/resources/document/ec-high-level-group-multilingualism-final-report-2007>). Joje pateikiama rekomendacija, kad vidaus dokumentų tvarkymo duomenų bazės, programinės įrangos taikymo sąsajos ir techninė įranga būtų pagrįsti unikodu, kad būtų galima naudoti visų kalbų abėcėles. *Grupė prašo tų valstybių narių valdžios institucijų ir žiniatinklio pašto teikėjų, kurie dar taip nepadarė, pereiti prie unikodo siekiant išvengti nuolatinės ES piliečių diskriminacijos dėl tautybės ar kalbos priežasčių. Naudojimo tikslais sudaromas UCS papildymas; tai galėtų būti lotyniškų rašmenų arba lotyniškų, graikiškų ir kirilicos rašmenų rinkinys (UCS apima daugiau nei 90 000 ženklų).*

5.12 Dėl daugiakalbystės, kaip prašoma aukšto lygio grupės dėl daugiakalbystės galutinėje ataskaitoje (2007 m.), visi IT sprendimai turi būti suderinami su unikodo ženklų rinkiniu (UCS) (Unikodas, ISO/IEC 10646). Todėl jei šiuo metu yra arba galbūt ateityje bus nustatytas Europos lygmens sąveikos teisinis reikalavimas, naudojimo tikslais reikėtų sudaryti ir UCS papildymą.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos „Europa 2020“ rezultatų apžvalga“

(COM(2014) 130 final)

(2015/C 012/17)

Pranešėjas **Stefano Palmieri**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. gegužės 16 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos „Europa 2020“ rezultatų apžvalga“

COM(2014) 130 final.

Strategijos „Europa 2020“ rezultatų apžvalgos pakomitetis, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. rugsėjo 5 d. priėmė savo nuomonę.

502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 168 nariams balsavus už, 7 – prieš ir 6 susilaikius.

1. Įžanga

1.1 Praėjus ketveriems metams nuo strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimo pradžios Europos Komisija paskelbė komunikatą „Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos „Europa 2020“ rezultatų apžvalga“ ir pradėjo viešas konsultacijas⁽¹⁾ dėl jos laikotarpio vidurio peržiūros.

1.2 Šioje nuomonėje, kuria oficialiai atsakoma į Europos Komisijos prašymą pateikti nuomonę, be kita ko pateikiamas Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto (EESRK) visapusiškas vertinimas, parengtas atsižvelgiant į Europos Sąjungos [Tarybai pirmininkaujanti] Italijos prašymą parengti tiriamąją nuomonę dėl artėjančios strategijos „Europa 2020“ laikotarpio vidurio peržiūros.

1.3 EESRK rengia strategijos „Europa 2020“ laikotarpio vidurio bendrą vertinimą, kurį sudarys šie dokumentai:

- ataskaitos projektas, kuriame siekiama išsamiau apsvarstyti konceptualius ir praktinius strategijos „Europa 2020“ valdymo aspektus,
- ši nuomonė SC/039,
- specializuotų skyrių ir CCMI, observatorijų ir Ryšių su pilietinės visuomenės organizacijomis ir tinklais grupės indėlis,
- nacionalinių ESRT ir panašių institucijų pasiūlymai,
- strategijos „Europa 2020“ EESRK iniciatyvinio komiteto prašymu Andrea Bellagamba parengto tyrimo „Pilietinės visuomenės dalyvavimo įgyvendinant strategiją „Europa 2020“ laikotarpiui po 2015 m. prioritetai, iššūkiai ir perspektyvos. Keturių šalių (BE, FR, IT, NL) atvejų tyrimai“ (*Priorities, challenges and prospects for civil society: involvement in the Europe 2020 strategy beyond 2015 – Case study of four Member States* (BE, FR, IT, NL)) išvados ir rekomendacijos.

⁽¹⁾ Žr. Europos Komisijos svetainę: http://ec.europa.eu/europe2020/public-consultation/index_en.htm

1.4 Dokumentų rinkinys, kuris ir sudarys EESRK parengtą laikotarpio vidurio vertinimą, bus pristatytas Italijos pirmininkavimo ES Tarybai laikotarpiu rengiamoje aukšto lygio konferencijoje tema – „Siekiant strategijos „Europa 2020“ veiksmingumo: pilietinės visuomenės pasiūlymai dėl socialinės įtraukties ir konkurencijos stiprinimo Europoje.“ Ši konferencija vyks 2014 m. gruodžio 4–5 d. Romoje.

1.5 Siekiant pristatyti įvairių EESRK vidaus tarnybų⁽²⁾ parengtus ir visose darbo grupėse apsvaistytus pasiūlymus dėl strategijos „Europa 2020“ pakeitimo, 4 punkte pateikiamos **„EESRK rekomendacijos, padėsiančios užtikrinti visapusišką strategijos „Europa 2020“ peržiūrą“**.

2. Keturi pirmieji strategijos „Europa 2020“ metai: krizės poveikis ilgalaikės trukmės tendencijoms

2.1 Strategija „Europa 2020“ parengta siekiant sveikintino tikslo, t. y. suteikti postūmį ES konkurencingumui ir užimtumui sprendžiant struktūrinio pobūdžio problemas ir kartu užtikrinti piliečiams ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą. Taigi šiomis jau ir taip sudėtingomis sąlygomis prasidėjo viena giliausių per pastaruosius aštuoniolika metų (intensyvumo ir trukmės požiūriu) krizių, kuri padarys labai didelį poveikį šios strategijos eigai.

2.1.1 Krizė išryškino jau ir taip didelius ES egzistuojančius ekonominius ir socialinius skirtumus, aiškiai parodė skirtumus konkurencingumo ir socialinės sanglaudos srityje, sustiprino augimo ir vystymosi poliarizacijos tendenciją ir jos akivaizdų poveikį teisingai perskirstant pajamas ir turtą, taip pat gerovės skirtumus tarp valstybių narių, jų viduje ir tarp Europos regionų⁽³⁾.

2.2 Krizės raidos ir pasekmių analizė – išdėstyta Komisijos komunikate ir jo prieduose⁽⁴⁾ – rodo, kad krizė padarė neigiamą poveikį strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimui, t. y. jos valdymo modeliui ir atitinkamų tikslų veiksmingumui, tinkamumui ir legitimumui.

2.3 Kadangi ES ekonomikos valdymas orientuotas į labai griežto taupymo politiką, strategijos „Europa 2020“ vidutinės trukmės ir ilgalaikių tikslų įgyvendinimas tapo priklausomas nuo biudžetinės drausmės.

2.3.1 Viena vertus, EESRK mano, kad reikia imtis veiksmų siekiant stiprinti kai kurių valstybių narių valstybės finansų konsolidavimo politiką, tačiau, kita vertus, akivaizdu, kad griežto taupymo politika vykdoma ekonomikos augimo etapu gali duoti laukiamų rezultatų, tačiau jei ji „automatiškai“ taikoma ekonomikos sąstingio arba tiesiog nuosmukio laikotarpiu – būtent tokia padėtis ir yra daugumoje valstybių narių – ji daro neigiamą poveikį augimui. Pavyzdžiui, daugelyje valstybių narių tokia politika nedavė lauktų rezultatų biudžeto konsolidavimo srityje⁽⁵⁾ ir sulėtino ar net sustabdė ekonomikos atgaivinimą ir dar labiau sustiprino jau ir taip nerimą keliantį socialinį susiskaidymą.

2.4 Krizių valdymas ES ekonomikos valdymo priemonėmis turėjo neigiamo poveikio vidutinės trukmės ir ilgalaikių strategijos tikslų įgyvendinimo pažangai. Taip tam tikrose ES valstybėse narėse kilo problemų, kurios kai kuriais atvejais virto struktūrinėmis kliūtimis ir suvaržymais Sąjungos ekonominiam vystymuisi ir socialinei sanglaudai.

⁽²⁾ EESRK (2014 m.); EESRK skyrių, Darbo rinkos observatorijos, Bendrosios rinkos observatorijos, Tvaraus vystymosi observatorijos, CCMI ir Ryšių grupės indėlis – Rengiant strategijos „Europa 2020“ laikotarpio vidurio peržiūrą. Strategijos „Europa 2020“ iniciatyvinis komitetas. Strategijos „Europa 2020“ iniciatyvinis komitetas

⁽³⁾ Europoje asmenys, kurių pajamų kvantilis yra didžiausias (penktas), 2012 m. gavo praktiškai 40 proc. visų pajamų, tuo tarpu tiems, kurių pajamų kvantilis mažiausias (pirmas), teko mažiau nei 10 proc. šių pajamų. Eurostatas (2014 m.), Statistika trumpai, Nr. 12/2014.

⁽⁴⁾ Dėl apimties reikalavimų šioje nuomonėje nepateiksime visų susijusių statistinių duomenų. Su jais galima susipažinti dviejuose jau minėtuose dokumentuose, t. y. COM(2014) 130 final – Priedai 1–3.

⁽⁵⁾ 28 ES valstybėse narėse 2007 m. (metai prieš prasidedant krizei) – 2013 m. laikotarpiu valdžios sektoriaus skola nuo 58,8 proc. išaugo iki 87,1 proc., t. y. padidėjo 28 procentiniais punktais. 18 euro zonos ES valstybėse narėse šis skaičius išaugo nuo 66,2 proc. iki 92,6 proc., t. y. 26,4 procentiniais punktais. Eurostato duomenų bazė: Bendroji valdžios sektoriaus skola.

2.5 Šiandien vis dėlto yra vilčių teikiančių rezultatų šiose srityse: a) klimato kaitos ir energijos tvarumo, b) švietimo ir mokyklos nebaigusių asmenų skaičiaus mažinimo. Yra ir didelį susirūpinimą keliančių signalų, susijusių su išlaidomis moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai, darbo rinkai, taip pat sprendžiant skurdo ir socialinės atskirties problemas.

2.5.1 Kalbant apie išlaidas moksliniams tyrimams ir inovacijoms susidaro įspūdis, kad dėl krizės padidėjo skirtumai tarp ES valstybių narių; valstybės narės, patiriančios didelį fiskalinio konsolidavimo spaudimą (dažnai tai tos pačios valstybės narės, kurios atsilieka inovacijų diegimo srityje), gerokai sumažino savo moksliniais tyrimais ir inovacijomis skirtas viešąsias išlaidas⁽⁶⁾. ES išlaidos moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai vis dar yra beveik vienu procentiniu punktu mažesnės nei užsibrėžtas 3,0 proc. tikslas, o ateityje, t. y. 2020 m., gali siekti 2,2 proc. atsižvelgiant į žemą privačių investicijų lygį ir nelabai ambicingus valstybių narių nustatytus tikslus.

2.5.2 Darbo rinkoje, kurioje užimtumo lygis per pastaruosius metus nekito ir toliau yra žemiau strategijoje „Europa 2020“ nustatyto tikslo (68,4 proc. 2013 m: 74,2 proc. vyrų ir 62,5 proc. moterų), yra ypatingą nerimą keliančių signalų:

- 26,2 mln. bedarbių,
- 9,3 mln. „viltį praradusių“ darbuotojų, pasirengusių dirbti, nustojusių ieškoti darbo,
- 12,0 mln. asmenų yra ilgiau nei metus bedarbiai,
- nuo 2008 m. (pirmųjų krizės metų) Europos Sąjungoje bedarbiais tapo šeši milijonai asmenų (su visomis susijusiomis pasekmėmis, t. y. gebėjimų ir profesinių įgūdžių nuostoliais),
- 5,5 mln. bedarbių – jaunimas (iki 25 metų amžiaus).

Tokia jau savaime didelį susirūpinimą kelianti padėtis kai kuriose valstybėse narėse dar labiau blogėja, visų pirma jaunimo, darbuotojų, kurie priversti pasitraukti iš darbo rinkos sulaukę vyresnio amžiaus, ir moterų.

2.5.3 2009–2012 m. žmonių, kuriems gresia skurdas ir socialinė atskirtis, skaičius išaugo nuo 114 mln. iki 124 mln. Atsižvelgiant į uždelstą krizės poveikį ši tendencija ateityje gali stiprėti. ES tikslas iki 2020 m. sumažinti žmonių, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičių (96,4 mln.), atrodo, sunkiai įgyvendinamas, nes jau 2012 m. tokių asmenų buvo 28 mln. daugiau nei nustatytas tikslas.

2.5.4 Padėtį dar labiau blogina tai, kad vis daugėja materialinį nepriteklių patiriančių žmonių ir darbingo amžiaus asmenų, gyvenančių šeimoje, kurioje nė vienas nedirba.

2.5.5 Krizė sustiprino didelius valstybių narių skirtumus ir akivaizdžiai juos parodė konkurencingumo ir socialinės sanglaudos srityse. Šie skirtumai aiškiai rodo, kad būtina pateikti pasiūlymus dėl reformos siekiant užtikrinti, kad priemonės būtų kuo veiksmingesnės ten, kur yra didžiausių problemų.

2.5.6 Visi šie skaičiai labai aiškiai rodo, kaip svarbu dėmesį sutelkti į augimą skatinančias investicijas siekiant padėti įmonėms, visų pirma MVĮ, išlikti konkurencingoms ir sudaryti joms sąlygas išlaikyti ir kurti darbo vietas.

3. Svarbiausių strategijos „Europa 2020“ aspektų – valdymo, tikslų, dalyvavimo ir įgyvendinimo – analizė

3.1 Iš iki šiol pasiektų rezultatų analizė aiškiai rodo, kad strategijos akivaizdžiai nepakanka, kad būtų galima pasiekti joje nustatytus tikslus. Reikia pradėti strategijos „Europa 2020“ reformą siekiant užtikrinti jos veiksmingumą ir efektyvumą ir taip išvengti galimo jos žlugimo, kaip ankstesnės, t. y. Lisabonos strategijos atveju. Labai svarbu visą dėmesį skirti keletui tikslų ir užtikrinti jų tarpusavio nuoseklumą bei įgyvendinimą.

⁽⁶⁾ Veugelers, R. (2014 m.) *Undercutting the future? European research spending in times of fiscal consolidation*. Bruegel Policy Contribution. Nr. 2014/06.

3.2 Pagrindinės strategijos „Europa 2020“ problemos gali būti siejamos su valdymu, tikslais, pilietinės visuomenės dalyvavimu ir strategijos įgyvendinimu.

3.3 Strategijos „Europa 2020“ valdymo sistema silpna ir nelabai veiksminga priversti valstybes nares laikytis prisiimtų įsipareigojimų strategijoje numatytiems tikslams (ir pavyzdinėms iniciatyvoms) įgyvendinti.

3.3.1 Strategijos valdymo struktūra įteisintas struktūrinis iškreipimas: socialinį ir aplinkos valdymą nustelbia ekonominis valdymo aspektas, todėl strategijos „Europa 2020“ tikslai yra priklausomi nuo makroekonominių Europos semestro prioritetų ir tvaraus gamtos išteklių valdymo, o tai trukdo pasiekti ES konkurencingumo, socialinės sanglaudos ir tausaus gamtos išteklių valdymo tikslus.

3.3.2 Europos semestru, kuris pradedamas Metine augimo apžvalga (angl. *Annual Growth Survey* – AGS) ir baigiamas pateikiant *konkrečiai šaliai skirtas rekomendacijas*, buvo dažnai nustatomi prioritetai, kurie nepadėjo veiksmingai įgyvendinti strategijos „Europa 2020“ tikslų. Be to, valstybės narės, rengdamos nacionalines metines strategijas (nacionalines reformų programas) ir priimdamos susijusius sprendimus dėl biudžeto, struktūrinių reformų, darbo ir socialinės politikos ⁽⁷⁾, nesilaikė „konkrečiai šaliai skirtų rekomendacijų“.

3.4 Rengiant strategiją „Europa 2020“ ne tik pasiūlyti neprivalomi tikslai ir susiję rodikliai, bet ir nevyko plataus masto diskusijų su ES piliečiais procesas. Iki šiol šalys galėjo nustatyti savo tikslus – išskyrus teisiškai privalomus tikslus dėl išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažinimo ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo – kurie dažnai nebuvo labai plataus užmojo.

3.4.1 Kiekybinio tikslų vertinimo nepapildo kokybinis vertinimas: socialinės ir ekonominės sistemos „išmanumo“ negalima vertinti vien remiantis kiekybiniais rodikliais, pavyzdžiui, išlaidomis moksliniams tyrimams arba sukurtų naujų darbo vietų skaičiumi; būtina taip pat atsižvelgti į kokybinius rodiklius, pavyzdžiui, rinkoje įdiegtų inovacijų tipologiją, sukurtų darbo vietų kokybės lygį.

3.5 Strategijoje „Europa 2020“ nėra numatytas deramas organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas nacionaliniu arba Europos lygmeniu. Taip yra dėl šių priežasčių:

- prastai vykdoma komunikacijos ir informacijos sklaidos apie strategiją veikla, todėl apie ją žino ir joje dalyvauja praktiškai tik specialistai,
- kai kurių valstybių narių nenoras įtraukti organizuotą pilietinę visuomenę į strategijos „Europa 2020“ veiksmų programavimo procesą,
- realaus pilietinės visuomenės veiksmų Europos, nacionaliniu ir vietos lygmeniu sąsajų trūkumas,
- tinkamos priemonės krizės padariniams šalinti (įskaitant Europos semestro grafiką) dubliuojasi su strategijos „Europa 2020“ iniciatyvomis, todėl socialiniams partneriams ir pilietinei visuomenei atstovaujančioms organizacijoms sunku suprasti strategijos plėtojimo procesą ir dalyvavimo jame galimybes,
- riboti finansiniai ištekliai neleidžia organizuotai pilietinei visuomenei realiai ir veiksmingai dalyvauti strategijoje „Europa 2020“,
- kai kuriose šalyse socialiniai partneriai nepakankamai dalyvauja Europos semestro konsultacijų procese.

⁽⁷⁾ Europos Parlamento (2014 m.) tyrimas A „*traffic light approach*“ to the implementation of the 2011 and 2012 Country Specific Recommendations (CSRs). Paramos ekonomikos valdymui skyrius.

3.6 Nepaisant procedūrų, dėl kurių susitarta Europos Vadovų Tarybos lygmeniu, daugybės ES šiuo metu vykdomų bendradarbiavimo programų ir suvokimo, kad vien atskirų nacionalinių sistemų veiksmams neįmanoma sėkmingai įveikti strategijos „Europa 2020“ iššūkių ir įgyvendinti joje nustatytų tikslų, įgyvendinti strategiją „Europa 2020“ trukdė nepakankamai veiksmingas valstybių narių bendradarbiavimas ir solidarumo trūkumas.

3.7 Pavyzdinės iniciatyvos galėjo atlikti lemiamą vaidmenį koordinuojant Europos ir nacionalinę politiką ir padėti pasiekti strategijoje „Europa 2020“ nustatytus tikslus, suteikti postūmį ekonomikos augimui ir užimtumui, jei būtų efektyviau naudojamosi „vystymosi svertais“ ir galimybėmis, kurias suteikia struktūriniai fondai⁽⁸⁾, Europos teritorinis bendradarbiavimas⁽⁹⁾ ir tiesioginio valdymo programos. Pavyzdinės iniciatyvos turėtų būti lengviau valdomos ir suprantamesnės, tarpusavyje labiau sąveikauti ir nesidubliuoti.

EESRK REKOMENDACIJOS SIEKIANT UŽTIKRINTI VISAPUSIŠKĄ STRATEGIJOS „EUROPA 2020“ PERŽIŪROS PROCESĄ

4. Nauja strategijos „Europa 2020“ koncepcinė struktūra

4.1 ES privalo įvykdyti dvejopą uždavinį: pirma, kuo skubiau įveikti krizę, kuri padarė labai didelį neigiamą poveikį jos ekonominei ir socialinei sistemai, ir, antra, stiprinti strategijoje „Europa 2020“ numatytą pažangaus, tvaraus ir integracinio ekonomikos augimo modelį, kad būtų galima spręsti struktūrines mažo Europos sistemos konkurencingumo problemas.

4.1.1 Todėl EESRK mano, kad reikia skatinti vystymosi modelį, pagal kurį ES valstybės narės toliau vykdydamos valstybės finansų konsolidavimo ir jų patikimumo struktūrines reformas sugebėtų remti ir kartu įgyvendinti politiką, sudarančią galimybę skatinti Europos ir svarbiausių jos dalyvių (darbuotojų ir privačių ir socialinių įmonių) konkurencingumą, skatinti kiekybinį ir kokybinį Europos investicijų (materialių, nematerialių ir socialinių) didėjimą, kurti daugiau ir geresnių darbo vietų, remti socialinę ir teritorinę sanglaudą bei spręsti didelio nedarbo, skurdo ir socialinės atskirties problemas⁽¹⁰⁾.

4.1.2 Todėl būtų naudinga siekti, kad ekonominė ir pinigų sąjunga taptų stabilumo ir tvirtesnio ir spartesnio augimo veiksmu, didinti bendrą ES kaip gamybos ir investicijų vietos patrauklumą, visapusiškai pasinaudoti visomis bendrosios rinkos teikiamomis galimybėmis, investuoti ir parengti Europos ekonomiką ateičiai, skatinti verslumui palankią aplinką ir kurti darbo vietas, stiprinti aplinkosauginį tvarumą ir remti socialinės gerovės sistemos stiprinimą, kad būtų galima prisitaikyti prie pokyčių ir spręsti socialines problemas.

4.2 EESRK mano, kad pasiūlymas iš esmės reformuoti strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimą turi taip pat apimti išsamią pagrindinių prieš ketverius metus įgyvendintos strategijos sąvokų ir veiksnių analizę, visų pirma ekonomikos vystymosi sąvoką, kuri sudaro šios strategijos pagrindą, taip pat nustatyti tikslus ir jų įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo politiką, apibrėžti veiksmingą ir efektyvų daugiapakopį strategijos valdymą, stiprinti piliečių ir organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimą.

4.3 Kad vystymasis, kurio siekiama strategijos „Europa 2020“ reforma, būtų tikrai „tvarus“, labai svarbu stiprinti jos kompleksinį principą ekonomikos tikslus susiejant su socialiniais ir aplinkosaugos tikslais. Reikės skatinti požiūrį, pagal kurį turės būti tinkamai panaudojamos visos kapitalo formos tiek laiko, tiek teritorijos požiūriu, kad būtų patenkinti dabartiniai poreikiai ir nepakenkta būsimų kartų poreikiams.

⁽⁸⁾ 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, OL L 347, 2013 12 20, p. 320–469.

⁽⁹⁾ 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 1299/2013, OL L 347, 2013 12 20, p. 259–280.

⁽¹⁰⁾ Daugiau informacijos pateikiama tyrimų projekte <http://www.foreurope.eu/>

4.3.1 Bus labai svarbu suderinti tvaraus vystymosi sąvoką ir atitinkamus strategijos „Europa 2020“ tikslus su Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnio 1–3 dalių nuostatomis ⁽¹¹⁾ ir skatinti ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą plėtojant glaudesnę valstybių narių bendradarbiavimą ir didesnę solidarumą, taip pat užtikrinant tvarų vystymąsi, grindžiamą subalansuotu ekonomikos augimu ir labai konkurencinga socialine rinkos ekonomika, kurios tikslas – piliečių gerovė, konkurencingumas ir visiškas užimtumas.

4.3.2 Strategija „Europa 2020“ taip pat turi atspindėti ES vaidmenį pasauliniame kontekste. Strategijos „Europa 2020“ peržiūra turi glaudžiai derėti su Jungtinių Tautų tvaraus vystymosi darbotvarke po 2015 m. ⁽¹²⁾ ir sudaryti sąlygas Europos Sąjungoje ir Europos Sąjungai tinkamai įgyvendinti pasaulinius tvaraus vystymosi tikslus.

4.3.3 Norint pradėti ilgalaikį perėjimą prie atsparesnės ir konkurencingesnės, efektyviai išteklius naudojančios ir įtraukios ES ekonomikos, Europos Sąjunga turės numatyti ilgesnį negu iki 2020 m. planavimo laikotarpį. Vis dėlto strategijos „Europa 2020“ peržiūrą reikėtų skubiai papildyti nauju dalyvaujamoju procesu, kuris padės sukurti integruotą politinę strategiją siekiant tvarios Europos globalizuotame pasaulyje, užsibrėžus bent jau laikotarpį iki 2030 m.

4.4 Kadangi užtikrinant tvarų vystymąsi laikomasi kompleksinio požiūrio, strategijoje „Europa 2020“ ypač didelis dėmesys turi būti skiriamas kokybiniam tikslų aspektui. Augimo sąvoka reiškia natūralų didėjimą, taigi apima kiekybinį aspektą, tuo tarpu vystymasis siejamas su tam tikrų savybių ugdymu ir galimybių didinimu. Kiekybinis vystymosi aspektas plėtojamas formuojant socialinei ir ekonominei sistemai būdingus ypatumus ir didinat šios sistemos galimybes.

4.4.1 Strategijos „Europa 2020“ tikslai turėtų būti tokie pat svarbūs kaip ir ekonominiai ir biudžeto tikslai, o ne nuo jų priklausyti, juos taip pat reikėtų integruoti į naują ekonomikos, aplinkosaugos ir socialinės srities valdymo struktūrą, visų pirma į Europos semestrą, taigi kartu ir į metinę augimo apžvalgą, nacionalines reformų programas ir į konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas.

4.4.2 EESRK pakartoja, kad labai svarbu nustatyti ne vien tik BVP pagrįstą vertinimo sistemą, taikomą įgyvendinamos politikos poveikiui, daromui visuomenei, šeimoms ir individualiems asmenims, įvertinti ⁽¹³⁾. Šioje srityje reikės parengti socialinių rodiklių suvestinę ir užtikrinti jos nuoseklų taikymą įgyvendinant Europos semestrą ⁽¹⁴⁾.

4.4.3 Šiuo požiūriu labai svarbu kurti stebėsenos sistemą, rodikliai, leidžiantys atsižvelgti į namų ūkių pajamas, gyvenimo kokybę, aplinkos tvarumą, socialinę sanglaudą, bendrą dabartinių ir būsimų kartų sveikatą ir gerovę. EESRK mano, kad siekiant sukurti ir valdyti naują stebėsenos sistemą būtina nauja kompetentingų institucijų struktūra.

4.5 Strategiją „Europa 2020“ pavyks įgyvendinti tik užtikrinus struktūruotą daugiapakopį valdymą, kuris padėtų įveikti gausius ateityje iškiliančius iššūkius, ir jei Europos lygmeniu suderintos bendros kryptys virs konkrečiais nacionaliniu ir regionų lygmeniu įgyvendinamais veiksmais.

4.5.1 Todėl turėtų būti stiprinamas bendras ES ekonomikos ir visų pirma ekonominės ir pinigų sąjungos valdymas jį integruojant į strategiją „Europa 2020“. Taip veiksmingas valstybių narių pasidalijimu ir atsakomybe grindžiamas procesas padės užtikrinti struktūrinių reformų įgyvendinimą. Taigi kalbant apie valdymo funkcijas, pasidalijimą ir kontrolę reikėtų siekti naudingo Europos Vadovų Tarybos, Konkurencingumo tarybos, Komisijos ir Europos Parlamento bendradarbiavimo.

4.5.2 Valstybės narės turi tinkamai laikytis Europos Vadovų Tarybos priimtų „konkrečiai šaliai skirtų rekomendacijų“ rengdamos nacionalinėse reformose nustatytas metines strategijas ir priimdamos sprendimus, susijusius su biudžetu, struktūrinėmis reformomis, darbo ir socialine politika.

⁽¹¹⁾ OL C 83, 2010 3 30.

⁽¹²⁾ <http://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1561>

⁽¹³⁾ OL C 181, 2012 6 21, p. 14–20.

⁽¹⁴⁾ „Ekonominės ir pinigų sąjungos socialinio matmens stiprinimas“, COM(2013) 690 provisoire.

4.6 Būtina stiprinti organizuotos pilietinės visuomenės vaidmenį įvairiais Europos politikos rengimo ir įgyvendinimo etapais. Aktyvesnis pilietinės visuomenės vaidmuo ir dalyvavimas atliekant metines augimo apžvalgas, nustatant nacionalines reformų programas ir rengiant konkrečiai šaliai skirtas rekomendacijas padės įgyvendinti strategijos „Europa 2020“ tikslus. Šį vaidmenį galima sustiprinti sudarant laiku ir veiksmingesnį Europos semestro tvarkaraštį, kad organizuota pilietinė visuomenė galėtų laiku pateikti savo nuomonę, t. y. kol dar galima veiksmingai prisidėti prie sprendimo priėmimo proceso. Tokia galimybė turi būti užtikrinta trimis valdymo lygmenimis: Europos, nacionaliniu ir regionų.

5. Kompleksinė ir sektorių politika strategijai „Europa 2020“ paremti

5.1 EESRK nuomone, siekiant, kad strategija „Europa 2020“ taptų konkurencingumo ir sanglaudos veiksmiu, skatinančiu tvarų ir integracinį Europos ekonomikos augimą penkerius ateinančius metus, būtina įgyvendinti integruotą **kompleksinę** (arba horizontaliąją) ir **sektorių** (arba vertikaliją) **politiką** apimančią strategiją.

5.1.1 **Kompleksine** (arba horizontaliąją) **politiką** turės būti sukurtos sąlygos svarbiausiems Europos konkurencingumo didinimo dalyviams: **darbuotojams, įmonėms ir socialinės ekonomikos įmonėms**.

5.1.2 **Sektorių** (arba vertikalioji) **politika** turi būti veiksnys, leidžiantis suteikti veiksmingą postūmį strategijai „Europa 2020“, visų pirma šiomis priemonėmis: atgaivinant **pramonės politiką**, suderinant **energetikos politiką**, aktyviau vykdant **mokslinius tyrimus ir diegiant inovacijas, skatinant Europos sistemos konkurencingumą didinančius veiksmus, svarbius socialinės gerovės sistemoms, kovai su skurdu ir atskirtimi** ⁽¹⁵⁾.

5.2 Naujosios strategijos „Europa 2020“ **kompleksinės** politikos svarbiausi dalyviai turi būti **darbuotojai, privačios** ⁽¹⁶⁾ ir **socialinės ekonomikos įmonės** ⁽¹⁷⁾.

5.2.1 Kalbant apie socialinius partnerius, vienas strategijos „Europa 2020“ prioritetų turėtų būti kokybiškų darbo vietų kūrimas, kaip priemonė įveikti vis didėjantį susiskaldymą darbo rinkoje ir nedarbo problemą.

5.2.1.1 Būtina pritaikyti švietimo, perkvalifikavimo ir tęstinio mokymo sistemas prie darbo rinkos poreikių ir pokyčių/vystymosi raidos.

5.2.1.2 Reikėtų skatinti verslumo ugdymą ir naujų mokymosi metodų ir sistemų vystymą, kad žmonėms būtų sudarytos galimybės įgyti įgūdžių, kurie būtini stiprinti žmogiškąjį kapitalą.

5.2.1.3 Svarbu stiprinti ir remti valstybinių užimtumo tarnybų vaidmenį žmonių profesinio orientavimo, įtraukimo ir sugrąžinimo į darbo rinką srityje.

5.2.1.4 Be to, būtina dėti daugiau pastangų įgyvendinti politiką, kuria remiamas visų pirma jaunimo, asmenų, pasitraukusių iš darbo rinkos vyresniame amžiuje, moterų ir neįgalųjų užimtumas. Taip pat labai svarbu skirti didesnę dėmesį asmenų, kurie nedalyvauja darbo rinkoje, todėl nepatenka į oficialius statistinius duomenis (benamiai, pastovios gyvenamosios vietos neturintys, romai ir t. t.), užimtumo problemoms.

5.2.1.5 Reikėtų nustatyti naują strategijos „Europa 2020“ tikslą – iki 2020 m. sumažinti jaunimo nedarbą 50 proc.

5.2.2 Kalbant apie **įmones**, visų pirma apie MVĮ, reikėtų skatinti modernią „Smulkiojo verslo akte“ ⁽¹⁸⁾ ir „Verslumas 2020“ ⁽¹⁹⁾ nustatytais prioritetais grindžiamą verslumo kultūrą, kuri padėtų įmonėms Europos finansavimo ir technologijų inovacijų atveriamas galimybes paversti vystymosi ir konkurencingumo ir užimtumo didinimo svertais.

⁽¹⁵⁾ Išsamiau su siūlomais veiksmais susipažinti galima op. cit. EESRK (2014 m.).

⁽¹⁶⁾ Terminas „įmonė“ čia vartojamas plačiąja prasme, jis apima ir įvairius verslininko tipus (savarankiškas, atstovaujantis laisvajai profesijai, samdantis darbuotojus ir socialinės įmonės savininkas), ir įvairius jos dydžius (labai mažos, mažos ir vidutinės, didelės).

⁽¹⁷⁾ Socialinė ekonomika apima MVĮ, stambias įmones, kooperatyvus, savitarpio paramos organizacijas, asociacijas, fondus, socialinės srities NVO ir t. t.

⁽¹⁸⁾ „Smulkiojo verslo aktas Europai“, COM(2008) 394 final/2.

⁽¹⁹⁾ OL C 271, 2013 9 19, p. 75–80.

5.2.2.1 Šiomis aplinkybėmis reikėtų sudaryti sąlygas ekonomikos veiklos vykdytojams konkuruoti rinkoje, kurioje būtų panaikinti dėl didelės biurokratinės naštos kylantys iškraipymai, taip pat neteisingi ir neteisėti metodai ir praktika.

5.2.2.2 Reikės išanalizuoti galimybę teikti specialią pagalbą MVĮ⁽²⁰⁾, visų pirma tam tikrais specifiniais atvejais: pradedančioms verslą įmonėms, internacionalizuojamoms įmonėms, taip pat sudaryti galimybę naudotis kapitalo rinka, moksliniais tyrimais, plėtra ir inovacijomis.

5.2.3 Socialinės ekonomikos įmonės labai svarbios Europos socialiniam modeliui, kadangi skatina, visų pirma vietos ir regionų lygmeniu, socialines naujoves ir kuria naujas darbo vietas, skatina tvarų ekonomikos augimą ir sanglaudą. Jos taip pat siūlo naujus ir lanksčius paslaugų teikimo metodus, su gaminiiais, procesais ir organizavimu susijusias naujoves.

5.3 Veiksmingas strategijos „Europa 2020“ atsigavimas priklausys nuo sėkmės įgyvendinant tam tikrą **sektorių politiką**.

5.3.1 **Atgaivinus Europos pramonės politiką** bus įmanoma padidinti Europos gamybos sistemos konkurencingumą. ES privalo vėl tapti konkurencinga sisteminiu požiūriu, o kad tai pavyktų, turi nustatyti savo pramonės politiką. Apdirbamosios pramonės sektoriaus sukuriama BVP dalis turėtų vėl pasiekti 20 proc. (2012 m. jos sukurta BVP dalis siekė 15,3 proc.).

5.3.1.1 Pramonės politika turėtų būti skatinama:

- strategiškai integruoti vertės grandinę į vairius sektorius: apdirbamosios pramonės, žemės ūkio produktų perdirbimo pramonės, paslaugų,
- plėtoti aukštųjų technologijų ir vidutinių–aukštųjų technologijų pramonę ir žinioms imlias paslaugas,
- vystyti Europos rinką, kurioje galėtų sąžiningai konkuruoti vidutinio lygio kvalifikacijas turintys darbuotojai ir būtų skatinamas vidutinės ir aukštos specializacijos darbuotojų ir laisvųjų profesijų atstovų judumas ir paslaugos,
- susieti viešojo sektoriaus ir žinioms imlių paslaugų teikėjų vykdomą kvalifikuotą veiklą, kad būtų galima pagerinti ir sustiprinti viešojo sektoriaus našumą,
- pasinaudoti žaliosios ekonomikos teikiamomis vystymosi galimybėmis ir remti ES ekologišką perėjimą prie tvaraus augimo principais grindžiamo gamybos ir vartojimo modelio (veiksmus derinant su Vystymosi po 2015 m. darbotvarke ir Tvaraus vystymosi tikslais)⁽²¹⁾,
- stiprinti strateginį „mėlynosios ekonomikos“ sektorių, visų pirma diegiant inovacijas, kurių tikslas pagrindinių „vertės grandinių“ (mėlynoji pramonė, mėlynoji energetika, mėlynieji išteklių) vystymosi galimybes panaudoti ekonomikos, aplinkosaugos ir socialiniams tikslams, kurie naudingi ir įmonėms, ir Europos piliečiams.

5.3.2 Labai svarbu **skatinti bendrą ES energetikos politiką**. Atsižvelgiant į didelę energetikos sektoriaus įtaką ekonomikai, tvirtos pramonės politikos negalima suformuoti nesilaikant tam tikrų bendrų principų, kaip pavyzdžiui:

- derinti energijos kainas ir mažinti jų skirtumus,
- gerinti energijos vidaus rinkos sąlygas,
- mažinti energetinę priklausomybę nuo trečiųjų šalių,
- vystyti atsinaujinančiųjų išteklių energiją.

⁽²⁰⁾ EESRK remiasi 2014 m. kovo 12 d. paskelbta Europos Komisijos darbo grupės dėl laisvųjų profesijų ataskaita „Action Lines Bolstering the business of liberal professions“.

⁽²¹⁾ <http://www.wfuna.org/post-2015>

5.3.3 **Mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos** vystymas, **informacinių ir ryšių technologijų diegimas ir ekonomikos skaitmeninimas** – tai sritys, kuriose esama didelio Europos konkurencingumo didinimui reikalingo potencialo. Šios tikslus pasiekti galima įgyvendinant naujas veiksmingas ir naudingas viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimo formas.

5.3.3.1 Todėl EESRK mano, kad reikėtų:

- remti lanksčias ir dinamiškas viešojo sektoriaus agentūras, kurios galėtų informuoti apie vidutinės ir ilgalaikės trukmės finansavimo galimybes, ir sugebėtų užtikrinti svarbias mokslo ir pramonės sektorių sąsajas,
- skatinti naudoti informacines ir ryšių technologijas, kurios stiprintų ekonominės veiklos vykdytojų dinamiškumą (jų diegimas padėtų greičiau vystyti MVĮ),
- didinti finansinę paramą moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir inovacijoms visose valstybėse narėse, remti universitetų, mokslinių tyrimų institutų ir įmonių bendradarbiavimą,
- skatinti ekonomikos skaitmeninimą, kuris yra vienas iš būdų suderinti privačiojo sektoriaus interesus ir naudą visuomenei, kadangi taip verslininkams sukuriama sąlyga visapusiškai pasinaudoti rinkos galimybėmis, o piliečiams – naudotis naujais skaitmeniniais produktais ir viešosiomis paslaugomis.

5.3.4 EESRK mano, kad būtina stiprinti **konkurencingumą skatinančius veiksnius, svarbius socialinės gerovės sistemoms**. Veiksmingos gerovę skatinančios politikos įgyvendinimas gali tapti labai svarbiu ES konkurencingumo didinimo veiksmu, sukurti aplinką, kurioje žmonėms sunkiai įveikiami rizikos veiksniai galėtų būti šalinami taikant konkrečias gerovės politikos priemones. Būtina imtis daugiau veiksmų darbuotojų sveikatos apsaugai ir saugai darbo vietose užtikrinti. EESRK mano, kad ypač svarbu labiau skatinti neįgaliųjų integraciją⁽²²⁾ ir lyčių lygybės aspektą⁽²³⁾, užkirsti kelią diskriminacijai ir atskirti dėl rasės, etninės kilmės, amžiaus, seksualinės orientacijos ar lyties.

5.3.4.1 Atsižvelgiant į prognozuojamą Europos visuomenės senėjimą⁽²⁴⁾ labai svarbu laikytis su demografiniais pokyčiais susijusių išipareigojimų ir jei įmanoma juos stiprinti. Tačiau norint, kad vyresnio amžiaus žmonės ir, apskritai, visuomenė galėtų pasinaudoti teigiamais demografinių pokyčių aspektais, būtina užtikrinti, kad žmonės turėtų galimybę sveikai ir saugiai senėti⁽²⁵⁾.

5.3.4.2 EESRK nuomone, reikėtų atlikti išankstinį ekonomikos politikos priemonių socialinio poveikio vertinimą, kad būtų galima išvengti veiksmų, galinčių padidinti skurdą ir socialinę atskirtį.

5.3.4.3 Be to, reikėtų skatinti integruotą aktyvios įtraukties strategiją, kuria būtų siekiama užtikrinti:

- tinkamas pajamų rėmimo priemonės,
- įtraukimą darbo rinką,
- galimybes gauti kokybiškas darbo vietas ir paslaugas, skatinti socialines naujoves,
- plėtoti socialinę ekonomiką strateginiuose sveikatos priežiūros ir pagalbos asmenims sektoriuose.

5.4 EESRK mano, kad siekiant paremti strategiją „Europa 2020“ reikės parengti plataus užmojo materialiajai ir nematerialiajai infrastruktūrai ir socialinėms sritims skirtų investicijų, kurių vienintelis tikslas – didinti ES konkurencingumą, planą⁽²⁶⁾. Taryba turės pritarti būtinų papildomų asignavimų skyrimui šiam planui finansuoti, o Komisija turės užtikrinti jo veiksmingumą ir efektyvumą, kartu stebėdama kiekvienoje šalyje vykstančias struktūrines reformas.

⁽²²⁾ „2010–2020 m. Europos strategija dėl negalios, Tolesnis siekis kurti Europą be kliūčių“, COM(2010) 636 final.

⁽²³⁾ „2010–2015 m. moterų ir vyrų lygybės strategija“, COM(2010) 491 final.

⁽²⁴⁾ 2012 m. Europos Komisijos ataskaita dėl visuomenės senėjimo.

⁽²⁵⁾ OL C 51, 2011 2 17, p. 55–58.

⁽²⁶⁾ Kaip pasiūlė kandidatas į Europos Komisijos pirmininko pareigas Jean-Claude Juncker „Politinėse gairėse kitos kadencijos Komisijai“, 2014 m. liepos 15 d. Strasbūras.

Todėl EESRK primena savo neseniai parengtoje nuomonėje ⁽²⁷⁾ išdėstytus pasiūlymus dėl valstybių narių viešųjų investicijų svarbos ir dėl griežto taupymo politikos sušvelninimo ar laikino sustabdymo krizės metu.

Šiomis aplinkybėmis EESRK rekomenduoja taikyti Stabilumo ir augimo pakto taisykles tiek lanksčiai, kiek tai reikalinga dėl ekonominės ir socialinės padėties.

5.4.1 Investicijos į materialiąją infrastruktūrą turi būti skiriamos dviem pagrindinėmis kryptimis. Pirmoji kryptis – tai architektūros ir istorinio paveldo, taip pat būsto, transporto (geležinkelių, kelių ir jūrų) tinklų priežiūra, atkūrimas ir modernizavimas. Taip pat bus svarbu dėti pastangas išsaugoti Europos hidrogeologinę ir pakrančių sistemas ir užtikrinti jų saugumą. Antroji kryptis, susijusi su *nematerialiosiomis* investicijomis į informacinių ir ryšių technologijų tinklų vystymą. Šių investicijų finansavime galėtų dalyvauti Europos investicijų bankas, taip pat būtų galima išleisti specialias euroobligacijas ir atlikti 2014–2020 m. daugiametės finansinės programos peržiūrą, numatytą 2016 m.

5.4.2 Socialinėmis investicijomis turėtų būti naikinamas skurdas, socialinės atskirties rizika ir skatinamas Europos darbo rinkos atsigavimas. Investicinį planą, sudarantį 2 proc. BVP (neįtraukiant deficito apskaičiavimo), reikėtų nuolat stebėti, kad būtų užtikrintas jo veiksmingumas ir nauda. Šios investicijos galėtų būti sutelktos į sveikatos ir priežiūros ir slaugos paslaugas, kurios labai susijusios su valstybių narių demografinė raida, į švietimo, mokymo ir profesinio perkvalifikavimo sistemų stiprinimą, į socialinio būsto statybą ir pan.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

⁽²⁷⁾ EESRK nuomonė „Ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pasiūlymai naujam ES teisėkūros laikotarpiui“, pranešėjai J. Van Iersel ir C. Cedrone, dar nepaskelbta OL.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl palankesnių sąlygų keistis informacija tarpvalstybiniu lygmeniu apie kelių eismo saugumo taisyklių pažeidimus sudarymo

(COM(2014) 476 final – 2014/0218 (COD))

(2015/C 012/18)

Taryba, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 194 straipsnio 2 dalimi, 2014 m. liepos 29 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl palankesnių sąlygų keistis informacija tarpvalstybiniu lygmeniu apie kelių eismo saugumo taisyklių pažeidimus sudarymo

COM(2014) 476 final – 2014/0218 (COD).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (spalio 15 d. posėdis), 172 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 2 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1343/2011 dėl tam tikrų žvejybos BVJŽK (Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos) susitarimo rajone nuostatų

(COM(2014) 457 final – 2014/0213 COD)

(2015/C 012/19)

Europos Parlamentas, 2014 m. liepos 17 d., ir Taryba, 2014 m. liepos 31 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1343/2011 dėl tam tikrų žvejybos BVJŽK (Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos) susitarimo rajone nuostatų

COM(2014) 457 final – 2014/0213 COD.

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymai yra priimtini ir kad dėl jų Komitetas neturi pastabų, savo 502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (2014 m. spalio 15 d. posėdis), 172 nariams balsavus už ir 4 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl sieros kiekio sumažinimo tam tikrose skystojo kuro rūšyse (kodifikuota redakcija)

COM(2014) 466 final – 2014/0216 COD

(2015/C 012/20)

2014 m. rugsėjo 8 d. Taryba, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalimi, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl sieros kiekio sumažinimo tam tikrose skystojo kuro rūšyse (kodifikuota redakcija)

COM(2014) 466 final – 2014/0216 COD.

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymai yra priimtini ir kad dėl jų Komitetas neturi pastabų, savo 502-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. spalio 15–16 d. (2014 m. spalio 15 d. posėdis), 150 narių balsavus už, 1 – prieš ir 2 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2014 m. spalio 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIUKSEMBURGAS

LT